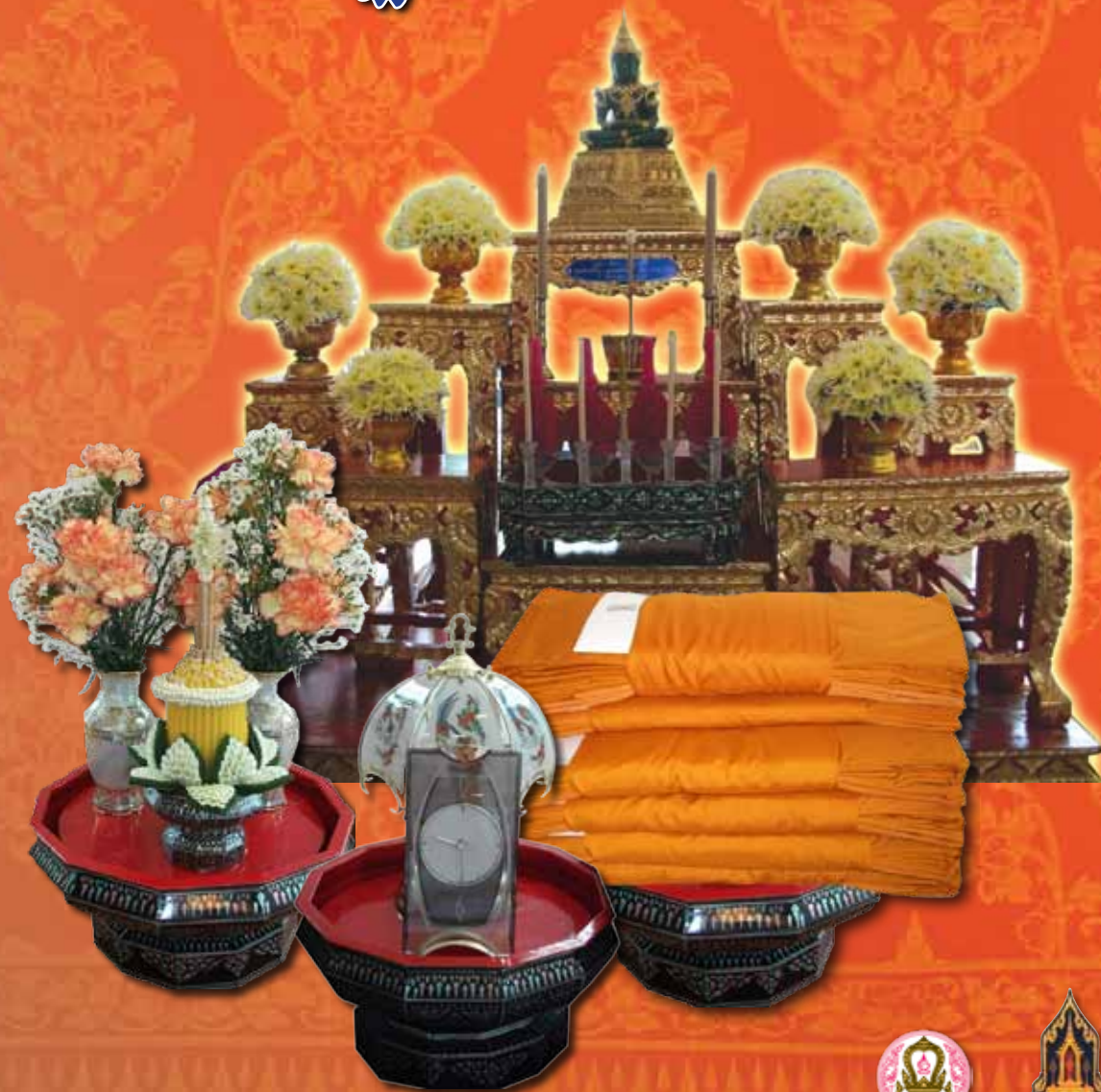

คู่มือ การปฏิบัติศาสนพิธีเบื้องต้น

กรมการศาสนา
กระทรวงวัฒนธรรม
www.dra.go.th

คู่มือ การปฏิบัติศาสนพิธีเบื้องต้น

กรมการศาสนา
กระทรวงวัฒนธรรม

คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธีเบื้องต้น

ผู้จัดพิมพ์ กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม
ปีที่พิมพ์ พ.ศ. ๒๕๕๖
ISBN 978-616-543-197-2
จำนวนพิมพ์ ๑๕,๐๐๐ เล่ม
ที่ปรึกษา

นายปรีชา กันธิยะ	อธิบดีกรมการศาสนา
พลตรี ไชยนาถ ญาตินิมพลี	ที่ปรึกษากกรมการศาสนา
นายปัญญา สละทองตรง	ที่ปรึกษากกรมการศาสนา
นายพิสิฐ เจริญสุข	ที่ปรึกษากกรมการศาสนา

ผู้ดำเนินการ

นายจรรณ นราคร	รองอธิบดีกรมการศาสนา
นางสาวภคสุ์จิรณ จิปปภพ	ผู้อำนวยการกองศาสนูปถัมภ์
นายจำลอง ธงไชย	เจ้าพนักงานการศาสนาอาวุโส
นายแถลงการณ์ วงษ์สวัสดิ์	เจ้าพนักงานการศาสนาชำนาญงาน
นายศุภสิทธิ์ วิเศษสิงห์	นักวิชาการศาสนาชำนาญการ
นายสมควร บุญมี	นักวิชาการศาสนาชำนาญการ
นายสุพรม สวัสดิ์เมือง	เจ้าพนักงานการศาสนาชำนาญงาน
นายธวัชชัย อุบลพิทักษ์	นักวิชาการศาสนาชำนาญการ
นายบริบูรณ์ ศรีทธา	นักวิชาการศาสนาชำนาญการ
นายปิยวัฒน์ วงษ์เจริญ	นักวิชาการศาสนาชำนาญการ
นายวัชรวิทย์ ศิริวัฒน์	นักวิชาการศาสนาชำนาญการ
นางสาวเรณู รัตนชัยเดชา	นักวิชาการศาสนาชำนาญการ
นางสาวสุมาลี ปราชญ์นภารัตน์	เจ้าพนักงานการศาสนาชำนาญงาน
นายพัลลภ ไชยทอง	เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานด้านศาสนา

รวบรวมเรียบเรียง

นายชลิต ศิริภิรมย์	นักวิชาการศาสนาชำนาญการพิเศษ
นายโอสธิ ราษฎร์เรือง	นักวิชาการศาสนาชำนาญการ

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด
 ๗๙ ถนนงามวงศ์วาน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร ๑๐๙๐๐
 โทร. ๐-๒๕๖๑-๕๕๖๗ โทรสาร ๐-๒๕๗๙-๕๕๐๑ นายโชคดี ออสุวรรณ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

คำนำ

ศาสนพิธี เป็นพิธีกรรมทางศาสนาในการนำหลักธรรมคำสอนของศาสนาไปสู่การปฏิบัติของศาสนิกชน การปฏิบัติศาสนพิธีที่มีความเรียบร้อย สวยงาม และเป็นไปในแนวทางเดียวกัน จะก่อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในการบำเพ็ญกุศลต่าง ๆ ของผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมในพิธีนั้น ๆ ดังคำที่ว่า “**พิธีดี เกจิดี ความขลังย่อมปรากฏ**” เกิดการสร้างคุณค่าทางด้านจิตใจ เพื่อเป็นการธำรงรักษาเอกลักษณ์ของชาติและศาสนา การที่พุทธศาสนิกชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ทำหน้าที่เป็นศาสนพิธีกรจำเป็นต้องมีแนวปฏิบัติเกี่ยวกับศาสนพิธีให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน

กรมการศาสนาเห็นว่า ศาสนพิธีเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องมีการสืบทอดให้ผู้ปฏิบัติหน้าที่ได้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องตามหลักของพิธีและประเพณีนิยม เพื่อสร้างมาตรฐานการปฏิบัติศาสนพิธีให้ถูกต้องและเป็นไปในแนวทางเดียวกัน จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเผยแพร่ความรู้ด้านการปฏิบัติงานศาสนพิธีให้มีความแพร่หลาย ในฐานะเป็นหน่วยงานภาครัฐทำหน้าที่สนองงานสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ด้านการปฏิบัติงานศาสนพิธีร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ เช่น สำนักพระราชวัง เป็นต้น จึงได้นำความรู้และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานพิธีไปถ่ายทอดให้คนในชุมชนได้ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติให้ถูกต้องตามโบราณประเพณี และมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยเหมาะสม นอกจากนี้ยังเป็นการส่งเสริมเจ้าหน้าที่ผู้เป็นศาสนพิธีกรให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมด้านศาสนพิธีให้มีความชำนาญจนสามารถนำไปปฏิบัติและให้คำแนะนำแก่ผู้อื่นได้ รวมทั้งส่งเสริมให้หน่วยงานภาครัฐมีบุคลากรปฏิบัติกิจกรรม ศาสนพิธีเพิ่มมากขึ้น และเพื่อร่วมกันอนุรักษ์สืบสานศิลปวัฒนธรรมประเพณีของชาติ ให้มีการสืบทอดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันเป็นสิ่งที่น่าภาคภูมิใจของประชาชนชาวไทยตลอดไป

กรมการศาสนา หวังว่า “**คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธีเบื้องต้น**” เล่มนี้ จักเป็นประโยชน์แก่ศาสนพิธีกร นักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป ได้ศึกษาและใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานศาสนพิธีที่ถูกต้องตามโบราณราชประเพณีสืบไป

(นายปรีชา กันธิยะ)

อธิบดีกรมการศาสนา

 สารบัญ

	หน้า
คำนำ	
บทนำ	๑
บทที่ ๑ ความรู้เกี่ยวกับศาสนพิธี	๑๓
ประเภทของศาสนพิธีทางพระพุทธศาสนา	๑๔
การเตรียมสถานที่	๑๖
การเตรียมอุปกรณ์	๑๙
การเตรียมบุคลากร	๒๖
การเตรียมกำหนดการ	๒๙
บทที่ ๒ การเตรียมการและการปฏิบัติงานศาสนพิธี	๔๕
การเตรียมการก่อนการปฏิบัติงานศาสนพิธี	๔๕
การปฏิบัติงานศาสนพิธี	๖๒
บทที่ ๓ แนวทางการจัดงานศาสนพิธีกับสถาบันพระมหากษัตริย์	๗๑
วันจักรี	๗๒
วันปิยมหาราช	๗๗
วันเฉลิมพระชนมพรรษา	๘๑
การถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน	๙๐
บทที่ ๔ แนวทางการจัดงานมงคลพิธี	๑๐๕
งานกุศลพิธี	๑๐๕
พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ	๑๐๕
งานบุญพิธี	๑๐๗
พิธีทำบุญงานมงคลทั่วไป	๑๐๗
พิธีทำบุญงานมงคลเฉพาะงาน	๑๐๙
พิธีหล่อพระพุทธรูป	๑๐๙
พิธีพุทธาภิเษก หรือมังคลาภิเษก	๑๑๑
พิธีวางศิลาฤกษ์	๑๑๕
พิธีทำบุญขึ้นบ้านใหม่	๑๒๑
พิธีมงคลสมรส	๑๒๒
พิธียกขันหมาก	๑๒๓
พิธีไหว้บรรพบุรุษ	๑๒๔

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
พิธีสงฆ์เนื่องในพิธีมงคลสมรส	๑๒๕
พิธีหลั่งน้ำพระพุทธมนต์และประสาธพร	๑๒๖
พิธีทำบุญวันเกิด	๑๒๘
พิธีทำบุญอายุครบ ๖๐ ปี	๑๒๙
พิธีทำบุญครบรอบวันเกิดของผู้วายชนม์	๑๓๒
การจัดงานมงคลและอวมงคลในโอกาสเดียวกัน	๑๓๔
บทที่ ๕ แนวทางการจัดงานอวมงคล	๑๓๗
การขอพระราชทานน้ำหลวงอาบศพ	๑๓๗
การขอพระราชทานเพลิงศพ	๑๔๐
การขอพระราชทานดินฝังศพ	๑๕๔
การเตรียมการและการปฏิบัติพิธีงานศพทั่วไป	๑๕๖
การจัดพิธีบำเพ็ญกุศลเนื่องในโอกาสครบรอบวันตายของผู้วายชนม์	๑๖๘
บทที่ ๖ การจัดทานพิธี	๑๗๑
การถวายสังฆทาน	๑๗๒
การถวายผ้ากฐินหรือการทอดกฐิน	๑๗๔
การถวายผ้าป่า (สามัคคี)	๑๗๗
การถวายทานต่าง ๆ	๑๗๙
ภาคผนวก	๑๘๑
คำบูชาพระและคำอาราธนา	๑๘๒
ลำดับพัตยศสมณศักดิ์ ฐานานุกรม เปรียญ ในงานพระราชพิธี-รัฐพิธี	๑๘๙
การใช้พัตยศ การถวายยอติเรก และการถวายพระพร	๑๙๓
บรรณานุกรม	๒๐๕

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับพุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้บัญญัติให้ภาครัฐทำหน้าที่อุปถัมภ์คุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ส่งเสริมการเข้าใจอันดีและความสมานฉันท์ระหว่างศาสนิกชนของทุกศาสนา รวมทั้งสนับสนุนการนำหลักธรรมทางศาสนามาใช้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิตในภาคประชาชนให้บุคคลมีเสรีภาพในการนับถือศาสนา ปฏิบัติตามศาสนธรรม ศาสนบัญญัติ พิธีกรรมตามความเชื่อถือของตน ซึ่งสอดคล้องกับ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ ที่มุ่งเน้นพัฒนาคุณภาพคนไทยให้สามารถเผชิญความเสื่อมถอยด้านคุณธรรมและจริยธรรม และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่หลากหลายภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งส่งผลให้สังคมไทยมีความเป็นวัตถุนิยมให้ความสำคัญกับศีลธรรมและวัฒนธรรมที่ดิ่งงามลดลง ดังนั้นรัฐบาลจึงมีนโยบายในการเสริมสร้างความเข้มแข็งและพัฒนาบทบาทของสถาบันหลักทางสังคมให้เอื้อต่อการพัฒนาคน สร้างค่านิยมให้คนไทยภูมิใจในวัฒนธรรมไทยและยอมรับความแตกต่างของความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่ลดปัญหาความขัดแย้งทางความคิด และสร้างความเป็นเอกภาพในสังคม สร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวัฒนธรรมร่วมกับประชาคมโลก โดยเฉพาะประชาคมอาเซียนให้เกิดการไหลเวียนทางวัฒนธรรมและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลข่าวสาร

เพื่อให้การอุปถัมภ์คุ้มครองศาสนาและรวมพลังขับเคลื่อนนำหลักธรรมทางศาสนาไปพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรมจึงน้อมนำกระแสพระราชดำรัส “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นแนวทางจัดทำแผนการดำเนินงาน “ส่งเสริมคุณธรรมที่มีประสิทธิภาพและมุ่งผลสัมฤทธิ์” เพื่อให้ประชาชน กลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในทุกระดับมีคุณธรรมจริยธรรม และประชาชน โดยกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ เป้าประสงค์ เป้าหมาย และปัจจัยแห่งความสำเร็จในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาคุณธรรมฯ ไปสู่ประชาชน ดังนี้

๑. วิสัยทัศน์

นำหลักธรรม เสริมภูมิคุ้มกัน สานสัมพันธ์ศาสนา สร้างคนดีสู่สังคม

๒. พันธกิจ

- ๑) ปลุกฝังและเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม
- ๒) ส่งเสริมและสานสัมพันธ์กิจกรรมทางศาสนา
- ๓) ส่งเสริมศาสนิกชนทุกศาสนาให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
- ๔) สนองงานพระราชพิธี พระราชกุศล รัฐพิธี และศาสนพิธี

๓. ยุทธศาสตร์

- ๑) ส่งเสริมการเรียนรู้และสืบทอดพระราชพิธี พระราชกุศล รัฐพิธี และศาสนพิธี ที่ถูกต้องไว้เป็นมรดกทางภูมิปัญญาและมรดกทางวัฒนธรรมดำรงอยู่คู่สังคมไทย
- ๒) สนับสนุนส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทางศาสนาสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต
- ๓) ส่งเสริมศาสนิกชนทุกศาสนาให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
- ๔) พัฒนาสร้างศักยภาพการบริหารจัดการด้านศาสนา

๔. เป้าประสงค์การดำเนินงานของยุทธศาสตร์

- ๑) เสริมสร้างแนวทางและเพิ่มศักยภาพการบริหารจัดการศาสนา นำแผน “การส่งเสริมคุณธรรม” ไปสู่ประชาชน
- ๒) ส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนของศาสนาที่ตนเคารพนับถืออย่างถูกต้อง พร้อมทั้งนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างต่อเนื่อง
- ๓) สร้างภาคีเครือข่ายที่เข้มแข็ง ในการนำหลักธรรมคำสอนทางศาสนา และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวันของศาสนิกชนทุกศาสนา เพื่อความสมานฉันท์และสันติสุขของสังคม

๕. เป้าหมายของการดำเนินการ

- ๑) ประชาชนมีความเข้าใจและนำหลักคำสอนทางศาสนาไปปฏิบัติได้อย่างมีความสุขในการดำรงชีวิต
- ๒) งานพระราชพิธี พระราชกุศล รัฐพิธี และศาสนพิธี ถูกต้องตามพระราชประเพณี และสมพระเกียรติ
- ๓) ศาสนสถานได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศาสนา และส่งเสริมคุณธรรมของชุมชน

๔) กรมการศาสนา องค์การศาสนาและเครือข่าย มีศักยภาพในการนำหลักคำสอนทางศาสนาไปสู่ประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ

๕) ศาสนิกชนทุกศาสนาอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุขและความสมานฉันท์

๖) ระบบการบริหารจัดการศาสนาภายในองค์กรและเครือข่าย ได้รับการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ

๖. กลยุทธ์และแผนการดำเนินงาน

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ ส่งเสริมการเรียนรู้และสืบทอดพระราชพิธี พระราชกุศล รัฐพิธี และศาสนพิธีที่ถูกต้องไว้เป็นมรดกทางภูมิปัญญาและมรดกทางวัฒนธรรมดำรงอยู่คู่สังคมไทย เป้าประสงค์การดำเนินงานของยุทธศาสตร์

เป้าประสงค์หลัก

งานพระราชพิธี พระราชกุศล รัฐพิธี และศาสนพิธี ได้รับการอนุรักษ์สืบทอดเป็นมรดกทางภูมิปัญญาและมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชาติ และเกิดการศึกษาเรียนรู้อย่างถูกต้อง

เป้าประสงค์รอง

๑) การปฏิบัติงานพระราชพิธี พระราชกุศล รัฐพิธี และศาสนพิธี ถูกต้องตามโบราณราชประเพณีและสมพระเกียรติ

๒) มีเครือข่ายการปฏิบัติศาสนพิธีที่ถูกต้องตามประเพณีโบราณเพิ่มขึ้นทั่วประเทศ

๓) งานด้านศาสนาได้รับการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ

กลยุทธ์

๑) การสนองงานพระราชพิธี การบำเพ็ญพระราชกุศล รัฐพิธี และศาสนพิธี ให้สมพระเกียรติตามโบราณราชประเพณี

๒) ส่งเสริมการเรียนรู้ศาสนพิธีและการสืบทอดพิธีกรรมให้ถูกต้องตามหลักทางพระพุทธศาสนา

๓) พัฒนาสมรรถนะผู้ปฏิบัติงานศาสนพิธีให้ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์

๑) เพื่อการปฏิบัติรับสนองงานพระราชพิธี พระราชกุศล รัฐพิธี และศาสนพิธี ถูกต้องตามโบราณราชประเพณีและสมพระเกียรติ

๒) เพื่อให้การปฏิบัติศาสนพิธีของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติเป็นไปอย่างถูกต้องและมีมาตรฐานเดียวกัน

๓) เพื่อสร้างเครือข่ายศาสนพิธีสนับสนุนการปฏิบัติงานกรมการศาสนาในพื้นที่จังหวัดต่าง ๆ ได้ถูกต้องและเหมาะสม

๔) เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ด้านศาสนาและเพิ่มสรรณะการปฏิบัติศาสนพิธีแก่ผู้ทำหน้าที่ปฏิบัติงานศาสนพิธี

แนวทางการดำเนินงาน

๑) ปฏิบัติรับสนองงานพระราชพิธี พระราชกุศล รัฐพิธี และศาสนพิธีให้มีความถูกต้องตามโบราณราชประเพณีและสมพระเกียรติ

๒) จัดอบรมเชิงปฏิบัติข้าราชการกรมการศาสนา ผู้ปฏิบัติหน้าที่ศาสนพิธีกรปีละ ๒ ครั้ง เพื่อเพิ่มสรรณะในการปฏิบัติงานและเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติงาน

๓) ถอดบทเรียนผู้ทรงคุณวุฒิ/รวบรวมองค์ความรู้การปฏิบัติงานด้านศาสนพิธีและจัดทำเป็นฐานข้อมูล/คู่มือหลักสูตร การปฏิบัติงานด้านศาสนพิธีกร

๔) รวบรวมองค์ความรู้ด้านศาสนพิธีทางศาสนาพุทธและศาสนาอื่น พร้อมทั้งจัดพิมพ์เป็นหนังสือเผยแพร่แก่องค์กร เครือข่ายและประชาชนที่สนใจ

๕) พัฒนาระบบเผยแพร่องค์ความรู้ด้านพระราชพิธี พระราชกุศล รัฐพิธี และศาสนพิธีผ่านระบบ e-learning แก่เจ้าหน้าที่กรมการศาสนา เครือข่ายและประชาชนที่สนใจ เช่น โครงการจัดทำระบบการเรียนรู้งานศาสนพิธีผ่านระบบสารสนเทศกรมการศาสนา

๖) จัดทำคู่มือและหลักเกณฑ์การคัดเลือกเครือข่าย/บุคคลแกนนำที่เผยแพร่องค์ความรู้ด้านศาสนพิธีแก่ชุมชน/สังคมระดับดีเด่นตั้งแต่ระดับชุมชน ระดับจังหวัด ระดับภาค ระดับประเทศ เผยแพร่ไปยังจังหวัด เพื่อเป็นแนวทางในการคัดเลือก

๗) จัดอบรมเผยแพร่องค์ความรู้เรื่อง “ศาสนพิธี” แก่เจ้าหน้าที่สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด เจ้าหน้าที่เขตพื้นที่การศึกษา ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ/เอกชนและองค์กรเครือข่ายในพื้นที่ให้มีความรู้เพื่อนำไปเผยแพร่ปรับใช้ในการปฏิบัติงานศาสนพิธีประกอบด้วยโครงการส่งเสริมการเรียนรู้งานศาสนพิธี โครงการอุดหนุนการฝึกหัดนักสวดพระมหาคาตาคำหลวง และโครงการส่งเสริมผู้สืบทอดเพื่อทำหน้าที่ปฏิบัติงานพิธี

๘) ส่งเสริมสนับสนุนให้เครือข่ายแกนนำที่ผ่านการอบรมศาสนพิธีกรในจังหวัดจัดอบรมศาสนพิธีกรขยายผลสู่ประชาชน เช่น การให้ความรู้การปฏิบัติศาสนพิธีกรแก่บุคคลในครอบครัว/การจัดอบรมศาสนพิธีกรแก่ผู้ร่วมงานในองค์กร/การอบรมศาสนพิธีแก่บุคคลหรือองค์กรในชุมชน

๙) ประกวดเครือข่าย/บุคคลแกนนำที่เผยแพร่องค์ความรู้ด้านศาสนพิธีแก่ชุมชน/สังคมระดับดีเด่นระดับชุมชน ระดับจังหวัด ระดับภาค ระดับประเทศ

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ สนับสนุนส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทางศาสนาสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

เป้าประสงค์การดำเนินงานของยุทธศาสตร์

เป้าประสงค์หลัก

ประชาชนปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางศาสนาได้อย่างเหมาะสมในการดำรงชีวิต

เป้าประสงค์รอง

- ๑) ส่งเสริมการนำหลักธรรมทางศาสนาไปสู่ประชาชน ทั้งระดับบุคคลและระดับองค์กร
- ๒) สนับสนุนซ่อมแซมศาสนสถานให้มีความมั่นคงแข็งแรง ปลอดภัย ที่จะใช้เป็นสถานที่ปฏิบัติศาสนกิจ/แหล่งเรียนรู้ ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่ศาสนิกชน
- ๓) พัฒนาวัดกรรม ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคม เช่น โครงการจัดทำสื่อธรรมเชิงสร้างสรรค์
- ๔) ประสานความร่วมมือกับองค์กรภาคีเครือข่ายทางศาสนาขับเคลื่อนนำหลักธรรมไปสู่ประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น โครงการองค์การและหน่วยเผยแผ่ทางพระพุทธศาสนา
- ๕) รวมพลังเครือข่ายส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน ให้มีส่วนร่วมรับผิดชอบงานอนุรักษ์ สืบทอด ศาสนาและดำเนินงานกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม

เป้าหมาย

- ๑) ศาสนสถานได้รับการพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศาสนาและศูนย์กลางการส่งเสริมคุณธรรมของชุมชน
- ๒) ประชาชนปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนทางศาสนาได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม และมีความสุขในการดำรงชีวิต
- ๓) เกิดการประสานความร่วมมือในการดำเนินงานนำหลักธรรมคำสอนทางศาสนา ระหว่างกรมการศาสนา องค์การศาสนาและองค์กรเครือข่ายอย่างเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพ

กลยุทธ์ที่ ๑

ส่งเสริมให้วัด/ศาสนสถานเป็นแหล่งการเรียนรู้ทางด้านศาสนาและส่งเสริมคุณธรรมแก่คนในชุมชน

วัตถุประสงค์

- ๑) เพื่อพัฒนาศาสนสถานให้มั่นคงแข็งแรงสามารถเป็นศูนย์กลางพัฒนาจิตใจ และศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนทั้งทางด้านการบริหารจัดการ และเข้าร่วมทำกิจกรรม
- ๒) เพื่อพัฒนาศาสนสถานเป็นแกนกลางของความร่วมมือกับครอบครัว ชุมชน สังคมในการศึกษาหลักธรรม อบรมคุณธรรมจริยธรรม และนำหลักธรรมไปสู่วิถีชีวิต

๓) เพื่อพัฒนาศาสนสถานให้สะอาด ร่มเย็นเป็นแบบอย่างที่ดีในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน

แนวทางการดำเนินงาน

๑) กรมการศาสนาจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการบูรณศาสนสถานพร้อมทั้งมีนโยบายส่งเสริมให้ประชาชน ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมสืบทอดศาสนาและอนุรักษ์ศาสนสถานเพื่อดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของชุมชน เช่น โครงการบูรณศาสนสถานทางศาสนาอื่น

๒) กรมการศาสนาได้จัดโครงการ/กิจกรรมส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานของศาสนสถาน เช่น โครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นต้น

กลยุทธ์ที่ ๒

นำหลักศาสนธรรมเทิดทูนสถาบันชาติ สถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นศูนย์รวมสร้างความเข้มแข็งของสังคมไทย

วัตถุประสงค์

เพื่อแสดงถึงความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของคนไทย

แนวทางการดำเนินงาน

๑) การน้อมนำกระแสพระราชดำริสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และพระบรมวงศานุวงศ์ มาเป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม เช่น โครงการบรรพชาอุปสมบทพระภิกษุสามเณรและบวชศีลจาริณี โครงการจัดงานเฉลิมพระเกียรติแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระบรมวงศานุวงศ์ฯลฯ

๒) ส่งเสริมสนับสนุนหรือดำเนินโครงการ/กิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา วันสำคัญของชาติ และวันสำคัญทางสถาบันพระมหากษัตริย์ อาทิ เช่น วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชา วันรัฐธรรมนูญ วันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นต้น

กลยุทธ์ที่ ๓

ส่งเสริมสนับสนุนกระบวนการนำหลักธรรมทางศาสนามาพัฒนาศีลธรรม คุณธรรมแก่เด็ก เยาวชน และประชาชน

วัตถุประสงค์

๑) เพื่อพัฒนากระบวนการเผยแพร่/ถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนทางศาสนา ที่มีประสิทธิภาพที่ง่ายต่อการเรียนรู้และเข้าใจในรูปแบบที่หลากหลาย

๒) เพื่อประสานความร่วมมือกับองค์กรเครือข่ายในการเผยแพร่หลักธรรมทางศาสนาสู่ประชาชนทุกระดับ

แนวทางการดำเนินงาน

๑) กรมการศาสนาได้ดำเนินการจัดทำแผนปฏิบัติการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ โดยแบ่งประชาชน กลุ่มเป้าหมายออกเป็น ๓ กลุ่ม ได้แก่

(๑) กลุ่มเด็ก เยาวชน ได้แก่ โครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โครงการอบรมเยาวชนภาคฤดูร้อน โครงการประกวดบรรยายธรรม ฯลฯ

(๒) กลุ่มข้าราชการของรัฐ เช่น โครงการเมืองไทยเมืองคนดี เป็นต้น

(๓) กลุ่มประชาชน ได้แก่ โครงการยกย่องผู้ทำคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา โครงการสนับสนุนกิจการฮัจย์ โครงการส่งเสริมพระพุทธศาสนาเนื่องในเทศกาลวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา และวันเข้าพรรษา

๒) สนับสนุนการผลิตหนังสือ ตำราทางวิชาการ และประกวดสื่อส่งเสริมคุณธรรมในรูปแบบที่หลากหลาย โดยประชาสัมพันธ์ให้สถาบันการศึกษา ภาคเอกชนส่งผลงานเข้าประกวด เพื่อพัฒนารูปแบบ/เทคนิคการเผยแพร่สื่อให้มีความหลากหลายและเป็นที่สนใจแก่กลุ่มเป้าหมาย เช่น การจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานเนื่องในเทศกาลวันวิสาขบูชา เป็นต้น

กลยุทธ์ที่ ๔

ส่งเสริมความเข้มแข็งแก่องค์กรเครือข่าย

วัตถุประสงค์

๑) เพื่อประสานความร่วมมือกับองค์กรเครือข่ายในการเผยแผ่หลักธรรมทางศาสนาสู่ประชาชนทุกระดับแนวทางการดำเนินงาน

๒) การสนับสนุนงบประมาณให้องค์กรเครือข่ายทางศาสนาขับเคลื่อนโครงการ/กิจกรรมนำหลักธรรมคำสอนทางศาสนาไปสู่ประชาชนทุกระดับ เช่น โครงการอุดหนุนองค์การและหน่วยเผยแพร่พุทธศาสนา โครงการอุดหนุนองค์การและจัดกิจกรรมทางศาสนาอื่น โครงการลานบุญลานปัญญา ฯลฯ

กลยุทธ์ที่ ๕

การปฏิบัติงานภายใต้พระราชบัญญัติและกฎหมายที่กำหนดไว้

วัตถุประสงค์

เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของคณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติและส่งเสริมการดำเนินงานกิจการฮัจย์

แนวทางการดำเนินงาน

๑) ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของคณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ อาทิ เช่น การจัดประชุมคณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรม ประชุมคณะอนุกรรมการส่งเสริมคุณธรรม, จัดประชุมสัมมนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการส่งเสริมคุณธรรมกลุ่มเป้าหมายระดับต่าง ๆ เป็นต้น

๒) ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานกิจการฮัจย์ อาทิ เช่น ประชุม คณะกรรมการส่งเสริมกิจการฮัจย์แห่งประเทศไทย, ประชุมอนุกรรมการ, อบรมเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวกและเจ้าหน้าที่หน่วยพยาบาลไทยนำคณะผู้แทนฮัจย์ไทยเดินทางไปประชุมทางซาอุดีอาระเบีย และอบรมผู้นำกลุ่มประกอบพิธีฮัจย์ เป็นต้น

กลยุทธ์ที่ ๒

รณรงค์ส่งเสริมการเผยแพร่หลักธรรมทางศาสนาผ่านสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัย และวิธีการที่หลากหลาย

วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนากลไกการขับเคลื่อนหลักธรรมทางศาสนาสู่ประชาชนให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

แนวทางการดำเนินงาน

สนับสนุนและส่งเสริมการดำเนินงานเผยแผ่หลักธรรมทางศาสนาผ่านสื่อสร้างสรรค์ อาทิ เช่น โครงการผลิตภาพยนตร์ธรรมะเรื่องสั้น โครงการผลิตสื่อธรรมะเชิงสร้างสรรค์ โครงการ เมืองไทยเมืองคนดี

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ ส่งเสริมศาสนิกชนทุกศาสนาให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

เป้าประสงค์การดำเนินงานของยุทธศาสตร์

เสริมสร้างพันธมิตรและขยายเครือข่ายนำหลักธรรมคำสอนทางศาสนาไปสู่ประชาชนให้ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างศาสนาและเสริมสร้างความสมานฉันท์ของศาสนิกชน

เป้าประสงค์หลัก

ประชาชนกลุ่มเป้าหมายมีความสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน

เป้าประสงค์รอง

๑) มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่าง องค์การศาสนาและศาสนิกชน

๒) มีการขยายเครือข่ายศาสนิกสัมพันธ์ระดับต่าง ๆ สู่ชุมชน

๓) เชื่อมโยงภาคีเครือข่ายภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนร่วมกัน จัดกิจกรรมส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างศาสนาไปสู่ประชาชน

๔) มีการพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมความสมานฉันท์แก่คนในสังคม

กลยุทธ์

๑) ส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างศาสนาและสมานฉันท์ระหว่างศาสนิกชน

๒) ประสานเชื่อมโยงสถาบันศาสนา สถาบันทางสังคมและเครือข่ายทางศาสนา ร่วมสร้างสังคมคุณธรรมและสมานฉันท์

วัตถุประสงค์

๑) เพื่อให้ผู้นำศาสนา องค์การศาสนาและเครือข่ายต่าง ๆ ได้มีส่วนร่วมดำเนิน นำหลักธรรมคำสอนทางศาสนาไปบูรณาการในโครงการ/กิจกรรมทางศาสนาและงานศาสนิกสัมพันธ์ไปสู่ประชาชนทุกระดับ

๒) เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างศาสนา และศาสนิกชน

แนวทางการดำเนินงาน

๑) ส่งเสริมงานศาสนิกสัมพันธ์เพื่อสานสัมพันธ์ทางศาสนา
๒) จัดงานเฉลิมพระเกียรติเสริมสร้างความสมานฉันท์แก่คนในชาติ
๓) ส่งเสริมขยายเครือข่ายการจัดอบรมค่ายเยาวชนสมานฉันท์ในทุกระดับ ตั้งแต่จังหวัด ตำบล อำเภอ หมู่บ้านและชุมชน

๔) พัฒนาระบบฐานข้อมูลทางศาสนาให้ทันสมัยเป็นแหล่งเรียนรู้เผยแพร่ หลักธรรมคำสอนทางศาสนา/เผยแพร่กิจกรรมสานสัมพันธ์ทางศาสนาผ่านสื่อที่หลากหลาย เช่น ประชาสัมพันธ์องค์ความรู้ทางศาสนาผ่านระบบสารสนเทศ (e-library)

๕) ขยายเครือข่ายการดำเนินงานศาสนิกสัมพันธ์ไปสู่ระดับอำเภอ ตำบล หมู่บ้าน ชุมชนโดยมอบหมายให้สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดและคณะกรรมการศาสนิกสัมพันธ์จังหวัด แบ่งหน้าที่หรือร่วมกันส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงาน ศาสนิกสัมพันธ์ระดับพื้นที่หน่วยย่อย รวมทั้งติดตามผลการดำเนินงาน

๖) ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการศาสนิกสัมพันธ์ระดับชาติ เพื่อเชื่อมโยงการดำเนินงานร่วมกับคณะกรรมการศาสนิกสัมพันธ์ระดับต่าง ๆ

๗) เชื่อมโยงเครือข่ายภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชนทุกระดับร่วมกัน ดำเนินกิจกรรมส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างศาสนาไปสู่ประชาชน เช่น โครงการจัดกิจกรรมทางศาสนาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ตอบปัญหาทางศาสนาแก่เยาวชน/นักจัดรายการเยาวชนอาสา สืบสานศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม) โครงการศาสนิกสัมพันธ์จังหวัดชายแดนใต้ โครงการพัฒนาบุคลากรทางศาสนาชายแดนภาคใต้ และโครงการค่ายเยาวชนสมานฉันท์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ พัฒนาสร้างศักยภาพการบริหารจัดการด้านศาสนา

เป้าประสงค์การดำเนินงานของยุทธศาสตร์

เป้าประสงค์หลัก

สร้างทิศทางและเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการศาสนาเพื่อนำแผน “การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมที่มีประสิทธิภาพและมุ่งผลสัมฤทธิ์” ไปสู่ประชาชน

เป้าประสงค์รอง

๑) ระบบบริหารจัดการศาสนาภายในองค์กรและเครือข่ายได้รับการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ

๒) เกิดการประสานความร่วมมือในการดำเนินงานนำหลักธรรมคำสอนทางศาสนา ระหว่างกรรมการศาสนา องค์กรศาสนาและองค์กรเครือข่ายอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพประสิทธิผล

กลยุทธ์ ที่ ๑

พัฒนาระบบการบริหารจัดการงานด้านศาสนาของกรรมการศาสนาและเครือข่ายให้มีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์

๑) เพื่อให้หน่วยงาน/องค์กรเครือข่ายและบุคลากรทางศาสนามีการบริหารจัดการงานศาสนาที่มีประสิทธิภาพและมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงานอย่างมีคุณภาพ

๒) เพื่อส่งเสริมการพัฒนาระบบบริหารจัดการศาสนาโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย

๓) เพื่อส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัยทางด้านศาสนาและสามารถนำผลการวิจัยมาปรับใช้ในการพัฒนางานศาสนาและพัฒนาระบบการบริหารจัดการขององค์กร

๔) เพื่อพัฒนาระบบการติดตามประเมินโครงการ/กิจกรรมของกรรมการศาสนาให้มีประสิทธิภาพ

กลยุทธ์

๑) เพิ่มสมรรถนะการบริหารจัดการองค์กร

(๑) การปรับปรุงรูปแบบ เทคนิควิธีการพัฒนาบุคลากรให้มีประสิทธิภาพ

(๒) การปรับกระบวนการทัศน์วัฒนธรรมและค่านิยมในการปฏิบัติราชการ

๒) สร้างระบบการบริหารทรัพยากรบุคคลให้มีความเป็นธรรม โปร่งใส และเสริมสร้างคุณภาพชีวิต

๓) ปรับปรุงระเบียบข้อกฎหมายที่ส่งเสริมการปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพ

๔) ส่งเสริมการศึกษาค้นคว้างานด้านศาสนา

๕) พัฒนาระบบสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพและทันสมัย

๑) พัฒนาระบบการกำกับติดตามและประเมินผลการดำเนินโครงการ/กิจกรรมแบบมีส่วนร่วมและมุ่งผลสัมฤทธิ์

(๒) สร้างระบบฐานข้อมูลด้านศาสนา

แนวทางการดำเนินงาน

๑) เพิ่มสมรรถนะการบริหารจัดการองค์กร

(๑) กำหนด วัฒนธรรมองค์กร พร้อมทั้งสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์กรแก่บุคลากรกรมการศาสนา เพื่อนำไปปรับใช้ในการปฏิบัติงาน

(๒) พัฒนาวิธีการประเมินผลการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ

(๓) ปรับเปลี่ยนตำแหน่งการบริหารงานผู้บริหารภายในองค์กรเพื่อพัฒนาศักยภาพเพิ่มทักษะการบริหารจัดการงานด้านศาสนาแก่ผู้บริหารและยังเป็นการส่งเสริมการพัฒนาองค์กร

(๔) พัฒนาระบบติดตามประเมินผลลดความเสี่ยงการบริหารจัดการโครงการเพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ผลการดำเนินงาน เช่น การจัดทำแบบประเมินรายโครงการของกรมการศาสนา ทุกโครงการ การตั้งคณะทำงานติดตามประเมินผลประกอบด้วยเจ้าหน้าที่กรมการศาสนา และบุคคลภายนอกเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมติดตาม ตรวจสอบผลปฏิบัติงานของกรมการศาสนา การออกตรวจติดตามประเมินผลโครงการ/กิจกรรมของกรมการศาสนา ปีละ ๑ ครั้ง และจัดทำรายงานประจำปีเผยแพร่ผลการดำเนินงานไปยังเครือข่ายต่าง ๆ

(๕) ส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนางานศาสนา โดยนำผลการศึกษาวิจัยมาพัฒนาระบบการบริหารจัดการงานด้านศาสนาของกรมการศาสนา/นำผลงานวิจัยมาประกอบในการวางแผนการดำเนินงานของกรมการศาสนา และนำผลการวิจัยมาแก้ไขปัญหาหรือตอบปัญหาให้แก่สังคม

(๖) ปรับปรุงระบบข้อมูลหมายที่ส่งเสริมการปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพ

๒) พัฒนาคุณภาพชีวิตบุคลากรกรมการศาสนา

(๑) จัดทำแผนพัฒนาศักยภาพบุคลากรอย่างเป็นระบบทั้งแผนระยะสั้นและระยะยาว

(๒) ส่งเสริมพัฒนาทักษะการถอดบทเรียนในการปฏิบัติงานให้แก่บุคลากร

(๓) พัฒนาคุณภาพชีวิตบุคลากรกรมการศาสนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน

๓) พัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศของกรมการศาสนา

(๑) พัฒนาระบบเผยแพร่ผลการดำเนินงานของกรมการศาสนา และเพิ่มช่องทางการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนผ่านระบบสารสนเทศที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพ พัฒนาระบบฐานข้อมูลวิชาการทางศาสนาที่ได้มาตรฐานสนองความต้องการของประชาชนที่เข้ามาใช้บริการ ผ่านระบบสารสนเทศที่ทันสมัย

(๒) พัฒนาระบบการรายงานผล/การติดตามประเมินผลการดำเนินการดำเนินงาน
กรมการศาสนาผ่านระบบสารสนเทศเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพความคุ้มค่าในการปฏิบัติงาน
และเพิ่มประสิทธิภาพการติดตามผลการดำเนินงานกับเครือข่ายให้เกิดผลสัมฤทธิ์เพิ่มมากยิ่งขึ้น

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

๑) ความร่วมมือร่วมใจระหว่างผู้บริหารกรมการศาสนาและเจ้าหน้าที่ของ
กรมการศาสนา

๒) การได้รับการสนับสนุนจากองค์กรของรัฐ ภาคเอกชน และองค์กรเครือข่าย

๓) อุปกรณ์เครื่องมือสนับสนุนการดำเนินงานพร้อมเพรียงและทันสมัย

๔) การสื่อสารและการประสานงานที่ชัดเจนและรวดเร็ว

๕) กรมการศาสนา องค์กรเครือข่ายมีบุคลากรที่มีประสิทธิภาพและมีการบริหาร
จัดการที่ดี

๖) การดำเนินงานขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการมีอุดมการณ์และเป้าหมาย
ในการดำเนินงานที่แน่นอน

๗) ผู้ปฏิบัติงาน (เจ้าหน้าที่กรมการศาสนา หรือเจ้าหน้าที่ขององค์กรเครือข่าย)
มีความศรัทธาและมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานสูง พร้อมทั้งมีขวัญกำลังใจในการดำเนินงาน

๘) การดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการของกรมการศาสนามีความสอดคล้องกับ
นโยบายรัฐบาล

๙) ความร่วมมือในการดำเนินงานได้รับความยอมรับจากสังคม และประชาชน

บทที่

ความรู้เกี่ยวกับศาสนพิธี

สังคมไทยถือว่าศาสนามีความสำคัญต่อวิถีการดำเนินชีวิตของคนในสังคม จนกลายเป็นวัฒนธรรมประเพณีที่มีผลต่อความรู้สึกรู้จักคิด ความเชื่อ ความศรัทธาของประชาชน ดังนั้น ศาสนาจึงเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจในการประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้ประชาชนพลเมืองได้ใช้หลักธรรมทางศาสนาที่ตนนับถือ มาเป็นเครื่องมือในการประพฤติปฏิบัติตน ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาจิตใจของตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ให้มีความมั่นคงและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เกิดความสมานฉันท์ แต่การที่ประชาชนพลเมืองจะเข้าถึงหลักธรรมอันเป็นแก่นแท้ของศาสนานั้น เป็นสิ่งที่กระทำได้ยาก เนื่องจากผลของการกระทำมีลักษณะเป็นนามธรรมเช่นเดียวกับเรื่องการศึกษาที่จะทำให้ผู้ที่รับการศึกษาได้เกิดปัญญาจริง ๆ ย่อมเห็นผลช้าไม่เหมือนการสร้างวัตถุต่าง ๆ ที่สามารถเห็นผลได้รวดเร็วทันใจ ดังนั้น ศาสนาทุกศาสนาจึงจำเป็นต้องมีพิธีกรรมทางศาสนาเป็นเครื่องมือในการให้ศาสนิกชนของตนใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาที่มีลักษณะเป็นรูปธรรมร่วมกัน ปราชญ์ทั้งหลายจึงได้ให้ความสำคัญของศาสนพิธีไว้ว่า “เป็นดังเปลือกของต้นไม้ ซึ่งทำหน้าที่ห่อหุ้มแก่นของต้นไม้ คือเนื้อแท้อันเป็นสาระสำคัญของศาสนาไว้” ซึ่งเมื่อกล่าวให้ถูกต้อง ก็สามารถกล่าวได้ว่า ศาสนพิธีและศาสนธรรมของศาสนาทั้งสองส่วนนี้ ย่อมมีความสำคัญเสมอกัน ต้องอาศัยซึ่งกันและกัน เพราะหากไม่มีศาสนธรรมอันเป็นแก่นแท้ของศาสนา ศาสนพิธีก็คงจะอยู่ได้ไม่นาน หรือหากมีเฉพาะศาสนธรรมอันเป็นแก่นแท้ของศาสนา แต่ไม่มีศาสนพิธี แก่นแท้ของศาสนาก็ย่อมอยู่ได้ไม่นานเช่นกัน เพราะศาสนิกชนขาดแนวทางในการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาด้วยกัน ไม่มีสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นศูนย์กลางอันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจในการที่จะปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน

ศาสนพิธีหรือพิธีกรรมของพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่ช่วยหล่อเลี้ยงศาสนธรรม อันเป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาไว้ ดังนั้น การกระทำศาสนพิธีหรือพิธีกรรมต่าง ๆ ในทางพระพุทธศาสนา ควรที่จะต้องมีการแนะนำและให้ผู้ร่วมพิธีได้ศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับพิธีต่าง ๆ ให้ถ่องแท้ตามหลักการทางพิธีกรรมของพระพุทธศาสนา เพื่อผู้ปฏิบัติจะได้นำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามจุดมุ่งหมายในศาสนพิธีนั้น ๆ เนื่องจากศาสนพิธีจัดเป็นวัฒนธรรมและจารีตประเพณีของชาติที่มีการสืบสานกันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ซึ่งการปฏิบัติศาสนพิธีจะต้องทำให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย สวยงาม เป็นไปในแนวทางเดียวกัน เพื่อก่อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในการดำเนินกิจกรรมด้านพิธีของศาสนา ซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญของพุทธศาสนิกชน เพราะการดำเนินกิจกรรมของพิธีกรรมต่าง ๆ ถือเป็นก้าวแรกที่มีความเป็นรูปธรรมของการก้าวเข้าสู่หลักการของพระพุทธศาสนาที่เป็นการเสริมสร้างคุณค่าทางด้านจิตใจ รวมทั้งการธำรงรักษาเอกลักษณ์ของชาติและพระพุทธศาสนา ผู้ทำหน้าที่เป็นผู้นำในการปฏิบัติงานศาสนพิธีจึงควรมีความรู้ความสามารถและความเข้าใจอย่างถูกต้อง เนื่องจากศาสนพิธีเป็นการสร้างระเบียบแบบแผนแบบอย่างที่ยึดปฏิบัติในศาสนานั้น ๆ ตามหลักการความเชื่อในศาสนาที่ตนนับถือ เมื่อนำมาใช้ในทางพระพุทธศาสนาย่อมหมายถึง ระเบียบ แบบแผน และแบบอย่างที่ยึดปฏิบัติในพระพุทธศาสนา ซึ่งบางท่านเรียกว่า “พุทธศาสนพิธี”

ประโยชน์ของศาสนพิธี การปฏิบัติศาสนพิธีที่ถูกต้องเรียบร้อย งดงาม ย่อมเพิ่มความศรัทธาปสาทะแก่ผู้ที่ได้พบเห็น เป็นเครื่องแสดงเกียรติยศของเจ้าภาพและผู้เข้าร่วมพิธี ทั้งยังเป็นการรักษาวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามของชาติไว้

ประเภทของศาสนพิธีทางพระพุทธศาสนา

๑) **กุศลพิธี** คือ พิธีกรรมที่เนื่องด้วยการอบรมเพื่อความดีงามทางพระพุทธศาสนา เฉพาะตัวบุคคล เช่น การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ การเวียนเทียนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การรักษาศีลต่าง ๆ

๒) **บุญพิธี** คือ การทำบุญอันเป็นประเพณีในครอบครัว ในสังคม เกี่ยวเนื่องกับวิถีชีวิตของสังคม เช่น พิธีทำบุญงานมงคล พิธีทำบุญงานอวมงคล

๓) **ทานพิธี** คือ พิธีถวายทานต่าง ๆ เช่น ปาฏิบุคลิกทาน การถวายสังฆทาน การถวายกลิ่น ผ้าป่า ผ้าอาบน้ำฝน และอื่น ๆ

๔) **ปภินกพิธี** คือ พิธีเบ็ดเตล็ด เกี่ยวกับมารยาทและวิธีปฏิบัติศาสนพิธี เช่น วิธีตั้งโต๊ะหมู่บูชา จัดอาสนะสงฆ์ วิธีวางสายสัณฐาน วิธีจุดรูปเทียน วิธีแสดงความเคารพ วิธีประเคนของพระสงฆ์ วิธีทอดผ้าบังสุกุล วิธีทำหนังสืออาราธนาและใบปวารณา วิธีอาราธนาศีล อาราธนาพระปริตร อาราธนาธรรม วิธีกรวดน้ำ ฯลฯ

ประเภทของงานศาสนพิธี

งานพระราชพิธี

เป็นงานที่พระมหากษัตริย์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดขึ้นเป็นประจำปี เช่น พระราชพิธีฉัตรมงคล พระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา หรืองานที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดขึ้นเป็นกรณีพิเศษ เช่น พระราชพิธีอภิเษกสมรส พระราชพิธีสมโภชเดือนและขึ้นพระอู่

งานพระราชกุศล

เป็นงานที่พระมหากษัตริย์ทรงบำเพ็ญพระราชกุศล งานพระราชกุศลบางงานต่อเนื่องกับงานพระราชพิธี เช่น พระราชกุศลมาฆบูชา พระราชกุศลทักษิณานุปทานพระบรมอัฐิสมเด็จพระบรมราชูปถัมภ์ พระราชกุศลทรงบาตร

งานรัฐพิธี

เป็นงานพิธีที่รัฐบาลหรือทางราชการจัดขึ้นเป็นประจำปี โดยกราบทูลเชิญพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนิน ทรงเป็นประธานประกอบพิธี เช่น รัฐพิธีที่ระลึกวันจักรี รัฐพิธีฉลองวันพระราชทานรัฐธรรมนูญ ซึ่งปัจจุบันทรงรับเข้าเป็นงานพระราชพิธี

งานราษฎร์พิธี

เป็นงานทำบุญตามประเพณีนิยมที่ราษฎรจัดขึ้นเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ตนเอง และชุมชน หรือเป็นการทำบุญเพื่ออุทิศผลให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้วในโอกาสต่าง ๆ ซึ่งเป็นการจัดตามความศรัทธาและความเชื่อที่ถือปฏิบัติสืบทอดกันมาตามท้องถิ่นหรือชุมชนนั้น ๆ

องค์ประกอบของพิธี

๑) **พิธีกรรม** คือ การกระทำที่เป็นวิธีการเพื่อให้ได้รับผลสำเร็จและนำไปสู่ผลที่ต้องการ อันเป็นเครื่องน้อมนำศรัทธาที่จะพาเข้าสู่เป้าหมายตามวัตถุประสงค์ของผู้ที่จัดกิจกรรมนั้น ๆ และสามารถน้อมนำให้ผู้ศรัทธาเข้าถึงธรรมที่สูงขึ้น

๒) **พิธีการ** คือ ขั้นตอนของพิธีที่กำหนดไว้ตามลำดับตั้งแต่เริ่มต้นพิธีจนจบพิธี เพื่อให้การจัดกิจกรรมในพิธีนั้น ๆ เป็นไปด้วยความถูกต้อง เรียบร้อย และสวยงาม อันนำมาซึ่งความศรัทธาและความเชื่อในการจัดกิจกรรมร่วมกัน ทั้งในส่วนผู้ที่เข้าร่วมพิธีและผู้ที่เป็นพยาน

๓) **พิธีกร** คือ ผู้ดำเนินรายการประกอบพิธีกรรมนั้น ๆ ให้เป็นไปตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ โดยทำหน้าที่รับผิดชอบในด้านพิธีการ ประสาน ควบคุม และกำกับพิธีการต่าง ๆ ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยตามกำหนดการ ในกรณีที่เป็พิธีกรทางศาสนา จะเรียกว่า “ศาสนพิธีกร” ซึ่งหมายถึงผู้ทำหน้าที่ควบคุมและปฏิบัติศาสนพิธี ให้ถูกต้องตามพิธีกรรมทางศาสนา ตลอดจนประสานงานเพื่อให้การดำเนินกิจกรรมในพิธีนั้น ๆ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

คุณสมบัติของศาสนพิธีกร

- ๑) ความรู้ ความสามารถ ในการปฏิบัติศาสนพิธี
- ๒) มีไหวพริบ ปฏิภาณ ตัดสินใจ และแก้ไขข้อขัดข้องได้รวดเร็วและเรียบร้อย
- ๓) มีความแม่นยำ ละเอียด รอบคอบ
- ๔) แต่งกายและปฏิบัติตนให้เหมาะสมตามกาลเทศะ มีมารยาทเรียบร้อย
- ๕) สามารถประสานงาน ควบคุม กำกับพิธีการได้ดี

ลำดับของศาสนพิธี

การเตรียมการ

เมื่อมีการปรึกษาหารือและมีข้อตกลงกันเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ในการจัดพิธีเนื่องในโอกาสต่าง ๆ นั้น ผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ในการเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมจะต้องมีการเตรียมการดังนี้

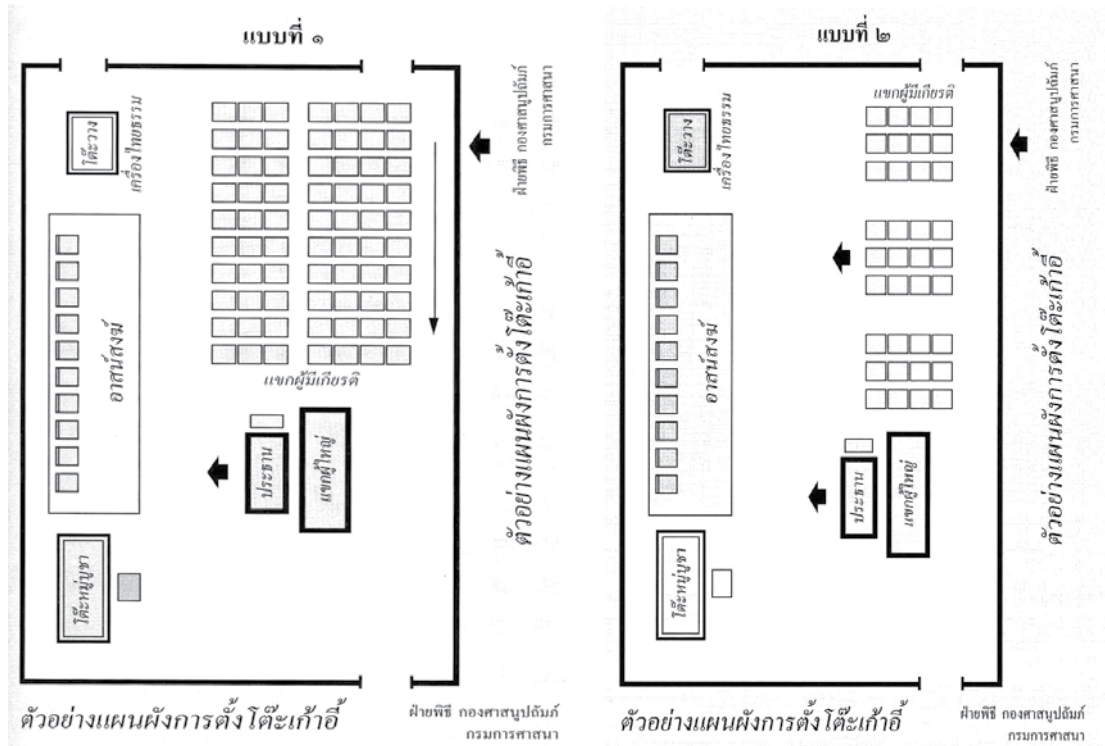
- ๑) การเตรียมสถานที่
- ๒) การเตรียมอุปกรณ์
- ๓) การเตรียมบุคลากร
- ๔) การเตรียมกำหนดการ

การเตรียมสถานที่

กิจกรรมแรกของผู้ดำเนินกิจกรรมควรคำนึงถึง คือ การเตรียมสถานที่ ควรคำนึงถึงความเหมาะสมของสถานที่ งานที่จะจัดเป็นงานพิธีใด งานมงคล หรืองานอวมงคล สถานที่นั้นมีความเหมาะสมกับการจัดพิธีหรือไม่เพียงใด ซึ่งจะได้มีการวางแผนในการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับสถานที่ โดยมีหลักการพิจารณา ดังนี้

- ๑) ความเหมาะสมของสถานที่ในการจัดพิธี
- ๒) มีความกว้างขวาง เพียงพอกับการรองรับผู้ร่วมพิธี
- ๓) สะอาด สะดวก ปลอดภัย
- ๔) ไม่มีเสียงรบกวน

ผังการจัดสถานที่

แบบอย่างการจัดเตรียมสถานที่

การจัดที่นั่งผู้มาร่วมงาน

การจัดอาสนสงฆ์

การจัดอาสน์สงฆ์ในงานสวดพระอภิธรรม

การจัดเตรียมเครื่องไทยธรรมไว้ทำอาสน์สงฆ์

การจัดสถานที่จัดเลี้ยงอาหารผู้มาร่วมงาน

การเตรียมอุปกรณ์

การเตรียมอุปกรณ์ เป็นสิ่งจำเป็นของพิธีต่าง ๆ ซึ่งผู้ทำหน้าที่ศาสนพิธีกรควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพิธีการหรือพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น วัตถุประสงค์ของการจัดศาสนพิธีเป็นงานมงคล งานอวมงคล หรือการจัดงานมงคลและงานอวมงคลพร้อมกัน ซึ่งแต่ละงานจะต้องใช้อุปกรณ์ในการประกอบพิธีที่แตกต่างกัน เช่น งานมงคลสมรส งานวางศิลาฤกษ์ เป็นต้น

อุปกรณ์หลักที่ใช้ในงานศาสนพิธี

- ๑) โต๊ะหมู่บูชา พระพุทธรูป แท่นกราบ
- ๒) แจกันดอกไม้ หรือพานพุ่ม
- ๓) กระถางธูป เชิงเทียน
- ๔) ธูป เทียน บูชาพระ
- ๕) เทียนชนวน
- ๖) ที่กรวดน้ำ
- ๗) สำลี กรรไกร เชื้อชนวน (น้ำมันเบนซินผสมกับเทียนขี้ผึ้งแท้)
- ๘) ใบปวารณา และจตุปัจจัยไทยธรรม
- ๙) เครื่องขยายเสียงพร้อมอุปกรณ์

๑๐) เครื่องรับรองพระสงฆ์ เช่น น้ำร้อน น้ำเย็น อาสน์สงฆ์หรือพรมนั่ง เสื่อ หมอนอิง กระดาษเช็ดมือ กระโถน เป็นต้น

การจัดโต๊ะหมู่บูชากรณีพระราชาวงศ์เสด็จฯ
เป็นองค์ประธาน

การจัดโต๊ะหมู่บูชาลักษณะเต็มรูปแบบ

การจัดโต๊ะหมู่บูชาแบบประยุกต์

ที่กรวดน้ำ

พัดยศสมณศักดิ์

พัตรองหรือตาลปัตร

พานพุ่ม

เครื่องสักการะ

กรอบนํ้ามนต์และที่ประนํ้าพระพุทธรมนต์

สายสิญจน์

กระบะมุก

เทียนชวน

อุปกรณ์เฉพาะพิธี (เพิ่มจากอุปกรณ์หลัก)

พิธีงานมงคล

- ๑) ภาชนะ น้ำพระพุทธรณ์ เช่น ครอบน้ำมนต์/บาตร/ขัน ที่ประพรมน้ำพระพุทธรณ์ (มัดหญ้าคา ใบมะยม ดอกไม้เงินทอง)
- ๒) สายสิญจน์
- ๓) เทียนน้ำมัน (เทียนขี้ผึ้งแท้ นิยมขนาดน้ำหนัก ๑ บาท)
- ๔) พานรองสายสิญจน์ จำนวน ๒ พาน

พิธีมงคลสมรส

- ๑) มงคลแฝด
- ๒) โถปริกแบ่งกระแจะสำหรับเจิม
- ๓) สังข์
๔. หมอนกราบ ๒ ใบ

พิธีวางศิลาฤกษ์

- ๑) แผ่นศิลาฤกษ์
- ๒) ไม้มงคล ๙ ชนิด คือ ไม้ชัยพฤกษ์ ไม้ราชพฤกษ์ ไม้สักทอง ไม้ไผ่สีสุก ไม้พะยุง ไม้ทองหลาง ไม้ก้านเกรา ไม้ทรงบาดาล และไม้ขนุน
- ๓) ค้อนตอกไม้มงคล
- ๔) แผ่นอิฐ ทอง-นาก-เงิน อย่างละ ๓ แผ่น (รวม ๙ แผ่น)
- ๕) โถปริกกระแจะเจิม
- ๖) ทองคำเปลวปิดศิลาฤกษ์ ๓ แผ่น พร้อมขี้ผึ้งหรือสิ่งที่ทาแผ่นศิลาฤกษ์เพื่อปิดแผ่นทอง
- ๗) ปูนซีเมนต์ผสมเสร็จ พร้อมเกรียงปาดปูน
- ๘) ตลับนพรัตน์
- ๙) พวงมาลัย
- ๑๐) ข้าวตอกดอกไม้ เหยียญเงิน และเหยียญทอง
- ๑๑) กระดาษ/ผ้าเช็ดมือของประธาน

พิธีเปิดป้ายอาคาร

- ๑) โถปริกแบ่งกระแจะเจิม
- ๒) ทองคำเปลว ๓ แผ่น พร้อมขี้ผึ้งหรือสิ่งที่ทำสำหรับปิดแผ่นทอง
- ๓) ผ้าคลุมป้าย พร้อมสายชักผ้าคลุมป้าย
- ๔) กระดาษ/ผ้าเช็ดมือของประธาน

พิธีงานอวมงคล

พิธีสวดพระอภิธรรม

- ๑) ภูเขาโยง (ถ้าศพนีฐานันดรศักดิ์ตั้งแต่ชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไป ต้องเตรียมผ้าขาว กว้างประมาณ ๑๐ หรือ ๑๒ นิ้ว ยาวเสมอกับแถวพระสงฆ์ จำนวน ๑ ผืน เรียกว่า “ผ້ารองโยง”) แถบทอง หรือสายโยง สำหรับโยงมาจากหีบหรือโกศศพ
- ๒) เครื่องทองน้อย ๑-๒ ที่ (ตั้งหน้าหีบศพ)
- ๓) ตู้พระอภิธรรม พร้อมโต๊ะตั้งตู้พระอภิธรรม
- ๔) ผ้าไตร หรือผ้าสำหรับทอดบังสุกุล
- ๕) เครื่องกระบะบูชาพระอภิธรรม (ในกรณีไม่มีเครื่องกระบะบูชา ให้ใช้เชิงเทียน ๑ คู่ แจกันดอกไม้ ๑ คู่ และกระถางรูป ๑ กระถาง ตั้งหน้าตู้พระอภิธรรมแทนเพื่อจุดบูชาพระธรรม)

พิธีพระราชทานเพลิงศพ หรือฌาปนกิจศพ (อุปกรณ์เพิ่มจากการสวดพระอภิธรรม)

- ๑) ธรรมาสน์เทศน์ คัมภีร์เทศน์ พัดรอง ตะลุ่ม พาน
- ๒) เครื่องทองน้อย จำนวน ๑ ที่ (เพิ่มอีก ๑ ที่สำหรับประธานจุดบูชาพระธรรม)
- ๓) เทียนสองธรรม
- ๔) ผ้าไตร หรือผ้าสำหรับทอดบังสุกุล
- ๕) เครื่องไทยธรรมบูชาภัณฑ์เทศน์

พิธีทำบุญครบวันตาย

- ๑) อัฐิ/รูปผู้ตาย/ป้ายชื่อของบรรพบุรุษ
- ๒) โต๊ะหมู่อีก ๑ ชุด ใช้เป็นที่บูชาอัฐิ
- ๓) เครื่องทองน้อย
- ๔) ภูเขาโยง แถบทอง
- ๕) ผ้าไตรหรือผ้าสำหรับทอดบังสุกุล

ตัวอย่างอุปกรณ์สำหรับพิธีงานอวมงคล

เครื่องทองน้อยแก้ว (นิยมใช้กับพระสงฆ์)

เครื่องทองน้อยทองเหลือง

การตั้งอัฐิเพื่อบำเพ็ญกุศลวันมรณภาพอดีตเจ้าอาวาส

เทียนส่องธรรม

ภูเขาโยง

การเตรียมบุคลากร

การเตรียมบุคลากร เป็นการแสดงถึงความพร้อมของผู้จัดงานพิธีต่าง ๆ เพื่อความสะดวกในการประสานงาน อันเป็นการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบในแต่ละส่วนของผู้ปฏิบัติงาน และสามารถตรวจสอบได้ว่านิมนต์พระสงฆ์หรือยัง นิมนต์จำนวนเท่าใด ใครเป็นประธาน ใครรับภารกิจส่วนใด ใครเป็นพิธีกร ใครทำหน้าที่ศาสนพิธีกร เป็นต้น

พระสงฆ์ การนิมนต์พระสงฆ์ ควรเขียนเป็นหนังสือ หรือภาษาทางราชการ เรียกว่า “การวางฎีกานิมนต์พระสงฆ์” เพื่อถวายพระสงฆ์ไว้เป็นหลักฐาน ซึ่งประกอบด้วยข้อความสำคัญ เป็นการน้อมสการให้พระสงฆ์ทราบ ว่า นิมนต์งานพิธีใด วัน เวลา และสถานที่ในการประกอบพิธี อยู่ที่ไหนควรแจ้งให้ชัดเจน สำหรับจำนวนพระสงฆ์ในแต่ละพิธี ไม่ได้กำหนดจำนวนมากไว้เท่าใด แต่มีกำหนดจำนวนข้างน้อยไว้ คือ ไม่ต่ำกว่า ๕ รูป ๗ รูป ๙ รูป และ ๑๐ รูป เพื่อจะได้ครบองค์ คณะสงฆ์ ส่วนงานพระราชพิธี หรือพิธีของทางราชการนิยมนิมนต์พระสงฆ์ ๑๐ รูป ทั้งงานมงคล และงานอวมงคล แต่ถ้าหากเป็นพิธีบำเพ็ญกุศลสวดพระอภิธรรมศพประจำคืนนั้น นิมนต์พระสงฆ์ สวดพระอภิธรรม จำนวน ๔ รูป

ฎีกา กองค้ำชูปดัมภ์ กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม

ในการ พระราชพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศลมาฆบูชา

ประจำปี พุทธศักราช ๒๕๕๖

ที่ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในพระบรมมหาราชวัง

นิมนต์	พระชลญาณมุนี	วัด	อุทกเขปสิมาม
สวดพระพุทธรูป	วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์	พ.ศ. ๒๕๕๖	เวลา ๑๖.๓๐ น.
	วันที่	พ.ศ.	เวลา น.
	วันที่	พ.ศ.	เวลา น.

หมายเหตุ - ใช้พัดยศ - ไปวัดถึงก่อนเวลา
- ครองผ้าสีพระวชิรนิม (ขอได้โปรดถึงก่อนเวลา ๓๐ นาที เพื่อทำวัตรก่อนเสด็จพระราชดำเนิน)

ฝ่ายพิธี กองค้ำชูปดัมภ์ กรมการศาสนา

เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๐๐

โทร. ๐๒ ๔๒๒ ๘๘๐๘

โทรสาร ๐๒ ๔๒๒ ๘๘๐๑

ลงชื่อ

(นายปรีชา กันธิยะ)
อธิบดีกรมการศาสนา

ผู้ออกฎีกา

ท่อนนี้เมื่อเซ็นรับแล้วส่งคืน ฝ่ายพิธี กองค้ำชูปดัมภ์ กรมการศาสนา

อาตมภาพ พระชลญาณมุนี

วัด อุทกเขปสิมาม

ได้รับฎีกานิมนต์ สวดพระพุทธรูป ในการ พระราชพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศลมาฆบูชา

ประจำปี พุทธศักราช ๒๕๕๖

ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในพระบรมมหาราชวัง

วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๖ เวลา ๑๖.๓๐ น. ไว้เรียบร้อยแล้ว

(ลงชื่อ) ผู้รับ

(ลงชื่อ) ผู้ส่ง

ตัวอย่างฎีกานิมนต์พระสงฆ์ของทางราชการ

คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธีเบื้องต้น

ปฏิทินมณฑลพระสงฆ์

ในการ

บำเพ็ญกุศลศพ นายทวี กลิ่นประทุม

ที่

ณ ศาลา ๓ วัดเทพศิรินทราวาส เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร

นิมนต์

พระพรหมวชิรญาณ

วัด

ยานนาวา

สวดพระพุทธมนต์	วันที่	๑๕ ธันวาคม	พ.ศ.	๒๕๕๙	เวลา	๑๐.๐๐	น.
แสดงพระธรรมเทศนา	วันที่		พ.ศ.		เวลา		น.
ฉันภัตตาหารเพล	วันที่		พ.ศ.		เวลา		น.

หมายเหตุ

- ใช้พัทธวง

- ขอความเมตตาจนุเคราะห์จัดพาหะไปเอง

โทร. ๐ ๒๕๒๒ ๘๘๐๙

โทรสาร ๐ ๒๕๒๒ ๘๘๐๖

ลงชื่อ

ผู้ถวายฎีกา

ผู้นิมนต์

ตัวอย่างหนังสือนิมนต์พระสงฆ์ทั่วไป

ประธานพิธี คือ บุคคลที่เจ้าภาพเชิญมาเป็นเกียรติแก่งานพิธีเพื่อทำหน้าที่เป็นประธานในพิธีซึ่งมีทั้งแบบเป็นทางการ คือ มีการเชิญโดยแจ้งให้ผู้ที่ประธานทราบล่วงหน้าอย่างเป็นทางการ และแบบไม่เป็นทางการ คือ การเชิญผู้ที่มาร่วมงานทำหน้าที่เป็นประธาน โดยไม่มีการแจ้งให้ทราบล่วงหน้า ซึ่งถ้าไม่เป็นทางการก็ไม่สู้กระไรนัก แต่หากเป็นทางการควรมีการจัดเตรียมสถานที่ให้เหมาะสมกับฐานะของผู้ที่เชิญมาเป็นประธานในพิธี เช่น การจัดที่นั่ง การต้อนรับ การจัดเตรียมเครื่องรับรอง เป็นต้น อันเป็นการแสดงออกถึงการให้เกียรติแก่ผู้ที่ได้รับเชิญมาทำหน้าที่เป็นประธานในพิธีนั้น ๆ ด้วย และควรแจ้งกำหนดการของพิธีให้ผู้ทำหน้าที่เป็นประธานได้ทราบ

ศาสนพิธีกร คือ ผู้ทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการพิธีทางศาสนา ซึ่งมีความรอบรู้ในด้านพิธีการต่าง ๆ ทำหน้าที่ควบคุม ปฏิบัติการ จัดการ และประสานงานระหว่างผู้ร่วมปฏิบัติงานพิธี ตลอดจนถึงการให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษาในการดำเนินกิจกรรมพิธีทางพระพุทธศาสนาได้อย่างชัดเจนและถูกต้องตามโบราณประเพณีที่ได้มีการสืบทอดกันมา

ผู้ร่วมงาน คือ ผู้ที่เจ้าภาพเชิญมาร่วมเป็นเกียรติแก่พิธี ดำเนินกิจกรรมในพิธีร่วมกัน เช่น ร่วมฟังพระสงฆ์แสดงพระธรรมเทศนา เจริญพระพุทธมนต์ เจ้าภาพควรประมาณจำนวนผู้ที่รับเชิญมาร่วมกิจกรรมให้เหมาะสมกับสถานที่ ควรกำหนดผู้ที่คอยต้อนรับผู้มาร่วมงาน กำหนดสถานที่นั่งสำหรับผู้เป็นประธาน ของที่ระลึก เป็นต้น ถ้าบุคคลที่เชิญเป็นผู้ใหญ่ เจ้าภาพควรกำหนดให้ชัดเจนว่า ใครนั่งตรงไหน อย่างไร เนื่องจากเมื่อผู้รับเชิญนั่งเรียบร้อยแล้ว ถ้ามีการเคลื่อนย้ายที่นั่งในภายหลัง ผู้รับเชิญจะเสียความรู้สึกที่ดีในการเข้าร่วมกิจกรรม

การเตรียมกำหนดการ

กำหนดการ คือ เอกสารที่จัดทำขึ้นเพื่อบอกลักษณะของงาน เป็นต้นว่า งานอะไร ใครเป็นประธาน สถานที่ วัน เวลาในการจัดงาน ลำดับขั้นตอนของงาน การแต่งกาย เพื่อให้ผู้ที่ร่วมในพิธี ๆ มีความเข้าใจตรงกันและทราบขั้นตอนของพิธี

กำหนดการมี ๔ ประเภท คือ

๑. หมายกำหนดการ
๒. หมายรับสั่ง
๓. พระราชกิจ
๔. กำหนดการ

หมายกำหนดการ เป็นเอกสารแจ้งกำหนดขั้นตอนของงานพระราชพิธีโดยเฉพาะลักษณะของเอกสารจะต้องอ้างพระบรมราชโองการ คือ ขึ้นต้นด้วยข้อความว่า “**นายกรัฐมนตรีหรือเลขาธิการพระราชวัง รับพระบรมราชโองการเหนือเกล้าฯ สั่งว่า...**” เสมอไป และในทางปฏิบัติเจ้าหน้าที่จะต้องส่งต้นหมายกำหนดการดังกล่าวนี้ เสนอนายกรัฐมนตรีหรือเลขาธิการพระราชวังลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

แบบอย่างหมายกำหนดการ

ที่ ๔/๒๕๕๖

หมายกำหนดการ
พระราชกุศลมาฆบูชา พุทธศักราช ๒๕๕๖

เลขาธิการพระราชวัง รับพระบรมราชโองการเหนือเกล้าฯ สั่งว่า วันมาฆบูชา พุทธศักราช ๒๕๕๖ ตรงกับวันจันทร์ที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กำหนดการทรงบำเพ็ญพระราชกุศลตามราชประเพณี ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ดังรายการต่อไปนี้

วันจันทร์ที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินไปทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจแทนพระองค์

เวลา ๑๗ นาฬิกา เสด็จพระราชดำเนินเข้าสู่พระอุโบสถ ทรงจุดธูปเทียนถวายนมัสการพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร พระสงฆ์ ๓๐ รูปเจริญพระพุทธมนต์ จบแล้ว ทรงจุดธูปเทียนเครื่องทรงธรรม พระราชาคณะถวายศีลและถวายพระธรรมเทศนาถ้อย ๑ จบแล้ว พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา ทรงประเคนจตุปัจจัยไทยธรรม พระราชาคณะถวายอดิเรกออกจากพระอุโบสถ เสด็จพระราชดำเนินกลับ

การแต่งกาย แต่งเครื่องแบบปกติขาว.

สำนักพระราชวัง
วันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๕๖

แบบอย่างหมายกำหนดการ

ที่ ๒๒/๒๕๕๕

หมายกำหนดการ

เสด็จพระราชดำเนินไปทรงบำเพ็ญพระราชกุศลถวายผ้าพระกฐิน

โดยขบวนพยุหยาตราทางชลมารค

วันศุกร์ที่ ๙ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๕๕

เลขาธิการพระราชวัง รับพระบรมราชโองการเหนือเกล้าฯ สั่งว่า นายกรัฐมนตรี ประธานกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติเนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔ ได้กราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตเลื่อนการจัดขบวนพยุหยาตราทางชลมารค เสด็จพระราชดำเนินไปทรงบำเพ็ญพระราชกุศลถวายผ้าพระกฐิน ณ วัดอรุณราชวราราม วันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๔ ออกไปในพุทธศักราช ๒๕๕๕ เนื่องจากปัญหาอุทกภัย นั้น

ในเทศกาลถวายผ้าพระกฐิน พุทธศักราช ๒๕๕๕ นี้ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กำหนดการเสด็จพระราชดำเนินไปทรงบำเพ็ญพระราชกุศลถวายผ้าพระกฐิน ณ วัดอรุณราชวราราม โดยขบวนพยุหยาตราทางชลมารค ดังรายการต่อไปนี้

วันศุกร์ที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๕ สำนักพระราชวังและเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ จัดตกแต่งฉนวนน้ำท่าวาสุกรี ท่าวัดอรุณราชวราราม ท่าราชวรดิฐ และบริเวณท้องน้ำเจ้าพระยาซึ่งเป็นทางเสด็จพระราชดำเนินขบวนพยุหยาตราทางชลมารค และกำลังพลทอดเตรียมไว้พร้อมทุกตำแหน่งหน้าที่ขบวนพยุหยาตราทางชลมารค โดยเรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ เทียบสะพานฉนวนท่าวาสุกรี เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ ๙ เทียบที่ท่าสะพานถัดไป และเรือพระที่นั่งอนเนกชาติภุชงค์เป็นเรือพระที่นั่งรอง เรือพระที่นั่งอนันตนาคราชเป็นเรือทรงผ้าพระกฐิน พร้อมด้วยเรือรูปสัตว์แสนยานุภาพตามราชประเพณี

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินไปทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจแทนพระองค์ ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลถวายผ้าพระกฐินและประทับเรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ในการนี้

เวลา ๑๕ นาฬิกา สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่งถึงท่าवासูกกรี ทหารกองเกียรติยศ ถวายความเคารพแตรวงบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี เสด็จพระราชดำเนินไปยังสะพาน ฉนวนน้ำท่าवासูกกรี ผู้บัญชาการขบวนพยุหยาตรา เฝ้าทูลละอองพระบาท กราบบังคมทูลรายงาน ขบวนพยุหยาตราทางชลมารคและกำลังพล เสด็จพระราชดำเนินไปประทับเรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ โปรดเกล้า ฯ ให้ผู้บัญชาการขบวนเรือพยุหยาตราเคลื่อนขบวนพยุหยาตราทางชลมารค ออกจากท่าवासูกกรีไปตามชลวิถีท้องน้ำเจ้าพระยา ขณะนั้นทหารกองเกียรติยศถวายความเคารพ แตรวงบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี แตร สังข์ มโหระทึก กลองชนะ ประจําเรือพระราชพิธี ประโคมขึ้นพร้อมกัน ขบวนพยุหยาตราทางชลมารคเคลื่อนไปตามลำดํบราชประเพณี เมื่อเรือพระที่นั่งอนันตนาคราชถึงวัดอรุณราชวราราม เทียบเรือพระที่นั่งอนันตนาคราช ที่สะพานท่าหน้ากองบัญชาการ กองทัพเรือ เจ้าพนักงานพระราชพิธีเชิญผ้าพระกฐินจากบุษบก ไปยังพระอุโบสถ เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ จะเทียบ ณ สะพานฉนวนน้ำประจําท่าวัดอรุณราชวราราม หน้าพระอุโบสถ เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ ๙ เทียบ ณ สะพานฉนวนน้ำ หน้าพระปรางค์วัดอรุณราชวราราม ทหารกองเกียรติยศถวายความเคารพแตรวงบรรเลง เพลงสรรเสริญพระบารมี เสด็จขึ้นจากเรือพระที่นั่ง เสด็จพระราชดำเนินไปยังพระอุโบสถ เสด็จเข้าสู่พระอุโบสถ ทรงรับผ้าพระกฐินจากเจ้าพนักงานพระราชพิธี เสด็จ ฯ ไปถวายผ้าพระกฐิน ณ ที่ชุมนุมสงฆ์ตามพิธีกรรมราชประเพณีเสร็จแล้ว เสด็จฯ ไปประทับรถยนต์พระที่นั่ง เสด็จพระราชดำเนินกลับ

แต่งกายเครื่องแบบเต็มยศ สายสะพายนพรัตนราชวรารณณ์
หรือสายสะพายช้างเผือก

วันที่ ๓๑ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๕๕

หมายรับสั่ง คือ เอกสารที่มีผู้รับรับสั่งอัญเชิญมาสั่งให้เจ้าหน้าที่ไปปฏิบัติตามหน้าที่ราชการ

แบบอย่างหมายรับสั่ง

หมายรับสั่งที่ ๒๗๘๐๕

(แบบ ก.)
สำนักพระราชวัง

๒๒ ธันวาคม ๒๕๔๓

วันขึ้นปีใหม่ พุทธศักราช ๒๕๔๔ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สำนักพระราชวังจัดสำหรับลงพระนามและลงนามถวายพระพรไว้ในพระบรมมหาราชวัง

วันอาทิตย์ ที่ ๑ มกราคม ๒๕๔๔ เวลา ๐๙.๐๐ น. ถึงเวลา ๑๗.๐๐ น.

การแต่งกาย เครื่องแบบปกติขาว

วัน	หน้าที่ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
	นำหมายกราบเรียน นายกรัฐมนตรี ในตำแหน่งผู้บังคับบัญชา สำนักพระราชวัง เพื่อทราบ

ทั้งนี้ ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่งโดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

แบบอย่างหมายรับสั่ง

(แบบ ก.)

หมายรับสั่งที่ ๒๕๕๒

สำนักพระราชวัง

๒๔ มกราคม ๒๕๕๖

พระราชทานเพลิงศพ พระครูอาทรพิพัฒนกิจ (สุคำ สารโร) อดีตเจ้าอาวาสวัดมิ่งเมืองมุล
ณ เมรุวัดมิ่งเมืองมุล อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง

วันอาทิตย์ที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖ เวลา ๑๔.๓๐ น. พระราชทานเพลิง.

อัญชิษฐา/พิมพ์ /พิมพ์ / ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ พระครูอาทรพิพัฒนกิจ (สุคำ สารโร)
	เพื่อทราบ
	ติดต่อขอรับหีบเพลิงพระราชทานที่กองพระราชพิธี สำนักพระราชวัง
	ไปปฏิบัติ เจ้าภาพไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอย่างใดทั้งสิ้น.

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่ง
โดยหน้าที่ราชการ

/ / รัชกาลที่ ๙

ผู้รับรับสั่ง

พระราชกิจ คือ เอกสารกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติพระราชพิธี หรือพิธีการขององค์ประธานในพิธีที่ข้าราชการผู้ปฏิบัติจะต้องสนองงานตามลำดับขั้นตอน

แบบอย่างพระราชกิจ
พระราชกิจ
พระราชกุศลทักษิณานุปทาน

วันอังคารที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๔๘

๑. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่ง จากพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต ไปยังพระบรมมหาราชวัง เข้าทางประตูวิเศษไชยศรี ประตูพิมานไชยศรี
๒. เวลา ๑๗.๐๐ น. รถยนต์พระที่นั่งเทียบที่พระทวารเทเวศร์รักษา เสด็จฯ เข้าสู่พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงยืนหน้าพระราชอาสน์
๓. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ ผ่านพระบรมวงศ์ไปหลังพระแท่นนพปฎลมหาเศวตฉัตร ทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการบูชาพระพุทธรูปที่หน้าพระที่นั่งบุษบกมาลา ทรงกราบ แล้วเสด็จฯ ไปที่หน้าพระแท่นนพปฎลมหาเศวตฉัตร
๔. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงจุดธูปเทียน เครื่องทองน้อยแล้ว ทรงจุดธูปเทียนเครื่องราชสักการะ ทรงกราบ ถวายบังคมพระบรมอัฐิ
๕. ทรงรับการถวายความเคารพของผู้มาเฝ้าฯ ประทับพระราชอาสน์ (พระสงฆ์ ๒๕ รูป สวดพระพุทธมนต์)
๖. เมื่อพระสงฆ์สวดพระพุทธมนต์ จบ (พระเทพปริยัติมุนี วัดทองนพคุณ ขึ้นนั่งยังธรรมาสน์เทศน์)
๗. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงจุดเทียนดูหนังสือเทศน์พระราชทานให้เจ้าพนักงานพระราชพิธีเชิญไปปักที่จงกลธรรมาสน์เทศน์
๘. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงจุดธูปเทียนเครื่องทรงธรรม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ ไปทรงจุดธูปเทียนเครื่องทองน้อยที่หน้าพระแท่นนพปฎลมหาเศวตฉัตร สำหรับพระบรมอัฐิทรงธรรม ประทับพระราชอาสน์ที่เดิม ทรงศีล

(พระเทพปริยัติมุนี ถวายศีลและถวายพระธรรมเทศนา จบ ลงมานั่งยังอาสนสงฆ์) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ ไปทรงประเคนเครื่องไทยธรรมกัณฑ์เทศน์ ประทับพระราชอาสน์ที่เดิม (เจ้าพนักงานนิมนต์พระสงฆ์ที่สวดพระพุทธมนต์ ไปนั่งยังอาสนสงฆ์ สำหรับสดับปกรณ์และลาดพระภูษาโยง) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ ไปทรงทอดผ้าไตร ๒๖ ไตร ประทับพระราชอาสน์ที่เดิม (พระสงฆ์ที่สวดพระพุทธมนต์และเทศน์ สดับปกรณ์พระบรมอัฐิ) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงหลังทักษิณทก (พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา ถวายอดิเรก ถวายพระพรลา ออกจากพระที่นั่ง) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ ไปทรงกราบพระพุทธรูป ที่หน้าพระที่นั่งบุษบกมาลาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงกราบถวายบังคมพระบรมอัฐิที่หน้าพระแท่นนพปฎล มหาเศวตฉัตร ทรงรับการถวายความเคารพของผู้มาเฝ้าฯ เสด็จฯ ออกจาก พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ประทับรถยนต์พระที่นั่งที่พระทวารเทเวศร์รักษา เสด็จพระราชดำเนินกลับ

ควรมีควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ขอเดชะ
ข้าพระพุทธเจ้า

๓๐ เมษายน ๒๕๔๘

กำหนดการ คือ เอกสารแจ้งกำหนดขั้นตอนของงานโดยทั่วไป เป็นของส่วนราชการ หรือส่วนเอกชนจัดทำขึ้น แม้ว่าจะงานนั้นจะเป็นงานที่เกี่ยวข้องถึงเบื้องพระยุคลบาท เช่น งานเสด็จพระราชดำเนิน ถ้าหากงานนั้นมิได้เป็นงานพระราชพิธี ซึ่งกำหนดขึ้นโดยพระบรมราชโองการแล้ว เรียกว่า กำหนดการทั้งสิ้น เช่น ขั้นตอนของงานสวนสนามสำแดงความสามัคคีของทหารรักษาพระองค์ ก็ใช้คำว่า กำหนดการ เพราะงานนี้มีใช้พระราชพิธีที่มีพระบรมราชโองการให้จัดขึ้น หากแต่เป็นทางราชการทหารจัดขึ้น เพื่อสำแดงความสามัคคีต่อเบื้องพระยุคลบาท

แบบอย่างกำหนดการของสำนักพระราชวัง

กำหนดการ

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์พระราชทานปริญญาบัตร

แก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยบูรพา ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๐

ณ อาคารหอประชุมอรัญ บัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา

ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี

วันอังคารที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๕๕๑

.....

- เวลา ๑๓.๓๐ น. - สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนิน โดยรถยนต์พระที่นั่งจากพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต ไปยัง มหาวิทยาลัยบูรพา ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี
- เวลา ๑๔.๓๐ น. - รถยนต์พระที่นั่งถึงมหาวิทยาลัยบูรพา ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี (วงดุริยางค์บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี)
- ผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรี อธิบดีผู้พิพากษภาค ๒ ผู้บัญชาการมณฑลทหารบกที่ ๑๔ ผู้บัญชาการตำรวจภูธรภาค ๒ นายกสภามหาวิทยาลัยบูรพา กรรมการสภามหาวิทยาลัยฯ อธิการบดี รองอธิการบดี คณบดี ผู้แทนคณาจารย์ และผู้แทนนิสิต เฝ้าฯ รับเสด็จฯ
 - นายกเหล่ากาชาดจังหวัดชลบุรี ผู้แทนข้าราชการมหาวิทยาลัยบูรพาและผู้แทนนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา ทูลเกล้าฯ ถวายพวงมาลัย
 - เสด็จฯ เข้าภายในอาคารหอประชุมอรัญ บัณฑิต ชั้น ๒ (โดยลิฟต์)
 - เสด็จฯ ไปยังห้องรับรอง

- ทรงฉลองพระองค์ครุย
- ทรงลงพระนามาภิไธยในสมุดเยี่ยม
- เสด็จฯ ออกจากห้องรับรองเข้าภายในหอประชุม (ดนตรีบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี)
- ทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการบูชาพระพุทธนวราชบพิตร
- ทรงกราบ
- ประทับพระราชอาสน์
- อธิการบดีมหาวิทยาลัยบูรพา เข้าเฝ้าฯ ทูลเกล้าฯ ถวายสูจิบัตรและหนังสือที่ระลึกอธิการบดี กราบบังคมทูลเบิกพระภิกษุที่สำเร็จการศึกษา เข้ารับพระราชทานปริญญาบัตร (จำนวน ๔ รูป) สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานปริญญาบัตรแด่พระภิกษุที่สำเร็จการศึกษาตามลำดับ อธิการบดี กราบบังคมทูลเบิกผู้ทรงคุณวุฒิ เข้ารับพระราชทานปริญญาเกิตติมศักดิ์ (จำนวน ๗ ราย) สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานปริญญาเกิตติมศักดิ์ แก่ผู้ทรงคุณวุฒิ (ตามลำดับ) ขณะนี้ พระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา) รองอธิการบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา อาจารย์ประจำคณะวิทยาศาสตร์ หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยาประยุกต์ คณะศึกษาศาสตร์ คณบดีวิทยาลัยพาณิชยศาสตร์ อาจารย์ประจำวิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ รองคณบดีฝ่ายวิชาการและวิจัย วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะสาธารณสุขศาสตร์ คณบดีคณะโลจิสติกส์ คณบดีคณะพยาบาลศาสตร์ คณบดีคณะเทคโนโลยีทางทะเล รองคณบดีฝ่ายบริหารและวิจัย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ รองคณบดีฝ่ายกิจการนิสิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณบดีคณะการจัดการและการท่องเที่ยว คณบดีคณะวิทยาศาสตร์ คณบดีคณะวิทยาศาสตร์การกีฬา คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ คณบดีคณะวิศวกรรมศาสตร์ และคณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์ กราบบังคมทูลเบิกผู้สำเร็จการศึกษา เข้ารับพระราชทานปริญญาบัตร (จำนวน ๖,๖๕๔ ราย) สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษา ตามลำดับ (ขณะนี้ พระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา) ผู้ได้รับพระราชทานปริญญาบัตร กล่าวคำปฏิญาณ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานพระราโชวาท (จบพระราโชวาท/ดนตรีบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี)

- เสด็จฯ ไปทรงกราบที่หน้าเครื่องนมัสการ
- เสด็จฯ ออกจากหอประชุมไปยังห้องรับรอง
- ทรงเปลี่ยนฉลองพระองค์ครุย

เวลา ๑๙.๐๐ น. - เสด็จฯ ไปประทับรถยนต์พระที่นั่ง เสด็จพระราชดำเนินกลับพระตำหนัก
จิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต ถึงเวลาประมาณ ๒๐.๐๐ น.
(วงดุริยางค์บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี)

การแต่งกาย

- ข้าราชการในพื้นที่ แต่งเครื่องแบบปกติขาว
- ข้าราชการในพระองค์ แต่งเครื่องแบบปกติกากีคอตัง

.....

๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๑

หลักการเขียนกำหนดการ

หลักการเขียนกำหนดการ กำหนดเป็น ๓ ส่วน คือ ส่วนต้น ส่วนกลาง และส่วนท้าย
ส่วนต้น เป็นส่วนที่บอกชื่องาน สถานที่ วัน เวลา ที่จะจัดงาน

ตัวอย่างส่วนต้น

กำหนดการ พิธี.....(ทำอะไร) ณ.....(สถานที่ที่ไหน) วันที่.....เดือน.....ปี..... เวลา.....น. (เมื่อไร)
กำหนดการ บำเพ็ญกุศลเพื่อความเป็นสิริมงคลที่ทำการกระทรวงวัฒนธรรมแห่งใหม่ ณ ห้องประชุมกระทรวงวัฒนธรรม ชั้น ๑๙ อาคารธนาถนกรณ์ทาวเวอร์ วันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘ เวลา ๑๐.๐๐ น.

ส่วนกลาง เขียนลำดับขั้นตอนของกิจกรรมในงานพิธีนั้น ๆ ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงลำดับขั้นตอนสุดท้ายของงานพิธี

ตัวอย่างส่วนกลาง

- เวลา ๐๙.๔๕ น. - ข้าราชการและผู้มีเกียรติพร้อมกัน ณ สถานที่ประกอบพิธี
- เวลา ๑๐.๐๐ น. - รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม ประธานพิธีเข้าสู่สถานที่ประกอบพิธี
- จุดธูปเทียน บูชาพระรัตนตรัย
 - เจ้าหน้าที่อาราธนาศีล
 - ประธานสงฆ์ให้ศีล
 - เจ้าหน้าที่อาราธนาพระปริตร
 - พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์
 - ถวายภัตตาหารเพล
 - ถวายจตุปัจจัยไทยธรรม
 - พระสงฆ์อนุโมทนา
 - ประธานกรวดน้ำ รับพร
 - พระสงฆ์พรมน้ำพระพุทธมนต์
 - เป็นเสร็จพิธี
- เวลา ๑๒.๐๐ น. - รับประทานอาหารร่วมกัน

ส่วนท้าย ด้านซ้ายของกำหนดการจะเขียนบอกในเรื่องการแต่งกาย หรือหมายเหตุอื่น ๆ ส่วนด้านขวาเขียนบอก ชื่อ ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์ที่สามารถติดต่อประสานงานได้ ของหน่วยงาน หรือผู้จัดทำกำหนดการ เนื่องจากเมื่อมีปัญหาในกำหนดการสามารถประสานงานกันได้ทันเวลา ก่อนถึงพิธีการ

ตัวอย่างส่วนท้าย

หมายเหตุ แต่งกายชุดสากล หรือชุดสุภาพ

ฝ่ายพิธี กองศาสนูปถัมภ์

กรมการศาสนา

โทร. ๐ ๒๔๒๒ ๘๘๐๒-๘

โทรสาร ๐ ๒๔๒๒ ๘๘๐๖

ตัวอย่างกำหนดการเต็มรูปแบบ

กำหนดการ

บำเพ็ญกุศลเพื่อความเป็นสิริมงคลที่ทำการกระทรวงวัฒนธรรมแห่งใหม่
ณ ห้องประชุมกระทรวงวัฒนธรรม ชั้น ๑๙ อาคารธนาถกรณ์ทาวเวอร์
วันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘ เวลา ๑๐.๐๐ น.

- เวลา ๐๙.๔๕ น. - ข้าราชการและผู้มีเกียรติพร้อมกัน ณ สถานที่ประกอบพิธี
- เวลา ๑๐.๐๐ น. - รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม ประธานพิธีเข้าสู่สถานที่ประกอบพิธี
- จุดธูปเทียน บูชาพระรัตนตรัย
 - เจ้าหน้าที่อาราธนาศีล
 - ประธานสงฆ์ให้ศีล
 - เจ้าหน้าที่อาราธนาพระปริตร
 - พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์
 - ถวายภัตตาหารเพล
 - ถวายจตุปัจจัยไทยธรรม
 - พระสงฆ์อนุโมทนา
 - ประธานกรวดน้ำ รับพร
 - พระสงฆ์พรมน้ำพระพุทธมนต์
 - เป็นเสร็จพิธี
- เวลา ๑๒.๐๐ น. - รับประทานอาหารร่วมกัน

หมายเหตุ แต่งกายชุดสากล หรือชุดสุภาพ

ฝ่ายพิธี กองศาสนูปถัมภ์
กรมการศาสนา
โทร. ๐ ๒๔๒๒ ๘๘๐๒-๘
โทรสาร ๐ ๒๔๒๒ ๘๘๐๖

การประสานกำหนดการ เมื่อดำเนินการจัดทำกำหนดการเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้ดำเนินการจะต้องแจ้งกำหนดการให้ผู้เกี่ยวข้องทราบก่อนถึงวันงานพิธี เช่น การนิมนต์พระสงฆ์ ประธานพิธี ผู้ที่รับผิดชอบในการประชาสัมพันธ์งาน ศาสนพิธีกร และผู้ร่วมปฏิบัติงาน เพื่อจะได้ทราบลักษณะขั้นตอนและแนวการปฏิบัติงาน

การปฏิบัติตามกำหนดการ เมื่อมีกำหนดการแล้ว ผู้ร่วมกิจกรรมในพิธีนั้น ๆ ต้องยึดกำหนดการเป็นหลัก เมื่อมีการตัดทอนเพิ่มเติม หรือสลับขั้นตอนในการปฏิบัติงาน หรือหากมีกรณีฉุกเฉินและปรับเปลี่ยนกำหนดการ จะต้องมีการติดต่อประสานงาน เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานทุกส่วนได้รับทราบร่วมกัน หากเกิดปัญหาในการปฏิบัติงานศาสนพิธีกรจะต้องตัดสินใจแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และแจ้งผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้รับทราบทันที

บทที่

๒

การเตรียมการและการปฏิบัติงานศาสนพิธี

เมื่อถึงกำหนดวันพิธีผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการเป็นผู้ดำเนินการ ควรมีการจัดเตรียมและแบ่งงานให้ผู้ร่วมปฏิบัติงานในพิธีต่าง ๆ ให้ชัดเจน ใครทำอะไร ที่ไหน อย่างไร ควรมีการตรวจสอบความพร้อมของอุปกรณ์เครื่องใช้ให้พร้อมตลอดเวลา เช่น เครื่องสักการบูชาพระรัตนตรัย พระพุทธรูป เทียนชนวน สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ผู้ทำหน้าที่เป็นศาสนพิธีกร และพิธีกรผู้ช่วยจะต้องช่วยกันดูแลการจัดเตรียมและการปฏิบัติให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

การเตรียมการก่อนการปฏิบัติงานศาสนพิธี

การปูลาดสถานที่

การจัดปูลาดพื้นที่ด้วยเครื่องปูลาด เช่น พรหมหรือเสื่อ สำหรับจัดเป็นอาสนสงฆ์และสำหรับแขกที่มาร่วมงาน การปูลาดสถานที่ควรคำนึงถึงความเหมาะสมและความสวยงามด้วย ถ้าเครื่องปูลาดมีมาก สามารถปูให้เต็มพื้นที่ที่ประกอบพิธีได้ ควรเลือกคัดดูสี สันฐาน ลวดลาย และขนาดให้เหมาะสมการปูให้ปูลำดับลดหลั่นกันไป คือ การปูลาดตรงบริเวณรอยต่อระหว่างพรหมหรือเสื่อ ต้องให้ด้านสูงทับด้านต่ำ อย่าให้ด้านต่ำทับด้านสูง ให้กำหนดทางด้านพระพุทธรูป และพระสงฆ์ประดิษฐานอยู่เป็นด้านสูง เพราะตามคตินิยมโดยทั่วไป เป็นการแสดงถึงความเคารพกันของสังคมไทย ผู้ใหญ่นั่งสูงกว่าผู้น้อย ผู้น้อยไม่นั่งสูงกว่าผู้ใหญ่ พระภิกษุนั่งตามลำดับอาวุโส คือ พระราชาหรือสมณศักดิ์แล้วแต่กรณีของงานพิธีนั้น ๆ

การตั้งโตะหมูปูชาในงานศาสนพิธี

การตั้งโตะหมูปูชา ตั้งเพื่อเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป พร้อมทั้งเครื่องบูชาตาม คตินิยมของชาวพุทธ ซึ่งปรากฏในพุทธประวัติว่า เมื่อพุทธบริษัทมีความประสงค์จะบำเพ็ญกุศล อย่างหนึ่งอย่างใด มักจะนิมนต์พระสงฆ์โดยมีพระพุทธรูปเจ้าเสด็จมาเป็นประธานสงฆ์ในการบำเพ็ญ กุศลนั้น ๆ ดังนั้น เพื่อให้มีความสมบูรณ์ในพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ในการจัดงานที่เกี่ยวกับศาสนพิธีทางพระพุทธศาสนา พุทธศาสนิกชนจึงนิยมอัญเชิญพระพุทธรูป มาประดิษฐานเป็นนิมิตรแทนพระองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในพิธีนั้น ๆ ซึ่งต่อมาถือว่า โตะหมูปูชาเป็นที่ประดิษฐานของสิ่งที่เคารพบูชาของสังคมไทย และเป็นองค์ประกอบของเครื่อง มนัสการบูชา ปัจจุบันจึงได้มีการจัดตั้งโตะหมูปูชาเพื่อวัตถุประสงค์อื่น แต่ทั้งนี้ก็เป็นไปด้วยความเคารพ สักการบูชาในสิ่งที่นำมาประดิษฐานบนโตะหมูปูชาทั้งสิ้น ผู้ที่ทำหน้าที่ศาสนพิธีจึงควรมีความรู้ และความเข้าใจในการจัดโตะหมูปูชา เช่น พิธีใดควรจัดอย่างไร ใช้โตะหมูปูชาใด เช่น หมู ๕ หมู ๗ หรือ หมู ๙ เครื่องประกอบบนโตะหมูปูชาอะไรบ้าง ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ต้องดูความเหมาะสมของ สถานที่และพิธีที่จะจัดกิจกรรม

โตะหมูปูชา นิยมตั้งไว้ด้านขวามือของพระสงฆ์ แต่ถ้าสถานที่ไม่อำนวยก็อนุโลมให้ตั้งไว้ ทางด้านซ้ายมือของพระสงฆ์ได้ ควรพิจารณาให้เหมาะสมกับสถานที่ ไม่ควรวางไว้ในตำแหน่งที่ ต้องใช้เป็นทางเดินผ่านไปมา ซึ่งการบำเพ็ญกุศลทางพระพุทธศาสนามีการจัดตั้งโตะหมูปูชา เช่น งานกุศลพิธี และงานบุญพิธี

งานกุศลพิธี คือ พิธีกรรมต่าง ๆ อันเกี่ยวข้องการอบรมเพื่อให้เกิดความดีงามทาง พระพุทธศาสนาเฉพาะตัวบุคคล รวมทั้งการปฏิบัติศาสนพิธีของพระสงฆ์

งานบุญพิธี คือ พิธีกรรมที่พุทธศาสนิกชนปรารถนาทำความดีเนื่องด้วยประเพณี ในครอบครัว หรือประเพณีที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนทั่วไป ทั้งที่เป็นงานมงคล หรืองานอวมงคล ซึ่งมีการตั้งโตะหมูปูชาแบบประยุกต์ไม่เต็มรูปแบบ

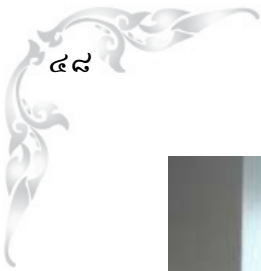
การจัดโต๊ะหมู่บูชา ให้ประดิษฐานพระพุทธรูปไว้ที่โต๊ะหมู่ตัวสูงสุด และไม่ควรถังเครื่องบูชาใด ๆ ไว้บนโต๊ะหมู่ตัวเดียวกับที่ประดิษฐานพระพุทธรูป สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (วิน ธรรมสารเถร) ได้กล่าวไว้ว่า “เนื่องจากพระพุทธรูป พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นสิ่งที่ควรกระทำความยำเกรงให้เกิดแก่ผู้ที่เป็นพุทธศาสนิกชนให้หนัก เพราะมีค่ามาก เพราะเห็นได้ยาก เป็นสิ่งที่สะสมได้เฉพาะคนดี ถ้าพุทธศาสนิกชนทำมั่งง่ายกับพระรัตนตรัยก็จะเป็นพระรัตนตรัย” สำหรับในงานพิธีทั่วไปนิยมใช้ พระพุทธรูปปางสมาธิ เป็นพระบูชาไม่นิยมปางประทับยืนหรือปางไสยาสน์ แต่ถ้าเป็นงานพิธีทำบุญวันเกิดหรือทำบุญอายุ นิยมใช้พระพุทธรูปปางประจำวันเกิดของเจ้าของงาน

การจัดเครื่องบูชาตามที่นิยมใช้กันมีหลากหลายแตกต่างกันตามความเหมาะสม เช่น โต๊ะหมู่ชุด โต๊ะเดี่ยว เป็นต้น การจัดเครื่องสักการบูชาเล็กน้อยให้จัดตามความเหมาะสมกับสถานที่และฐานะของเจ้าภาพ พิธีใหญ่หรือพิธีเล็ก แต่สิ่งที่ถือเป็นเครื่องสักการบูชาหลัก มีอยู่ ๓ ประการคือ

๑. รูป ใช้ ๓ ดอก ปักเรียงกันเป็นหน้ากระดานในลักษณะตั้งตรงไว้ในกระถางรูป เนื่องจากเป็นความเชื่อของบรรพบุรุษมาแต่โบราณว่า ควันเป็นสิ่งที่เบาลอยสู่อากาศเบื้องบนแล้วจางหายไป ควันที่จางหายไปนี้ อาจจะนำไปสู่สิ่งที่ตนเคารพนับถือบูชาได้ไม่ว่าจะอยู่ ณ ที่ใด

๒. เทียน ใช้ ๒ เล่ม ตั้งไว้ที่โต๊ะหมู่บูชาตัวเดียวกับกระถางรูป ด้านซ้ายและด้านขวาของกระถางรูป อย่างละ ๑ เล่ม ซึ่งหมายถึงการให้ความสว่างในทางธรรมแก่มนุษย หรือเป็นสัญลักษณ์ของสิ่งที่เคารพนับถือ

๓. ดอกไม้ นิยมจัดเป็นแจกันหรือพานพุ่ม ไม่น้อยกว่า ๒ แจกัน หรือ ๒ พาน ซึ่งเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความหอม และมีสีอันสวยงาม อันหมายถึง ทุกคนไม่มีใครรังเกียจคนที่มีคุณธรรมความดี ย่อมมีแต่คนสรรเสริญยกย่องนับถือ

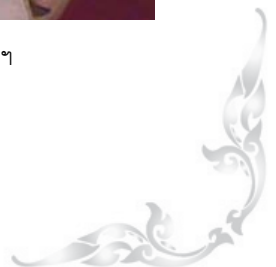
การจัดโต๊ะหมู่แบบประยุกต์

การจัดโต๊ะหมู่งานทั่วไป

การจัดโต๊ะหมู่งานเสด็จฯ

การจัดโต๊ะและอาสนสงฆ์

อาสนสงฆ์สมเด็จพระราชาคณะ

การตั้งโต๊ะหมู่ในพิธีถวายพระพร เป็นการตั้งโต๊ะหมู่บูชาในพิธีถวายพระพร เนื่องในโอกาสวันสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ หรือเมื่อมีการจัดกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติสถาบันพระมหากษัตริย์เนื่องในโอกาสต่าง ๆ เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา วันคล้ายวันประสูติพระบรมวงศานุวงศ์

การตั้งโต๊ะหมู่ในพิธีถวายพระพร

การตั้งโต๊ะหมู่ในพิธีรับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ หรือการรับสิ่งของพระราชทาน การมอบเครื่องราชอิสริยาภรณ์แก่ข้าราชการในสังกัดที่ได้รับพระราชทาน เป็นการมอบสิ่งอันมีเกียรติ ซึ่งเป็นเครื่องตอบแทนคุณงามความดีของข้าราชการที่มีความชอบในหน้าที่ราชการแผ่นดิน ดังนั้น ควรจัดการมอบเป็นพิธีการให้สมแก่เกียรติยศ มีการจัดตั้งโต๊ะหมู่ในพิธีมอบเครื่องอิสริยาภรณ์ ดังนี้

การจัดโต๊ะหมู่ในพิธีรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์
เบื้องหน้าพระบรมฉายาลักษณ์

การจัดโต๊ะหมู่ในพิธีรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์
รับมอบจากประธานพิธี

การรับพระราชทานสิ่งของหลายสิ่ง

การรับพระราชทานสิ่งของสิ่งเดียว

การตั้งโต๊ะหมู่ในการรับเสด็จฯ หรือตามเส้นทางเสด็จฯ ถือเป็นการจัดโต๊ะหมู่รับเสด็จฯ อันเป็นการแสดงออกถึงความจงรักภักดีของพสกนิกร ผู้ซึ่งอยู่ภายใต้พระบรมโพธิสมภารได้ แสดงออกในโอกาสที่สถาบันพระมหากษัตริย์ได้เสด็จพระราชดำเนินมายังท้องถิ่นของตน ซึ่งนับเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและชุมชนที่ตนอยู่อาศัย การจัดโต๊ะหมู่รับเสด็จฯ มีวิธีการจัดตั้ง ดังนี้

การจัดโต๊ะหมู่บูชาในการรับเสด็จฯ หรือตามเส้นทางเสด็จฯ

การจัดโต๊ะหมู่บูชาในการรับเสด็จฯ หรือตามเส้นทางเสด็จฯ

การตั้งโต๊ะหมู่ในพิธีถวายสักการะเนื่องในวันสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ ในโอกาสต่าง ๆ เป็นการจัดกิจกรรมที่ข้าราชการ พ่อค้า และประชาชน มีความรำลึกถึง พระราชกรณียกิจและพระมหากรุณาธิคุณที่พระมหากษัตริย์แต่ละพระองค์ได้ทรงปฏิบัติอันเป็น คุณประโยชน์แก่ประเทศชาติและประชาชน ซึ่งประชาชนชาวไทยได้จัดขึ้นในส่วนภูมิภาค อันเป็นการ รำลึกถึงพระองค์อีกโสดหนึ่ง เช่น วันจักรี วันปิยมหาราช ซึ่งมีการจัดโต๊ะหมู่เพื่อถวายสักการะ ดังนี้

การจัดโต๊ะหมู่วันจักรี

การจัดโต๊ะหมู่วันปิยมหาราช

การตั้งโต๊ะหมู่บูชาในพิธีประชุมหรือสัมมนา ในพิธีประชุม สัมมนา อบรม หรือ การประสาทปริญญาบัตรที่ไม่มีศาสนพิธีในพิธีการ ดังนั้น เพื่อแสดงออกถึงความจงรักภักดีที่มีต่อ สถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ อันถือเป็นประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของสังคมไทย และเพื่อความเป็นสิริมงคลในการประกอบพิธีที่ไม่ใช่เกี่ยวกับนานาชาติและการประชุมปกติ ของคณะกรรมการ นิยมตั้งธงชาติ โต๊ะหมู่ และพระบรมฉายาลักษณ์หรือพระบรมสาทิสลักษณ์ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อให้ครบ ๓ สถาบัน คือ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นการแสดงความเคารพต่อสถาบันทั้ง ๓ ของสังคมไทย อันเป็นสิ่งที่ดีงามและมีการปฏิบัติ สืบสานต่อเนื่องกันมาจนเป็นประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของสังคมไทย ที่ได้ร่วมกันอนุรักษ์ ด้วยความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาแนวคิดที่มีต่อสถาบันของบรรพบุรุษ ซึ่งมีหลักการในการตั้ง โต๊ะหมู่บูชาในพิธีประชุมหรือสัมมนา ดังนี้

การจัดโต๊ะหมู่ในห้องประชุม

ที่ ศร ๑๓๐๓/๕๕๔๑

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
สนามกีฬาแห่งชาติ ปทุมวัน กทม. ๑๐๕๐๐

๒๗ กรกฎาคม ๒๕๓๑

เรื่อง ขอรื้อหรือเรื่องการแสดงความเคารพ ณ ที่บูชา

เรียน เลขาธิการพระราชวัง

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารเรื่อง มารยาทไทยเกี่ยวกับการเคารพ ณ ที่บูชา

ด้วยสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กำลังรวบรวมแบบอย่างปฏิบัติทางวัฒนธรรมและเรียบเรียงเอกสารเรื่อง มารยาทไทย เพื่อพิจารณากำหนดให้เป็นแนวทางปฏิบัติแบบเดียวกัน

ในการนี้มีปัญหาสำคัญอยู่เรื่องหนึ่ง ซึ่งคณะกรรมการผู้ยกร่างเสนอว่า ในกรณีตั้งที่บูชามีพระพุทธรูป ธงชาติและพระบรมฉายาลักษณ์ประดิษฐานอยู่ด้วยกัน เมื่อประธานกราบพระพุทธรูปแล้วถอยออกมาค้อมศีรษะคำนับครั้งเดียวตรงกลาง คือ ตรงพระพุทธรูป ได้ชื่อว่า เคารพทั้งธงชาติและพระบรมฉายาลักษณ์ในขณะเดียวกัน ดังนี้จะเป็นการสมควรหรือไม่

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ จึงขอเรียนหาหรือมาเพื่อโปรดพิจารณาและแจ้งข้อวินิจฉัยให้ทราบด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวปฏิบัติแบบเดียวกันสืบไป

ขอแสดงความนับถือ

(นายเรือง เจริญชัย)

เลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

กองส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรม

โทร. ๒๑๔๐๐๗๙

ที่ พว. ๐๐๑/๓๗๓๕

สำนักพระราชวัง
พระบรมมหาราชวัง กทม. ๑๐๒๐๐

๑๗ สิงหาคม ๒๕๓๑

เรื่อง ขอรื้อหรือเรื่องการแสดงความเคารพ ณ ที่บูชา

เรียน เลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

อ้างถึง หนังสือที่ ศร ๑๓๐๓/๕๕๔๑ ลงวันที่ ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๓๑

ตามหนังสือที่อ้างถึง ส่งเอกสารเรื่องมารยาทไทยเกี่ยวกับการเคารพ ณ ที่บูชา
ไปเพื่อขอให้พิจารณาความเหมาะสม ดังความละเอียดแจ้งอยู่แล้ว นั้น

สำนักพระราชวังได้พิจารณาแล้วเห็นว่าการแสดงความเคารพตามที่ระบุในเอกสาร
ดังกล่าวเป็นการถูกต้องแล้ว

ขอแสดงความนับถือ

(นายแก้วขวัญ วัชโรทัย)

เลขาธิการพระราชวัง

สำนักงานเลขาธิการพระราชวัง
โทร. ๒๒๔๓๒๗/๓

ประธานจุดธูป เทียน

ประธานกราบพระพุทธรูป

ประธานทำความเคารพธงชาติและพระบรมฉายาลักษณ์

การจัดโต๊ะหมู่บูชาหน้าศพ การจัดโต๊ะหมู่ลักษณะนี้ไม่มีรูปแบบการจัดที่แน่นอน เพียงแต่จัดเพื่อประดับดอกไม้ให้ดูสวยงาม ส่วนการบูชาจะใช้เครื่องทองน้อยหรือกระถางรูปเชิงเทียนก็ได้ตามแต่จะจัดหาได้โดยสะดวกไม่เดือดร้อน หากเป็นศพที่อยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์ หรือการจัดงานที่เป็นทางการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานของพระสงฆ์นิยมตั้งเครื่องทองน้อย ๒ ชุด สำหรับบูชาศพชุดหนึ่ง และสำหรับจุดเทียนศพเพื่อบูชาธรรมอีกชุดหนึ่ง ใช้โต๊ะหมู่ ๒ ตัว สูงต่ำ ลดหลั่นกันลงมา ตัวสูงวางด้านในใช้วางเครื่องทองน้อยสำหรับศพบูชาธรรม ตัวต่ำอยู่ด้านนอก สำหรับเจ้าภาพจุดเพื่อสักการะศพ การจัดเครื่องทองน้อยนั้นมีข้อสังเกต คือ จะบูชาสิ่งใด ให้หันดอกไม้ไปทางนั้น ส่วนการจัดโต๊ะหมู่บูชาอัฐิ รูปภาพ ป้ายชื่อ รูปหล่อ ในการทำบุญอุทิศให้จัดลักษณะเดียวกัน

อนึ่ง ในงานศพทั่วไป ที่บูชามักมี ๒ ประเภท คือ

๑. ที่บูชาสาธารณะ
๒. ที่บูชาในพิธีการ

ประเภทที่ ๑ สำหรับบุคคลทั่วไปจุดบูชาศพ นิยมใช้กระถางรูปขนาดใหญ่ จุดบูชาได้ตลอดเวลา ปัจจุบันในส่วนกลางศาลาสวดอภิธรรมศพจะเป็นห้องปรับอากาศ ดังนั้น จึงไม่อนุญาตให้จุดรูปเทียนบูชาสาธารณะในศาลา เพียงแต่เข้าไปสักการะหรือกราบศพโดยไม่ต้องจุดรูปเทียน แต่ถ้าเจ้าภาพต้องการให้มีจะจัดตั้งไว้ภายนอกศาลา

ประเภทที่ ๒ ประธานพิธีหรือเจ้าภาพจุดบูชาหรือสักการะศพ หลังจากประธานจุดเทียนบูชาพระธรรม เบื้องหน้าพระสงฆ์ พระอภิธรรม

การจัดโต๊ะหมู่บูชาหน้าศพพระสงฆ์

การตั้งพัตยศสมณศักดิ์และพัตรอง

การจัดที่ตั้งพัตยศสมณศักดิ์และพัตรอง ให้ตั้งไว้ถัดลงมาจากโต๊ะหมู่บูชา ก่อนพระสงฆ์ เนื่องจากพัตยศสมณศักดิ์เป็นการแสดงถึงฐานันดรของพระสงฆ์รูปนั้น ๆ ซึ่งการตั้งพัตรองหรือ ตาลปัตรก็ตั้งในลักษณะเดียวกันกับการตั้งพัตยศสมณศักดิ์ เพื่อความเข้าใจง่ายขึ้นให้พึงจำว่า พัตยศสมณศักดิ์หรือพัตรองให้ตั้งถัดจากโต๊ะหมู่บูชา

การจัดเตรียมอาสน์สงฆ์

การวางสายสิญจน์

การวางสายสิญจน์ให้เวียนขวาตามเข็มนาฬิกา ลงด้านหลังพระพุทธรูปแล้ว ให้วางที่ฐานพระพุทธรูปหรือขอบโต๊ะหมู่ตัวที่ประดิษฐานพระพุทธรูปโดยเวียนขวา ๓ รอบ ให้เหลือกลุ่มสายสิญจน์สำหรับพระสงฆ์ถือใส่พานวางไว้ด้านข้างประธานสงฆ์ ควรวางพานรองสายสิญจน์ไว้ท้ายอาสน์สงฆ์ด้วย สำหรับในงานพระราชพิธี พระราชกุศล หรืองานเสด็จพระราชดำเนิน ให้วางที่ขอบโต๊ะหมู่ตัวที่ประดิษฐานพระพุทธรูปแล้วผูกยึดที่หลักพัตยศสมณศักดิ์หรือพัตรอง เหลือกลุ่มสายสิญจน์สำหรับพระสงฆ์ถือใส่พานวางไว้ด้านขวาหรือด้านซ้ายมือประธานสงฆ์

การเดินสายโยงหรือแถบทอง

การเดินสายโยงหรือแถบทองหรือสายโยง เป็นสิ่งที่โยงมาจากศพ อัฐิ ภาพถ่าย ป้ายอุทิศให้เดินชิดฝาผนัง ถ้าเดินผ่านโต๊ะหมู่บูชา ให้ผ่านด้านหลังโต๊ะหมู่บูชา และให้เดินต่ำกว่าพระพุทธรูป ควรระวังไม่ให้สายโยงหรือแถบทองนั้นเกาะหรือเกี่ยวกับโต๊ะหมู่บูชา ควรเดินให้ชิดไปทางประธานสงฆ์แล้วเชื่อมต่อที่พานงูษาโยง ซึ่งตั้งอยู่ด้านข้างประธานสงฆ์ งูษาโยงนั้น ศาสนพิธีกรควรวัดความยาว เมื่อลาดตั้งแต่ต้นอาสนสงฆ์ถึงพระสงฆ์รูปสุดท้ายให้พอดี ทำเครื่องหมายไว้ว่าจะยกงูษาโยงลงมาจากพานเพื่อตั้งไว้ ณ เบื้องหน้าประธานสงฆ์ให้พอดีกับการทอดผ้าบังสุกุล

การตั้งครอบหรือภาชนะทำน้ำพระพุทธรณ์

ภาชนะใส่น้ำสำหรับทำน้ำพระพุทธรณ์ ปัจจุบันนิยมใช้ครอบสำริดทองแดงหรือทองเหลือง หากไม่สามารถใช้บาตรหรือขันแทนได้ ภายในใส่น้ำสะอาด และติดเทียนบริเวณฝาครอบ สำหรับประธานจุดเพื่อถวายประธานสงฆ์ทำน้ำพระพุทธรณ์ไว้ให้เรียบร้อย เมื่อประธานสงฆ์เข้านั่งประจำอาสนสงฆ์เรียบร้อยแล้ว จึงนำครอบน้ำมนต์หรือภาชนะใส่น้ำวางไว้เบื้องหน้าประธานสงฆ์ สำหรับเทียนทำน้ำพระพุทธรณ์ ควรใช้เทียนขี้ผึ้งแท้ นิยมใช้เทียนขนาดน้ำหนัก ๑ บาท หรือจะหย่อนหรือเก็นบ้างตามความเหมาะสม

การจัดเครื่องรับรองพระสงฆ์

ตามประเพณีนิยมจะต้องมีการจัดเครื่องรับรองพระสงฆ์ และแขกผู้มาร่วมงาน แต่ในที่นี้จะขอกล่าวเฉพาะในส่วนที่ต้องเตรียมเครื่องรับรองสำหรับพระสงฆ์ ซึ่งประกอบด้วยเครื่องรับรองหลัก ดังนี้ น้ำร้อน น้ำเย็น ภาชนะใส่น้ำดื่มไว้ถวายพระสงฆ์ สิ่งที่ขาดไม่ได้อีกอย่างหนึ่ง คือ กระโถน ซึ่งถือเป็นสิ่งจำเป็น เนื่องจากพระสงฆ์เมื่อนั่งในพิธีกรรม ไม่สามารถลุกเพื่อจะนำสิ่งที่ไม่ใช่แล้วไปทิ้งที่อื่นได้ สำหรับการจัดตั้งเครื่องรับรองพระสงฆ์นั้น ให้ตั้งกระโถน น้ำร้อน น้ำเย็น โดยตั้งกระโถนเป็นหลักไว้ด้านใน ระวังอย่าให้ล้ำไปด้านหลังหรือออกมาด้านนอกมากนัก ให้พระสงฆ์หยิบใช้ได้สะดวก และควรตั้งให้เป็นแนวตรงกันทั้งด้านขวา ด้านยาว เมื่อพระสงฆ์เข้านั่งที่ประจำยังอาสนสงฆ์เรียบร้อยแล้ว ให้ประเคนน้ำร้อน น้ำเย็นให้เรียบร้อย

เครื่องไทยธรรมสำหรับถวายพระสงฆ์

เมื่อพระสงฆ์ได้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเรียบร้อยแล้ว เจ้าภาพมักจะมีการถวายเครื่องไทยธรรมแด่พระสงฆ์ ดังนั้น ควรจัดเตรียมเครื่องไทยธรรมไว้ด้านท้ายอาสนสงฆ์ เมื่อพระสงฆ์ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และฉันภัตตาหารเสร็จเรียบร้อยแล้ว ให้นำเครื่องไทยธรรมมาวางไว้เบื้องหน้าพระสงฆ์ในพิธีทุกรูป แล้วเชิญประธานหรือเจ้าภาพประเคนพระสงฆ์

ภาชนะสำหรับกรวดน้ำ

การกรวดน้ำเป็นการอุทิศแผ่ส่วนบุญกุศลที่ตนได้บำเพ็ญ ส่งไปให้แก่บุรพชนตลอดจนสรรพสัตว์ทั้งปวง เป็นการอธิษฐานใจในสิ่งที่ประสงคิให้สำเร็จตามความปรารถนา ผู้เป็นศาสนพิธีกรจะต้องตรวจสอบภาชนะใส่น้ำกรวดให้เรียบร้อย แล้วจัดตั้งไว้ท้ายอาสนสงฆ์เช่นเดียวกับเครื่องไทยธรรม

เชิงเทียนและเทียนชนวน

เป็นอุปกรณ์ที่อำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เป็นประธานในพิธี หรือเจ้าภาพ ในการจุดธูป เทียนบูชาพระรัตนตรัย ผู้เป็นศาสนพิธีกรจะต้องจัดเตรียมให้เรียบร้อย ด้วยการติดเทียนกับเชิงเทียน ให้แน่น เพราะอาจหลุดจากเชิงเทียนได้ จัดเตรียมไว้ท้ายอาสน์สงฆ์ เมื่อถึงเวลางานศาสนพิธีกร จะได้จุดแล้วนำไปมอบให้ประธานหรือเจ้าภาพจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย

การทาเชื้อชนวนธูป เทียน

การทาเชื้อชนวนธูป เทียน เพื่อต้องการให้สิ่งที่จุดบูชาขึ้นติดไฟง่าย ดังนั้น เมื่อประธาน จะจุดบูชาสิ่งใด ศาสนพิธีกรควรเตรียมทาเชื้อชนวนธูป เทียน หรือสิ่งที่จุดให้เรียบร้อยก่อนถึง เวลาพิธีตามกำหนดการประมาณไม่เกิน ๑ ชั่วโมง หากเตรียมไว้นานเกินไปจะทำให้จุดติดช้า

วิธีทาเชื้อชนวน

- ๑) เตรียมขวดแก้ว ฝาโลหะขนาดพอสมควร ล้างเช็ดให้แห้ง และสะอาด
- ๒) นำเศษเทียนขี้ผึ้งแท่งที่เหลือจากใช้ในพิธีต่าง ๆ แล้ว ตัดเป็นชิ้นเล็ก ๆ ใส่ไว้ในขวด
- ๓) นำน้ำมันเบนซินใส่ลงไปในขวดให้ท่วมเทียน ปิดฝาทิ้งไว้ประมาณ ๑ คืน
- ๔) คนให้เทียนกับน้ำมันผสมเป็นเนื้อเดียวกัน ไม่ควรให้เหลวหรือข้นเกินไป
- ๕) ปิดฝาเก็บไว้ เมื่อต้องการนำมาใช้ ให้นำปลายธูปซุบลงไปในขวดเชื้อชนวน หลังจากนั้น พั่นด้วยสำลี และซุบลงไปในขวดเชื้ออีก ๑ ครั้ง นำมาแต่งให้สวยงาม และทาตรงบริเวณไส้เทียน ที่ประธานจะจุดให้เรียบร้อย ถ้าหากเชื้อแห้ง หรือเชื้อมีลักษณะแข็ง ให้เติมน้ำมันเบนซินลงไป หรือนำขวดเชื้อชนวนไปวางไว้ที่มีอากาศร้อน

การจัดเตรียมเวลาในพิธีการ

งานที่เป็นทางการ ควรมีการกำหนดรูปแบบที่ชัดเจน เพื่อให้มีการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง มีการกำหนดเวลาในแต่ละขั้นตอนของงานที่แน่นอน ดังนั้น เรื่องเวลาถือเป็นสิ่งสำคัญ ศาสนพิธีกร จะต้องจัดลำดับเวลาของพิธีการนั้น ๆ ให้เหมาะสม ไม่เกิดการสะดุดหรือรอคอยเวลาอันเป็น การแสดงให้เห็นความบกพร่องของผู้ดำเนินการ เพราะบางพิธีเป็นเวลาบังคับ เช่น เวลาฤกษ์ เวลาพระสงฆ์ฉันภัตตาหาร เป็นต้น ซึ่งผู้ดำเนินการหรือศาสนพิธีกรควรคำนึงถึงเวลาแต่ละขั้นตอน ว่าต้องใช้เวลาเท่าไร ดังนั้น จึงควรจัดสรรเวลาให้เหมาะสม เพื่อความสะดวกในการกำหนด เวลาเริ่มต้นและเวลาสิ้นสุดของพิธี ดังนี้

- ๑) เวลาเริ่มต้นพิธี ตั้งแต่เวลาผู้ร่วมพิธีพร้อมกัน
- ๒) เวลาที่ประธานเดินทางมาถึง จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย และเริ่มเข้าสู่พิธีการ
- ๓) เวลาพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ สวดพระพุทธมนต์ หรือแสดงพระธรรมเทศนา
- ๔) เวลาของพิธี ที่มีฤกษ์เริ่มต้น และสิ้นสุดแห่งฤกษ์ เช่น พิธีวางศิลาฤกษ์ เปิดอาคาร

๕) เวลาที่พระสงฆ์ฉันภัตตาหาร

๖) เวลาสิ้นสุดของงาน

การเตรียมเวลานี้ เมื่อคำนวณและกำหนดเวลาแล้ว ให้ระบุไว้ในกำหนดการ และผู้ดำเนินการควรมีความรู้ในเรื่องพิธีแต่ละขั้นตอนด้วย เพื่อนำมาปรับให้ยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้เพื่อให้การปฏิบัติพิธีเป็นไปอย่างต่อเนื่อง เรียบร้อย และสวยงาม

การปฏิบัติงานศาสนพิธี

เมื่อถึงเวลาจะเริ่มปฏิบัติพิธี ศาสนพิธีกรควรแบ่งหน้าที่ปฏิบัติงานของแต่ละคนให้เรียบร้อย ใครมีหน้าที่ทำอะไร ผู้ที่ได้รับมอบหน้าที่จะต้องรับผิดชอบหน้าที่ให้เรียบร้อยจนกว่าจะเสร็จพิธี ถ้าหากมีปัญหาหรือมีเหตุที่ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบได้ จะต้องแจ้งให้ผู้ร่วมปฏิบัติทราบ หรือมอบให้ผู้อื่นปฏิบัติแทน เช่น การเชิญเทียนชนวน

การเชิญพัทธรองถวายพระสงฆ์ การจุดธูปเทียนบูชาการอาราธนาศีล การอาราธนาพระปริตร และการอาราธนาธรรม เป็นต้น การเชิญเทียนชนวน เทียนชนวน คือ อุปกรณ์อำนวยความสะดวกสำหรับประธานพิธีใช้ในการจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย หรือจุดในกรณีอื่น ๆ ศาสนพิธีกรผู้ปฏิบัติหน้าที่เชิญเทียนชนวนควรปฏิบัติ ดังนี้

๑) ถือเชิงเทียนชนวนด้วยมือขวา ใช้ฝ่ามือรองรับใต้ฐานเชิงเทียนชนวน ใช้นิ้วหัวแม่มือจับด้านบนฐานเชิงเทียนชนวน มือซ้ายถือไฟแช็กพร้อมจุด ยืนรออยู่ท้ายอาสน์สงฆ์

๒) เริ่มพิธี ศาสนพิธีกรจุดเทียนชนวนที่บริเวณท้ายสงฆ์ แล้วเดินเข้าไปพอประมาณเพื่อให้ผู้เป็นประธานเห็น

๓) แสดงความเคารพประธานพิธี (โค้งคำนับ) เมื่อประธานพิธีลุกเดินไปที่หน้าโต๊ะหมู่บูชาหรือที่ซึ่งต้องจุดธูปเทียน ศาสนพิธีกรพึงเดินไปถึงที่ประธานจะจุด ส่งเทียนชนวนทางด้านขวามือของประธานพิธี (ถ้าสถานที่บังคับก็สามารถส่งทางด้านซ้ายมือของประธานพิธีได้ ไม่จำเป็นต้องแทรกตัวเข้าไปเพื่อส่งทางด้านขวามือของประธานพิธี) โดยนุ่งคุกเข่าส่งเทียนชนวนให้ประธานพิธี แล้ววางมือให้เรียบร้อย ไม่ต้องประนมมือ แต่ให้เตรียมพร้อมที่จะรับเทียนชนวนคืนหลังจากประธานพิธีจุดเรียบร้อยแล้ว

ในกรณีที่ประธานพิธีเข้ามายังบริเวณพิธีและเดินเข้าไปยังโต๊ะหมู่บูชาหรือสถานที่จุดบูชาสักการะทีเดียว ศาสนพิธีกรพึงจุดเทียนชนวนแล้วเชิญตามประธานเยื้องไปทางขวามือประธาน เมื่อถึงสถานที่จุด ให้ศาสนพิธีกรนุ่งคุกเข่าแล้วส่งเทียนชนวนให้ประธานพิธีทางด้านขวามือของประธาน

๔) เมื่อประธานพิธีจุดธูปเทียนเสร็จเรียบร้อยแล้ว ส่งเทียนชนวนคืน ศาสนพิธีกรพึงรับเทียนชนวนคืนด้วยมือขวา โดยการหงายฝ่ามือขวารองรับใต้ฐานเทียนชนวน แล้วใช้หัวแม่มือจับด้านบน ถอยออกมาได้ระยะพอสมควร แสดงความเคารพประธาน แล้วเดินถอยออกไปทางท้ายอาสน์สงฆ์ทันที

๕) เมื่อถึงบริเวณท้ายอาสน์สงฆ์จึงดับเทียนชนวน ไม่ควรใช้วิธีเป่าหรือใช้มือโบกหรือสะบัดเพื่อดับเทียน แต่ให้ใช้วิธีหาวสุก เช่น ใบไม้ หรือวัสดุอื่น โดยวิธีจับหรือรูดใส่เทียนให้ดับ

อนึ่ง สำหรับการส่งเทียนชนวนให้ประธานจุดเทียนน้ำมันด็กก็พึงกระทำในลักษณะเดียวกัน ต่างกันแต่เพียงว่า เมื่อประธานพิธีจุดเทียนทำน้ำพระพุทธรณ์เสร็จเรียบร้อยแล้ว ศาสนพิธีกรพึงเรียนให้ประธานพิธีประเคนภาชนะทำน้ำพระพุทธรณ์ด้วย และเมื่อถอยออกมาแล้วต้องรอคุนกว่าพระสงฆ์จะทำน้ำพระพุทธรณ์เสร็จ แต่ถ้าหากเทียนทำน้ำพระพุทธรณ์ดับก่อนที่พระสงฆ์จะทำน้ำพระพุทธรณ์เสร็จ ศาสนพิธีกรพึงจุดเทียนชนวนเข้าไปจุดเทียนน้ำพระพุทธรณ์เอง โดยไม่ต้องเชิญประธานพิธีเข้าไปจุดอีก

การเชิญเทียนชนวน

การส่งเทียนชนวน

การเชิญพัตรรองถวายพระสงฆ์ ในงานพิธีบางพิธีมีการจัดทำพัตรรองหรือตาลปัตรที่ระลึกถวายแด่พระสงฆ์ นิยมจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยก่อน แล้วเชิญประธานพิธีถวายพัตรรองด้วยเหตุผลว่า การที่จะกระทำพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาควรบูชาพระรัตนตรัยก่อนการถวายสิ่งหนึ่งสิ่งใด ดังนั้น ศาสนพิธีกรควรจัดเตรียมพัตรรองเพื่อถวายพระสงฆ์ โดยการจัดเรียงพัตรรองวางบนตะลุ่มหรือพานหรือโตก โดยให้ใบพัดแยกกัน ด้ามพัดทับสลับกันไป เวลาจะถวายให้ใช้

ศาสนพิธีกร ๒ คน คนหนึ่งเชิญพัตรองเล่มหนึ่งเข้าไปทำความเคารพประธานพิธี (โดยการโค้งคำนับ) เพื่อเข้าไปถวายพัตรองแด่พระสงฆ์ และอีกคนหนึ่งเชิญตะลุ่มหรือพานพัตรอง เดินตามผู้เชิญพัตรองเพื่อให้ผู้เชิญพัตรองหยิบพัตรองส่งให้ประธานพิธีถวายพระสงฆ์ที่ละด้ามตามลำดับ ตั้งแต่ประธานสงฆ์จนถึงพระสงฆ์รูปสุดท้าย เมื่อส่งพัตรองให้ประธานถวายพระสงฆ์ครบแล้ว ให้ทำความเคารพประธานพิธีพร้อมกันแล้วถอยออกไป

การอาราธนาศีล อาราธนาพระปริตร และอาราธนาธรรม การอาราธนา คือ การนิมนต์ให้พระสงฆ์ประกอบพิธีต่าง ๆ ในพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น ให้ศีล เจริญพระพุทธมนต์ หรือสวดพระพุทธมนต์ หรือแสดงพระธรรมเทศนา ในการอาราธนาแต่ละพิธีกรรม ศาสนพิธีกรผู้ทำหน้าที่อาราธนาจะต้องศึกษาและมีความรู้ในแต่ละพิธีว่า ลำดับหรือขั้นตอนไหน อาราธนาให้พระสงฆ์ทำอะไร ตามวัตถุประสงค์ของการบำเพ็ญกุศลของพิธีนั้น ๆ

๑) งานพิธีที่ไม่มีการเจริญพระพุทธมนต์หรือสวดพระพุทธมนต์ มีแต่เพียงการเจริญชัยมงคลคาถา หรือการถวายทานต่าง ๆ เมื่อประธานพิธีจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยและกลับไปนั่งที่นั่งเรียบร้อยแล้ว พึงเดินเข้าไปประมาณพระสงฆ์รูปที่ ๕ หรือ ๖ จากท้ายสงฆ์ ยืนตรงหันหน้าไปทางประธาน ทำความเคารพ (ถ้าประธานเป็นพระสงฆ์ พึงประนมมือไหว้ ประธานเป็นฆราวาส พึงโค้งคำนับ) แล้วหันหน้าไปทางประธานสงฆ์ในพิธีโดยยืนอยู่ที่เดิม น้อมไหว้แล้วยืนตัวตรง ประนมมือระหว่างอก กล่าวคำอาราธนาศีล ไม่ควรเสียงดังหรือเบาเกินไป เมื่อกล่าวคำอาราธนาจบแล้ว ให้ยืนรอรับศีล เมื่อประธานสงฆ์ในพิธีให้ศีล พึงรับศีลโดยว่าตามไปทีละข้อ ๆ ตามลำดับจนถึงข้อสุดท้าย จากนั้นประนมมือฟังประธานสงฆ์สรุบท้ายศีลเรียบร้อยแล้ว พึงน้อมไหว้ จากนั้นหันไปทำความเคารพประธานพิธีแล้วถอยออกไปทางท้ายอาสน์สงฆ์ สำหรับงานพิธีหลวงหรืองานพิธีที่เสด็จพระราชดำเนินในสถานที่ต่าง ๆ เมื่ออาราธนาแล้วไม่ต้องเปล่งเสียงรับศีลตามประธานสงฆ์ พึงยืนสงบโดยรับศีลในใจ จนประธานสงฆ์ถวายศีลจบ จึงหันไปทำความเคารพองค์ประธานพิธี แล้วถอยออกไปทางท้ายอาสน์สงฆ์ เพื่อเตรียมพร้อมในการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

๒) งานพิธีที่มีการเจริญหรือสวดพระพุทธมนต์อย่างเดียว ศาสนพิธีกรจะต้องอาราธนาศีล และอาราธนาพระปริตร การอาราธนาศีลและอาราธนาพระปริตรพึงปฏิบัติเหมือนข้อ ๑ คือ เมื่อทำความเคารพประธานพิธีแล้ว หันไปประนมมือน้อมไหว้ประธานสงฆ์ในพิธี กล่าวคำอาราธนาศีล ประธานสงฆ์กล่าวสรุบท้ายศีลจบ ศาสนพิธีกรน้อมไหว้ แล้วกล่าวคำอาราธนาพระปริตร เมื่อกล่าวคำอาราธนาพระปริตรจบ น้อมไหว้ไปทางประธานสงฆ์ในพิธี หันไปทำความเคารพประธานพิธีแล้ว ถอยออกไปทางท้ายอาสน์สงฆ์ และคอยปฏิบัติงานในขั้นตอนต่อไป

๓) งานพิธีที่มีการเจริญพระพุทธมนต์หรือสวดพระพุทธมนต์ ที่มีการแสดงพระธรรมเทศนา รวมอยู่ในพิธีนั้นและต่อเนื่องกัน ศาสนพิธีกรพึงปฏิบัติโดยอาราธนาพระปริตรให้พระสงฆ์สวดพระพุทธมนต์หรือเจริญพระพุทธมนต์ก่อน เมื่อพระสงฆ์สวดพระพุทธมนต์หรือเจริญพระพุทธมนต์จบแล้ว ก่อนเริ่มพิธีแสดงพระธรรมเทศนา ประธานจุดเทียนส่องธรรม และเครื่องทองน้อยบูชาธรรม ศาสนพิธีกรพึงนิมนต์พระสงฆ์ขึ้นนั่งยังธรรมาสน์เทศน์แล้ว ศาสนพิธีกรจึงอาราธนาศีลและอาราธนาธรรม ตามลำดับ

เมื่อพระสงฆ์แสดงพระธรรมเทศนาจบ ศาสนพิธีกรพึงเข้าไปรับพัดรองและคัมภีร์เทศน์ออกมาทางท้ายอาสน์สงฆ์ และควรจัดผู้ช่วยศาสนพิธีกรเข้าไปดูแลพระสงฆ์ลงจากธรรมมาสน์ด้วย

อนึ่ง ถ้าพิธีแสดงพระธรรมเทศนาจัดก่อนพิธีเจริญหรือสวดพระพุทธมนต์ ศาสนพิธีกรพึงอาราธนาศีล รับศีล จบแล้ว จึงอาราธนาธรรม ตามลำดับ และต้องเผด็จพระสงฆ์องค์แสดงพระธรรมเทศนาให้ทราบว่าเป็นกรณีนี้ ให้อนุโมทนา (ยกา วาโร วาหา....) บนธรรมมาสน์ ดังนั้น ศาสนพิธีกรจึงต้องเชิญที่กรวดน้ำไปให้ประธานในช่วงนี้ และเมื่อถึงเวลาพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์หรือสวดพระพุทธมนต์ จึงอาราธนาพระปริตรต่อไป โดยไม่ต้องอาราธนาศีลอีก

๔) งานพิธีที่มีการแสดงพระธรรมเทศนาอย่างเดียว หรืองานมีหลายพิธี แต่จัดคนละเวลา พึงถือว่าเป็นคนละงาน คนละตอน การอาราธนาหรือการจุดธูปเทียนบูชา พึงกระทำโดยแยกปฏิบัติเป็นคนละตอน

การอาราธนาในพิธีแสดงพระธรรมเทศนา มีข้อปลีกย่อยอีก คือ งานใดที่ประธานพิธีก็ดี ศพก็ดี อัฐิกก็ดี หรือผู้ล่วงลับ ที่เป็นพระสงฆ์ เมื่อศาสนพิธีกรอาราธนาศีล และรับศีลจบแล้ว รอให้ประธานและ/หรือเจ้าภาพจุดเครื่องทองน้อยบูชาธรรม และประธานหรือเจ้าภาพจุดเครื่องทองน้อยหน้าศพ หรืออัฐิ เพื่อบูชาธรรมแทนอัฐิหรือผู้ที่ล่วงลับไปแล้วก่อน จึงอาราธนาธรรมต่อไป

การอาราธนาศีลในงานพิธีที่กราบบังคมทูลอัญเชิญพระมหากษัตริย์ หรือผู้แทนพระองค์เสด็จฯ เป็นองค์ประธานในพิธี

การจัดเตรียมอาหารและจัดปัจจัยเครื่องไทยธรรม ในงานพิธีที่นิมนต์พระสงฆ์มาเจริญหรือสวดพระพุทธรูป และมีการถวายอาหาร ศาสนพิธีกรควรประสานเตรียมการเรื่องอาหารถวายพระสงฆ์ให้เรียบร้อยก่อนพระสงฆ์จะเจริญหรือสวดพระพุทธรูปจบ เมื่อพระสงฆ์สวดบทถวายพรพระ (พาหุงฯ) ศาสนพิธีกรพึงจัดผู้ช่วยหรือเจ้าหน้าที่ยกอาหารมาตั้งไว้เบื้องหน้าพระสงฆ์พร้อมทั้งน้ำดื่ม และจัดโต๊ะสำหรับตั้งอาหารบูชาพระพุทธรูปให้เรียบร้อย เมื่อพระสงฆ์เจริญหรือสวดพระพุทธรูปจบแล้ว ศาสนพิธีกรพึงทำความเคารพและเชิญประธานพิธีและผู้มีเกียรติประเคนภัตตาหารแด่พระสงฆ์ หากประธานพิธีเป็นพระสงฆ์ ศาสนพิธีกรต้องยกอาหารประเคนประธานพิธีเพื่อถวายพระสงฆ์ด้วย

การจัดเตรียมและยกอาหารนี้ หากพระสงฆ์ฉันภัตตาหารรวมกันเป็นวงหรือเป็นโต๊ะ ต้องรอให้พระสงฆ์เจริญหรือสวดพระพุทธรูปจบแล้ว และนั่งเป็นวงหรือนั่งประจำที่โต๊ะก่อน แล้วจึงยกอาหารมาให้ประธานหรือเจ้าภาพประเคนพระสงฆ์

เมื่อศาสนพิธีกรสังเกตเห็นว่า พระสงฆ์ฉันภัตตาหารควาเรียบร้อยครบทุกรูปแล้ว พึงยกภัตตาหารควาออกพร้อม ๆ กัน และยกภัตตาหารหวานเข้าไปตั้งครบทุกรูปแล้ว เชิญประธานและผู้มีเกียรติมาประเคนภัตตาหารหวานพร้อมกันอีกครั้งหนึ่ง แต่ในบางกรณีประธานและผู้มีเกียรติต้องทำกิจอย่างอื่น ไม่สามารถมาถวายภัตตาหารหวานได้ ศาสนพิธีกรพึงถวายเอง เพื่อพระสงฆ์จะได้ไม่ต้องรอ ในระหว่างที่พระสงฆ์ฉันภัตตาหารศาสนพิธีกรพึงทำหน้าที่ปฏิบัติพระสงฆ์สำรวจดูว่า พระสงฆ์ต้องการสิ่งหนึ่งสิ่งใดเพิ่มเติมหรือไม่ เช่น อาหาร น้ำดื่ม กระดาษเช็ดมือ เป็นต้น จะได้จัดหาถวายเพิ่มเติม มารยาทอย่างหนึ่งที่ศาสนพิธีกรต้องพึงระวัง คือ ก่อนจะยกภัตตาหารควาหรือหวานเข้า-ออก ต้องรอให้พระสงฆ์ฉันเสร็จครบทุกรูปก่อน (ซึ่งตามธรรมเนียมหรือประเพณีปฏิบัติของศาสนพิธีกรที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาให้ใช้วิธีสังเกตประธานสงฆ์ในพิธีเป็นหลัก เนื่องจากธรรมเนียมของพระสงฆ์ให้พระสงฆ์ผู้อาวุโสหน่อยสังเกตพระสงฆ์ผู้มีอาวุโสมากกว่า และให้พระสงฆ์ผู้มีอาวุโสมากกว่าเอื้อเพื่อแก่พระสงฆ์ผู้มีอาวุโสน้อยกว่า ด้วยการฉันภัตตาหารคอยพระสงฆ์รูปอื่น ๆ เมื่อประธานสงฆ์เห็นว่าพระสงฆ์ส่วนใหญ่ฉันภัตตาหารเสร็จแล้วจะแสดงอาการให้ศาสนพิธีกรหรือผู้ทำหน้าที่ปฏิบัติพระสงฆ์ได้ทราบ ด้วยอาการรวบซ้อนหรือปิดฝาสำหรับภัตตาหารให้ผู้ปฏิบัติเห็น) เนื่องจากหากยกภัตตาหารเข้า-ออกในขณะที่พระสงฆ์บางรูปยังฉันไม่เสร็จจะเป็นเสมือนการเร่งพระสงฆ์ ซึ่งถือเป็นการเสียมารยาทของศาสนพิธีกรในการปฏิบัติพระสงฆ์

จัดปัจจัยเครื่องไทยธรรม จะต้องจัดเตรียมวางไว้ที่โต๊ะด้านท้ายอาสน์สงฆ์ก่อนเริ่มพิธีเสมอ เมื่อยกสำรับภัตตาหารออกหมดแล้ว ศาสนพิธีกรพึงทำความสะอาดอาสน์สงฆ์ ซึ่งอาจเปื้อนหรือเปียกน้ำ เสร็จแล้วยกเครื่องไทยธรรมมาวางเรียงไว้ให้สวยงามเป็นระเบียบเรียบร้อยเบื้องหน้าพระสงฆ์ หากมีแจกันดอกไม้ กำดอกไม้ พวงมาลัย ให้วางเป็นอันดับแรกแล้วจึงวางสิ่งอื่น ๆ ต่อไป (การวางให้วางหันดอกไม้เข้าหาพระสงฆ์เนื่องจากการถวายเครื่องไทยธรรมด้วยความเคารพ ถ้าประธานพิธีเป็นพระสงฆ์ผู้ใหญ่ให้หันดอกไม้มาทางประธานพิธี) เมื่อวางจัดปัจจัยไทยธรรมเสร็จเรียบร้อยแล้ว เชิญประธานพิธีและผู้มีเกียรติมาประเคนจัดปัจจัยไทยธรรม โดยการประเคนดอกไม้ก่อนแล้วประเคนสิ่งอื่นเป็นลำดับไป

อนึ่ง เป็นธรรมเนียมที่เจ้าภาพจะถวายปัจจัยในการบำเพ็ญกุศลด้วย ศาสนพิธีกรพึงเตรียมใบพิจารณาเขียนจำนวนเงินและชื่อเจ้าภาพ จัดใส่ซองให้เรียบร้อย และรวมถวายในเวลาที่ถวายเครื่องไทยธรรมนี้ด้วย ส่วนปัจจัยหรือเงินที่จะถวาย พึงมอบให้ไวยาวัจกรรับไป

การจัดเตรียมเครื่องไทยธรรมถวายพระสงฆ์

การประเคน การประเคนพระสงฆ์ จะเป็นชายหรือหญิงไม่มีห้าม แต่ต้องทำให้ถูกลักษณะของการประเคน คือ

๑) สิ่งของที่จะประเคนนั้น ต้องไม่ใหญ่หรือหนักเกินไป เป็นสิ่งของที่คนปกติคนเดียวยกไหว โดยต้องยกสิ่งของนั้นให้ขึ้นพ้นจากพื้นที่สิ่งของนั้นตั้งอยู่

๒) ผู้ประเคนต้องเข้ามาในหัตถบาส คือ อยู่ห่างจากพระภิกษุผู้รับประเคนไม่เกิน ๑ ศอก หรือพืงนำของประเคนเข้าไปให้ใกล้พระผู้รับประเคนประมาณ ๑ ศอก จะนั่งหรือยืน แล้วแต่สถานที่ที่พระภิกษุนั้นอำนวย

๓) ผู้ประเคนน้อมสิ่งของนั้นเข้ามาถวายด้วยกิริยาอาการแสดงความเคารพ

๔) กิริยาอาการที่น้อมสิ่งของเข้ามาถวายนั้น จะส่งถวายด้วยมือก็ได้ หรือจะตักส่งถวายด้วยของเนื่องด้วยกาย เช่น ใช้ทัพพีตักถวายก็ได้

๕) พระภิกษุผู้รับประเคน จะรับด้วยมือก็ได้ จะเอาผ้าทอดรับก็ได้ หรือจะเอาภาชนะรับ เช่น เอาบาตรหรือจานรับสิ่งของที่เขตักถวายก็ได้

ผู้ประเคน ต้องเข้าไปอยู่ในที่ใกล้ระยะดังกล่าว แล้วยกสิ่งของให้พ้นขึ้นจากพื้น แล้วน้อมถวายสิ่งของที่ต้องประเคน คือ สิ่งที่จะพึงบริโภค เช่น อาหาร น้ำร้อน น้ำเย็น เป็นต้น เมื่อประเคนแล้วอย่าไปจับต้องหรือเลื่อนหากจะมีการเคลื่อนสิ่งหนึ่งสิ่งใดพระสงฆ์จะเป็นผู้เลื่อนเอง เนื่องจากเมื่อจับต้องแล้วจะต้องประเคนใหม่ ถ้าสิ่งของนั้นไม่ใช่สิ่งของที่ใช้บริโภคก็ไม่ต้องประเคน

การเชิญที่กรวดน้ำ เป็นธรรมเนียมอย่างหนึ่งของผู้ทำบุญหรือบำเพ็ญกุศล เมื่อพิธีการต่าง ๆ ดำเนินการไปจนถึงขั้นตอนสุดท้าย จะมีการกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติสนิทมิตรสหาย และสรรพสัตว์ ศาสนพิธีกรต้องเตรียมที่กรวดน้ำ โดยทำความสะอาดและใส่น้ำพร้อม ตั้งไว้ที่โต๊ะเครื่องไทยธรรมด้านท้ายอาสน์สงฆ์ เมื่อประธานพิธีถวายจตุปัจจัยไทยธรรมเสร็จและกลับไปนั่งเรียบร้อยแล้ว ศาสนพิธีกรจึงเชิญที่กรวดน้ำด้วยมือซ้าย ประคองด้วยมือขวาให้มั่นคง เดินเข้าไปใกล้จะถึงประธานพิธี ทำความเคารพ นั่งคุกเข่าเดินเข้าเข้าไปทางด้านหน้าโดยให้เอียงไปทางเข้าซ้ายของประธานพิธีเล็กน้อย ไม่ชิดหรือห่างเกินไป พอให้ประธานพิธีจับที่กรวดน้ำได้สะดวก ถือที่รองรับน้ำไว้ด้วยมือทั้งสอง ยืนให้ประธาน ไม่สูงหรือต่ำเกินไป พอให้ประธานพิธีเทน้ำกรวดได้โดยไม่ต้องก้มลงหรือยกแขนสูงกว่าปกติ เมื่อพระสงฆ์เริ่มอนุโมทนา “ยะถา วาริ วหา.....” ประธานพิธีเริ่มเทน้ำลงยังที่รองรับน้ำที่ศาสนพิธีกรถืออยู่ เมื่อสังเกตเห็นว่า ประธานพิธีเทน้ำกรวดจนหมดแล้ว ศาสนพิธีกรจึงปล่อยมือขวาวอกจากที่รองรับน้ำให้ใช้มือซ้ายถือไว้มือเดียวยกมือขวาขึ้นรับแต่น้ำกรวดที่ประธานพิธีเทหมดแล้ว นำแต่น้ำกรวดมาชิดกับที่รองรับน้ำ เดินเข้าถอยหลังออกมาจากประธานพิธีพอสมควร ลูกขี้ยืนทำความเคารพประธานพิธีแล้วถอยออกไปทางท้ายอาสน์สงฆ์ นำน้ำกรวดไปเทได้ต้นไม้ที่เหมาะสมตามประเพณีโบราณ และต้องเทด้วยอาการสำรวมและสุภาพ ไม่เทในที่ที่ไม่สะอาด ไม่สดหรือคว่ำภาชนะที่ใส่น้ำ หากมีพิธีอื่น ๆ ต่อจากพิธีนั้นอีก ศาสนพิธีกรต้องใส่น้ำในแต่น้ำกรวดไว้ทันที เพื่อพร้อมที่จะใช้ในพิธีต่อไป การกรวดน้ำในพิธีต่าง ๆ หากเป็นพิธีใหญ่ ๆ หรืองานพิธีที่เป็นทางการ นิยมใช้ที่กรวดน้ำสำหรับประธานพิธีที่เดียวเท่านั้น ส่วนในงานพิธีของชาวบ้านหรืองานทำบุญตามวัดวาอารามจะใช้ที่กรวดน้ำหลายที่ก็ได้ มิได้มีข้อห้ามอันใด

อนึ่ง ในพิธีที่เป็นทางการไม่นิยมนำที่กรวดน้ำไปตั้งไว้ให้ประธานพิธีก่อนที่จะถึงขั้นตอนกรวดน้ำ เช่น ที่โต๊ะเคียงหรือที่ประธานพิธีนั่ง เพราะอาจทำให้เกิดข้อผิดพลาดแก่ประธานได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานอวมงคล ซึ่งเคยมีเรื่องเล่าว่า ในงานอวมงคลงานหนึ่ง ศาสนพิธีกรได้นำที่กรวดน้ำไปตั้งไว้ที่โต๊ะเคียงของประธานพิธี เมื่อประธานพิธีทอดผ้าบังสุกุลและกลับมานั่งที่เรียบร้อยแล้ว เมื่อพระสงฆ์ตั้งพิจารณาผ้าบังสุกุล ประธานพิธีก็หยิบที่กรวดน้ำมากรวดน้ำทันที ก่อนที่พระสงฆ์จะอนุโมทนา ซึ่งบางท้องถิ่นมีการกรวดน้ำเมื่อพระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุลเช่นกัน

การเชิญที่กรวดน้ำ

การเข้าที่กรวดน้ำ

การประน้ำพระพุทธรณ์ เมื่อพระสงฆ์อนุโมทนาจบแล้ว ถ้าเป็นงานมงคลจะนิมนต์พระสงฆ์ประน้ำพระพุทธรณ์เพื่อความเป็นสิริมงคล ส่วนงานนิมนต์พระสงฆ์รูปที่เป็นประธานสงฆ์ประน้ำพระพุทธรณ์ให้ ควรเชิญประธานพิธีหรือเจ้าภาพเข้ารับการประน้ำพระพุทธรณ์จากพระสงฆ์ก่อน ถ้าเป็นงานพิธีมงคลสมรสให้เชิญคู่บ่าวสาวเข้ารับการประน้ำพระพุทธรณ์ก่อนบุคคลอื่น เสร็จแล้วจะนิมนต์พระสงฆ์ประน้ำพระพุทธรณ์ในผู้อื่น ๆ หรือการประน้ำพระพุทธรณ์รวมกันเป็นหมู่ ๆ ศาสนพิธีกรต้องเชิญภาชนะน้ำพระพุทธรณ์เดินตามโดยเอียงไปทางด้านซ้ายของพระสงฆ์รูปที่ประน้ำพระพุทธรณ์

สิ้นสุดพิธี เมื่อสิ้นสุดกิจกรรมในศาสนพิธีแล้ว สิ่งที่ศาสนพิธีกรจะต้องดำเนินการต่อไป เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ศาสนพิธีกรเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและสมบูรณ์ ในช่วงสุดท้ายของศาสนพิธี คือ

- ๑) รับพระสงฆ์ลงจากอาสนสงฆ์
- ๒) ประสานงานการส่งพระสงฆ์กลับวัด
- ๓) ดับธูปเทียนที่จุดบูชา ณ โต๊ะหมู่บูชาให้เรียบร้อย
- ๔) ส่งคืนอุปกรณ์ที่ยืมมาใช้ในการงานพิธี

บทที่

๓

แนวทางการจัดงานศาสนพิธีกับสถาบันพระมหากษัตริย์

สังคมไทยได้ยอมรับกันทั่วไปว่า ศาสนามีความสำคัญต่อวัฒนธรรมประเพณี เพราะมีผลต่อความรู้สึกนึกคิด ประเพณี และความเชื่อ ได้สื่อออกมาในลักษณะของพิธีกรรมทางศาสนา และถือปฏิบัติเป็นแบบอย่าง ประเพณี และธรรมเนียมสืบต่อกันมา ขณะที่พระมหากษัตริย์ในฐานะที่ทรงเป็นองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก ได้ทรงเป็นแบบอย่างของการปฏิบัติพระราชกรณียกิจด้านศาสนพิธีสืบทอดกันมาได้อย่างบริสุทธิ์ไม่คลาดเคลื่อนจากอดีตถึงปัจจุบัน จนกลายเป็นราชประเพณีสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งพุทธศาสนิกชนชาวไทยได้ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติเพื่อเป็นการสืบทอดกิจกรรมด้านศาสนพิธีให้คงอยู่และแพร่หลายไปสู่สถาบันต่าง ๆ ของสังคมไทยทั้งในส่วนกลางและภูมิภาค

ปัจจุบันองค์กรต่าง ๆ ในส่วนภูมิภาค เช่น จังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน หรือองค์กรเอกชน ได้มีการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นจำนวนมาก อันเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูและความจงรักภักดีที่พสกนิกรชาวไทยมีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ดังนั้น เพื่อให้การจัดกิจกรรมในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นไปในแนวทางเดียวกัน จึงได้รวบรวมนำเสนอไว้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมร่วมกันไว้เป็นเอกสารเผยแพร่สืบไป

วันจักรี

วันจักรี ตรงกับวันที่ ๖ เมษายนของทุก ๆ ปี เป็นวันคล้ายวันประดิษฐานพระราชวงศ์จักรี ถือเป็นงานรัฐพิธี เป็นโอกาสที่พสกนิกรชาวไทยจะได้มีโอกาสรำลึกในความเป็นสิริมงคลที่เกิดจากพระมหากษัตริย์คุณ อันเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติอย่างมหาศาล ในส่วนกลางจัดให้มีพิธีถวายราชสักการบูชาพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (พิธีนี้ไม่มีพระสงฆ์) ที่เชิงสะพานปทุมบรมราชานุสรณ์

สำหรับในส่วนภูมิภาค หากมีการจัดกิจกรรมเพื่อเป็นการถวายพระเกียรติ อันเป็นการระลึกถึงพระราชกรณียกิจและพระมหากษัตริย์คุณที่พระมหากษัตริย์ในราชวงศ์จักรีทุกพระองค์ได้ปกครองพสกนิกรด้วยหลักทศพิธราชธรรม และได้ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจอันเป็นคุณประโยชน์แก่ประชาชนและประเทศชาติ สมควรที่พสกนิกรจะได้แสดงออกถึงความกตัญญูที่มีแด่พระบรมวงศ์จักรี เพื่อพร้อมกันถวายพระพรชัยมงคล ขอให้เทพดาเบื้องบนโปรดอภิบาลพระบรมวงศ์จักรี ให้เสด็จสถิตเป็นศรีสถาพรอยู่คู่ประเทศชาติชั่ววันรันดร์และให้พระเกียรติคุณอันเกอन्नันต์แผ่ไพศาลไปทั่วทุกทิศานุทิศ ผู้เป็นพิธีกรพึงดำเนินการ ดังนี้

การเตรียมการ

๑) จัดเตรียมพระบรมรูป พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ๘ รัชกาล

๒) จัดเตรียมพระบรมฉายาลักษณ์ หรือพระบรมสาทิสลักษณ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ให้ประดิษฐานพระบรมฉายาลักษณ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไว้ด้านขวาของพระบรมฉายาลักษณ์สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ

๓) จัดเตรียมโต๊ะหมู่บูชา จำนวน ๓ ชุด ชุดที่ ๑ ประดิษฐานพระพุทธรูป ชุดที่ ๒ ประดิษฐานพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ๘ รัชกาล และชุดที่ ๓ ประดิษฐานพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระบรมฉายาลักษณ์สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ

๔) เตรียมจัดพุ่มดอกไม้ หรือแจกันดอกไม้ประดับตามความเหมาะสม

๕) จัดเตรียมเครื่องทองน้อยวางที่โต๊ะหมู่บูชาแถวกลาง ตัวล่าง ติดรูปเทียนให้พร้อม โดยหันด้านที่มีพุ่มดอกไม้ไปยังพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ๘ รัชกาล และหันด้านรูปเทียนออกด้านนอก โดยติดเทียนไว้ด้านขวามือของผู้จุด รูปด้านซ้ายมือของผู้จุด (เพื่อผู้เป็นประธานพิธีจุดถวายสักการะ)

๖) จัดโต๊ะสำหรับวางพานพุ่มไว้หน้าโต๊ะหมู่บูชา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาล จำนวน ๑ ตัว ในกรณีมีการวางพานพุ่มถวายสักการะ

๗) จัดเตรียมเครื่องใช้พิธีสงฆ์ (งานพิธีมงคล)

๘) จัดเตรียมกรวยดอกไม้ ธูป เทียนแพ จำนวน ๑ ชุด วางไว้ที่โต๊ะหมู่บูชาแถวกลาง ตัวล่าง (หรือตัวที่ ๒ ถัดขึ้นไปจากตัวล่าง) หน้าพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน และพระบรมฉายาลักษณ์สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เพื่อผู้เป็นประธานจะได้เปิดกรวยดอกไม้ธูปเทียนแพถวายสักการะพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน และพระบรมฉายาลักษณ์สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ

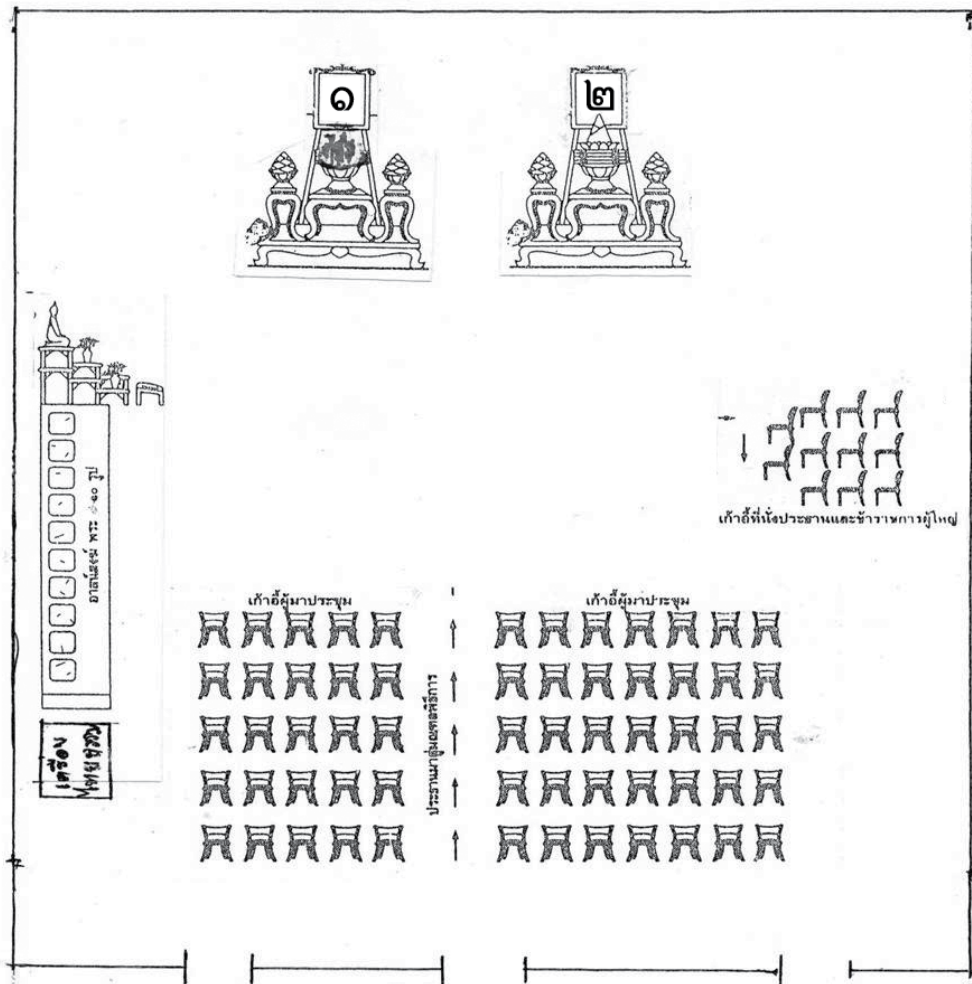
๙) จัดโต๊ะสำหรับปักพานพุ่ม จำนวน ๑ ตัว ตั้งไว้ทางด้านซ้ายของโต๊ะหมู่บูชาห่างจาก โต๊ะหมู่บูชาประมาณ ๕ เมตร พักพานพุ่มไว้ พานพุ่มนี้จะเป็นคู่หรือเดี่ยว จะเป็นพุ่มดอกไม้สด หรือดอกไม้แห้ง หรือพุ่มทอง พุ่มเงินก็ได้

๑๐) จัดเตรียมเทียนชนวนไว้เพื่อส่งให้ประธานพิธีจุดเครื่องทองน้อย

๑๑) จัดเตรียมแท่นกราบสำหรับประธานกราบหน้าโต๊ะหมู่บูชา หลังจากวางพุ่มดอกไม้ และจุดเครื่องทองน้อยแล้ว

๑๒) ถ้ามีพิธีบวงสรวงต้องมีการจัดเตรียม และตั้งเครื่องบวงสรวงด้วย

ผังการจัดกิจกรรมวันจักรี (มีพิธีสงฆ์)

๑. พระบรมฉายาลักษณ์หรือพระบรมสาทิสลักษณ์

อดีตบูรพกษัตริย์ราชจักรีวงศ์ ๘ รัชกาล และเครื่องสักการะ
(เครื่องทองน้อย)

๒. พระบรมฉายาลักษณ์หรือพระบรมสาทิสลักษณ์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ
และเครื่องสักการะ (ดอกไม้นูป เทียนแพ)

แนวทางการปฏิบัติงาน

ในการปฏิบัติหากมีหน่วยงานหรือบุคคลอื่นมีความประสงค์จะวางพุ่มดอกไม้
ควรแนะนำให้หน่วยงานหรือบุคคลนั้น วางก่อนที่ประธานจะเดินทางมาถึงบริเวณพิธี เมื่อใกล้
จะถึงเวลาตามกำหนดการ ให้ผู้ร่วมพิธีถวายสักการะยืนเข้าแถวให้เป็นระเบียบเรียบร้อยที่บริเวณ
ด้านหน้าโต๊ะหมู่บูชา เว้นระยะห่างพอสมควร ข้าราชการแต่งเครื่องแบบปกติขาว สวมหมวก
ยืนด้านหน้า ส่วนผู้มีเกียรติทั่วไปแต่งกายชุดสากล หรือชุดสุภาพ ยืนเข้าแถว เมื่อประธาน
เดินทางมาถึง ผู้ที่ไม่ได้ไปยืนเข้าแถว แต่นั่งอยู่ที่เก้าอี้ให้ลุกขึ้นยืนต้อนรับและให้เกียรติผู้ทำหน้าที่
ประธานพิธีด้วย

ลำดับขั้นตอนการปฏิบัติงาน

- ๑) เมื่อประธานมาถึงพิธี เรียงเชิญประธานจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย
- ๒) เจ้าหน้าที่อาราธนาศีล ประธานและผู้ร่วมพิธีรับศีล
- ๓) ในกรณีมีพิธีบวงสรวง ประธานพิธีถวายพุ่มดอกไม้สักการะ (ถ้ามีการถวาย
พุ่มดอกไม้ ๒ พุ่ม ให้ประธานวางพุ่มด้านขวาของประธานพิธีก่อน แล้วจึงวางพุ่มด้านซ้าย) แล้วจุด
เครื่องทองน้อยหน้าพระบรมรูป ๘ รัชกาล กราบถวายสักการะ ๑ ครั้ง (ไม่แบ่มือที่แท่นกราบ)
ออกไปจุดธูปเทียนเครื่องบวงสรวง (ดุริยางค์บรรเลงเพลงสาธุการ)
- ๔) เมื่อเสร็จพิธีบวงสรวง ประธานอ่านอาศิรวาทปฐมราชสดุดี จบ (ดุริยางค์บรรเลง
เพลงสรรเสริญพระบารมี ขณะนี้พระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา)
- ๕) ประธานพิธีถวายพุ่มดอกไม้ และเปิดกรวยดอกไม้ ธูปเทียนแพ ถวายสักการะเบื้องหน้า
พระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบันและพระบรมฉายาลักษณ์
สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ถวายความเคารพ แล้วถอยออกมายืนเบื้องหน้าผู้ร่วมพิธี
กล่าวนำถวายพระพรชัยมงคล จบ (ดุริยางค์บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี ขณะนี้พระสงฆ์
เจริญชัยมงคลคาถา)
- ๖) ในกรณีมีพิธีเจริญพระพุทธมนต์ เพื่อถวายพระราชกุศล เจ้าหน้าที่อาราธนา
พระปริตร
- ๗) พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์
- ๘) จบแล้วถวายภัตตาหาร พระสงฆ์ฉันภัตตาหารเรียบร้อยแล้ว
- ๙) ประธานพิธี และผู้ร่วมพิธี ประเคนจตุปัจจัยไทยธรรม
- ๑๐) ประธานพิธีกรวดน้ำ รับพร
- ๑๑) พระสงฆ์อนุโมทนา ถวายอดิเรก เสร็จพิธี

หมายเหตุ

๑) พระสงฆ์ในพิธีใช้พัทธยสมณศักดิ์ และถวายอดิเรกทั้ง ๒ พระองค์ (พระสงฆ์ที่ถวายอดิเรกได้ จะต้องเป็นพระราชาคณะ และใช้พัทธยสมณศักดิ์ หรือพระครูสัญญาบัตรเจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด และเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นเอก ซึ่งถือพัดเปลวเพลิง และต้องตั้งพัทธยสมณศักดิ์ในการถวายอดิเรก)

๒) ขณะประธานสงฆ์ถวายอดิเรก ประธานพิธีและผู้ร่วมพิธีลดมือลง

๓) เมื่อพระสงฆ์รูปที่ ๒ รับ “กะวะตุ สัพพะมังคะลัง...” ประธานพิธีและผู้ร่วมพิธี พึงประนมมือขึ้นเพื่อรับพรต่อ จนกว่าพระสงฆ์จะสวดจบบท

วันปิยมหาราช

วันปิยมหาราช กาลอันเป็นอภิสิทธิ์สมัย คล้ายวันสวรรคตแห่งองค์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ซึ่งได้กำหนดไว้ในวันที่ ๒๓ ตุลาคมของทุกปี อันเป็นวันที่พสกนิกรชาวไทยแผ่นดินสยามน้อมรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยทางราชการได้กำหนดให้วันนี้เป็นวันสำคัญของชาติ เรียกว่า “วันปิยมหาราช” หรือ “วันถวายบังคมพระบรมรูปทรงม้า”

สำหรับในส่วนกลาง เพื่อเป็นการน้อมรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เนื่องในอภิสิทธิ์สมัยคล้ายวันสวรรคตในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจ ๒ ประการ คือ

๑) เสด็จพระราชดำเนินไปทรงวางพวงมาลาพระบรมราชานุสาวรีย์ ณ ลานพระราชวังดุสิต

๒) ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กำหนดเป็นงานพระราชพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศลทักษิณานุปทานเป็นประจำทุกปี มีการสวดพระพุทธมนต์ ถวายพระธรรมเทศนา และสดับปกรณ์ ในการนี้สมเด็จพระสังฆ์ จำนวน ๕๗ รูป เทำพระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งต้องนิมนต์พระสงฆ์วัดที่เกี่ยวข้องพระบรมอัฐิพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบรมอัฐิสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ และพระบรมอัฐิสมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า เป็นสำคัญ ส่วนนอกนั้นนิมนต์ตามลำดับสมณศักดิ์จากสูงลงมา งานพระราชพิธีนี้จัดที่พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย

สำหรับส่วนราชการในภูมิภาค หากจะจัดพิธีเพื่อเป็นการน้อมรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูกตเวทิตะของประชาชนชาวไทยที่มีแด่พระองค์ท่าน ก็สามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้ แต่ผู้ทำหน้าที่พิธีกรพึงทำความเข้าใจให้ชัดเจนว่า มีการจัดกิจกรรมใดบ้าง มีพระสงฆ์หรือไม่ เพื่อจะได้จัดเตรียมงานสถานที่ และพิธีการได้ถูกต้องเหมาะสม

การเตรียมการ

๑) จัดเตรียมโต๊ะหมู่บูชา ๒ ชุด สำหรับตั้งเพื่อบูชาพระรัตนตรัย จำนวน ๑ ชุด (ในกรณีมีพิธีสงฆ์) สำหรับตั้งเพื่อถวายเครื่องสักการะหน้าพระราชานุสาวรีย์ จำนวน ๑ ชุด

๒) ในกรณีไม่มีพระราชานุสาวรีย์ จะต้องจัดเตรียมพระบรมรูปหล่อ หรือพระบรมฉายาลักษณ์ หรือ พระบรมสาทิสลักษณ์ เพื่อประดิษฐานในสถานที่จัดทำพิธี

๓) จัดเตรียมเครื่องสักการะที่นำมาแสดงความเคารพบูชา ประกอบด้วยพวงดอกไม้ หรือพุ่มดอกไม้ และมีธรรมเนียมปฏิบัติว่า ถ้ามิใช่เป็นวันสวรรคตแห่งองค์พระบรมราชานุสาวรีย์ ควรสักการะด้วยพุ่มดอกไม้สด หรือพวงดอกไม้สด และไม่ใช้แถบแพรหรือผ้าผูกเป็นโบสีดำ เช่น วันที่ ๖ เมษายน ซึ่งเป็นวันที่ระลึกมหาจักรี ในวันที่ ๒๓ ตุลาคม ถือเป็นวันสวรรคตแห่งองค์พระบรมราชานุสาวรีย์ ให้ใช้แถบแพรหรือผ้าผูกเป็นโบดำได้

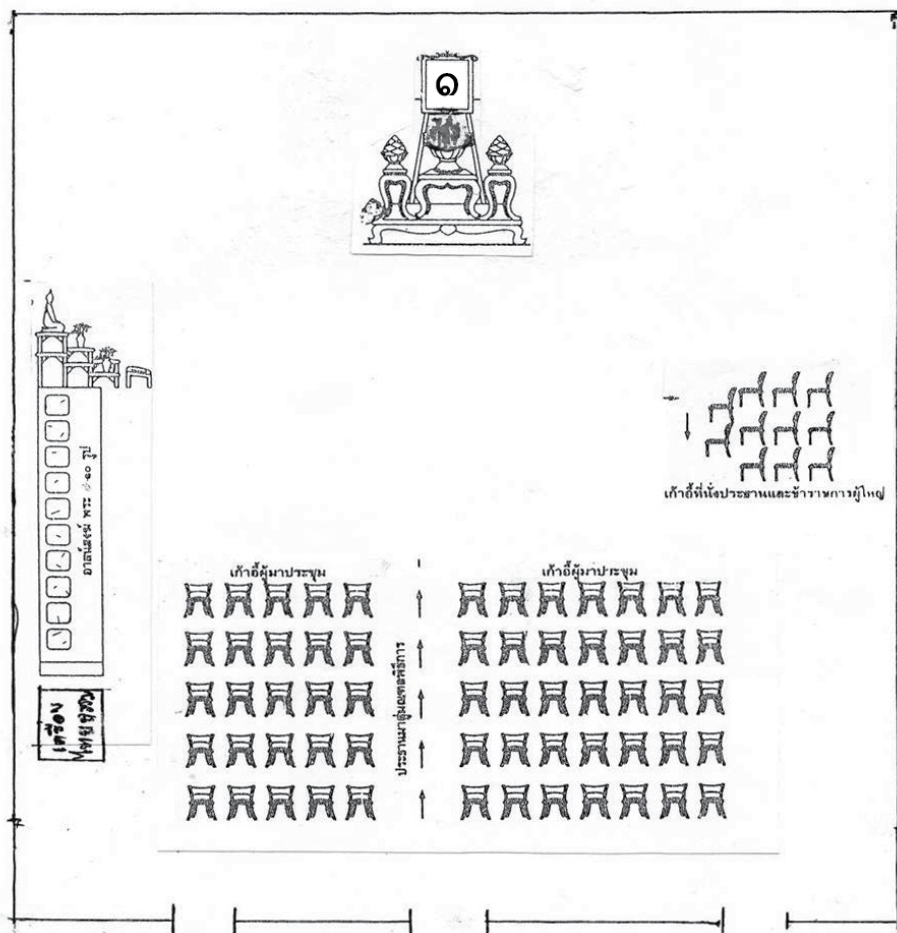
๔) จัดเตรียมเครื่องบูชาพระรัตนตรัย (กรณีมีพิธีสงฆ์) จัดเตรียมเครื่องทองน้อย เพื่อให้ประธานจุดบูชาถวายสักการะพระบรมราชานุสาวรีย์

๕) เตรียมการนิมนต์พระสงฆ์ (มีพิธีสงฆ์) กรณีนี้ใช้พัทธรอง หรือตาลปัตร

๖) จัดเตรียมเครื่องใช้พิธีสงฆ์ (งานพิธีอวมงคล)

๗) จัดเตรียมขาหยั่ง (ควรให้มีความสูงจากยอดพวงดอกไม้ถึงพื้นประมาณ ๒ เมตร, ๓ เมตร, ๔ เมตร แต่ไม่ควรเกิน ๖ เมตร)

ผังการจัดกิจกรรมวันปิยมหาราช (มีพิธีสงฆ์)

หมายเหตุ ๑. โต๊ะหมู่ประดิษฐานบรมรูปหรือพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่

แนวทางการปฏิบัติงาน

ในการปฏิบัติ หากมีหน่วยงานหรือบุคคลอื่นมีความประสงค์จะวางพุ่มดอกไม้
ควรแนะนำให้หน่วยงานหรือบุคคลนั้น ๆ วางพุ่มดอกไม้หรือพวงดอกไม้ก่อนที่ประธานจะเดินทาง
มาถึงบริเวณพิธี เมื่อใกล้จะถึงเวลาตามกำหนดการ ให้ผู้ร่วมพิธีถวายสักการะยืนเข้าแถวให้เป็น
ระเบียบเรียบร้อยที่บริเวณด้านหน้าโต๊ะหมู่บูชา เบื้องหน้าพระบรมราชานุสาวรีย์ เว้นระยะห่าง
พอสมควร ข้าราชการแต่งเครื่องแบบปกติขาว สวมหมวกยืนด้านหน้า ส่วนผู้มีเกียรติทั่วไป
แต่งกายชุดสากล หรือชุดสุภาพ ยืนเข้าแถวด้านหลัง เมื่อประธานเดินทางมาถึงบริเวณพิธี
ผู้ที่ไม่ได้ยืนเข้าแถว แต่นั่งอยู่ที่เก้าอี้ให้ลุกขึ้นยืนต้อนรับและให้เกียรติผู้ทำหน้าที่ประธานพิธี

๑) เมื่อประธานมาถึงบริเวณพิธี เรียงเชิญประธานถวายสักการะวางพวงดอกไม้
ยังขาหยั่งที่จัดเตรียมไว้ และวางพุ่มดอกไม้ยังโต๊ะที่จัดเตรียมไว้

๒) จุดธูปเทียนเครื่องทองน้อย (กราบที่แทนกราบ ๑ ครั้ง ไม่แบ่มือ) ยืนขึ้นถอยออกมา
ยืนด้านหน้าแถว ถวายความเคารพ (กรณีสวมหมวก แสดงความเคารพด้วยการวันทยหัตถ์
กรณีไม่สวมหมวก ให้โค้งคำนับ พร้อมกัน ๑ ครั้ง)

๓) เดินเข้าสู่สถานที่ประกอบพิธีสงฆ์

๔) จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย (กราบ ๓ ครั้ง)

๕) กรณีมีพระบรมรูป หรือพระบรมฉายาลักษณ์ หรือพระบรมสาทิสลักษณ์ ในสถานที่
ประกอบพิธีสงฆ์ ให้จุดธูปเทียนเครื่องทองน้อย และกราบที่แทนกราบ ๑ ครั้ง ไม่แบ่มือ

๖) เจ้าหน้าที่อาราธนาศีล ประธานและผู้ร่วมพิธีรับศีล

๗) เจ้าหน้าที่อาราธนาพระปริตร

๘) พระสงฆ์สวดพระพุทธรณต์ จบแล้ว

๙) ถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์

๑๐) ประธานพิธี และผู้ร่วมพิธี ประเคนจตุปัจจัยไทยธรรม

๑๑) เจ้าหน้าที่ลาดผ้ารองโยง และลาดผ้าภูษาโยง

๑๒) ประธานพิธี และผู้ร่วมพิธี ทอดผ้าไตรบังสุกุล

๑๓) เมื่อทอดผ้าเสร็จ เจ้าหน้าที่เชื่อมต่อแถบทองกับผ้าภูษาโยง

๑๔) พระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุล

๑๕) ประธานกรวดน้ำ รับพร

๑๖) พระสงฆ์อนุโมทนา เสร็จพิธี

หมายเหตุ

๑) ในพิธีนี้ พระสงฆ์ใช้พัดรองหรือตาลปัตร (ไม่ใช่พัดยศสมณศักดิ์)

๒) งานพิธีที่มีลักษณะงานเช่นนี้ เช่น วันที่ ๒๕ พฤศจิกายนของทุกปี เป็นวันที่ระลึก
รัชกาลที่ ๖ สำนักพระราชวัง ได้ออกหมายกำหนดการเสด็จพระราชดำเนิน ทรงวางพวงมาลา
ถวายราชสักการะที่พระบรมราชานุสาวรีย์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่สวนลุมพินี
กรุงเทพมหานคร ข้าราชการแต่งเครื่องแบบปกติขาว หากส่วนราชการใดจะจัดพิธีถวายสักการะ
หรือจัดพิธีสงฆ์ พึงจัดอนุโลมตามพิธีการที่จัดในวันปิยมหาราช ทั้งพิธีวางพวงดอกไม้ และ
พิธีบำเพ็ญกุศล

วันเฉลิมพระชนมพรรษา

วันที่ ๕ ธันวาคมของทุกปี เป็นวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งเมื่อเวียนมาบรรจบในแต่ละปี พวงชนชาวไทยและชาวต่างประเทศที่อยู่ภายใต้พระบรมโพธิสมภารต่างก็ถือเป็นเรื่องที่ปลื้มปิติยินดี ในอันที่จะร่วมกันเฉลิมฉลองในวาระสำคัญเช่นนี้ เนื่องจาก ทรงเป็นที่เทิดทูนของไพร่ฟ้าประชาราษฎร์ทั่วราชอาณาจักรไทย ซึ่งในการจัดงานพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ได้มีการจัดให้เป็นไปตามพระราชประเพณีทั้งงานในส่วนที่เป็นพระราชพิธี รัฐพิธี ศาสนพิธี และงานเฉลิมฉลองอื่น ๆ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการแสดงออกซึ่งความจงรักภักดีและเทิดทูนที่พสกนิกรมีแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

สำหรับพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาในรัชกาลปัจจุบัน มีหมายกำหนดการพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา โดยสังเขปดังนี้

วันที่ ๕ ธันวาคม

เวลา ๐๙.๐๐-๑๗.๐๐ นาฬิกา สำนักพระราชวัง จัดสถานที่ให้ข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน ได้ลงนามถวายพระพร ในพระบรมมหาราชวัง

เวลา ๑๐ นาฬิกา ๓๐ นาที เป็นพิธีเสด็จพระราชดำเนินออกมหาสมาคม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ประทับเหนือพระที่นั่งพุดตานกาญจจินาสถาบันพระราชนัดดา ภายใต้นพปฎลมหาเศวตฉัตร

เวลา ๑๗ นาฬิกา เสด็จพระราชดำเนินไปยังมุกหน้าพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในพระบรมมหาราชวัง บรรพชิตจันนิกาย และบรรพชิตอนันนิกาย ถวายพระพรชัยมงคล แล้วเสด็จพระราชดำเนินเข้าสู่พระอุโบสถ ทรงจุดธูปเทียนบูชาพระพุทธรูปมณฑปภูมิภากร พระสัมพุทธพรรณี พระพุทธรูปอดฟ้าจุฬาลงกรณ์ พระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการแล้ว ทรงจุดเทียนบูชาเทพยดานพเคราะห์ พระสงฆ์จากวัดราชประดิษฐ์สถิตมหาสีมาราม จำนวน ๕ รูป เจริญพระพุทธมนต์นวัคคหายุสมธัมม์

เสด็จพระราชดำเนินจากพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เข้าสู่พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย เพื่อทรงสถาปนาตั้งและเลื่อนสมณศักดิ์ สมเด็จพระราชาคณะ รองสมเด็จพระราชาคณะ พระราชาคณะ แล้วพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์

วันที่ ๖ ธันวาคม

เวลา ๑๐ นาฬิกา ๓๐ นาที พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินไปยังพระที่นั่งไพศาลทักษิณ ทรงจุดธูปเทียนบูชาพระสยามเทวาธิราชแล้ว เสด็จพระราชดำเนินไปยังพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการพระสงฆ์ถวายพรพระ จบรับพระราชทานฉันแล้ว สมเด็จพระราชาคณะถวายพระธรรมเทศนามงคลวิเสสกา ๑ กัณฑ์

สำหรับการพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ถ้าส่วนราชการหรือองค์กรต่าง ๆ จะจัด เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พึงจัดกำหนดการโดยอนุโลมตาม หมายกำหนดการของสำนักพระราชวัง ซึ่งได้กำหนดรูปแบบการจัดกิจกรรมเนื่องในวันเฉลิม พระชนมพรรษาไว้ ๓ แบบ คือ

แบบที่ ๑ การลงนามถวายพระพรชัยมงคล

แบบที่ ๒ การลงนามถวายพระพร และประชุมสดุดีถวายพระพรชัยมงคล

แบบที่ ๓ การลงนามถวายพระพร และบำเพ็ญกุศลถวายพระราชากุศล

การเตรียมการ แบบที่ ๑ การลงนามถวายพระพรชัยมงคล

๑) จัดแต่งห้องประชุมหรือห้องโถง หรือศาลาประชามคม ตามความเหมาะสมของสถานที่

๒) ตกแต่งประดับธงชาติ ติดแผงพระปรมาภิไธย ภปร. ตามประทีปโคมไฟ ตามระเบียบที่ทางราชการกำหนดไว้

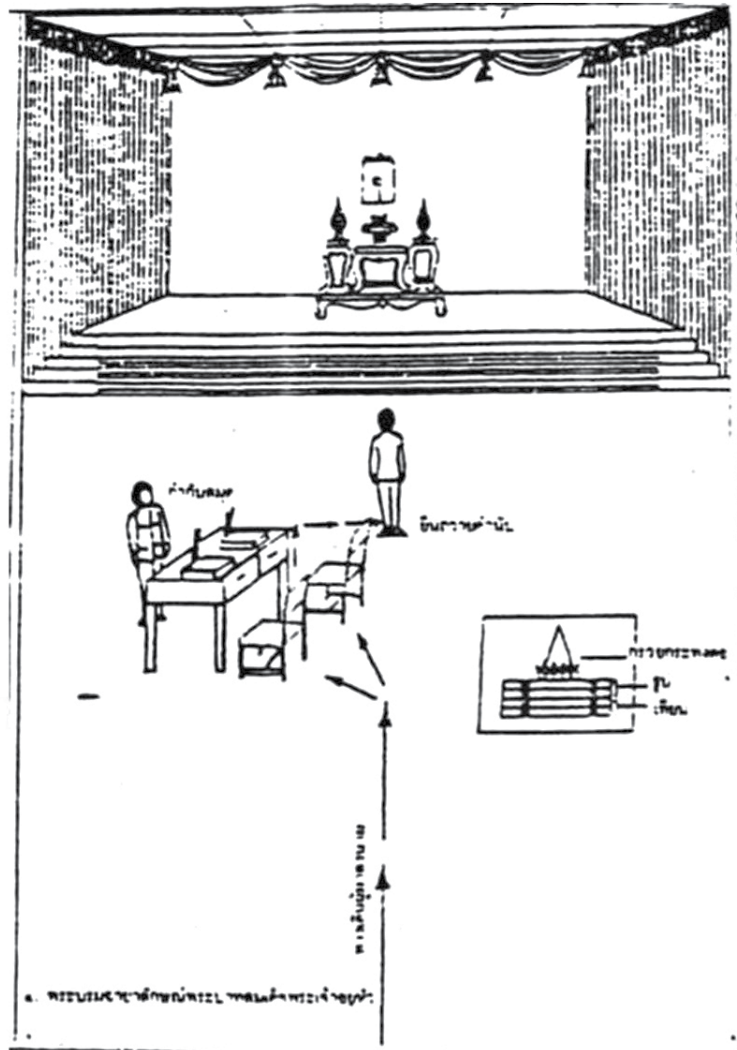
๓) ภายในห้องประชุมหรือห้องโถง หรือเวที ตั้งโต๊ะหมู่ ๕ หรือ หมู่ ๗ หรือ หมู่ ๙ แล้วแต่ความสะดวกและเหมาะสม ประดับแจกันดอกไม้ พุ่มดอกไม้ อัญเชิญพระบรมรูป หรือ พระบรมฉายาลักษณ์ หรือพระบรมสาทิสลักษณ์ ประดิษฐานบนโต๊ะหมู่ตัวกลาง แถวบน (ตัวสูงสุด) หรือประดิษฐานพระบรมฉายาลักษณ์ พระบรมสาทิสลักษณ์ บนขาหยั่งก็ได้ แต่โต๊ะหมู่ตัวกลางแถวบน (ตัวสูงสุด) ไม่ควรวางสิ่งใด เสมือนประหนึ่งว่าพระบรมฉายาลักษณ์ หรือ พระบรมสาทิสลักษณ์ประดิษฐานอยู่บนโต๊ะหมู่ตัวสูงนั้น

๔) ตั้งพานธูปเทียนแพและกรวยดอกไม้สดไว้บนโต๊ะหมู่ตัวกลางหรือตัวล่าง แถวกลาง ตามความเหมาะสม

๕) จัดโต๊ะพร้อมเก้าอี้สำหรับลงนามถวายพระพรไว้ส่วนใดส่วนหนึ่งของสถานที่ เพื่อ ลงนามถวายพระพร ในที่นี้เพื่อความเหมาะสมควรตั้งไว้ด้านซ้ายของโต๊ะหมู่ที่ประดิษฐาน พระบรมฉายาลักษณ์ หรือพระบรมสาทิสลักษณ์

๖) จัดสมุดพร้อมปากกาวางไว้บนโต๊ะ และควรมีเจ้าหน้าที่รับรองกำกับสมุดลงนามไว้ด้วย

๗) กำหนดเวลาลงนามถวายพระพรชัยมงคล ทางราชการสำนักพระราชวัง กำหนดไว้ใน หมายกำหนดการ เริ่มแต่เวลา ๙ นาฬิกา ถึง ๑๗ นาฬิกา แต่งกายเครื่องแบบปกติขาว พ่อค้า ประชาชน แต่งสากลนิยม หรือชุดสุภาพ ส่วนท้องถิ่นควรปฏิบัติตามกำหนดการสำนักพระราชวัง โดยอนุโลม

การจัดเตรียมสถานที่แบบที่ ๑

แนวทางปฏิบัติงาน

- ๑) เมื่อถึงเวลาตามกำหนดการจัดเจ้าหน้าที่รับรองกำกับสมุดลงนามประจำที่โต๊ะลงนามถวายพระพรชัยมงคล
 - ๒) ผู้มาลงนามถวายพระพรชัยมงคล ลงนามในสมุดที่จัดไว้เรียบร้อยแล้ว
 - ๓) เดินไปยืน ณ เบื้องหน้าพระบรมรูป พระบรมฉายาลักษณ์ หรือพระบรมสาทิสลักษณ์
 - ๔) แสดงความเคารพพระบรมรูป พระบรมฉายาลักษณ์ หรือพระบรมสาทิสลักษณ์
- เสร็จพิธี

แบบที่ ๒ การลงนามถวายพระพรและชุมนุมสดุดี ถวายพระพรชัยมงคล

๑) จัดแต่งห้องประชุม หรือห้องโถง หรือศาลาประชาคม ตามความเหมาะสมของสถานที่

๒) ตกแต่งประดับธงชาติ ติดแผงพระปรมาภิไธย ปร. ตามประทีปโคมไฟตามระเบียบที่ทางราชการกำหนดไว้

๓) ภายในห้องประชุมหรือห้องโถง หรือเวที ตั้งโต๊ะหมู่ ๕ หรือ หมู่ ๗ หรือ หมู่ ๙ แล้วแต่ความสะดวกและความเหมาะสม ประดับแจกันดอกไม้ พุ่มดอกไม้ อัญเชิญพระบรมรูป พระบรมฉายาลักษณ์ หรือพระบรมสาทิสลักษณ์ ประดิษฐานบนโต๊ะหมู่ตัวกลางแถวบน (ตัวสูงสุด) หรือประดิษฐานพระบรมฉายาลักษณ์ พระบรมสาทิสลักษณ์ บนขาหยั่งก็ได้ แต่โต๊ะหมู่ตัวกลางแถวบน (ตัวสูงสุด) ไม่ควรวางสิ่งใด เสมือนประหนึ่งว่าพระบรมฉายาลักษณ์ หรือพระบรมสาทิสลักษณ์ประดิษฐานอยู่บนโต๊ะหมู่ตัวสูงนั้น

๔) ตั้งพานธูปเทียนแพและกรวยดอกไม้สดไว้บนโต๊ะหมู่ตัวกลางหรือตัวล่าง แถวกลาง

๕) จัดโต๊ะพร้อมเก้าอี้สำหรับลงนามถวายพระพรไว้ส่วนใดส่วนหนึ่งของสถานที่ เพื่อลงนามถวายพระพร ในที่นี้เพื่อความเหมาะสมควร ตั้งไว้ด้านซ้ายของโต๊ะหมู่ที่ประดิษฐานพระบรมฉายาลักษณ์ หรือพระบรมสาทิสลักษณ์

๖) จัดสมุดพร้อมปากกาวางไว้บนโต๊ะ และควรมีเจ้าหน้าที่รับรองกำกับสมุดลงนามไว้ด้วย

๗) กำหนดเวลาและมีชุมนุมสดุดีเฉลิมพระเกียรติถวายพระพรชัยมงคล ในแบบ ๒ นี้ อนุโลมตามหมายกำหนดการของสำนักพระราชวัง กำหนดเสด็จพระราชดำเนินออกมหาสมาคม พระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการเฝ้ากราบบังคมทูลถวายพระพรชัยมงคล เวลา ๑๐ นาฬิกา ๓๐ นาที การแต่งกายข้าราชการแต่งเครื่องแบบเต็มยศ ประชาชนแต่งสากลนิยม หรือชุดสุภาพ ส่วนท้องถิ่นควรปฏิบัติตามกำหนดการสำนักพระราชวัง

๘) จัดเตรียมคำประกาศถวายสดุดีเฉลิมพระเกียรติให้ประธานพิธี

“ข้าพระพุทธเจ้า นาย, นาง, นางสาว, ยศ.....

ตำแหน่ง.....ในนามของข้าราชการทุกฝ่าย ผู้มีเกียรติ
ประชากรราษฎรทั้งหลายในภูมิภาคนี้ ขอประกาศสดุดีเฉลิมพระเกียรติถวายพระพรชัยมงคล
ในมหามงคลสมัยเฉลิมพระชนมพรรษาแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

อายนตุ โภณโต เทวสงฆาโย ข้าแต่ผู้เทพนิกร อมรพรหมมินทร์ อมรินทร์ราชิราช สดเค
กาเม ซึ่งสถิตทิพยพิมานมาศ เมื่อสวรรคตชั้นฉกามาพจร อีกทั้งเทพเจ้าอันมีมหาศรศักดิ์ดาเดช
ซึ่งสถิตอยู่ขอบเขตเขาจักรวาล และทั้งพระสยามเทวาธิราช

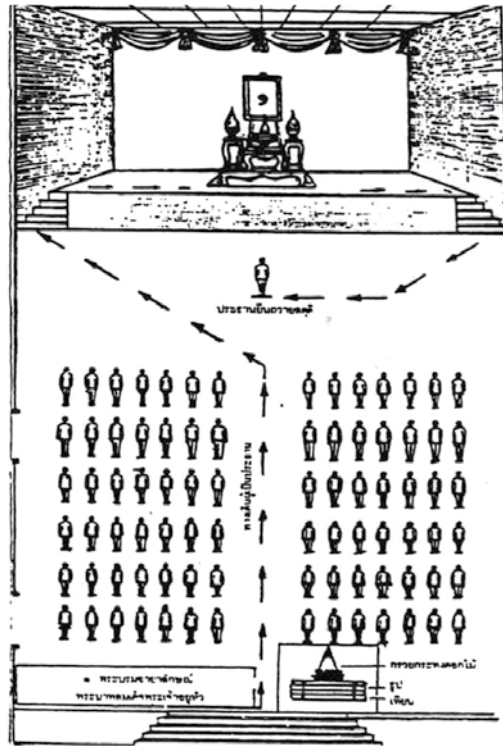
อนตลิกเข วิมานะ อิกทั้งอากาศพิมาน ภูมิเทวดา เป็นอาทิ ทั้งท้าวธตรฐ ท้าววิรุฬหก ท้าววิรุฬหกษั ท้าวกุเวรราช อิกทั้งเทพดาอันศักดิ์สิทธิ์ ทรงมหิทธิอำนาจ เป็นต้นว่า พระสยามเทวาธิราช พระเสื้อเมือง พระทรงเมือง พระหลักเมืองผู้เรืองฤทธิ์ เทพเจ้าอันสิงสถิตทุกประเทศ เขตแคว้นแสนโกฏิจักรวาลทวีปน้อยใหญ่ ไตรโลกธาตุ จงตั้งทิพยโสตเสวนาการ สดับฟังประกาศของข้าพเจ้า ซึ่งได้รับฉันทานุมัติจาก.....(ข้าราชการผู้มีเกียรติ ประชาชนชาวจังหวัด.....) บรรดาผู้ที่ได้มาประชุมพร้อมกันในมงคลเขตสถานที่นี่ ล้วนมีจิตโสมนัสปรารภถวายพระพรชัยมงคลแด่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรามภิบัติ จักรีนฤพดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ

พระองค์ทรงเป็นพระประมุขของชาติ และทรงเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภก มีพระราชหฤทัยประกอบไปด้วย พระเมตตากรุณาอยู่เนื่องนิตย์ ด้วยพระราชประสงค์จำนงหมายจะให้ประชาชนทั้งหลายมีความเจริญร่มเย็นเป็นสุขทั่วหน้า

เหล่าข้าราชการและประชาชนทั้งหลาย ระลึกพระคุณของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรามภิบัติ จักรีนฤพดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร จึงพร้อมกันถวายพระพรชัยมงคลเพื่อถวายพระเกียรติ ในโอกาสอันเป็นมงคลสมัยเฉลิมพระชนมพรรษาในวาระนี้ ขออำนาจกุศลบุญราศีแห่งข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ที่ได้กระทำไว้ ทั้งอำนาจพระศรีรัตนตรัย และเทวาภิไธย จงบันดาลดลให้พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรามภิบัติ จักรีนฤพดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร ทรงพระเจริญพระชนมายุยิ่งยืนด้วยร้อยพรรษา ปราศจากสรรพโรคภัยไข้เจ็บ ขอให้พระองค์ทรงดำรงสิริราชพัฒนาไพบุลย์ พระบรมเดชานุภาพแผ่ไพศาล ด้วยจตุรพิธพรทุกประการ จงประสิทธิ

ชยตุ ภว ขอพระองค์ทรงพระเจริญด้วยราชฤทธิ ชนะศัตรุหมุร้ายทั่วเมหนิดล

ขยมงคล ชัยมงคลดังกล่าวนี้ จงมีแด่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรามภิบัติ จักรีนฤพดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร ทุกประการเทอญ”

การจัดเตรียมสถานที่แบบที่ ๒

แนวทางปฏิบัติงาน

- ๑) เมื่อถึงเวลาผู้ร่วมพิธีมาประชุมพร้อมกันบริเวณพิธีแล้ว
- ๒) จะจัดให้นั่งเก้าอี้ หรือยืนตามลำดับความเหมาะสม ข้าราชการแต่งเครื่องแบบเต็มยศ อยู่ด้านหน้า ผู้มีเกียรติ พ่อค้า คฤหาสน์ ประชาชนที่ไม่ได้แต่งเครื่องแบบ ควรอยู่ด้านหลัง ผู้ที่แต่งเครื่องแบบเต็มยศ
- ๓) ประธานเข้าสู่ห้องประชุม เดินตรงไปยืนที่หน้าโต๊ะหมู่ประดิษฐานพระบรมฉายาลักษณ์ หรือพระบรมสาทิสลักษณ์
- ๔) เปิดกรวยที่ปิดกระถางดอกไม้ธูปเทียนแพออกวางไว้ด้านข้าง
- ๕) ถอยออกมา ถวายความเคารพพระบรมฉายาลักษณ์ หรือพระบรมสาทิสลักษณ์
- ๖) เจ้าหน้าที่ส่งคำประกาศสดุดีเฉลิมพระเกียรติถวายพระพรชัยมงคลให้ประธานพิธี
- ๗) ประธานพิธีอ่านคำสดุดีเฉลิมพระเกียรติถวายพระพรชัยมงคล จบ
- ๘) ดุริยางค์บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี จบ
- ๙) ประธานพิธี และผู้ร่วมพิธีถวายความเคารพพร้อมกัน
- ๑๐) เสร็จพิธี

แบบที่ ๓ การลงนามถวายพระพรชัยมงคลและบำเพ็ญกุศล ถวายเป็นพระราชกุศล

๑) จัดเตรียมตกแต่งสถานที่ ห้องประชุมหรือห้องโถง หรือศาลาประชาคม ตามความเหมาะสมของสถานที่

๒) ตกแต่งประดับธงชาติ ติดแผงพระปรมาภิไธยย่อ ภปร. ตามประทีปโคมไฟ ตามระเบียบที่ทางราชการกำหนดไว้

๓) จัดเตรียมอาสน์สงฆ์ สำหรับพระสงฆ์ ๑๐ รูป (อาสน์สงฆ์จะต้องสูงกว่าเก้าอี้ที่ประธานพิธี ข้าราชการ หรือผู้ร่วมพิธีนั่ง ถ้าจัดงานพิธีตอนเช้าควรจะเริ่มเวลาประมาณ ๑๐.๐๐ น. ถ้ามีการถวายภัตตาหารพระสงฆ์ จะต้องมีการจัดเตรียมสถานที่ไว้ให้พร้อม)

๔) จัดเตรียมนิมนต์พระสงฆ์ไว้ก่อนวันงานพิธี (ให้หมายเหตุไว้ท้ายฎีกานิมนต์ใช้พดยศโปรดถึงก่อนเวลา) แจ้งพระสงฆ์ให้ชัดเจน

๕) จัดเตรียมอุปกรณ์เครื่องใช้พิธีบำเพ็ญกุศลในงานมงคล

๖) จัดเตรียมเครื่องรับรองพระสงฆ์

๗) จัดเตรียมเครื่องไทยธรรมถวายพระสงฆ์

๘) จัดเตรียมโต๊ะหมู่ประดิษฐานพระพุทธรูป จำนวน ๑ ชุด ตั้งไว้ที่หัวอาสน์สงฆ์ พร้อมจัดแต่งดอกไม้ธูปเทียนให้พร้อม

๙) จัดตั้งโต๊ะหมู่ ๕ หรือ หมู่ ๗ หรือ หมู่ ๙ จำนวน ๑ ชุด แล้วแต่ความสะดวกและความเหมาะสม ประดับแจกันดอกไม้ พุ่มดอกไม้ อัญเชิญพระบรมรูป หรือพระบรมฉายาลักษณ์ หรือพระบรมสาทิสลักษณ์ ประดิษฐานบนโต๊ะหมู่ตัวกลางแถวบน (ตัวสูงสุด) หรือจะประดิษฐานพระบรมฉายาลักษณ์ พระบรมสาทิสลักษณ์ บนขาหยั่งก็ได้ แต่โต๊ะหมู่ตัวกลางแถวบน (ตัวสูงสุด) ไม่ควรวางสิ่งใดเสมือนประหนึ่งว่าพระบรมฉายาลักษณ์ หรือพระบรมสาทิสลักษณ์ประดิษฐานอยู่บนโต๊ะหมู่ตัวสูงนั้น

๑๐) ตั้งพานธูปเทียนแพและกรวยดอกไม้สดไว้บนโต๊ะหมู่ตัวกลางหรือตัวล่าง แถวกลาง

แนวทางปฏิบัติงาน

๑) เมื่อข้าราชการ ผู้มีเกียรติ พร้อมกันยังมณฑลพิธี เจ้าหน้าที่รับรองเชิญข้าราชการ ผู้มีเกียรติ นั่งตามลำดับชั้น ตำแหน่ง

๒) เจ้าหน้าที่พิธีจัดเตรียมพิธีการต่าง ๆ ให้เรียบร้อยพร้อมที่จะปฏิบัติงาน

๓) ใกล้ถึงเวลาที่ประธานจะเข้าสู่มณฑลพิธี เจ้าหน้าที่พิธีการนิมนต์พระสงฆ์ขึ้นนั่งยังอาสน์สงฆ์ ให้ตั้งพดยศของพระสงฆ์แต่ละรูปไว้ทางด้านโต๊ะหมู่บูชา (หรือก่อนพระสงฆ์แต่ละรูป)

๔) ประธานพิธีเดินเข้าสู่มณฑลพิธี ข้าราชการและผู้มีเกียรติทุกท่านที่นั่งรอรับประธานพิธีลุกขึ้นยืนด้วยความเคารพ เพื่อเป็นการรับประธานพิธี

๕) ประธานพิธีตรงไปที่โต๊ะหมู่เครื่องบูชา จดรูปเทียนเครื่องนมัสการบูชาพระรัตนตรัย กราบที่แท่นกราบ ๓ ครั้ง

๖) ถวายความเคารพพระบรมฉายาลักษณ์ (ค่านับ)

๗) นั่งยังเก้าอี้ประธานที่จัดเตรียมไว้

๘) เจ้าหน้าที่อาราธนาศีล

๙) ประธานพิธี และผู้มีเกียรติประนมมือ รับศีลจบ

๑๐) ประธานพิธีลุกจากที่นั่ง เดินไปยังโต๊ะหมู่ที่ประดิษฐานพระบรมฉายาลักษณ์ ผู้มีเกียรติทุกท่านยืนพร้อมกับประธานพิธี

๑๑) ประธานพิธีเปิดกรวยดอกไม้ธูปเทียนแพออกวางไว้ด้านข้างพานธูปเทียนแพ แล้ว ถอยหลังออกมาประมาณ ๑-๒ ก้าว

๑๒) ประธานถวายความเคารพ (ค่านับ) พระบรมฉายาลักษณ์ ผู้ร่วมพิธีทุกท่าน ถวายความเคารพพร้อมกับประธานพิธี

๑๓) ประธานพิธีอ่านคำสวดดีเฉลิมพระเกียรติถวายพระพรชัยมงคล จบ ถวายความเคารพ พร้อมด้วยผู้ที่อยู่ในพิธีทั้งหมด (ขณะนี้พระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา ดุริยางค์บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี จบ) ถวายความเคารพพร้อมกัน

๑๔) ประธานพิธีกลับไปนั่งยังเก้าอี้ที่เดิม

๑๕) (กรณีมีการเจริญพระพุทธรูป) เจ้าหน้าที่อาราธนาพระปริตร

๑๖) พระสงฆ์เจริญพระพุทธรูป (หากไม่มีการเจริญพระพุทธรูป ไม่ต้องอาราธนาพระปริตร เมื่อประธานพิธีกลับมานั่งยังเก้าอี้เรียบร้อยแล้ว พระสงฆ์สวดถวายพรพระ จบ)

๑๗) ถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ เมื่อพระสงฆ์ฉันภัตตาหารเรียบร้อยแล้ว

๑๘) เจ้าหน้าที่ตั้งเครื่องจตุปัจจัยไทยธรรมเบื้องหน้าพระสงฆ์

๑๙) เชิญประธานพิธี และข้าราชการผู้ใหญ่ถวายจตุปัจจัยไทยธรรมแล้ว กลับนั่งที่เดิม

๒๐) พระสงฆ์ตั้งพัดยศอนุโมทนา และถวายอดิเรกแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

๒๑) ประธานพิธีกรวดน้ำ รับพร

๒๒) ประธานพิธีลุกไปกราบที่แท่นกราบหน้าเครื่องนมัสการโต๊ะหมู่บูชาพระรัตนตรัย (ผู้ร่วมพิธียืนพร้อมกับประธาน)

๒๓) ประธานพิธีเดินไปยังหน้าโต๊ะหมู่ประดิษฐานพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ถวายความเคารพพระบรมฉายาลักษณ์ ผู้ร่วมพิธีถวายความเคารพพร้อมกับประธาน

๒๔) เจ้าหน้าที่นิมนต์พระสงฆ์ลงจากอาสน์สงฆ์

หมายเหตุ

๑) พระสงฆ์ใช้พัดยศ

๒) ประธานสงฆ์ที่ถวายอดิเรกจะต้องมีสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะหรือพระครูเจ้าคณะจังหวัด พระครูรองเจ้าคณะจังหวัด พระครูเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นเอก ซึ่งถือพัดเปลวเพลิงเท่านั้น

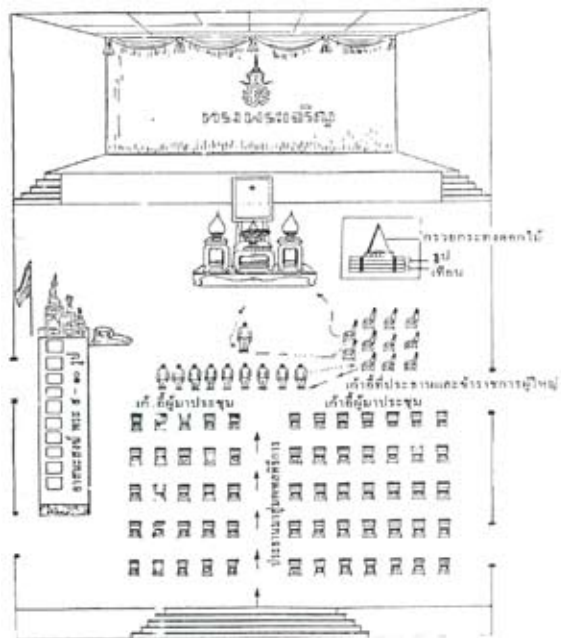
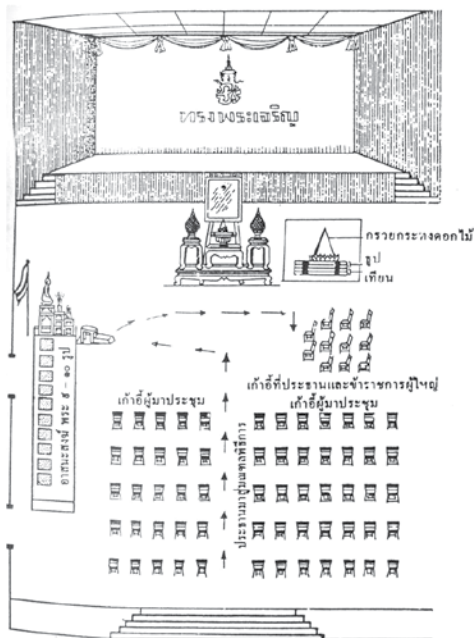
๓) เมื่อประธานสงฆ์ถวายอดิเรกแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประธานพิธีและผู้ร่วมพิธีลดมือลง จบคำถวายอดิเรกแล้ว เมื่อพระสงฆ์รูปที่ ๒ รับ “ภาวะตุ สัพพะมังคะลัง...” จึงยกมือขึ้นประนมไปจนจบ

๔) กำหนดการแต่งกาย ข้าราชการแต่งเครื่องแบบเต็มยศ

๕) หากเป็นวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระองค์ใด ให้ประดิษฐานพระบรมฉายาลักษณ์พระองค์นั้น เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็ให้ประดิษฐานพระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นต้น

๖) วันเฉลิมพระชนมพรรษา สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พึงอนุโลมจัดพิธีตามนี้ แต่ประธานสงฆ์ถวายอดิเรก สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ (ข้าราชการแต่งเครื่องแบบปกติขาว)

๗) วันเฉลิมพระชนมพรรษา สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร พึงอนุโลมจัดพิธีการตามนี้ แต่ไม่มีการถวายอดิเรก (ข้าราชการแต่งเครื่องแบบปกติขาว)

การถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน

การถวายผ้ากฐินเป็นกาลทาน เนื่องจากพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ดำริถึงความยากลำบากของพระภิกษุ ๓๐ รูป ชาวเมืองไฉยยะ ที่เดินทางมายังพระเชตวันวิหาร ด้วยหวังจะเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า แต่เมื่อเดินทางมายังไม่ถึงที่ประทับของพระผู้มีพระภาคเจ้าก็ถึงกาลเข้าพรรษาเสียก่อน จึงจำเป็นต้องพักจำพรรษา ณ เมืองสาเกต ครั้นเมื่อออกพรรษาก็รีบเดินทางผ่านโคลนตม ซึ่งมีน้ำอยู่ในหลุมในบ่อทำให้จ্বরเปรอะเปื้อนโคลนตม พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงได้ให้ประชุมสงฆ์และทรงอนุญาตให้ภิกษุรับผ้ากฐินเพื่อนำไปตัดไตรจีวรได้เมื่อออกพรรษาแล้ว ด้วยทรงพิจารณาเห็นว่า “กฐินตุลาโร จ นาเมส สัพพพุทเธติ อนุญาโต คือ การกรานกฐินนี้พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ได้ทรงอนุญาตมา” ดังนั้น การถวายผ้ากฐินจึงเป็นกาลทานตามพระวินัยปิฎกได้กำหนดกาลไว้ คือ ตั้งแต่วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ถึงวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ ซึ่งเป็นงานบุญที่มีปีละครั้ง สำหรับการถวายผ้ากฐินในปัจจุบัน

๑) พระกฐินหลวง คือ ผ้าพระกฐินที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงเป็นเอกอัครพุทธศาสนูปถัมภก เสด็จพระราชดำเนินไปถวายผ้าพระกฐินด้วยพระองค์เอง หรือทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระราชินี พระราชโอรส พระราชธิดา พระบรมวงศานุวงศ์ องคมนตรี หรือบุคคลผู้หนึ่งผู้ใด เสด็จไป หรือ ไปถวายแทนพระองค์ตามหมายของสำนักพระราชวัง

๒) พระกฐินพระราชทาน คือ ผ้าพระกฐินที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานแก่กระทรวง ทบวง กรม องค์การ สโมสร สมาคม หรือเอกชนผู้มีเกียรติ ขอพระราชทานผ่านกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม เพื่อนำไปถวายพระอารามหลวง

๓) กฐินทั่วไปหรือกฐินราษฎร์ คือ ผ้ากฐินที่พุทธศาสนิกชนผู้มีศรัทธานำไปถวาย ณ วัดต่าง ๆ ที่ไม่ใช่พระอารามหลวง พุทธศาสนิกชนกับทางวัดที่จะนำไปถวาย โดยการไปกราบนมัสการกับเจ้าอาวาสนั้นว่า “มีความประสงค์จะนำผ้ากฐินมาถวายพระสงฆ์จำพรรษา ณ อารามนี้ และสามารถกำหนดวันที่จะนำผ้ากฐินมาถวายกับทางวัดให้เรียบร้อย”

พระอารามหลวง ๑๖ พระอาราม ที่สงวนไว้ไม่ให้มีการขอพระราชทานผ้าพระกฐินมีดังนี้

๑. วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม	กรุงเทพมหานคร
๒. วัดอรุณราชวราราม	กรุงเทพมหานคร
๓. วัดราชโอรสาราม	กรุงเทพมหานคร
๔. วัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมาราม	กรุงเทพมหานคร
๕. วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม	กรุงเทพมหานคร
๖. วัดบวรนิเวศวิหาร	กรุงเทพมหานคร

๗. วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม	กรุงเทพมหานคร
๘. วัดสุทัศนเทพวราราม	กรุงเทพมหานคร
๙. วัดราชาธิวาส	กรุงเทพมหานคร
๑๐. วัดมกุฏกษัตริยาราม	กรุงเทพมหานคร
๑๑. วัดเทพศิรินทราวาส	กรุงเทพมหานคร
๑๒. วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์	กรุงเทพมหานคร
๑๓. วัดพระปฐมเจดีย์	จังหวัดนครปฐม
๑๔. วัดนิเวศธรรมประวัติ	จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
๑๕. วัดสุพรรณดาราราม	จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
๑๖. วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ	จังหวัดพิษณุโลก

สำหรับในที่นี้จะกล่าวถึงการจัดพิธีถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน ซึ่งผู้ที่ขอรับพระราชทานสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติศาสนพิธีที่มีความเกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ในขั้นตอนแรกผู้ที่มีความประสงค์จะขอรับพระราชทานควรดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

การจองกฐินพระราชทาน ผู้ขอรับพระราชทานผ้าพระกฐินไปถวายยังพระอารามหลวงใดควรปฏิบัติดังนี้

ส่วนกลาง

๑) กรมการศาสนาจัดทำประกาศกรมการศาสนา เรื่องการขอรับพระราชทานผ้าพระกฐินแล้วแจ้งให้ส่วนราชการ กระทรวง ทบวง กรม รัฐวิสาหกิจ บริษัทห้างร้าน สมาคม มูลนิธิ และเจ้าอาวาสพระอารามหลวง เพื่อแจ้งกำหนดระยะเวลาที่จะทำการถวายผ้าพระกฐิน

๒) ในกรุงเทพมหานคร ผู้ขอรับพระราชทานผ้าพระกฐินสามารถแจ้งจองกฐินพระราชทาน ได้ดังนี้

กองศาสนูปถัมภ์ กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม โทร. ๐ ๒๔๒๒ ๘๘๐๒-๗

จองกับพระอารามหลวงโดยตรง (และต้องแจ้งให้กรมการศาสนาทราบด้วย)

๓) กรมการศาสนาจะแจ้งกำหนดวันถวายผ้าพระกฐินพระราชทานให้ผู้ขอรับพระราชทานทราบ เพื่อจะได้ประสานกำหนดวันถวายกับทางพระอารามหลวงต่อไป

๔) ผู้ขอรับพระราชทานผ้าพระกฐินจะต้องทำหนังสือถึงอธิบดีกรมการศาสนาเพื่อขอรับพระราชทานผ้าพระกฐิน

๕) กรมการศาสนาทำหนังสือแจ้งการรับจองพระอารามหลวงที่ผู้ขอรับพระราชทานผ้าพระกฐินจะนำผ้าพระกฐินพระราชทาน จำนวน ๑ ฉบับ และทำหนังสือณместการเจ้าอาวาสพระอารามหลวงที่จะรับผ้าพระกฐินพระราชทาน จำนวน ๑ ฉบับ

๖) เมื่อกรมการศาสนาจัดเตรียมเครื่องพระกฐินพระราชทานเรียบร้อยแล้ว จะทำหนังสือแจ้งให้ผู้ขอรับพระราชทานผ้าพระกฐิน ให้มารับผ้าพระกฐินและเครื่องพระกฐินพระราชทานด้วยตนเอง ที่กองศาสนูปถัมภ์ กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม เพื่อนำไปถวายยังพระอารามหลวงที่ได้ขอพระราชทานไว้

ส่วนภูมิภาค

๑) กรมการศาสนาจัดทำประกาศกรมการศาสนา เรื่องการขอรับพระราชทานผ้าพระกฐินแจ้งไปยังผู้ว่าราชการจังหวัด ให้ทราบกำหนดระยะเวลาที่จะทำการถวายผ้าพระกฐิน เพื่อจะได้ประกาศให้ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ บริษัท ห้างร้าน สมาคม มูลนิธิ ฯลฯ ภายในจังหวัด ได้ทราบทั่วกัน ให้สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเป็นผู้รับผิดชอบ และนมัสการให้เจ้าอาวาสพระอารามหลวงทราบ หรือขอรับพระราชทานผ้าพระกฐินกับพระอารามหลวงโดยตรง

๒) ผู้ที่จะขอรับพระราชทานผ้าพระกฐินสามารถจองกฐินพระราชทานได้ ดังนี้
สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดที่เป็นที่ตั้งพระอารามที่จะขอพระราชทานผ้าพระกฐินไปถวาย (เมื่อรับจองแล้ว ต้องแจ้งให้กรมการศาสนาทราบทันที)

กองศาสนูปถัมภ์ กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม โทร. ๐ ๒๔๒๒ ๘๘๐๒-๗

จองกับพระอารามโดยตรง (และต้องแจ้งให้กรมการศาสนาทราบด้วย)

๓) กรมการศาสนาจะแจ้งกำหนดวันถวายผ้าพระกฐินพระราชทานให้ผู้ขอรับพระราชทานทราบ เพื่อประสานงานกับทางวัด กำหนดวันถวายผ้าพระกฐินพระราชทานต่อไป

๔) เมื่อผู้ขอรับพระราชทานผ้าพระกฐินได้จองพระอารามหลวง เพื่อขอรับพระราชทานผ้าพระกฐินควรดำเนินการ ดังนี้

ผู้ขอรับพระราชทานผ้าพระกฐินพระราชทาน ต้องทำหนังสือถึงวัฒนธรรมจังหวัด เพื่อแจ้งให้กรมการศาสนาทราบ

ผู้ขอรับพระราชทานผ้าพระกฐินพระราชทาน ต้องประสานงานกับเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ทำหนังสือถึงวัฒนธรรมจังหวัด เพื่อแจ้งให้กรมการศาสนาทราบ

ผู้ขอรับพระราชทานผ้าพระกฐินพระราชทาน ต้องทำหนังสือแจ้งกรมการศาสนาทราบ

๕) กรมการศาสนามีหนังสือแจ้งการรับจองพระอารามหลวงที่ผู้ขอรับพระราชทานผ้าพระกฐินทราบ จำนวน ๑ ฉบับ และทำหนังสือนมัสการให้เจ้าอาวาสพระอารามหลวงที่ผู้ขอรับพระราชทานผ้าพระกฐินจอง เพื่อขอพระราชทานผ้าพระกฐินไปถวาย จำนวน ๑ ฉบับ

๖) เมื่อกรมการศาสนาจัดเตรียมเครื่องพระกฐินพระราชทานเรียบร้อยแล้ว จะทำหนังสือสอบถามผู้ขอรับพระราชทานผ้าพระกฐินว่า “มีความประสงค์จะรับเครื่องพระกฐินพระราชทานที่กรมการศาสนาด้วยตนเอง หรือมีความประสงค์จะให้กรมการศาสนาจัดส่งไปยังสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ในจังหวัดซึ่งเป็นสถานที่ตั้งของพระอารามหลวงที่ได้จองไว้”

๗) กรมการศาสนาทำหนังสือแจ้งผู้ขอรับพระราชทานผ้าพระกฐิน เพื่อให้ไปรับเครื่องพระกฐินพระราชทานที่กรมการศาสนา หรือสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด แล้วแต่กรณี ตามความประสงค์ของผู้ขอรับพระราชทาน

การเตรียมการ

๑) การเตรียมสถานที่ถวายผ้าพระกฐินพระราชทานในพระอุโบสถ (ตามแผนผังการจัดสถานที่)

๒) จัดทำกำหนดการถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน เพื่อให้มีความเรียบร้อยสวยงาม และสมพระเกียรติ

๓) จัดเตรียมโต๊ะหมู่บูชา ประดับแจกัน พุ่มดอกไม้ โต๊ะหมู่ตัวกลางสูงสุดประดิษฐานพระบรมฉายาลักษณ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โต๊ะหมู่ตัวกลางแถวกลางประดิษฐานผ้าพระกฐินพระราชทาน ถัดลงมาตัวกลางแถวล่าง วางพานดอกไม้ธูปเทียนแพ (บนหลังธูปเทียนแพ มีกระทงดอกไม้กรวยครอบ)

๔) ตรวจสอบเครื่องพระกฐินพระราชทานครบตามจำนวนที่กรมการศาสนากำหนดไว้

๕) จัดเตรียมเทียนชนวน ที่กรวดน้ำ คำถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน

๖) จัดเตรียมพานสำหรับประดิษฐานผ้าพระกฐินพระราชทาน เบื้องหน้าพระบรมฉายาลักษณ์

๗) จัดเตรียมโต๊ะ พานแว่น และพาน ตั้งเบื้องหน้าพระสงฆ์รูปที่ ๒ สำหรับวางเทียนปาติโมกข์ และตั้งพานแว่นฟ้า สำหรับให้ผู้ขอรับพระราชทานผ้าพระกฐินวางผ้าพระกฐินพระราชทานถวายพระสงฆ์

๘) จัดเตรียมที่กรวดน้ำ เทียนชนวน

แนวทางปฏิบัติงาน

๑) จัดแต่งรูปเทียนเครื่องนมัสการพระพุทธปฏิมาในพระอุโบสถให้เรียบร้อย
๒) จัดโต๊ะหมู่บูชาเพื่อประดิษฐานพระบรมฉายาลักษณ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
โต๊ะหมู่แถวกลางตัวสูงสุดประดิษฐานพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตัวกลาง
โต๊ะหมู่ แถวกลางประดิษฐานผ้าพระกฐินพระราชทาน และโต๊ะหมู่ตัวล่างแถวกลางวางพาน
ดอกไม้รูปเทียนแพ

๓) ผ้าพระกฐินพระราชทาน ให้นำพลาสติกออก แล้วจึงติดคำถวายบนผ้าพระกฐิน
พระราชทาน และวางผ้าห่มพระประธานไว้บนคำถวายผ้าพระกฐิน ควรใช้เทปใสยึดติดให้แน่น
ป้องกันไม่ให้เลื่อนตก (สำหรับพระอารามหลวงที่สังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุต หรือพระอารามหลวง
ที่สังกัดมหานิกาย ซึ่งมีอยู่ ๕ พระอาราม ซึ่งมีผ้าขาวให้ใช้รับปั้นผูกผ้าขาวติดกับผ้าพระกฐิน
พระราชทานให้เรียบร้อยก่อน แล้วจึงติดคำถวายไว้บนผ้าขาว และนำผ้าห่มพระประธานวางไว้บน
คำถวาย ใช้เทปใสติดให้แน่นเพื่อป้องกันผ้าห่มพระประธานตก

คำถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน

ประธานพิธีหันหน้าไปยังพระประธานปฏิมากรประจำพระอุโบสถ

กล่าว นโม ๓ จบ

“นโม ตสส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส”

“นโม ตสส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส”

“นโม ตสส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส”

หันหน้าไปทางพระสงฆ์ กล่าวคำถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน

“ผ้าพระกฐินทานกับทั้งผ้าอันสงสรวีรทั้งปวงนี้ ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤพดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร
ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ กอปรด้วยพระราชศรัทธา โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้.....
.....(กล่าวชื่อหน่วยงาน หรือองค์กรผู้ขอรับพระราชทาน) น้อมนำถวายแด่พระภิกษุสงฆ์
ซึ่งจำพรรษากาลถ้วนไตรมาสในอาวาสวิหารนี้ ขอพระสงฆ์จงรับผ้าพระกฐินทาน กระทำกฐินัตถการกิจ ตามพระบรมพุทธานุญาตนั้น เทอญ”

๔) เมื่อใกล้ถึงเวลาตามกำหนดการ ให้อัญเชิญผ้าพระกฐินพระราชทานวางไว้บนตะลุ่มมุก
หรือพานเบื้องหน้าพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

๕) เครื่องบริวารผ้าพระกฐินพระราชทาน ให้นำออกจากกล่องหรือพลาสติก แล้วจัดใส่
ตะลุ่มหรือพานหรือภาชนะที่เหมาะสม และจัดวางให้เรียบร้อยสวยงาม

๖) จัดโต๊ะปูด้วยผ้าขาว ตั้งไว้ทางท้ายอาสน์สงฆ์ สำหรับวางเครื่องบริวารผ้าพระกฐิน
และเครื่องจตุปัจจัยไทยธรรมที่จัดถวายพระภิกษุสามเณร

ตัวอย่าง กำหนดการ

ในการ (หน่วยงาน, องค์การ.....)ถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน
ณ วัด.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....
วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

เวลา.....น.

- ข้าราชการ ผู้มีเกียรติ ผู้ร่วมพิธี พร้อมกัน ณ พระอุโบสถ
- ประธานเดินทางถึงหน้าพระอุโบสถ ไปที่โต๊ะหมู่ประดิษฐานพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
- เปิดกรวยดอกไม้ถวายสักการะพระบรมฉายาลักษณ์
- ถวายความเคารพ (คำนับ หรือถอนสายบัว แล้วแต่กรณี)
- ยกผ้าพระกฐินขึ้นอัมپرคองไว้ตรงอก ยืนตรง (ดนตรีบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี) จบ
- ถวายความเคารพ
- อัมپرคองผ้าพระกฐินพระราชทานเข้าสู่พระอุโบสถ
- วางผ้าพระกฐินพระราชทานไว้ที่พานแว่นฟ้า ตรงหน้าพระสงฆ์รูปที่ ๒
- จุดธูปเทียนบูชาพระพุทธรูปปฏิมากรประจำพระอุโบสถ
- กราบที่แท่นกราบ ๓ ครั้ง
- หยิบผ้าห่มพระประธานซึ่งวางอยู่บนค้ำกล่าว ส่งให้เจ้าหน้าที่
- ยกผ้าพระกฐินพระราชทานขึ้นประคองลักษณะประนมมือ
- หันหน้าไปทางพระพุทธรูปปฏิมากรประจำพระอุโบสถ กล่าว นะโม ๓ จบ
- หันหน้าไปยังพระสงฆ์ กล่าวคำถวายผ้าพระกฐินที่ติดบนผ้าไตร จบแล้ว
- วางผ้าพระกฐินพระราชทานไว้บนพานแว่นฟ้า ยกพระเคนพระสงฆ์รูปที่ ๒
- ยกพานเทียนปาฏิโมกข์ พระเคนพระสงฆ์รูปที่ ๒
- ประธานไปนั่งเก้าอี้ที่จัดเตรียมไว้
- พระสงฆ์ทำพิธีกฐินกรรม

- พระเถระองค์ครองลูกออกไปครองผ้าพระกฐิน เสร็จแล้วกลับเข้ามานั่งยังที่เดิม (ขณะนี้ถ้ามีการบรรเลงดนตรีไทย จะบรรเลงเพลงสาธุการ เมื่อพระเถระครองผ้าเสร็จ จะกลับมานั่งยังอาสน์สงฆ์ที่เดิม ให้ดนตรีหยุดบรรเลงเพลงทันที)
- ประธานประเคนเครื่องพระกฐินพระราชทาน ถ้ามีพัตรองที่ระลึกให้ประเคนต่อจากเครื่องพระกฐินพระราชทาน)
- ประธานและผู้มีเกียรติประเคนจตุปัจจัยไทยธรรมแด่พระสงฆ์ทุกรูป
- ประกาศยอดจำนวนเงินที่มีผู้บริจาคร่วมถวายพระราชกุศล ในการถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน
- พระสงฆ์อนุโมทนา ถวายอดิเรก
- ประธานกรวดน้ำ-รับพร
- ประธานกราบลาพระปฎิมากรประจำพระอุโบสถ
- ประธานกราบลาพระสงฆ์
- เสร็จพิธี

หมายเหตุ

๑) ถ้าไม่มีโต๊ะหมู่ประดิษฐานพระบรมฉายาลักษณ์ และผ้าพระกฐินพระราชทานให้จัดเจ้าหน้าที่ ซึ่งแต่งเครื่องแบบปกติขาวอัญเชิญผ้าพระกฐินพระราชทานส่งให้ผู้เป็นประธานพิธีถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน ณ เจิงบันไดหรือหน้าประตูพระอุโบสถ

๒) เมื่อประธานพิธีรับผ้าพระกฐินพระราชทานจากเจ้าหน้าที่แล้ว ให้อัมپرครองในลักษณะประนมมือ ยืนตรงแสดงความเคารพพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (ขณะประธานรับผ้าพระกฐินพระราชทานจากเจ้าหน้าที่ ดุริยางค์บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี ผู้ร่วมพิธียืนตรงเป็นการถวายความเคารพพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จบ ประธานอัมپرครองผ้าไตรเข้าสู่พระอุโบสถ) ผู้ร่วมพิธียืนตรงเพื่อรับผ้าพระกฐินพระราชทานและประธานพิธี เมื่อประธานพิธีกล่าวคำถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน และพระเคนพระสงฆ์เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ประธานพิธีและผู้ร่วมพิธีนั่งยังที่นั่งพร้อมกัน

๓) ในพิธีนี้ พระสงฆ์ที่มีสมณศักดิ์ใช้พัดยศสมณศักดิ์ พระสงฆ์ที่ไม่มีสมณศักดิ์ให้ใช้วิธีประนมมือ (ไม่ใช่พัดรองหรือตาลปัตร)

๔) ในการถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน ต้องมีการถวายอดิเรก พระอารามที่ไม่มีพระราชาคณะ ต้องนิมนต์พระราชาคณะจากพระอารามหรือวัดอื่นมาเป็นผู้ถวายอดิเรก และพระสงฆ์ที่จะถวายอดิเรกได้จะต้องเป็นพระราชาคณะ หรือพระครูเจ้าคณะจังหวัด พระครูรองเจ้าคณะจังหวัด และพระครูเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นเอก ที่ถือพัดเปลวเพลิงขึ้นไป

๕) ในกรณีที่เจ้าอาวาสมีสมณศักดิ์ต่ำกว่าพระสงฆ์สมณศักดิ์ในพระอารามเดียวกัน ให้เจ้าอาวาสนั่งอาสนะก่อนพระสมณศักดิ์รูปอื่นที่มีสมณศักดิ์สูงกว่าแต่ไม่ได้เป็นเจ้าอาวาส

๖) ในกรณีที่ผู้ขอรับพระราชทานจัดสร้างพัดรองที่ระลึกหรือตาลปัตรที่ระลึกถวายพระสงฆ์ ให้ใช้พัดรองหรือตาลปัตรที่ระลึกอนุโมทนา ส่วนรูปอื่นที่ไม่มีพัดรองหรือตาลปัตรที่ระลึกถวาย ให้ตั้งพัดยศตั้งแต่อนุโมทนา และพระสงฆ์ที่ถือพัดรองอนุโมทนาให้เปลี่ยนมาใช้พัดยศก่อนที่ประธานสงฆ์จะกล่าวคำถวายอดิเรก

๗) ในขณะที่ประธานสงฆ์กล่าวคำถวายอดิเรก

“อติเรกวาสสสฺสํ ชีวตุ.

อติเรกวาสสสฺสํ ชีวตุ.

อติเรกวาสสสฺสํ ชีวตุ.

ทีฆายุกโก โหตุ อโรโค โหตุ. ทีฆายุกโก โหตุ อโรโค โหตุ.

สุขีโต โหตุ ปรมินทรมหาราชชา. สิทธิกิจจํ สิทธิกมมํ สิทธิลาโภ ชโย นิจจํ.

ปรมินทรมหาราชวรสุส ภาวตุ สัพพท

ขอถวายพระพร”

ประธานพิธีและผู้ร่วมพิธีทุกท่านลงมือลง เมื่อพระสงฆ์รูปที่ ๒ รับ “ภาวตุ สัพพมงคล.....”
ประธานพิธีและผู้ร่วมพิธีจึงยกมือขึ้นประนมเพื่อรับพรต่อไป

๘) การถวายเครื่องพระภิกษุพระราชนัดดาจัดให้ประธานถวายตามลำดับ ดังนี้

บาตร เครื่องนอน เครื่องใช้ที่เกี่ยวกับอาหาร เครื่องที่เกี่ยวกับแสงสว่าง เครื่องมือ
โยธา พัดรองหรือตาลปัตรที่ระลึก และเครื่องใช้หรือจตุปัจจัยไทยธรรมที่ผู้ขอรับพระราชนัดดา
จัดถวาย

สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม
ที่ 34185
วันที่ 29 พ.ย. 2553
หน้า 16.01 น.

ที่ นร ๐๕๐๘/ว ๒๔๙

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
ทำเนียบรัฐบาล กทม. ๑๐๓๐๐

๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๕

เรื่อง คำจำกัดความ “ผู้แทนพระองค์”

เรียน ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารคำจำกัดความ “ผู้แทนพระองค์”

ด้วยสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีได้รับแจ้งจากสำนักราชเลขาธิการว่า ปัจจุบันหน่วยงาน องค์กร และสื่อต่าง ๆ มีความเข้าใจที่สับสนเกี่ยวกับเรื่อง “ผู้แทนพระองค์” ส่งผลให้มีการดำเนินการต่าง ๆ ที่ไม่ถูกต้องเหมาะสมหลายประการ ทำให้ประชาชนทั่วไปเกิดความเข้าใจผิด จึงได้จัดทำคำจำกัดความของคำว่า “ผู้แทนพระองค์” และแนวทางการต้อนรับตลอดจนการอำนวยความสะดวกด้านการจราจร เพื่อเป็นคู่มือให้ทุกหน่วยงานนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง และประชาสัมพันธ์แก่ผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบและถือปฏิบัติตามหลักเกณฑ์โดยเคร่งครัดต่อไป ดังมีรายละเอียดตามสิ่งที่ส่งมาด้วยนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดแจ้งหน่วยงานในสังกัดทราบ และถือปฏิบัติโดยเคร่งครัดต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(นายอำพน กิตติอำพน)
เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

สำนักอาลักษณ์และเครื่องราชอิสริยาภรณ์

โทร. ๐ ๒๒๘๐ ๔๐๙๐ ต่อ ๔๑๘

โทรสาร ๐ ๒๒๘๒ ๘๒๒๔

www.cabinet.thaigo.go.th

ผู้แทนพระองค์

คำจำกัดความ

ผู้แทนพระองค์ หมายถึง ผู้ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พระบรมวงศ์ หรือพระอนุวงศ์ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม โปรดเกล้าโปรดกระหม่อม หรือโปรดให้ปฏิบัติ หรือปฏิบัติหน้าที่แทนพระองค์ แล้วแต่กรณี

ผู้แทนพระองค์ แบ่งเป็น

๑. ผู้แทนพระองค์ที่เป็นพระบรมวงศ์ ตั้งแต่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ลงมาถึงสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี
๒. ผู้แทนพระองค์ที่เป็นพระอนุวงศ์ ได้แก่ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศรีรัศมิ์ พระวรชายาในสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชทินนิตตามาตุ และพระเจ้าหลานเธอ ทุกพระองค์
๓. ผู้แทนพระองค์ที่เป็นเจ้านายหรือบุคคลธรรมดา เช่น หม่อมเจ้า องคมนตรี ภริยา องคมนตรี ราชเลขาธิการ เลขาธิการพระราชวัง รองราชเลขาธิการ รองเลขาธิการ พระราชวัง

พระบรมวงศ์ หมายถึง พระราชวงศ์ตั้งแต่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี

พระอนุวงศ์ หมายถึง พระราชวงศ์ ตั้งแต่พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า พระเจ้าหลานเธอ ทุกพระองค์ จนถึงหม่อมเจ้า

นอกจากนี้ ไม่เรียกว่า “ผู้แทนพระองค์” หากแต่เป็นการที่บุคคลที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม โปรดเกล้าโปรดกระหม่อม หรือโปรดให้ปฏิบัติภารกิจตามพระราชประสงค์หรือ พระประสงค์ ของแต่ละพระองค์ เช่น การเชิญสิ่งของไปพระราชทานหรือประทาน ตลอดจนการ เยี่ยม เป็นต้น

การปฏิบัติ

กรณีที่ ๑ เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ผู้แทนพระองค์

๑.๑ สำนักพระราชเลขาธิการจะมีหนังสือแจ้งไปยังกองราชเลขาธุการในพระองค์ กองกิจการในพระองค์ หรือกองงานในพระองค์ ของแต่ละพระองค์ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ทรงเป็นผู้แทนพระองค์ เพื่อนำความกราบบังคมทูลทราบบฝ่าละอองธุลีพระบาท ทราบบฝ่าละอองพระบาท หรือกราบทูลทราบบฝ่าพระบาท

๑.๒ เมื่อทรงรับและทรงกำหนดวันแล้ว กองราชเลขาธุการในพระองค์ กองกิจการในพระองค์ หรือกองงานในพระองค์ ดังกล่าว จะมีหนังสือแจ้งกลับมาที่สำนักพระราชเลขาธิการ

๑.๓ สำนักพระราชเลขาธิการจะมีหนังสือแจ้งผู้เกี่ยวข้องคือ

- ผู้ขอพระราชทานพระมหากรุณา
- เลขาธิการพระราชวัง
- สมุหราชองครักษ์
- เลขาธิการคณะรัฐมนตรี
- ปลัดกระทรวงมหาดไทย
- ผู้ว่าราชการจังหวัด (เฉพาะในกรณีเป็นงานในต่างจังหวัด)

๑.๔ ในกรณีที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้องคมนตรีเป็นผู้แทนพระองค์ กองการในพระองค์ สำนักพระราชเลขาธิการ จะแจ้งไปยังสำนักเลขาธิการคณะองคมนตรี และเมื่อกำหนดว่าองคมนตรีท่านใดที่จะปฏิบัติแล้ว สำนักเลขาธิการคณะองคมนตรีจะแจ้งกลับมาที่กองการในพระองค์ เพื่อดำเนินการแจ้งผู้เกี่ยวข้องตามข้อ ๑.๓

เมื่อสำนักพระราชเลขาธิการแจ้งสำนักพระราชวัง ว่าทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้องคมนตรีท่านใดเป็นผู้แทนพระองค์ไปในงานใดๆ แล้ว สำนักพระราชวังจะดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

๑. มีหนังสือถึงผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ เพื่อให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติ จัดรอตารวจนารยณต์ประเทียบ โดยจะเริ่มนำตั้งแต่เมื่อรตประเทียบออกจากรทพพทนะ สำนักรพระราชวัง ไปรับผู้แทนพระองค์ตามสถานที่ที่นัดหมาย ก่อนเวลา (เอกสารหมายเลข ๑)

๒. จัดทำหมายรับสั่งเพื่อผู้มีหน้าที่รับไปปฏิบัติ เช่น แจ่งฝ่ายพระราชฐานชั้นใน สำนักรพระราชวัง เพื่อให้พนักงานจัดพวงมาลาทลง พวงมาลาของสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ทลา ให้พนักงานห้องนมัสการ สำนักรพระราชวัง จัดเครื่องทองน้อย เครื่องทองทิศ มอบฝ่ายสนมพลเรือน ไปปฏิบัติ แจ่งกองพระราชพิธี สำนักรพระราชวัง ได้แก่ฝ่ายพิธีการ ฝ่ายสนมพลเรือน ฝ่ายราชูปโภค ทลา รวมถึงแจ่งกองพระราชพาทนะจัดรตยณต์ประเทียบ และรตยณต์กระบวนตามไปรับผู้แทนพระองค์ตาม สถานที่ได้นัดหมายกันไว้ (เอกสารหมายเลข ๒)

๓. มีหมายรับสั่งไปยังผู้แทนพระองค์ (หมายแบบ ก) (เอกสารหมายเลข ๓)

๔. จัดทำหมายกำหนดการ (เอกสารหมายเลข ๔) ซึ่งในหมายกำหนดการนี้ จะมีการ ระบุมการแต่งกายในงานพิธีนั้นไว้ด้วย

ในขณะเดียวกัน เมื่อสมุทราชของครักษ์ได้รับแจ่งจากสำนักราชเลขาธิการ จะดำเนินการ ต่างๆ คือ

๑. ประสานงานกับสำนักรพระราชวัง เพื่อนัดหมายกับเจ้าของงานในการประชุมและ ตรวทพื้นที่ เพื่อเตรียมการในการเสด็จพระราชดำเนินหรือการเสด็จ

๒. แจ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการถวายความปลอดภัย ไปร่วมตรวทพื้นที่เพื่อ เตรียมการรักษาความปลอดภัย

๓. กรมราชของครักษ์ และสำนักรพระราชวัง จะร่วมประชุมกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำรายละเอียดการรักษาความปลอดภัย การอำนวยความสะดวกเรื่องการจราจร ซึ่งจะเป็นไปตาม พระราชบัญญัติว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยสำหรับพระมหากษัตริย์ พระราชินี พระรัชทายาท ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ พระบรมวงศานุวงศ์ ผู้แทนพระองค์ และพระราชอาคันตุกะ พุทธศักราช ๒๕๔๙

๔. กรณีมอบหมายให้ผู้แทนพระองค์ปฏิบัติ กรมราชของครักษ์จะรับผิดชอบการปฏิบัติ เฉพาะในส่วนที่ผู้แทนพระองค์เป็นพระบรมวงศ์หรือพระอนุวงศ์

กรณีที่ ๒ เมื่อพระบรมวงศ์หรือพระอนุวงศ์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม หรือโปรดให้มีผู้ปฏิบัติแทนพระองค์ กองราชเลขาธิการในพระองค์ กองกิจการในพระองค์ หรือกองงานในพระองค์ ของแต่ละพระองค์ จะดำเนินการในทำนองเดียวกัน แต่แตกต่างกันในรายละเอียดของการปฏิบัติ ตามประเภทของงาน อาทิเช่น ผู้ที่มาต้อนรับ การกำหนดเครื่องแต่งกาย และจะไม่มีการประชุมตรวจพื้นที่ ตลอดจนไม่มีการบรรเลงเพลงมหาชัย

สรุป

๑. การดำเนินการข้างต้น จะต้องมีการนำความกราบบังคมทูลพระกรุณา กราบบังคมทูล หรือกราบทูล เป็นลายลักษณ์อักษร
๒. สำนักราชเลขาธิการจะเป็นผู้แจ้งให้สำนักพระราชวังนำไปปฏิบัติ
๓. กรณีที่ผู้แทนพระองค์เป็นพระบรมวงศ์หรือพระอนุวงศ์ จะจัดการรับเสด็จตามฐานันดรศักดิ์
๔. กรมราชองครักษ์ และสำนักพระราชวัง จะร่วมประชุมกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดทำรายละเอียดการรักษาความปลอดภัย การอำนวยความสะดวกด้านการจราจร ซึ่งจะเป็นไปตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยสำหรับพระมหากษัตริย์ พระราชินี พระรัชทายาท ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ พระบรมวงศานุวงศ์ ผู้แทนพระองค์ และพระราชอาคันตุกะ พ.ศ. ๒๕๔๔
๕. กรณีที่ผู้แทนพระองค์เป็นหม่อมเจ้าหรือบุคคลธรรมดา จะไม่มีการตรวจพื้นที่ มีเฉพาะรถตำรวจนำผู้แทนพระองค์ แต่ไม่มีการปิดการจราจร ไม่มีการตั้งกองอำนวยความสะดวก (กอ.ร่วม) และผู้ต้อนรับจะเป็นเฉพาะเจ้าภาพเท่านั้น ในกรณีที่เป็นงานในต่างจังหวัด ผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้แทนศาล ทหาร ตำรวจ ไม่มีหน้าที่ต้องมาต้อนรับ ให้เป็นเรื่องของเจ้าภาพเท่านั้น ยกเว้นกรณีที่เป็นเรื่องราชการ หรืองานที่ผู้ว่าราชการจังหวัดกราบบังคมทูลเชิญ หรือกราบทูลเชิญเสด็จ

หมายเหตุ : หากมีข้อสงสัยประการใด สอบถาม สำนักราชเลขาธิการ โทร. ๐๒-๒๒๐-๗๒๐๐ ต่อ

๓๓๐๐

บทที่

แนวทางการจัดงานมงคลพิธี

การจัดงานที่เป็นพิธีมีลำดับขั้นตอน เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมในพิธีต่าง ๆ เป็นไป ด้วยความเรียบร้อย ดังนั้น เพื่อให้ผู้ที่ทำหน้าที่ประธานพิธี ผู้ร่วมพิธีและผู้ปฏิบัติงานพิธี มีความเข้าใจตรงกัน ในการที่จะดำเนินกิจกรรมศาสนพิธีให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ศาสนพิธีกร จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในลำดับขั้นตอน วิธีการ ลักษณะของการจัดกิจกรรมงานพิธีต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นงานมงคล งานอวมงคล กุศลพิธี หรืองานบุญพิธีอย่างชัดเจน เพื่อให้การปฏิบัติงานพิธี เป็นไปด้วยความเรียบร้อย สวยงาม นำมาซึ่งความศรัทธาเลื่อมใสของผู้ที่เข้าร่วมพิธี

งานกุศลพิธี

งานกุศลพิธี คือ การจัดงานด้วยปรารถนาเหตุการณ์สร้างกุศลให้แก่ตนเอง เพื่อความเป็น สวัสดิมงคล ซึ่งบุคคลนั้น ๆ จะจัดเองหรือบุคคลอื่นจัดให้ก็ได้ เช่น การบรรพชาสามเณร การบรรพชาอุปสมบทเป็นพระภิกษุ การสมาทานศีล ๕ ศีล ๘ หรือการรักษาศีลอุโบสถ การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ เป็นต้น

พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ

- ๑) ไปนมัสการพระอาจารย์เพื่อแจ้งความประสงค์ นัดวัน เวลา และนิมนต์พระสงฆ์
- ๒) ในวันประกอบพิธี ผู้แสดงตนแต่งกายชุดสีขาวล้วน ชุดนักเรียน หรือชุดสุภาพสีอ่อน พร้อมกัน ณ สถานที่ประกอบพิธี
- ๓) จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยเปล่งวาจาบูชาพระรัตนตรัย กราบ ๓ ครั้ง
- ๔) ถือนามเครื่องสักการะเข้าไปหาพระอาจารย์ ณ ที่ชุมนุมสงฆ์ วางพานแล้ว กราบ ๓ ครั้ง ยกพานเครื่องสักการะถวาย กราบ ๓ ครั้ง
- ๕) เปล่งวาจาจากลวาคำนมัสการ (นะโม ๓ จบ) และคำปฏิญาณตนเป็นพุทธมามกะ จบ
- ๖) เมื่อพระสงฆ์รับว่า “สาธุ” แล้วกราบ ๓ ครั้ง นั่งราบกับพื้น ประนมมือรับฟังโอวาท จากพระอาจารย์ เมื่อจบโอวาทแล้ว รับว่า “สาธุ” แล้วนั่งคุกเข่าประนมมือ อาราธนาศีล ๕ รับศีล จบแล้ว กราบ ๓ ครั้ง

- ๓) ประเคนจตุปัจจัยไทยธรรมถวายพระสงฆ์ (ถ้ามี)
- ๔) พระสงฆ์อนุโมทนา
- ๕) กรวดน้ำ-รับพร
- ๑๐) กราบ ๓ ครั้ง เป็นเสร็จพิธี

คำบูชาพระรัตนตรัย

อิมินา สักกาเรนะ พุทธัง ปูเชมิ
 อิมินา สักกาเรนะ ธัมมัง ปูเชมิ
 อิมินา สักกาเรนะ สังฆัง ปูเชมิ
 (ถ้าหลายคน เปลี่ยน ปูเชมิ เป็น ปูเชมะ)

วิธีการแสดงตน

แสดงเป็นรายบุคคล

แสดงเป็นหมู่คณะ

คำกล่าวแสดงตนเป็นพุทธมามกะ

คำกล่าวแสดงตนคนเดียว (ชาย) ตั้ง นะโม ๓ จบ

“เอสาหัง ภันเต สุจิระปะรินิพพุตัมปิ ตัง ภาคะวันตัง
สระระณัง คัจฉามิ ธัมมัญจะ สังฆัญจะ พุทธะมามะโกติ
มัง สังโฆ ธาเรตุ”

คำกล่าวสำหรับผู้หญิงแสดงตนคนเดียว

เหมือนกับคำแสดงตนของชาย

เพียงแต่เปลี่ยนคำว่า พุทธะมามะโกติ เป็น พุทธะมามะกาติ เท่านั้น

คำกล่าวสำหรับแสดงตนหลายคน (ชาย)

“เอเต มะยัง ภันเต สุจิระปะรินิพพุตัมปิ ตัง
ภาคะวันตัง สระระณัง คัจฉามะ ธัมมัญจะ สังฆัญจะ
พุทธะมามะกาติ โน สังโฆ ธาเรตุ”

คำกล่าวสำหรับผู้หญิงหลายคนแสดงตน

เหมือนกับคำแสดงตนของชายหลายคน

เพียงแต่เปลี่ยนคำว่า เอเต มะยัง เป็น เอตา มะยัง เท่านั้น

งานบุญพิธี

งานบุญพิธี มี ๒ ประเภท

๑. งานมงคล คือ การทำบุญเพื่อให้เกิดความสุขสวัสดิ์และความเป็นสิริมงคลแก่ตนเอง ญาติพี่น้อง ครอบครัว หรือบุคคลอื่นที่มีความปรารถนาดีต่อกันความเป็นสิริมงคลแก่สถานที่
๒. งานอวมงคล คือการทำบุญอุทิศให้แก่บรรพบุรุษ หรือบุคคลที่เสียชีวิตไปแล้ว

พิธีทำบุญงานมงคลทั่วไป

พิธีทำบุญงานมงคลทั่วไป คือ การทำบุญ เมื่อมีโอกาสอันสมควร มิได้ปรารถนาเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งเป็นกรณีพิเศษ เช่น การทำบุญเนื่องในโอกาสวันขึ้นปีใหม่ เป็นต้น มีลำดับขั้นตอนของงาน ดังนี้

การเตรียมการ

- ๑) นิมนต์พระสงฆ์ตามจำนวนที่มีความประสงค์ งานมงคลตามประเพณีนิยมจะนิมนต์พระสงฆ์ จำนวน ๕ รูป ๗ รูป หรือ ๙ รูป หรือตามจำนวนที่เจ้าของงานประสงค์จะให้นิมนต์ควรแจ้งไว้ในปฏิทินมนต์ให้เรียบร้อยในเรื่อง วัน เวลา และสถานที่ให้ชัดเจน การรับ-ส่ง พระสงฆ์
- ๒) จัดเตรียมโต๊ะหมู่บูชา และเครื่องนมัสการ พร้อมพระพุทธรูป
- ๓) อาสน์สงฆ์สำหรับพระสงฆ์นั่งเจริญพระพุทธมนต์
- ๔) เครื่องอุปโภคศาสนพิธีสำหรับงานมงคล เช่น สายสิญจน์ ที่กรวดน้ำ พานรองสายสิญจน์ ครอบสำหรับทำน้ำพระพุทธรูป เทียนทำน้ำพระพุทธรูป (เทียนขี้ผึ้ง น้ำหนัก ๑ บาท) กำหุ้มาคาสำหรับประพรมน้ำพระพุทธรูป
- ๕) เครื่องรับรองพระสงฆ์ เช่น ภาชนะใส่น้ำร้อน-น้ำเย็น กระโถน
- ๖) ถ้ามีการถวายภัตตาหาร จะต้องมีการจัดเตรียมภัตตาหารคาว-หวาน ไว้ถวายพระสงฆ์
- ๗) สำหรับหรือเครื่องใส่อาหารคาว-หวาน เพื่อบูชาพระพุทธรูป และสำหรับอาหารคาว-หวานสำหรับบูชาพระภูมิเจ้าที่
- ๘) จตุปัจจัยไทยธรรมถวายพระสงฆ์ เท่ากับจำนวนพระสงฆ์ที่นิมนต์ไว้

แนวทางการปฏิบัติงาน

- ๑) ผู้ร่วมพิธีพร้อมกัน ณ บริเวณสถานที่ประกอบพิธี
- ๒) เมื่อถึงเวลาที่กำหนดประกอบพิธี นิมนต์พระสงฆ์ขึ้นประจำอาสน์สงฆ์
- ๓) ประธานหรือเจ้าภาพจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยแล้ว กราบ ๓ ครั้ง
- ๔) เจ้าหน้าที่อาราธนาศีล
- ๕) เจ้าภาพและผู้ร่วมพิธีรับศีล
- ๖) เจ้าหน้าที่อาราธนาพระปริตรแล้ว ฟังพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์
- ๗) เมื่อพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ถึงบทโม ๘ บท ไกล่จะจบ ประมาณบทที่ ๖ จุดเทียนชนวน และส่งเทียนชนวนให้เจ้าภาพหรือประธานจุดเทียนทำน้ำพระพุทธรูป เมื่อพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ถึงบท “อเสวนา จ พาลาน...”
- ๘) เมื่อจุดเทียนน้ำพระพุทธรูปแล้ว ประธานหรือเจ้าภาพยกครอบน้ำพระพุทธรูป ประเคนประธานสงฆ์
- ๙) พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ถึงบท “พาหุ...” หรือบท “มหากาธุณโก นาโถ...” ให้จัดเตรียมยกสำหรับบูชาข้าวพระพุทธรูปตั้งยังที่ที่จัดเตรียมไว้หน้าโต๊ะหมู่บูชา
- ๑๐) จัดเตรียมและยกภัตตาหารสำหรับถวายพระสงฆ์มาตั้งไว้ยังที่ที่พระสงฆ์จะฉันภัตตาหาร
- ๑๑) เชิญประธานหรือเจ้าภาพประเคนภัตตาหารแด่พระสงฆ์

๑๒) เมื่อพระสงฆ์เสร็จกิจแล้ว ให้ยกเครื่องจตุปัจจัยไทยธรรมตั้งไว้ ณ เบื้องหน้าพระสงฆ์แต่ละรูป

๑๓) เชิญเจ้าภาพหรือประธานประเคนเครื่องจตุปัจจัยไทยธรรมแด่พระสงฆ์

๑๔) พระสงฆ์อนุโมทนา

๑๕) เจ้าภาพหรือประธานกรวดน้ำ-รับพร

๑๖) เสร็จพิธีทำบุญ

พิธีทำบุญงานมงคลเฉพาะงาน

พิธีหล่อพระพุทธรูป

การหล่อพระพุทธรูป หรือพระสงฆ์ที่เป็นบูรพาจารย์ ในปัจจุบันถือเป็นสิ่งที่น่าปิติยินดี และเป็นกุศลอย่างยิ่ง เนื่องจากการสร้างพระขึ้นด้วยตนเอง แทนที่จะเป็นการเช่า (ซื้อ) เพราะเป็นการกระทำที่เกิดจากความศรัทธาและถูกต้องตามโบราณประเพณี เนื่องจากการที่จะหล่อหรือสร้างพระนั้น จะต้องมีการอัญเชิญเทวดามาชุมนุมเพื่อรับทราบและอนุโมทนาในการอันเป็นมงคล ซึ่งถือเป็นกุศลสำคัญ ก็เพราะได้ทำบุญโดยช่วยให้ผู้ร่วมพิธีได้มีส่วนร่วมจัดกิจกรรมและเกิดพุทธานุสสติอยู่เสมอ ยิ่งกว่านั้นยังเชื่อกันว่า สามารถทำให้ผู้สร้างและผู้ร่วมพิธีมีชาติรุ่งโรจน์ ทำให้หมดเคราะห์ หมดโศก

การเตรียมการ

๑) รั้วก่าย

๒) ราชวัตรฉัตรธง

๓) ต้นกล้วย ต้นอ้อย จำนวน ๘ คู่

๔) สายสิญจน์ สำหรับบวงสรวงราชวัตรฉัตรธง และโยงไปที่พิธีสงฆ์

๕) มณฑลพิธี ตั้งห่างจากบริเวณเผาหุ่นเททอง

๖) โลหะต่าง ๆ ที่จะใช้หล่อพระพุทธรูป หรือพระบูรพาจารย์

๗) เครื่องนมัสการพระรัตนตรัย (โต๊ะหมู่บูชา ดอกไม้ ธูป เทียน เป็นต้น)

๘) เทียนวิปัสสี จำนวน ๑ เล่ม น้ำหนักประมาณ ๑๒ บาท ใส้ ๓๒ เส้น)

๙) เครื่องใช้พิธีสงฆ์ (ตามที่กล่าวไว้ในบทที่ ๒ เรื่องการเตรียมการและปฏิบัติงาน)

๑๐) ถ้ามีพิธีบวงสรวง (จะต้องจัดเตรียมเครื่องบวงสรวงบูชาเทวดาประจำฤกษ์)

๑๑) ขอนสำหรับประธานหรือเจ้าภาพใส่ทองและเทลงสู่เบ้าหลอมทอง

๑๒) นิมนต์พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ (ถ้าเป็นส่วนราชการนิมนต์พระสงฆ์ ๑๐ รูป

ถ้าเป็นเอกชนนิมนต์พระสงฆ์ ๙ รูป)

๑๓) นิมนต์พระสงฆ์อธิษฐานจิต ประจำทิศทั้ง ๔ ตามราชวัตรฉัตรธง

๑๔) เทียน ๔๐ เล่ม รูป ๔๐ ดอก (สำหรับเจ้าภาพหรือประธานจุดบูชาหรือสังเวทเวทดา เพื่อบูชาเทวดานพเคราะห์ ๙ องค์ ตามกำลังเทวดาแต่ละองค์ ดาวฤกษ์ ๒๗ พระอินทร์ ๑ พระพรหม ๑ พระยม ๑ และพระกาล ๑)

๑๕) ครอบน้ำพระพุทธรูป พร้อมกำหุ้มาคาสำหรับใช้ประพรมน้ำพระพุทธรูป

๑๖) เครื่องจุดปัจจัยไทยธรรมถวายพระสงฆ์

แนวทางการปฏิบัติงานพิธีบวงสรวงบูชาฤกษ์ (ก่อนถึงเวลาฤกษ์เททองประมาณ ๒ ชั่วโมง)

๑) เจ้าหน้าที่จัดโต๊ะเครื่องบวงสรวงบูชาฤกษ์-สังเวทเวทดา (กลางแจ้งนอกปะรำพิธี)

๒) จุดธูปเทียนโต๊ะเครื่องบวงสรวงบูชาฤกษ์-สังเวทเวทดา

๓) พราหมณ์ หรือโหร อ่านโองการทำพิธีบวงสรวงบูชาฤกษ์-สังเวทเวทดา

๔) นิมนต์พระสงฆ์ขึ้นประจำอาสน์สงฆ์

๕) ประธานหรือเจ้าภาพจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย กราบพระ ๓ ครั้ง

๖) เจ้าหน้าที่อาราธนาศีล

๗) ประธานหรือเจ้าภาพ และผู้ร่วมพิธีรับศีล

๘) เจ้าหน้าที่อาราธนาพระปริตร

๙) พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์

๑๐) ก่อนที่จะขึ้นบท “พุทธี...” เชิญเจ้าภาพจุดเทียนชัย และเทียนมงคล

๑๑) เมื่อพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ก่อนจะถึงบท “อเสวนา จ พาลาน...” เชิญเจ้าภาพจุดเทียนทำน้ำพระพุทธรูป และประเคนครอบน้ำพระพุทธรูปแต่ประธานสงฆ์

๑๒) พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ จบ

๑๓) ใกล้เวลาฤกษ์เททองหล่อพระ นิมนต์พระสงฆ์เถรจารย์นั่งประจำอาสน์สงฆ์ เพื่ออธิษฐานจิตที่สี่มุมของราชวัตรฉัตรธง

๑๔) นิมนต์ประธานสงฆ์ประพรมน้ำพระพุทธรูปทั่วบริเวณสถานที่ประกอบพิธีเททอง

๑๕) ครั้นได้เวลาปฐมฤกษ์ เจ้าหน้าที่เชิญประธานพิธีหรือเจ้าภาพจุดเทียนวิปัสสีที่หน้าโต๊ะหมู่บูชา แล้วออกไปยังสถานที่เททอง

๑๖) เจ้าหน้าที่นำเข้าหลอมทองมาวาง ณ เบื้องหน้าประธานหรือเจ้าภาพ

๑๗) เจ้าหน้าที่นำทองที่จัดเตรียมไว้ส่งให้ประธานพิธีหรือเจ้าภาพ

๑๘) ประธานหรือเจ้าภาพรับทองจากเจ้าหน้าที่แล้ว ใส่ทองลงไปนในช้อนที่เจ้าหน้าที่ถือ

๑๙) ประธานหรือเจ้าภาพรับด้ามช้อนที่ใส่ทองแล้ว และเทลงในเบ้าหลอมทอง

๒๐) ประธานหรือเจ้าภาพถือปลายสายสัญญาณหรือสายสูตรข้างหนึ่ง และอีกข้างหนึ่ง
เจ้าหน้าที่นำไปเชื่อมต่อกับอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับเข้าหลอมทอง ประธานหรือเจ้าภาพและผู้ร่วมพิธี
ประนมมืออธิษฐานจิต จนกว่าช่างหล่อจะเททองลงหุ่นหล่อพระเสร็จเรียบร้อยทุกหุ่น

๒๑) ขณะช่างหล่อเททองลงหุ่นพระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา “ชยฺหโต โปธิยา มุเล...”
ต่อด้วย “โส อตถลทฺโธ สุชีโต...” (ถ้าประธานหรือเจ้าภาพเป็น สตรี ให้ต่อด้วย สา อตถลทฺธา
สุชีตา...) แล้วต่อด้วย “สกุทฺวา พุทฺธรตนํ..., นตฺถิ เม สรณํ อณฺณํ..., ยงฺกิลฺลิจิ รตนํ โลเก..., สพฺเพ
พุทฺธา พลปฺปตฺตา... ๓ จป, ภาวตุ สพฺพมฺงคฺล...”

๒๒) ประธานหรือเจ้าภาพถวายเครื่องจุดปัจจัยไทยธรรมแด่พระสงฆ์

๒๓) พระสงฆ์อนุโมทนา

๒๔) ประธานหรือเจ้าภาพกรวดน้ำ-รับพร

๒๕) เสร็จพิธีเททองหล่อพระ

พิธีพุทธาภิเษก หรือมังคลาภิเษก

เมื่อมีการหล่อพระพุทธรูป หล่อรูปพระเถรอาจารย์ บุรพาจารย์ การจัดสร้างพระกริ่ง
หรือการจัดสร้างวัตถุมงคล มีการปลุกเสกพระพิมพ์หรือเครื่องรางของขลัง ในการเช่นนี้จะมี
พิธีพุทธาภิเษก หรือมังคลาภิเษก ซึ่งมักจะทำพิธีเช่นนี้ในอุโบสถหรือศาลาที่มีพระประธาน
ประดิษฐานอยู่ประจำ

การจัดพิธีพุทธาภิเษก

ที่บรรณวิศกร

การเตรียมการ

- ๑) จัดเตรียมสถานที่ประกอบพิธีตามผัง
- ๒) โต๊ะหมู่บูชา พร้อมเครื่องนมัสการ
- ๓) อุปกรณ์เครื่องใช้ในงานพิธีสงฆ์ (เช่นเดียวกับงานมงคล)
- ๔) เครื่องรับรองพระสงฆ์
- ๕) นิมนต์พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ ๑๐ รูป
- ๖) นิมนต์พระเถรจารย์เพื่อนั่งเจริญจิตภาวนา ตามจำนวนที่เจ้าภาพกำหนด
- ๗) พระสงฆ์สวดภาณวาร หรือสวดพุทธาภิเษก จำนวน ๔ รูป (สำหรับละ ๔ รูป เจ้าภาพจะกำหนดก็สำหรับเพื่อไว้สับเปลี่ยนก็ได้
- ๘) เทียนชัย ๑ เล่ม ไล่ ๑๐๘ เส้น หน้า ๘๐ บาท สูงเท่ากับประธานหรือเจ้าภาพ
- ๙) ตู้เทียนชัย เป็นตู้ที่มีกระจกปิดเพื่อกันลมพัด
- ๑๐) เทียนมงคล ๑ เล่ม หน้า ๑๐ บาท ไล่เกินกว่าอายุประธานหรือเจ้าภาพ ๑ เส้น สูงเท่าความยาวรอบศีรษะของประธานหรือเจ้าภาพ
- ๑๑) เทียนพุทธาภิเษก ๒ เล่ม หน้าเล่มละ ๓๒ บาท ไล่ ๕๖ เส้น สูงประมาณกึ่งหนึ่งของเทียนชัย
- ๑๒) เทียนนวหรรค์ ๙ เล่ม หน้าเล่มละ ๒ บาท ไล่ ๙ เส้น
- ๑๓) เทียนที่โต๊ะหมู่บูชาหน้าพระประธาน ๑ คู่ ขนาดพองาม
- ๑๔) เทียนหน้าพระสวดพุทธาภิเษก ๑ คู่
- ๑๕) เทียนหน้า ๖ สลึง ไล่ ๙ เส้น ๒๘ เล่ม พร้อมธูปจันทน์ดอกเล็ก จุดที่เครื่องบวงสรวงสังเวย
- ๑๖) เครื่องบวงสรวงสังเวย
- ๑๗) เทียนหน้าเล่มละ ๒ สลึง จำนวน ๑๐๘ เล่ม
- ๑๘) ธูปจันทน์ ๑๐๘ ดอก
- ๑๙) มัดหญ้าคา สำหรับประพรมน้ำพระพุทธมนต์
- ๒๐) ใบพลู ๗ ใบ (สำหรับดับเทียนชัย และเทียนมงคล)
- ๒๑) เครื่องเจิม (แบ่งกระจายใส่ละลายในโถปริก)
- ๒๒) เทียนวิปัสสี ๑ เล่ม หน้า ๑๒ บาท ไล่ ๓๒ เส้น
- ๒๓) จตุปัจจัยไทยธรรมถวายพระสงฆ์ในพิธี
- ๒๔) พานข้าวตอกดอกไม้
- ๒๕) ตู้พระธรรมตั้งเบื้องหน้าพระสงฆ์สวดภาณวาร
- ๒๖) เครื่องนมัสการพระธรรม
- ๒๗) ด้ายสายสิญจน์

แนวทางการปฏิบัติงานพิธีบวงสรวงบูชาฤกษ์ (ก่อนถึงเวลาฤกษ์จุดเทียนชัย
พิธีพืชมงคล หรือมังคลาภิเษก)

- ๑) เจ้าหน้าที่จัดโต๊ะบวงสรวงบูชาฤกษ์-สังเวทเวทดา (กลางแจ้งนอกปะรำพิธี)
- ๒) จุดธูปเทียนที่โต๊ะเครื่องบวงสรวงบูชาฤกษ์-สังเวทเวทดา
- ๓) พราหมณ์ หรือโหร อ่านโองการทำพิธีบวงสรวงบูชาฤกษ์-สังเวทเวทดา
- ๔) นิมนต์พระสงฆ์ขึ้นประจำอาสน์สงฆ์
- ๕) ประธานหรือเจ้าภาพจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย กราบพระ ๓ ครั้ง
- ๖) เจ้าหน้าที่อาราธนาศีล
- ๗) ประธานหรือเจ้าภาพ และผู้ร่วมพิธีรับศีล (กรณีมีการกล่าวรายงาน ให้กล่าวรายงาน
หลังจากประธานสงฆ์ให้ศีลแล้ว)
- ๘) ประธานสงฆ์เจิมเทียนชัย เทียนพืชมงคล และเทียนมงคล
- ๙) ประธานพิธีหรือเจ้าภาพถวายเทียนชนวนแด่ประธานสงฆ์ เพื่อจุดเทียนชัย
(ขณะนี้พระสงฆ์ในพิธีสวดคาถาจุดเทียนชัย)
- ๑๐) ประธานพิธีหรือเจ้าภาพโปรยข้าวตอกดอกไม้
- ๑๑) เจ้าหน้าที่อาราธนาพระปริตร
- ๑๒) พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์
- ๑๓) พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ก่อนที่จะขึ้นบทไตรสรณคมน์ “พุทฺธ...” เจ้าหน้าที่เชิญ
ประธานพิธีหรือเจ้าภาพจุดเทียนมงคล และเทียนนวหรรค์
- ๑๔) เมื่อพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ก่อนถึงบท “อเสวนา จ พาลาน...” เชิญประธานพิธี
หรือเจ้าภาพจุดเทียนทำน้ำพระพุทธรูป (ระหว่างพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ ให้บัณฑิตชัก
ลูกประคำและจุดเทียน และธูปอย่างละ ๑ เรื่อยไป เพื่อเป็นการบูชาพระรัตนตรัยมิให้ขาดสาย
จนครบอย่างละ ๑๐๘)
- ๑๕) พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ จบ
- ๑๖) ประธานพิธีหรือเจ้าภาพถวายเครื่องจตุปัจจัยไทยธรรมแด่พระสงฆ์
- ๑๗) พระสงฆ์อนุโมทนา
- ๑๘) ประธานกรวดน้ำรับพร
- ๑๙) เจ้าหน้าที่รับพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ลงจากอาสน์สงฆ์
- ๒๐) เจ้าหน้าที่นิมนต์พระสงฆ์สวดพืชมงคล หรือสวดภาณวารขึ้นอาสน์สงฆ์เพียงสวด
- ๒๑) เจ้าหน้าที่นิมนต์พระเถรจารย์เจริญจิตภาวนาขึ้นนั่งยังธรรมาสน์นั่งปรก

๒๒) ประธานในพิธีหรือเจ้าภาพจุดเทียนทองเงิน และจุดธูปเทียนที่เครื่องนมัสการที่เตียง สวดพุทธานิเชก พระสงฆ์ ๔ รูป สวดพุทธานิเชกเรื่อยไป จนครบเวลาตามที่กำหนดไว้ (พระสงฆ์ สวดพุทธานิเชกจะเปลี่ยนหลายสัรับก็ได้ ตามความเหมาะสมของเวลาที่เจ้าภาพกำหนดไว้)

๒๓) เมื่อครบกำหนดเวลาที่เจ้าภาพกำหนด ถึงฤกษ์ดับเทียนชัย

๒๔) พระเถรอาจารย์ผู้ดับเทียนชัย (ไม่ใช่รูปเดียวกับที่จุดเทียนชัย) มาถึงอุโบสถหรือศาลา ที่ประกอบพิธีพุทธานิเชก หรือมังคลานิเชก

๒๕) เจ้าหน้าที้นำใบพลู จำนวน ๗ ใบ พร้อมโถปริกกระแจะไปให้พระเถรอาจารย์เจิม แบ่งกระแจะที่ใบพลู

๒๖) นิมนต์พระเถรอาจารย์ประกอบพิธีดับเทียนชัยที่หน้าตู้เทียนชัย และดับเทียนมงคล พร้อมกัน (ขณะพระเถรอาจารย์ไปยืนที่หน้าตู้เทียนชัย พระสงฆ์ที่เตียงสวดพุทธานิเชก สวดคาถา ดับเทียนชัย)

๒๗) เมื่อดับเทียนชัยแล้ว พระเถรอาจารย์ประพรมน้ำพระพุทธมนต์ และโปรยข้าวตอก ดอกไม้โปรบ ๆ สิ่งมงคลหรือเครื่องรางของขลัง

๒๘) เจ้าภาพถวายเครื่องจตุปัจจัยไทยธรรมแด่พระสงฆ์ทั้งปวง

๒๙) พระสงฆ์อนุโมทนา

๓๐) เจ้าภาพกรวดน้ำ-รับพร

๓๑) เสร็จพิธีพุทธานิเชก หรือมังคลานิเชก

พิธีวางศิลาฤกษ์

การวางศิลาฤกษ์นี้ บุรพจารย์กล่าวไว้ว่า มีคุณสมบัติเท่ากับการลงเข็มปลูกบ้าน อาคาร หรือสถานที่ต่าง ๆ นั่นเอง ฉะนั้น เมื่อวางศิลาฤกษ์แล้ว ถึงคราวลงเข็มไม่ต้องหาฤกษ์ลงเข็มอีก วิธีการวางศิลาฤกษ์มีลักษณะคล้ายกับการลงเข็มปลูกบ้าน แต่จะแตกต่างกันตรงที่สิ่งของและ วิธีการเล็ก ๆ น้อย ๆ ในการวางศิลาฤกษ์ การจัดที่ทางและโต๊ะหมู่บูชาพึงดำเนินการเช่นเดียวกับการทำบุญมงคลธรรมดา

การเตรียมการ

๑) จัดเตรียมสถานที่ประกอบพิธี

๒) จัดโต๊ะหมู่บูชา พระพุทธรูป และเครื่องนมัสการ

๓) ครอบน้ำพระพุทธมนต์ และกำหญาคาประพรมน้ำพระพุทธมนต์

๔) ด้ายสายสิญจน์

๕) อาสน์สงฆ์ เครื่องรับรองพระสงฆ์

- ๖) ราชวัตรฉัตรธง ต้นกล้วย อย่างละ ๘ ต้น
- ๗) แผ่นศิลาฤกษ์ (เมื่อโหราจารย์กำหนดการให้ฤกษ์ไว้ แล้วนำไปให้ช่างแกะสลักลงบนหินอ่อน กว้าง x ยาว ประมาณ ๘ นิ้ว x ๑๒ นิ้ว
- ๘) ไม้เข็มมงคล ๙ ต้น (ชัยพฤกษ์ ราชพฤกษ์ สักทอง ไม้สีสุก พะยูง ทองหลาง ก้นเกรา ทรงบันดาลหรือทรงบาดาล และขนุน) ซึ่งพระเถรจารย์ได้ลงอักขระไว้แล้ว
- ๙) ทรายเสก (ทรายที่เสกด้วยพระพุทธรณ์ดับทพระปริตร)
- ๑๐) โถปริก กระแจะแบ่งเจิม
- ๑๑) ทองคำเปลว ประมาณ ๑๕ แผ่น พร้อมน้ำมันที่ทาแผ่นศิลาเพื่อประธานปิดทอง
- ๑๒) อิฐทอง-นาก-เงิน (อิฐทาบรอนซ์สีทอง-สีเงิน-สีนาก จำนวนอย่างละ ๓ ก้อน)
- ๑๓) ตลับพันธน์ ลูกปัดกันพิษภัย เศษทอง นาก เงิน สำหรับลงกันหลุม
- ๑๔) พานข้าวตอก ดอกไม้ เมล็ดถั่ว งาดำ
- ๑๕) ค้อน หรือสามเกลอ สำหรับประธานตอกไม้มงคล
- ๑๖) เกรียง ปูนซีเมนต์ผสมเสร็จแล้ว ประมาณ ๑ ชันพานรอง
- ๑๗) ก่ออิฐถือปูน หรือทำแท่นสี่เหลี่ยมพร้อมใส่ดินหรือทรายไว้ประมาณ ๓ ใน ๔ ส่วน ตั้งไว้บนพื้นที่บริเวณพลของสถานที่ที่จะประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์

เครื่องบวงสรวงบูชาฤกษ์

- ๑) เครื่องมัจฉมังสะ ๖ (กุ้ง ปลา ปู หัวหมู เป็ด และไก่)
- ๒) บายศรีปากชาม
- ๓) ขนมนม และเนย (ขนมต้มแดง ต้มขาว ขนมหุช้าง ขนมเล็บมือนาง มะพร้าวอ่อน กล้วยน้ำไทย หรือกล้วยน้ำว้า ผลไม้ต่าง ๆ ที่มีชื่อเป็นมงคล นม เนย ขนมทองหยิบ ขนมทองหยอด ขนมฝอยทอง ขนมถั่วฟู เป็นต้น)

๔) น้ำ ๑ ที่

๕) หมาก พลู ๑ ที่

แนวทางการปฏิบัติงาน

- ๑) ก่อนปฐมนิเทศประมาณ ๔๐-๕๐ นาที ประธานพิธีและผู้ร่วมพิธีพร้อมกัน ณ บริเวณพิธี
- ๒) จุดธูปเทียนที่เครื่องสังเวยบวงสรวงบูชาฤกษ์
- ๓) พราหมณ์หรือโหราจารย์ทำพิธีบวงสรวงบูชาฤกษ์
- ๔) เสร็จพิธีบวงสรวงบูชาฤกษ์
- ๕) เจ้าหน้าที่จัดโต๊ะวางแผ่นศิลาฤกษ์ ไม้มงคล อิฐทอง-นาก-เงิน ไว้ที่ด้านหัวอาสน์สงฆ์ และนำสายสิญจน์มาเชื่อมไว้ยังสิ่งมงคลดังกล่าว

- ๖) เมื่อใกล้ถึงเวลาปฐมฤกษ์
- ๗) ประธานพิธีหรือเจ้าภาพจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย (กราบ ๓ ครั้ง)
- ๘) เจ้าหน้าที่อาราธนาศีล
- ๙) ประธานสงฆ์ให้ศีล
- ๑๐) ประธานพิธีหรือเจ้าภาพ และผู้ร่วมพิธีรับศีล
- ๑๑) เจ้าหน้าที่อาราธนาพระปริตร (ถ้ามีการเจริญพระพุทธมนต์)
- ๑๒) พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ จบแล้ว รอเวลาปฐมฤกษ์
- ๑๓) เมื่อใกล้เวลาปฐมฤกษ์ (ถ้ามีการกล่าวรายงานให้กล่าวรายงานช่วงนี้)
- ๑๔) ประธานปิดทอง และเจิมแผ่นศิลาฤกษ์
- ๑๕) ได้เวลาปฐมฤกษ์ ประธานพิธีไปยืนหันหน้าไปทางทิศที่เป็นศรีของวันที่ประกอบพิธี
- ๑๖) ประธานพิธีรับค้อนจากเจ้าหน้าที่
- ๑๗) ตอกไม้เข็มมงคล ๙ ต้น ตามลำดับเป็นประทักษิณ (เพื่อความสะดวกสำหรับประธานพิธี เจ้าหน้าที่ควรนำไม้เข็มมงคลลงไว้ในแท่นสำหรับวางศิลาฤกษ์ประมาณ ๒ ใน ๓ ส่วนของไม้เข็มมงคล)
- ๑๘) พระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา จนกว่าพิธีวางศิลาฤกษ์จะแล้วเสร็จ ดนตรีบรรเลงเพลงมหาฤกษ์ พราหมณ์เป่าสังข์แกว่งบังนเทาะว่ ลั่นฆ้อง
- ๑๙) ประธานพิธีรับเกรียงตักปูนซีเมนต์ผสมเสร็จที่เตรียมไว้ หยอดที่หลักไม้เข็มมงคล จนครบ ๙ ต้น
- ๒๐) รับอิฐทอง อิฐเงิน อิฐนาก วางเรียงเป็นรูปวงกลม หรือสี่เหลี่ยมบนซีเมนต์ผสมเสร็จที่หยอดไว้ที่หลักไม้เข็มมงคล จนครบแผ่นอิฐทอง อิฐเงิน อิฐนาก ตามที่กำหนดไว้
- ๒๑) ประธานพิธีรับเกรียงตักปูนซีเมนต์ผสมเสร็จที่เตรียมไว้หยอดแล้วเกรียงให้เรียบที่แผ่นอิฐทอง อิฐเงิน และอิฐนาก
- ๒๒) ประธานพิธีรับแผ่นศิลาฤกษ์จากเจ้าหน้าที่หรือเจ้าภาพวางบนแผ่นอิฐ
- ๒๓) ประธานพิธีวางตลับนพรัตน์ลงบนแผ่นศิลาฤกษ์
- ๒๔) ประธานพิธีวางพวงมาลัย และโปรยข้าวตอก ดอกไม้ เหยียเงิน เหยียทองลงในหลุมศิลาฤกษ์ และเชิญเจ้าภาพแขกผู้มีเกียรติอื่น ๆ โปรยตาม
- ๒๕) ประธานสงฆ์ประพรมน้ำพระพุทธมนต์
- ๒๖) เข้าสู่ปะรำพิธี ถวายเครื่องจตุปัจจัยไทยธรรม
- ๒๗) พระสงฆ์อนุโมทนา
- ๒๘) ประธานพิธีหรือเจ้าภาพกรวดน้ำ-รับพร
- ๒๙) เสร็จพิธี

เครื่องบวงสรวง

เครื่องบวงสรวง

พิธีบวงสรวง

แท่นวางศิลาฤกษ์

อัฐเงิน-ทอง-นาก และไม้เซิมมงคล ๙ ต้น

แผ่นศิลาฤกษ์

การเจิม

การเตรียมไม้เซียมมงคล

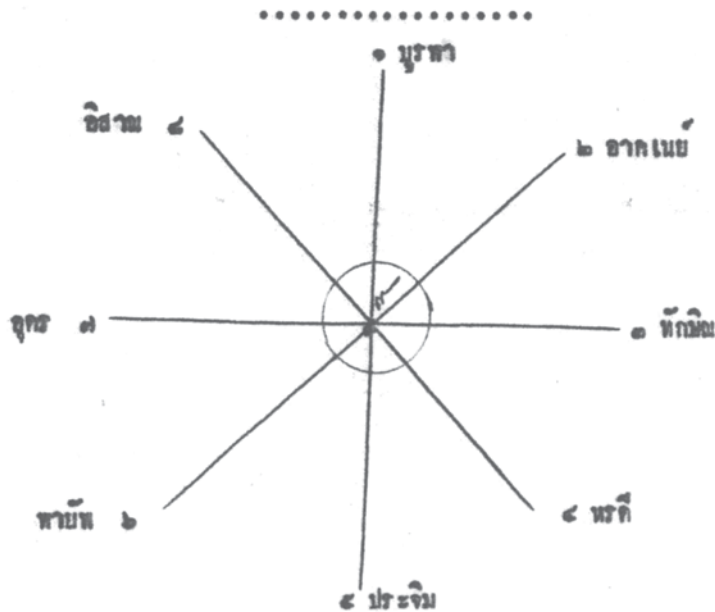
การตอกไม้เซียมมงคล

การวางแผ่นศิลาฤกษ์

ทฤษฎีลาตูกซ์ ไม้มงคล ๔ อย่าง

๑	ทิศบูรพา	ไม้กันเกรา	เป็นเครื่องคุ้มกันภัยอันตราย
๒	ทิศอาคเนย์	ไม้ชัยพฤกษ์	ให้มีชัยชนะ มีฤทธิ์อิทธิพล
๓	ทิศทักษิณ	ไม้ทรงบาดาล	ให้มีฤทธิ์ ตลอดจนให้พื้นปรุพิทล
๔	ทิศเหนือ	ไม้ทองหลาง	ให้ทองไหลมา เทมา คั่งท่าฝน
๕	ทิศประจิม	ไม้ตะบูน	ให้มีที่พึ่ง มีหลักยึดมั่นไว้ พงษ์ไว้
๖	ทิศพายัพ	ไม้ราชพฤกษ์	เป็นพญาไม้ ให้มีอำนาจยิ่งใหญ่ เป็นที่เคารพรักใคร่ บูชา
๗	ทิศอุดร	ไม้ศรีสุท	ให้มีไม้ศรีสุท มีทรัพย์มาก สุขมาก
๘	ทิศอีสาน	ไม้ขนุน	ให้มีผู้อุปถัมภ์ อุดหนุน จุนเจือ ตลอดจน
๙	ทิศกลาง	ไม้สักทอง	ให้เจริญเกียรติยศ เกียรติศักดิ์

พิธีทำบุญขึ้นบ้านใหม่

การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ คือ การทำบุญในคราวที่ขึ้นบ้านใหม่ หรือย้ายไปอยู่ที่ใหม่ หรือการทำบุญเปิดป้ายสำนักงานใหม่

การเตรียมการ

- ๑) จัดเตรียมสถานที่ในการประกอบพิธี
- ๒) โต๊ะหมู่บูชา พระพุทธรูป และเครื่องนมัสการ
- ๓) เครื่องใช้ในพิธีสงฆ์สำหรับใช้ในงานมงคล
- ๔) เครื่องรับรองพระสงฆ์ ภาชนะใส่น้ำร้อน น้ำเย็น ถวายพระสงฆ์
- ๕) ภัตตาหารคาว-หวาน ถวายพระสงฆ์ ถ้ามีการเลี้ยงพระสงฆ์
- ๖) จตุปัจจัยไทยธรรมถวายพระสงฆ์
- ๗) นิมนต์พระสงฆ์ ๕, ๗, ๙ รูป ตามความเหมาะสมของสถานที่
- ๘) กำหนดฤกษ์ หรือเวลาในการประกอบพิธี
- ๙) โถปริกสำหรับใส่กระแจะแบ่งเจิม
- ๑๐) ทองคำเปลว ๙ แผ่น
- ๑๑) วงสายสิญจน์รอบอาหารหรือบ้าน ไปยังฐานของพระพุทธรูป แล้วนำกลุ่มสายสิญจน์วางไว้ที่อาสน์สงฆ์ของประธานสงฆ์

แนวทางการปฏิบัติงาน

- ๑) เมื่อได้เวลาตามที่เจ้าภาพกำหนด และผู้ร่วมพิธีพร้อมกัน
- ๒) เจ้าภาพจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย (กราบ ๓ ครั้ง)
- ๓) เจ้าหน้าที่ยืนอาราธนาศีล
- ๔) ประธานสงฆ์ให้ศีล
- ๕) เจ้าภาพและผู้ร่วมพิธีรับศีล
- ๖) เจ้าหน้าที่ยืนอาราธนาพระปริตร
- ๗) พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ จบ
- ๘) เจ้าภาพถวายภัตตาหารเช้า หรือเพล ตามโอกาสเวลาที่จัดงานพิธี
- ๙) พระสงฆ์เสริ้ภัตตาตัก (ฉันภัตตาหารเสร็จเรียบร้อยแล้ว)
- ๑๐) เจ้าหน้าที่ยืนเครื่องจตุปัจจัยไทยธรรมมาวางไว้ ณ เบื้องหน้าพระสงฆ์ทุกรูป
- ๑๑) เจ้าภาพหรือผู้แทนประเคนจตุปัจจัยไทยธรรมแด่พระสงฆ์
- ๑๒) พระสงฆ์อนุโมทนา
- ๑๓) เจ้าภาพกรวดน้ำรับพร

๑๔) เจ้าภาพนิมนต์ประธานสงฆ์ หรือพระสงฆ์รูปใดรูปหนึ่ง ไปเจิมที่ป้าย หรือประตู บริษัท ห้าง ร้าน สำนักงาน บ้าน เรือน หรือห้อง ตามความประสงค์ของเจ้าภาพ (เจิม ปิดทอง) แล้วประพรมน้ำพระพุทธมนต์ที่ป้าย หรือประตูที่เจิมแล้ว

๑๕) เสริ้จพิธี

หมายเหตุ

- ๑) สามารถปรับเปลี่ยนการดำเนินพิธีกรรมต่าง ๆ ได้ ตามกำหนดฤกษ์
- ๒) ในกรณีเปิดอาคารหรือเปิดป้ายอาคาร ให้เตรียมป้ายและแพรคลุมป้ายและกรรไกรสำหรับตัดริบบิ้นหรือเชือก

พิธีมงคลสมรส

เมื่อหญิงชายต่างมีฉันทะร่วมกันในอันที่จะครองเรือนแล้ว ฝ่ายชายจะส่งผู้ใหญ่ของตน ไปสู่ขอกับผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงเสียชั้นหนึ่งก่อน ต่อจากนั้น จะกำหนดวันหมั้น ของหมั้นตามประเพณีนิยมเป็นแหวน ในการหมั้น ไม่ค่อยมีพิธีรีตองอะไรมากนัก ผู้ที่ทำหน้าที่ดำเนินการในเรื่องการหมั้น เรียกว่า เจ้าแก่ เชิญขันหมากไปถึงที่แล้ว ก็กล่าวคำเป็นที่ยำเริญใจ และบอกความประสงค์ว่า “มาเพื่อขอหมั้น ชื่อหญิงสาว.....ซึ่งเป็นธิดาของ.....ให้กับ (ชื่อของชาย).....ซึ่งเป็นบุตรของ.....” แล้วมอบของหมั้นให้กับผู้ใหญ่ของฝ่ายหญิง ปัจจุบันนี้ ให้ฝ่ายชายสวมแหวนหมั้นที่นิ้วนางของฝ่ายหญิงเลยทีเดียว

การเตรียมการ

- ๑) ขันหมาก
- ๒) ชั้นที่ ๑ บรรจุหมาก ๘ คู่ (ก้านทาด้วยชาดแดง) พลุ ๘ เรียง เรียงละ ๘ ใบ ก้านทาด้วยชาดแดง) ใบพลูวางรอบขัน หันปลายพลูขึ้นปากขัน หมากวางไว้ตรงกลาง
- ๓) ชั้นที่ ๒ บรรจุดอกรัก ๗ ดอก ดอกบานไม่รู้โรย ๗ ดอก ดอกดาวเรือง ๗ ดอก ยอดใบเงิน ยอดใบทอง อย่างละ ๓ ยอด ข้าวเปลือก ๑ ถุง ถั่วเขียว ๑ ถุง งาดำ ๑ ถุง และแหวนทองหมั้น วางบนของเหล่านี้ คลุมปากขันด้วยผ้าสีชมพูหรือผ้าแดง

แนวทางการปฏิบัติ

- ๑) ผู้ใหญ่ฝ่ายชาย (เจ้าแก่) เดินออกหน้า (เวลาจัดตั้งขบวนไปหมั้น) ถัดไปเป็นผู้ที่ถือขันหมาก เจ้าบ่าว ญาติอื่น ๆ
- ๒) (ฝ่ายเจ้าสาว) จัดคนเชิญขันหมากและรับขันหมากไปวางไว้ในที่ที่กำหนด (คนเชิญขันหมากมักใช้เด็กหญิงอายุประมาณ ๗-๘ ขวบ)
- ๓) ผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายนั่งล้อมขันหมาก

- ๔) ผู้ใหญ่ฝ่ายชายกล่าวคำขอหมั้น
- ๕) ผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงกล่าวตอบ
- ๖) ผู้ใหญ่ฝ่ายชายมอบขันหมากแก่ผู้ใหญ่ฝ่ายหญิง
- ๗) ผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงเปิดขันหมากและตรวจดู พร้อมกับกล่าวคำที่เป็นสิริมงคล เช่น “ทุกอย่างล้วนแต่สวยสดงดงาม ทองสุกใสหลายหลาก เงินมากมายกายกอง คงจะต้องอำนวยความสุขสดชื่นตลอดชั่วนิรันดร์ทีเดียว”
- ๘) ผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายร่วมกันโปรยวัตถุมงคล (ถั่ว งา ข้าวตอก ดอกไม้) ลงบนของหมั้น หรือพร้อมกับกล่าวคำที่เป็นสิริมงคล (หลังจากเสร็จพิธีแล้ว นำไปโปรยไว้ในสวนหรือที่เหมาะสม)
- ๙) ฝ่ายหญิงนำเจ้าสาวออกมาและน้อมไหว้ผู้ใหญ่ฝ่ายชายจนครบทุกคน แล้วนั่งในที่ที่กำหนด
- ๑๐) เมื่อได้เวลาฤกษ์ ผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงมอบแหวนหมั้นให้ฝ่ายชาย เพื่อสวมนิ้วฝ่ายหญิงสาวต่อไป
- ๑๑) ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงสาวไปกราบผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่าย (กราบครั้งเดียว ไม่แบมือ)
- ๑๒) ฝ่ายหญิงแจกของชำร่วย และเลี้ยงของว่างรับรองแขก

พิธียกขันหมาก

การเตรียมการ

ขันหมากเอก ๔ ชั้น ประกอบด้วย ชั้นใส่หมากพลู ๒ ชั้น (หมาก ๘ คู่ ๘ เรียง) ชั้นใส่ขนมจีนห่อหมก ๒ ชั้น (แต่ละชั้นมีขนมจีน ๘ จีบ ห่อหมก ๘ ห่อ) ชั้นสินสอด ๑ ชั้น (ในกรณีไม่มีการหมั้นไว้ก่อน)

แนวทางการปฏิบัติ

- ๑) เมื่อได้ฤกษ์เคลื่อนขบวนขันหมาก ให้ผู้ใหญ่ฝ่ายชายนำขบวน ดังนี้
 - (๑) คนนำต้นกล้วย ๒ คน
 - (๒) คนนำต้นอ้อย ๒ คน
 - (๓) คนนำขันหมาก ๔ คน
 - (๔) คนนำชั้นสินสอด ๑ คน
 - (๕) เจ้าบ่าว
 - (๖) คนถือขวดเหล้า ๒ คน
 - (๗) คนถือผ้าไหว้ผี ๑ คน (ผ้าขาว ๖ ผืน)
 - (๘) คนถือธูปธูปเทียนจำนวน ๒ ลูก ๑ คน

- (๙) คนถือถาดกล้วยน้ำว้า จำนวน ๒ หวี ๑ คน
 (๑๐) คนถือถาดใส่หมู ๑ คน
 (๑๑) คนถือถาดใส่หมี ๑ คน
 (๑๒) คนถือถาดใส่ขนม ๑ คน
 (๑๓) คนถือสิ่งของอื่น ๆ
- ๒) ฝ่ายเจ้าสาวจัดคนถือพานหมากไปคอยรับที่ประตูบ้าน (นิยมใช้เด็กหญิง)
- ๓) เมื่อขบวนขันหมากมาถึง ก่อนเข้าบ้าน เด็กหญิงที่ถือพานหมากมาต้อนรับจะพูดว่า
 “ไปยังไง มาอย่างไรคะ มากันมากมายจริง ๆ”
- ๔) ผู้นำขบวนขันหมากจะพูดตอบว่า “วันนี้มาดีนะ ไม่ได้มาร้าย นำแก้วแหวนเงินทอง และนำคนที่มีสิริมงคลมาให้เพื่อเป็นทองแผ่นเดียวกัน ขอผ่านหน่อยนะคะ” พร้อมกับวางซองเงินบนพานหมากของเด็กด้วย
- ๕) ฝ่ายเด็กหญิงก็จะเชิญให้เข้าไปในบ้าน
- ๖) ญาติฝ่ายเจ้าสาวที่ถูกจัดไว้เพื่อรับขบวนขันหมาก นำขันหมากไปวางไว้ในที่ที่กำหนด ต่อหน้าญาติของทั้งสองฝ่าย
- ๗) นำผ้าไหว้ไปวางไว้ร่วมกับขันหมาก ของนอกนั้นวางไว้ในที่เหมาะสม วางเป็นแถวคู่กัน ส่วนต้นกล้วย ต้นอ้อย รับไปวางพิงไว้ที่ประตูบ้านทั้งสองด้าน
- ๘) ผู้ใหญ่ฝ่ายเจ้าสาวร่วมกันเปิดขันหมาก นับเงินสินสอดและโปรยวัตถุมงคลลงบนสินสอด
- ๙) นำเจ้าสาวออกมานั่งข้างซ้ายเจ้าบ่าว น้อมไหว้ผู้ใหญ่ฝ่ายเจ้าบ่าว (ถ้ามีการสวมแหวนหมั้นก็ทำตอนนี้ และปฏิบัติเหมือนพิธีที่กล่าวไว้ในขั้นตอนหมั้น)
- ๑๐) ผู้ใหญ่ทั้ง ๒ ฝ่าย ประพรมน้ำพระพุทธรณ์ต้นสิ่งของต่าง ๆ ที่วางไว้เป็นแถวพร้อมกับกล่าวคำที่เป็นสิริมงคล เช่นว่า “ของเป็นอันมาก มั่งคั่งสมบูรณ์ดี ขอให้พอกพูน ทวียิ่งขึ้นตลอดไป ภาวดี สัพพมงคล”

พิธีไหว้บรรพบุรุษ

การเตรียมการ

- ๑) หยิบของกินที่มากับขันหมากอย่างละเล็กอย่างละน้อย ใส่ในถาดหรือจาน ๒ ใบ
- ๒) รินเหล้าใส่แก้ว ๒ ใบ จากเหล้า ๒ ขวด
- ๓) เทียน ๒ เล่ม และรูป ๕ ดอก สำหรับเจ้าบ่าวและเจ้าสาว

แนวทางการปฏิบัติ

- ๑) วางจานของกินที่หยิบจากขันหมาก พร้อมทั้งแก้วเหล้าทั้ง ๒ แก้ว ที่โต๊ะ หรือบนผ้าขาว ภายในบ้าน มุมใดมุมหนึ่งที่เห็นว่าสมควร
- ๒) จุดธูปเทียนให้เจ้าบ่าวและเจ้าสาวปักไว้ ณ ที่ปักหรือบนจาน หรือถาดของไหว้
- ๓) กล่าวบูชาวิญญานของบรรพบุรุษ ว่า “วันนี้ นาย.....และนางสาว.....ได้เข้าพิธีมงคลสมรสตามประเพณี จึงขออนอบน้อมแด่ดวงวิญญานของบรรพบุรุษที่ล่วงลับไป เพื่อเป็นการบอกกล่าวขออนุญาต และขอให้ดวงวิญญานและพระคุณของท่านได้โปรดอวยพรให้ลูกหลานมีความสุขความเจริญในชีวิตสมรสยิ่ง ๆ ขึ้นไปเทอญ” (กราบ ๑ ครั้ง ไม่แบ่มือ)

พิธีสงฆ์เนื่องในพิธีมงคลสมรส

การเตรียมการ

- ๑) เครื่องใช้พิธีสงฆ์ (สำหรับใช้ในงานพิธีมงคล)
- ๒) ด้ายมงคลแฝด (นิมนต์พระสงฆ์ที่เคารพนับถือจับให้) ใส่พานตั้งไว้ข้างครอบทำนน้ำพระพุทธรูป เพื่อจะได้เป็นสิริมงคลในขณะที่พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์
- ๓) โถปริก แป้งกระแจะเจิม (ใส่พานตั้งไว้ข้างครอบทำนน้ำพระพุทธรูป เพื่อจะได้เป็นสิริมงคลในขณะที่พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์)
- ๔) เตรียมนิมนต์พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์
- ๕) เครื่องจุดปัจจัยไทยธรรมถวายพระสงฆ์
- ๖) ภัตตาหารคาว-หวาน สำหรับถวายพระสงฆ์
- ๗) หมอนกราบ ๒ ใบ (หน้าโต๊ะหมู่บูชา)

แนวทางการปฏิบัติ

- ๑) เมื่อถึงเวลาตามที่กำหนด และผู้ร่วมพิธีพร้อมกัน
- ๒) เชิญเจ้าบ่าวและเจ้าสาวนั่งหน้าโต๊ะหมู่บูชา (เจ้าสาวนั่งทางด้านซ้ายมือของเจ้าบ่าว)
- ๓) รับเทียนชนวนจากพิธีกร เจ้าบ่าวและเจ้าสาวจับด้วยกัน จุดธูปเทียนจากซ้ายไปขวาของผู้จุด
- ๔) กล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย แล้วกราบพระรัตนตรัยที่หมอนพร้อมกัน ๓ ครั้ง
- ๕) หันไปทางพระสงฆ์ กราบพระสงฆ์พร้อมกัน ๓ ครั้ง
- ๖) พิธีกรอาราธนาศีล พระสงฆ์ให้ศีล
- ๗) เจ้าบ่าว เจ้าสาว และผู้ร่วมพิธีรับศีลพร้อมกัน

๘) ศาสนพิธีการอาราธนาพระปริตร พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์

๙) พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ก่อนถึงบท “อเสวนา จ พาลานํ...” เจ้าบ่าวและเจ้าสาว ไปนั่งคุกเข่า เบื้องหน้าประธานสงฆ์

๑๐) รับเทียนชนวนจากศาสนพิธีกร จับตัวด้วยกัน จุดเทียนทำน้ำพระพุทธมนต์บนครอบน้ำพระพุทธมนต์

๑๑) ยกครอบสำหรับทำน้ำพระพุทธมนต์พร้อมกัน ประเคนประธานสงฆ์

๑๒) กลับมานั่งฟังพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ ณ ที่เดิม

๑๓) พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ถึงบทถวายพรพระ “พาหุ สหสมณินิม...”

๑๔) ลูกไปตักบาตร (จับทัพพี และหยิบของใส่บาตรพร้อมกัน)

๑๕) พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ จบ

๑๖) ประเคนภัตตาหารแด่พระสงฆ์ พระสงฆ์ฉันภัตตาหารเสร็จ

๑๗) พิธีกรนำเครื่องจตุปัจจัยไทยธรรมไปวางไว้เบื้องหน้าพระสงฆ์ทุกรูป

๑๘) เจ้าบ่าวและเจ้าสาวประเคนจตุปัจจัยไทยธรรมด้วยกัน ทุกรูป

๑๙) พระสงฆ์อนุโมทนา

๒๐) เจ้าบ่าวและเจ้าสาวกรวดน้ำ-รับพร พร้อมกัน

๒๑) เจ้าบ่าวและเจ้าสาวประนมมือเข้าไปรับน้ำพระพุทธมนต์จากพระสงฆ์แต่ละรูป จบครบทุกรูป

๒๒) เสร็จพิธี

พิธีหลั่งน้ำพระพุทธมนต์และประสาธพร

การเตรียมการ

๑) โต๊ะหมู่บูชา ๑ ชุด

๒) โต๊ะน้ำสังข์ พร้อมอุปกรณ์รดน้ำสังข์ ๑ ชุด

๓) พวงมาลัย ๒ ขาย ๒ พวง

๔) ด้ายมงคลแฝด ๑ ชุด

๕) โถปริกพร้อมแบ่งกระแจะเจิม ๑ ที่

๖) น้ำพระพุทธมนต์ ๑ ขัน พร้อมขันเล็กสำหรับตักน้ำพระพุทธมนต์ใส่สังข์ ๑ ที่

แนวทางการปฏิบัติ

- ๑) เมื่อถึงกำหนดเวลาเจ้าบ่าวและเจ้าสาวไปนั่งคุกเข่าที่โต๊ะหมั้นบูชา (หญิงซ้าย ชายขวา)
- ๒) รับเทียนชนวนจากศาสนพิธีกร แล้วจับด้วยกันจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยพร้อมกัน
- ๓) กราบพระรัตนตรัย ๓ ครั้ง
- ๔) เจ้าบ่าวและเจ้าสาวไปนั่งที่โต๊ะรดน้ำสังข์
- ๕) ประธานพิธีไปที่โต๊ะน้ำสังข์ น้อมศีรษะไหว้พระรัตนตรัยที่โต๊ะหมั้นบูชา ๑ ครั้ง
- ๖) รับพวงมาลัยจากศาสนพิธีกร และกล่าวว่า “ขออานุภาพแห่งความรักทั้งที่เป็นบุพเพสันนิวาส และปัจจุบันเกื้อหนุน ได้โปรดค้าจุนความรักของคุณทั้ง ๒ ให้สดชื่น ยั่งยืนตลอดไป” แล้วสวมพวงมาลัยให้เจ้าบ่าวและเจ้าสาว (แต่งให้ชายทั้งสองของพวงมาลัยทั้งสองข้างพาดอยู่บนโต๊ะวางแขน)
- ๗) ประธานรับด้ายมงคลแฝดจากพิธีกร ประณมมือกล่าวว่า “พระพุทฺธ พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นมงคลในโลก ด้วยอานุภาพแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย ขอความสุขสวัสดีมงคลจงบังเกิดแก่คุณทั้งสองตลอดกาลทุกเมื่อเทอญ” แล้วคล้องมงคลแฝดในแต่ละบ่วง ออกสวมศีรษะของเจ้าบ่าวและเจ้าสาวพร้อม ๆ กัน (มือซ้ายสวมเจ้าบ่าว มือขวาสวมเจ้าสาว) โดยให้บมอยู่ด้านหลังศีรษะ (จัดให้เรียบร้อย)
- ๘) ประธานรับแป้งเจิมจากศาสนพิธีกร ใช้นิ้วชี้จุ่มแป้งกระแจะจุดที่กลางหน้าผากเจ้าบ่าวและเจ้าสาว เป็น ๓ จุด จุดแรก พุโรธ เต นาโถ จุดที่ ๒ อัมโม เต นาโถ และจุดที่ ๓ สังโฆ เต นาโถ หรือจะกล่าวว่า “อะอุมะ” ก็ได้
- ๙) ประธานรับสังข์จากศาสนพิธีกร รินลงที่มือเจ้าบ่าวและเจ้าสาวที่ประณมอยู่
- ๑๐) ขณะที่ประธานพิธีกรทำกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าว เจ้าบ่าวและเจ้าสาวประณมมือรับทุกครั้ง)
- ๑๑) ประณมมือยืนพาดโต๊ะวางแขนไปข้างหน้าน้อมปลายมือลงเล็กน้อย และให้มืออยู่เหนือพานดอกไม้รองรับน้ำสังข์
- ๑๒) น้อมศีรษะเล็กน้อยในขณะที่ทุกคนเข้าไปหลังน้ำสังข์ และประสาทพร
- ๑๓) เมื่อแขกผู้มีเกียรติทุกคนรดน้ำสังข์เรียบร้อยแล้ว
- ๑๔) ประธานผู้ถอดมงคลไปที่โต๊ะน้ำสังข์น้อมศีรษะไหว้พระ ๑ ครั้ง แล้วหันไปทางเจ้าบ่าวและเจ้าสาว กล่าวว่า “ขอสรรพมงคลความสุขสวัสดิ์ทั้งหลาย จงมีแก่คุณทั้ง ๒ ตลอดกาลทุกเมื่อเทอญ” แล้วใช้มือทั้งสองปลดมงคล (มือซ้ายปลดข้างเจ้าบ่าว มือขวาปลดเจ้าสาว) พร้อม ๆ กัน แล้วรวบด้ายมงคลแฝดใส่ไว้ในมือเจ้าบ่าวและเจ้าสาวที่ยื่นออกมารับ แล้วจับมือเจ้าบ่าวและเจ้าสาวเชิญขึ้น ให้เจ้าบ่าวและเจ้าสาวไปกราบพระรัตนตรัย

๑๕) เจ้าบ่าวและเจ้าสาวยื่นมือซ้อนกันรับด้ายมงคลแฝดจากประธานพิธีถอดมงคลให้ แล้วลุกขึ้นยืนพร้อมกัน (เจ้าบ่าวเก็บด้ายมงคลไว้ในกระเป๋าเสื้อบน)

๑๖) เจ้าบ่าวและเจ้าสาวไปกราบพระรัตนตรัยพร้อมกัน

๑๗) เสร็จพิธี

พิธีทำบุญวันเกิด

เมื่อถึงดิถีคล้ายวันเกิด ควรทำบุญวันเกิด ถ้าจำวันเกิดได้เพียงทางจันทรคติ (ขึ้นหรือแรม) ควรกำหนดวันทำบุญทางจันทรคตินั้น ถ้าจำได้ทางสุริยคติ (วันที่) ก็ควรกำหนดเอาวันทางสุริยคตินั้น ถ้าจำได้ทั้งสองทางให้ถือวันทางสุริยคติเป็นสำคัญ เพราะสะดวก และใกล้เคียงความจริงกว่า พิธีนี้ทำได้ทั้งที่บ้านและที่วัด จำนวนพระในพิธีมี ๕ รูป ๗ รูป หรือ ๙ รูป แล้วแต่ความประสงค์ ของเจ้าของวันเกิด หรือเจ้าภาพบางท่านก็จะนิมนต์พระสงฆ์เกินกว่าอายุในปีที่ตนเองทำบุญ จำนวน ๑ รูป

การเตรียมการ

- ๑) จัดเตรียมสถานที่ตามที่เห็นสมควรและเหมาะสม
- ๒) โต๊ะหมู่บูชาพร้อมเครื่องนมัสการ (เช่นเดียวกับพิธีมงคล)
- ๓) อาสนะพระสงฆ์
- ๔) เตรียมนิมนต์พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ ๕ รูป ๗ รูป ๙ รูป หรือตามความประสงค์
- ๕) ครอบสำหรับทำน้ำพระพุทธมนต์ หรือบาตรสำหรับทำน้ำพระพุทธมนต์
- ๖) กำภูาคาสำหรับประพรมน้ำพระพุทธมนต์
- ๗) ด้ายสายสิญจน์ พร้อมพานรองสายสิญจน์
- ๘) เครื่องรับรองพระสงฆ์
- ๙) ภัตตาหารสำหรับถวายพระสงฆ์
- ๑๐) เครื่องจุดปัจจัยไทยธรรม
- ๑๑) ที่กรวดน้ำ เชิงเทียนชนวน

แนวทางการปฏิบัติงาน

- ๑) เมื่อถึงเวลาที่กำหนด เจ้าภาพและผู้ร่วมพิธีพร้อมกัน
- ๒) เจ้าภาพจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย (กราบ ๓ ครั้ง)
- ๓) เจ้าภาพถวายพัตรอง หรือตาลปัตรที่ระลึก (ถ้ามี)
- ๔) ศาสนพิธีกรอาราธนาศีล
- ๕) ประธานสงฆ์ให้ศีล

- ๖) เจ้าภาพและผู้ร่วมพิธีประนมมือรับศีลพร้อมกัน
- ๗) ศาสนพิธีกรอาราธนาพระปริตร
- ๘) พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์
- ๙) ศาสนพิธีเชิญเจ้าภาพจุดเทียนน้ำมันต์ (เมื่อพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ใกล้จะจบ นโม ๘ บท และพระสงฆ์จะขึ้นบท “อเสวนา จ พาลานัน...”
- ๑๐) เจ้าภาพบูชาข้าวพระพุทธรูป
- ๑๑) เจ้าภาพประเคนภัตตาหารแด่พระสงฆ์
- ๑๒) พระสงฆ์ฉันภัตตาหารเสร็จเรียบร้อยแล้ว
- ๑๓) ศาสนพิธีนำเครื่องจตุปัจจัยไทยธรรม มาเรียงไว้ ณ เบื้องหน้าพระสงฆ์ทุกรูป
- ๑๔) เชิญเจ้าภาพถวายจตุปัจจัยไทยธรรม
- ๑๕) พระสงฆ์อนุโมทนา
- ๑๖) เจ้าภาพกรวดน้ำ-รับพร
- ๑๗) เจ้าภาพรับการประพรมน้ำพระพุทธมนต์จากพระสงฆ์ (ขณะประพรมน้ำพระพุทธมนต์ ให้แก่เจ้าภาพ พระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา)
- ๑๘) เจ้าภาพส่งพระสงฆ์
- ๑๙) เสร็จพิธี
- ๒๐) จากนั้น จะมีการปล่อยนก ปล่อยปลา หรือเต่า แล้วแต่ความประสงค์)

พิธีทำบุญอายุครบ ๖๐ ปี

การที่บุคคลมีอายุถึง ๖๐ ปี ไม่ตายจากกันไปเสียก่อน เป็นลาภอันอุดมอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นที่ควรยินดี เมื่อมีผู้มายินดีเช่นนี้ ก็ควรที่จะบำเพ็ญกุศล ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อตนและผู้อื่น สมกับที่มีน้ำใจยินดี และควรที่จะทำให้เป็นที่ตั้งแห่งความไม่ประมาท ด้วยไม่สามารถที่จะรู้ได้ว่า จะอยู่ไปบรรจบรอบปีเช่นนี้อีกหรือไม่ และในโอกาสที่มีอายุครบถึง ๖๐ ปี หรือแซยิด ๖๐ ปี เนื่องจากมีพระเสวยอายุบุคคล เมื่อพระองค์ใดเริ่มเสวยอายุ ก็ต้องทำพิธีรับ เมื่อพระองค์ใดออก ก็ควรทำพิธีส่ง เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่ตนเอง ในการที่เทพดาประจำวันนั้น จะได้รักษา อายุให้แก่ตนต่อไป

การเตรียมการ

- ๑) เครื่องพิธีสงฆ์
- ๒) เครื่องบูชาเทวดา
 - (๑) บายศรีปากชาม
 - (๒) เครื่องมัจฉมังสะ ๖ (กุ้ง ปู ปลา หัวหมู เป็ด และไก่)

(๓) ขนมนม และเนย (ขนมต้มแดง ขนมต้มขาว ขนมหุช้าง ขนมเลื้อมีอนาง มะพร้าวอ่อน กล้วยน้ำไทย หรือกล้วยน้ำว่า ผลไม้ต่าง ๆ ที่มีชื่อเป็นมงคล นม เนย ขนมทองหยิบ ขนมทองหยอด ขนมฝอยทอง เป็นต้น

(๔) เครื่องรับเทวดา คือ ภาชนะใส่น้ำ ๑ ที่ หนักและพลู

(๕) ธงใหญ่ ธงประจำเทวดานพเคราะห์ ธงเล็ก (ธงสีต่าง ๆ) ตามกำลังวัน (ธงใหญ่ ๙ ธง ธงเล็ก ๑๐๘ ธง) พร้อมทั้งกระทรงบัตรพลี เครื่องบูชาเทวดาเหล่านี้ตั้งไว้บนโต๊ะที่ปูผ้าขาวแล้ว

๓) รูป เทียน สำหรับพิธี คือ เทียนชัย เทียนมงคล อย่างละ ๑ เล่ม

๔) รูป เทียน สำหรับบูชาเทวดานพเคราะห์ อย่างละ ๑๐๘

๕) ชั้นสาครขนาดใหญ่ ๑ ชั้น

๖) ตู้เทียนชัย ๑ ตู้

๗) เติริยมหาฤกษ์ เนื่องจากการจุดเทียนชัยจะต้องมีฤกษ์ในการประกอบพิธี

๘) เติริยมนิมิตพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์

๙) จตุปัจจัยไทยธรรมถวายพระสงฆ์

แนวทางการปฏิบัติงาน

๑) เมื่อถึงเวลาตามกำหนดเจ้าภาพและผู้ร่วมพิธีพร้อมกัน

๒) เจ้าภาพจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย (กราบ ๓ ครั้ง)

๓) ถวายพัตรรองที่ระลิก (ถ้ามี)

๔) ศาสนพิธีกรอาราธนาศีล

๕) เจ้าภาพและผู้ร่วมพิธีรับศีลพร้อมกัน

๖) เจ้าภาพจุดธูปเทียนบูชาเทวดานพเคราะห์

๗) โหราจารย์ หรือพราหมณ์กล่าว ชุมนุมเทวดา (สคฺเค กาเม...) จบ

๘) ศาสนพิธีกรอาราธนาพระปริตร

๙) พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์

๑๐) ศาสนพิธีกรส่งเทียนชนวนให้เจ้าภาพจุดเทียนชัย และเทียนมงคล (เมื่อพระสงฆ์ขึ้นบท สรณคมน์ (พุทฺธ...))

๑๑) เจ้าภาพจุดเทียนชัย และเทียนมงคล

๑๒) พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ สลับกับโหราจารย์หรือพราหมณ์สวดบูชาเทพารักษ์

ดังนี้

(๑) โหรบูชาพระอาทิตย์

พระสงฆ์สวดโมรปริตร

(๒) โหรบูชาพระจันทร์

พระสงฆ์สวดอภัยปริตร

(๓) โหรีบูชาพระอังคาร	พระสงฆ์สวดกรณียเมตตสูตร
(๔) โหรีบูชาพระพุธ	พระสงฆ์สวดขันธปริตร
(๕) โหรีบูชาพระเสาร์	พระสงฆ์สวดอังกุลีมาลปริตร
(๖) โหรีบูชาพระพฤหัสบดี	พระสงฆ์สวดรัตนสูตร
(๗) โหรีบูชาพระศุกร์	พระสงฆ์สวดอาฏานาฏิยปริตร
(๘) โหรีบูชาพระราหู	พระสงฆ์สวด ดังนี้

กลางคืน สวดจันทรปริตร

กลางวัน สวดสุริยปริตร

(๙) โหรีบูชาพระเกตุ	พระสงฆ์สวดชัยปริตร

๑๓) เมื่อพระสงฆ์สวดพระปริตรประจำนพเคราะห์ห้องคี่ใด เจ้าภาพหรือผู้แทน จดรูปเขียนเท่ากับกำลังพระเคราะห์ห้องคี่นั้น ๆ และเมื่อพระสงฆ์ขัดตำนานบท รัตนสูตร เจ้าภาพจุดเทียนน้ำพระพุทธรณ์

๑๔) เมื่อพระสงฆ์เจริญพระพุทธรณ์ จบ

๑๕) ศาสนพิธีกรวางเครื่องจตุปัจจัยไทยธรรมเบื้องหน้าพระสงฆ์

๑๖) เจ้าภาพประเคนจตุปัจจัยไทยธรรม

๑๗) พระสงฆ์อนุโมทนา

๑๘) เจ้าภาพกรวดน้ำ-รับพร

๑๙) นำน้ำพระพุทธรณ์เติมลงในน้ำเทพมนต์

๒๐) ได้ฤกษ์หลังน้ำพระพุทธรณ์ นิมนต์ประธานสงฆ์ประพรมน้ำพระพุทธรณ์ (ขณะนี้พระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา ดนตรีบรรเลงเพลงมหาฤกษ์)

๒๑) ผู้ที่เคารพนับถือหลังน้ำพระพุทธรณ์

๒๒) เสร็จพิธี

หมายเหตุ

๑) เทียนชัย สูงเท่าตัวเจ้าภาพ หน้า ๘๐ บาท ใส่เทียนเท่าอายุ บวก ๑ (อายุ ๖๐ ใส่ ๖๑ เล้น)

๒) เทียนมงคล สูงเท่ากับความยาวที่วัดโดยรอบศีรษะเจ้าภาพ หน้า ๓๒ บาท ใส่เทียนเท่าอายุ (ตั้งอยู่ในขันสาคร)

๓) เทียนกำลังนพเคราะห์ ใช้เทียนขี้ผึ้งหนักเล่มละ ๑ สลึง ยาวขนาดนิ้วชี้โดยประมาณ จำนวน ๑๐๘ เล่ม

๔) เทียนหนักเล่มละ ๑ บาท ๒๐ เล่ม สำหรับปักที่บัตรพลี ๙ เล่ม เทียนน้ำมัน ๒ เล่ม เทียนขนวน ๒ เล่ม

๕) เขียนนพเคราะห์ ๑๐๘ เล่ม ใช้จุดและปักที่ขอบชั้นสาครเป็นน้ำเทพมนต์ ทุกครั้งที่
โหราจารย์หรือพราหมณ์สวดบูชานพเคราะห์ จะใช้ก็เล่มจุดบูชาตามกำลังวัน

๖) กำลังนพเคราะห์มีดังนี้ พระอาทิตย์ ๖ พระจันทร์ ๑๕ พระอังคาร ๘ พระพุธ ๑๗
พระพฤหัสบดี ๑๙ พระศุกร์ ๒๑ พระเสาร์ ๑๐ พระราหู ๑๒ พระเกตุ ๙

พิธีทำบุญครบรอบวันเกิดของผู้วายชนม์

ในปัจจุบันมีพิธีทำบุญอีกงานหนึ่ง ซึ่งถือเป็นงานมงคล เนื่องจากการปรารภถึงวันเกิด
ของบรรพบุรุษที่ได้วายชนม์ไปแล้ว มาเป็นเหตุในการบำเพ็ญกุศลเพื่ออุทิศให้แก่ผู้ที่ยายชนม์ไปแล้ว
และเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูต่อบุคคลที่ผู้ปรารภเหตุแห่งการบำเพ็ญกุศลมีต่อบุพการีชน
ทั้งหลาย งานนี้ถือว่าเป็นงานมงคลเช่นเดียวกับการบำเพ็ญกุศลฉลองอัฐิของผู้ที่ยายชนม์ไปแล้ว
เช่น การบำเพ็ญกุศลครบรอบ ๑๐๐ ปี วันประสูติของอดีตบูรพมหากษัตริยาธิราช ในส่วนพิธีสงฆ์
ก็มีการบำเพ็ญกุศลเช่นเดียวกับงานมงคลอื่น เพียงแต่ไม่มีการวงสายสิญจน์ มีการทำน้ำพระพุทธรณ์
หรือไม่ก็ได้ พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ในงานมงคล คือ จุลราชปริตร (เจ็ดตำนาน) หรือ
มหाराชปริตร (สิบสองตำนาน) แล้วแต่กรณี และจะมีการแสดงพระธรรมเทศนา อันเป็นการเทศนา
เพื่อปรารภคุณูปการของผู้วายชนม์ที่มีต่อบุคคลหรือประเทศชาติแล้วแต่กรณีด้วยก็ได้

การเตรียมการ

- ๑) จัดเตรียมอุปกรณ์เครื่องใช้ในงานมงคล
- ๒) โต๊ะหมู่บูชา พระพุทธรูป พร้อมเครื่องนมัสการ จำนวน ๑ ชุด
- ๓) โต๊ะหมู่บูชา สำหรับประดิษฐานอัฐิ หรือสิ่งอันเป็นเครื่องหมายแทนผู้วายชนม์
พร้อมเครื่องบูชา และเครื่องทองน้อย จำนวน ๑ ชุด
- ๔) เครื่องรับรองพระสงฆ์ ตามจำนวนพระสงฆ์ที่ได้นิมนต์
- ๕) นิมนต์พระสงฆ์เพื่อเจริญพระพุทธมนต์
- ๖) จัดปัจจัยไทยธรรมถวายพระสงฆ์
- ๗) ไตรจีวรสำหรับถวายพระสงฆ์แสดงพระธรรมเทศนาและเจริญพระพุทธมนต์
- ๘) ภูเขาโยง (กรณีมีการทอดผ้าบังสุกุล)
- ๙) กรอบน้ำพระพุทธรณ์ พร้อมเทียนทำน้ำพระพุทธรณ์ แต่ไม่ต้องวงสายสิญจน์
- ๑๐) ธรรมาสน์เทศน์ เทียนส่องธรรม เครื่องทองน้อย จำนวน ๒ ชุด (ในกรณีที่มิ
มีการแสดงพระธรรมเทศนา)
- ๑๑) ภัตตาหารสำหรับถวายพระสงฆ์

แนวทางการปฏิบัติงาน

- ๑) เมื่อเจ้าภาพหรือประธานพิธี และผู้ร่วมพิธีพร้อมกัน
- ๒) ประธานพิธีจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย (กราบ ๓ ครั้ง)
- ๓) ประธานพิธีจุดเครื่องทองน้อย (ในกรณีเป็นอัฐิของพระสงฆ์ กราบ ๓ ครั้ง เป็นอัฐิของฆราวาส กราบ ๑ ครั้ง ไม่แบ่มือ)
- ๔) ถวายพัตรรองที่ระลึก (ถ้ามี)
- ๕) เจ้าหน้าที่อาราธนาศีล (ในกรณีมีการแสดงพระธรรมเทศนาให้อาราธนาศีล เมื่อพระสงฆ์จะแสดงพระธรรมเทศนา และไม่ว่ากำหนดการจะให้มีการแสดงพระธรรมเทศนา ก่อนหรือหลังการเจริญพระพุทธมนต์ก็ให้มีการอาราธนาศีลไว้ในช่วงแสดงพระธรรมเทศนา เมื่อรับศีลแล้ว เจ้าหน้าที่จึงจะอาราธนาธรรม)
- ๖) เจ้าหน้าที่อาราธนาพระปริตร
- ๗) พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์
- ๘) เจ้าภาพหรือประธานถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ เมื่อพระสงฆ์ฉันภัตตาหารเสร็จ
- ๙) เจ้าหน้าที่นำเครื่องไทยธรรมตั้งไว้ ณ เบื้องหน้าพระสงฆ์ทุกรูป
- ๑๐) เจ้าภาพหรือประธานประเคนเครื่องไทยธรรมแด่พระสงฆ์
- ๑๑) เจ้าหน้าที่ลาดภูษาโยง
- ๑๒) เจ้าภาพหรือประธานพิธีทอดผ้าไตรบังสุกุล
- ๑๓) พระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุล (สำหรับการทอดผ้าไตรบังสุกุลนี้ พระเถระให้คำแนะนำแก่ผู้เขียนว่า จะใช้เป็นวิธีการโดยถวายเป็นเครื่องไทยธรรมก็ได้ เนื่องจากเป็นงานพิธีที่ปรารถนาผู้ที่วายชนม์ไปแล้วเป็นเหตุ หรือจะใช้วิธีถวายเป็นเครื่องจตุปัจจัยไทยธรรมเช่นเดียวกับงานมงคลก็ได้)
- ๑๔) พระสงฆ์อนุโมทนา
- ๑๕) เจ้าภาพหรือประธานพิธีกรวดน้ำ-รับพร
- ๑๖) เสร็จพิธี

การจัดงานมงคลและอวมงคลในโอกาสเดียวกัน

ในพิธีทำบุญงานมงคลในปัจจุบัน เช่น ในกรณีที่เจ้าภาพได้ประกอบพิธีทำบุญเนื่องในโอกาสที่ตนเองได้รับเลื่อนยศ หรือเครื่องราชอิสริยาภรณ์ หรือมีการทำบุญอายุวันเกิด เจ้าภาพมักจะนิยมให้มีการทำบุญอุทิศอันเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูต่เวที สื่อเนื่องการที่ตนเองได้รับความเจริญเรื่องมาจนบัดนี้ ก็เพราะได้รับความอุปการะค้ำจุนมาจากบุพการีชน เช่น บิดา มารดา ครู อุปัชฌาย์ อาจารย์ จึงทำให้เจ้าภาพได้มีโอกาสสร้างความเจริญรุ่งเรืองให้แก่ตนเอง เมื่อได้แสดงออกด้วยการทำบุญอุทิศอันเป็นการรำลึกถึงอุปการคุณของบุพการีชนอันตนนับถือแล้ว จึงจะเป็นการประกอบพิธีทำบุญเพื่อความเป็นสิริมงคลให้แก่ตนเองภายหลัง ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูต่เวที อันเป็นเครื่องหมายของคนดี ตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา

การเตรียมการ

- ๑) จัดเตรียมอุปกรณ์เครื่องใช้งานมงคล (ตามที่กล่าวไว้ในบทที่ ๒)
- ๒) อุปกรณ์เครื่องใช้งานอวมงคล (ตามที่กล่าวไว้ในบทที่ ๒)
- ๓) สถานที่ประกอบพิธี
 - ๔) โต๊ะหมู่บูชา พร้อมพระพุทธรูป และเครื่องนมัสการ
 - ๕) โต๊ะหมู่บูชา สำหรับตั้งอัฐิหรือป้ายบรรพบุรุษ พร้อมเครื่องบูชา
 - ๖) ภูเขาโยง พร้อมแถบทองหรือสายโยง
 - ๗) สายสิญจน์
 - ๘) ครอบน้ำสำหรับทำน้ำพระพุทธมนต์
 - ๙) ผ้าสบง ผ้าไตรจีวร หรือผ้าที่พระสงฆ์สามารถใช้ได้
- ๑๐) ภัตตาหารถวายพระสงฆ์ (ในกรณีมีการจัดเลี้ยงพระสงฆ์)
- ๑๑) เครื่องจุดปัจจัยไทยธรรมถวายพระสงฆ์

แนวทางการปฏิบัติงาน

- ๑) ผู้ร่วมงานพร้อมกัน ณ มณฑลพิธี
- ๒) ประธานจุดธูปเทียนเครื่องทองน้อยหน้าอัฐิ กราบ ๑ ครั้ง หรือน้อมไหว้ (ในกรณีเป็นอัฐิของพระสงฆ์ กราบ ๓ ครั้ง)
 - ๓) พิธีกรนิมนต์พระสงฆ์สวดมาติกา (ถ้ามี)
 - ๔) เมื่อพระสงฆ์สวดมาติกาถึงบท เหตุปัจจัย..... (ถ้ามี)
 - ๕) พิธีกรนำจุดปัจจัยไทยธรรมวางไว้ ณ เบื้องหน้าพระสงฆ์ทุกรูป (ถ้ามี)
 - ๖) เมื่อพระสงฆ์สวดมาติกาจบ เชิญเจ้าภาพถวายจุดปัจจัยไทยธรรม (ถ้ามี)

๗) พิธีกรลาตูลาโยง (ถ้าไม่มีการสวดมาติกาและถวายเครื่องไทยธรรม พิธีกรลาตูลาโยง
ในขณะที่เจ้าภาพจุตูปเทียนเครื่องทองน้อย)

๘) เชิญผ้าสรง หรือไตรจีวรให้เจ้าภาพทอดผ้าบังสุกุล

๙) เจ้าภาพทอดผ้าบังสุกุล (วิธีทอดผ้าบังสุกุลให้วางผ้าขวางทับฐานโยง) แล้วกลับมา
ที่เดิม

๑๐) พระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุล

๑๑) พระสงฆ์อนุโมทนา

๑๒) ประธานกรวดน้ำ-รับพร (เป็นเสร็จพิธีบังสุกุล และเป็นการตัดตอนงานพิธีอวมงคล)

๑๓) เจ้าภาพจุตูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย (กราบ ๓ ครั้ง) เป็นการเริ่มงานพิธีมงคล

๑๔) เจ้าภาพถวายพัตรหรือตาลปัตรที่ระลึก (ถ้ามี)

๑๕) พิธีกรอาราธนาศีล

๑๖) ประธานสงฆ์ให้ศีล เจ้าภาพและผู้ร่วมพิธีรับศีลพร้อมกัน

๑๗) พิธีกรอาราธนาพระปริตร

๑๘) พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์

๑๙) พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ถึงบท “อเสวนา จ พาลน.....”

๒๐) ประธานจุดเทียนที่ครอบน้ำพระพุทธมนต์แล้วยกประเคนประธานสงฆ์ น้อมไหว้

๒๑) ประธานพร้อมผู้ร่วมพิธีประเคนภัตตาหารถวายพระสงฆ์

๒๒) พระสงฆ์ฉันภัตตาหารเสร็จเรียบร้อยแล้ว

๒๓) พิธีกรนำเครื่องจตุปัจจัยไทยธรรมมาวางไว้ ณ เบื้องหน้าพระสงฆ์

๒๔) เจ้าภาพประเคนจตุปัจจัยไทยธรรมถวายพระสงฆ์

๒๕) พระสงฆ์อนุโมทนา

๒๖) เจ้าภาพกรวดน้ำ-รับพร

๒๗) พระสงฆ์ประพรมน้ำพระพุทธมนต์

๒๘) เสร็จพิธี

ในกรณีมีการแสดงพระธรรมเทศนา

๑) ผู้ร่วมงานพร้อมกัน ณ มณฑลพิธี

๒) พระสงฆ์ขึ้นนั่ง ณ อาสนะบนอาสน์สงฆ์

๓) ประธานพิธีจุตูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย กราบ ๓ ครั้ง

๔) ประธานพิธีจุดเทียนส่องธรรม (เทียนดูหนังสือเทศน์) และจุตูปเทียนเครื่องทองน้อย

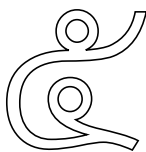
บูชาธรรม

- ๕) พระสงฆ์ขึ้นสู่ธรรมาสน์
- ๖) ศาสนพิธีกรเชิญเทียนส่องธรรมไปตั้งบนธรรมาสน์
- ๗) ศาสนพิธีกรอาราธนาศีล ทุกคนรับศีล จบ
- ๘) ศาสนพิธีกรอาราธนาธรรม
- ๙) พระสงฆ์แสดงพระธรรมเทศนา จบ อนุโมทนาบนธรรมาสน์
- ๑๐) ประธานพิธีกรรดน้ำ-รับพร
- ๑๑) ศาสนพิธีกรเชิญเทียนส่องธรรมออก รับพระสงฆ์ลงจากธรรมาสน์
- ๑๒) ประธานพิธีประเคนจตุปัจจัยไทยธรรมเครื่องกัณฑ์เทศน์
- ๑๓) เสร็จพิธี

หมายเหตุ ในพิธีใดที่มีการแสดงพระธรรมเทศนา เจ้าหน้าที่ปฏิบัติดังนี้

- ๑) ให้อาราธนาศีลและรับศีล ก่อนที่พระสงฆ์แสดงพระธรรมเทศนา
- ๒) ถ้ามีการเจริญพระพุทธมนต์ หรือสวดพระพุทธมนต์ก่อน เมื่อประธานจุดธูปเทียนนมัสการพระรัตนตรัยแล้ว ให้อาราธนาพระปริตร
- ๓) ให้อาราธนาศีล เมื่อพระสงฆ์จะแสดงพระธรรมเทศนา

บทที่

แนวทางการจัดงานอวมงคล

การปฏิบัติงานพิธีที่กล่าวมานั้น เป็นการกล่าวถึงงานพิธีมงคลเป็นส่วนใหญ่ ส่วนพิธีการที่เกี่ยวกับงานอวมงคล แม้มีกล่าวบ้างก็เป็นส่วนน้อย ซึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับพิธีงานอวมงคล แบ่งเป็น ๒ ส่วน

ส่วนที่ ๑ การเตรียมการขอพระราชทานน้ำหลวงอาบศพ การขอพระราชทานเพลิงศพ การขอรับหีบเพลิงพระราชทาน และขั้นตอนการปฏิบัติ

ส่วนที่ ๒ การเตรียมการและขั้นตอนการทำบุญ และการฌาปนกิจศพ

ส่วนที่ ๑ การเตรียมการขอพระราชทานน้ำหลวงอาบศพ การขอพระราชทานเพลิงศพ การขอรับหีบเพลิงพระราชทาน และขั้นตอนการปฏิบัติ

การขอพระราชทานน้ำหลวงอาบศพ^๑

น้ำหลวงอาบศพ

^๑ การขอพระราชทานน้ำหลวงอาบศพ สำนักพระราชวัง

น้ำหลวงอาบศพที่ได้รับพระราชทาน

ส่วนกลาง มีน้ำ ๓ ชนิด

- ๑) น้ำเปล่า
- ๒) น้ำขมิ้น
- ๓) น้ำอบไทย

ส่วนภูมิภาค มีน้ำ ๒ ชนิด

- ๑) น้ำขมิ้น
- ๒) น้ำอบไทย

หลักเกณฑ์ในการขอพระราชทานน้ำหลวงอาบศพ

- ๑) พระสมณศักดิ์ ตั้งแต่ชั้น “พระครูสัญญาบัตร” ขึ้นไป และพระภิกษุสามเณรเปรียญธรรม ๙ ประโยค
- ๒) พระราชวงศ์ ตั้งแต่ชั้น “หม่อมเจ้า” ขึ้นไป
- ๓) ผู้ที่ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์
- ๔) ข้าราชการตั้งแต่ระดับ ๓ ขึ้นไป
- ๕) ข้าราชการฝ่ายทหาร ตำรวจ ยศชั้นร้อยตรี เรือตรี เรืออากาศตรี ร้อยตำรวจตรีขึ้นไป
- ๖) ผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ตั้งแต่ “เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย” (บ.ม.) ขึ้นไป และ “เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย” (บ.ม.) ขึ้นไป
- ๗) ผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ “จุลจอมเกล้า”
- ๘) ผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์เหรียญ “รัตนภรณ์” รัชกาลปัจจุบัน
- ๙) ประธานองค์กรต่าง ๆ ที่กำหนดในรัฐธรรมนูญ และรัฐมนตรีที่ถึงแก่กรรมในขณะดำรงตำแหน่ง

๑๐) บิดาและมารดาของผู้ดำรงตำแหน่งองคมนตรี นายกรัฐมนตรี ประธานรัฐสภา ประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานวุฒิสภา ประธานศาลฎีกา ประธานองค์กรต่าง ๆ ที่กำหนดในรัฐธรรมนูญและรัฐมนตรีที่ถึงแก่กรรม ในขณะบุตรดำรงตำแหน่ง

๑๑) สภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ที่ถึงแก่กรรมในขณะดำรงตำแหน่ง

๑๒) ผู้ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เป็นกรณีพิเศษ

หมายเหตุ บุคคลผู้ทำลายชีพตนเอง และผู้ต้องอาญาแผ่นดินไม่พระราชทานน้ำหลวง และเครื่องเกียรติยศประกอบศพ

**ขั้นตอนการขอพระราชทานน้ำหลวงอาบน้ำ
เจ้าภาพหรือทายาทจะต้องจัดเตรียมและปฏิบัติ ดังนี้**

- ๑) จัดดอกไม้กระถาง ๑ กระถาง
- ๒) รูปไม้ระกำ ๑ ดอก
- ๓) เทียน ๑ เล่ม มีพานรองพร้อม
- ๔) หนังสือกราบบังคมทูลลา (ไม่ต้องลงนามท้ายหนังสือ)
- ๕) ไบรณะบัตร
- ๖) หลักฐานที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงสุดที่ได้รับ

เจ้าภาพหรือทายาทนำสิ่งดังกล่าว ๑-๔ ไปกราบถวายบังคมลา โดยติดต่อกับกองพระราชพิธี สำนักพระราชวัง ในพระบรมมหาราชวัง ตั้งแต่เวลา ๐๘.๓๐ ถึง ๑๖.๓๐ น. ทุกวัน ไม่เว้นวันหยุดราชการ พร้อมทั้งนำไบรณะบัตร และหลักฐานที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงสุดที่ได้รับไปแสดงแก่เจ้าหน้าที่กองพระราชพิธี เพื่อสำนักพระราชวังจัดเครื่องเกียรติยศประกอบศพที่จัดพระราชทานชั้นของเครื่องเกียรติยศ ส่วนพระสงฆ์สมณศักดิ์ ไม่ต้องมีดอกไม้รูปเทียน เป็นหน้าที่ของกรมการศาสนาแจ้งการมรณภาพ และขอพระราชทาน

ตัวอย่างหนังสือกราบบังคมทูลลา

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ดอกไม้รูปเทียนของข้าพระพุทธเจ้า.....(ชื่อผู้ถึงแก่กรรม)..... เครื่องราชอิสริยาภรณ์.....

อายุ.....ปี ข้าราชการ.....ชั้น.....สังกัด.....

ขอพระราชทานกราบถวายบังคมลา (ถึงแก่กรรม, ถึงแก่อนิจกรรม, ถึงแก่อสัญกรรม
.....ด้วยโรค.....

ที่.....อำเภอ.....จังหวัด.....เมื่อวันที่.....

เดือน.....พ.ศ.เวลา.....น.

ควรมิควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ขอเดชะ

หมายเหตุ หนังสือกราบบังคมทูลลานี้ ไม่ต้องลงนามท้ายหนังสือ

การสงฆ์/อาบนํ้าศพให้ปฏิบัติดังนี้

- ๑) การสงฆ์/อาบนํ้าหลวง ให้รดที่อกของศพ
- ๒) การสงฆ์/อาบนํ้าหลวง ให้ปฏิบัติเป็นลำดับสุดท้าย
- ๓) ศพฆราวาส ให้ยกศีรษะศพขึ้นเล็กน้อยเพื่อรับนํ้าหลวง

การจัดสถานที่และลำดับขั้นตอนพิธีพระราชทานนํ้าหลวงอาบนํ้าศพ

๑) ไกลกำหนดเวลาเจ้าหน้าที่เชิญนํ้าหลวงฯ มาถึง (เจ้าภาพอรับ) แล้วเชิญไปตั้งไว้ที่โต๊ะด้านศีรษะของศพ

- ๒) ได้เวลาเจ้าหน้าที่เชิญนํ้าหลวงไปตั้งไว้ยังโต๊ะที่จัดเตรียมไว้
- ๓) เมื่อได้เวลาตามที่กำหนดเชิญประธานประกอบพิธี
- ๔) ประธานถวายความเคารพไปทางทิศที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับอยู่
- ๕) (ในส่วนกลาง) รับคนโทนํ้าเปล่ารดที่อกของศพ แล้วรดนํ้าขมิ้นและนํ้าอบไทย
- ๖) (ในส่วนภูมิภาค) รदनํ้าขมิ้น และนํ้าอบไทย ตามลำดับ
- ๗) ทำความเคารพศพ เป็นเสร็จพิธี

การแต่งกาย

- ๑) เจ้าหน้าที่เชิญนํ้าหลวงฯ แต่งเครื่องแบบปกติขาวไว้ทุกข์
- ๒) ประธานและผู้ร่วมพิธี แต่งเครื่องแบบปกติขาวไว้ทุกข์ ชุดสากลไว้ทุกข์ หรือ ชุดสุภาพไว้ทุกข์

การขอพระราชทานเพลิงศพ^๒

ไฟพระราชทานเพลิงศพ

^๒ การขอหีบเพลิงพระราชทาน สำนักพระราชวัง

หีบเพลิงพระราชทาน

ไฟพระราชทาน ประกอบด้วย

- ๑) เทียนจุดไฟ พร้อมโคม (เจ้าหน้าที่สำนักพระราชวังเป็นผู้ถวาย)
- ๒) พานเครื่องขมา และดอกไม้จันทน์พระราชทานเพื่อจุดไฟพระราชทาน

หีบเพลิงพระราชทาน ประกอบด้วย

- ๑) เทียนชนวน ๑ เล่ม
- ๒) ไม้ขีดไฟ ๑ กลัก
- ๓) ดอกไม้จันทน์ รูปไม้ระกำ และเทียน ๑ ชูต

การขอพระราชทานเพลิงศพพระสมณศักดิ์ทั่วประเทศ เป็นภารกิจหน้าที่ของกรมการศาสนาในการประสานกับสำนักพระราชวังและจังหวัด โดยวัดที่มีความประสงค์จะดำเนินการขอพระราชทานเพลิงศพพระสมณศักดิ์ ต้องทำหนังสือผ่านเจ้าคณะจังหวัด หรือสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดจะทำหนังสือในนามผู้ว่าราชการจังหวัดส่งไปยังกรมการศาสนา เพื่อดำเนินการตามขั้นตอนผ่านเลขาธิการพระราชวัง เมื่อทางสำนักพระราชวังดำเนินการเรียบร้อยแล้ว กรมการศาสนาจะรับหีบเพลิงจากกองพระราชพิธี สำนักพระราชวัง แล้วนำส่งให้จังหวัดในนามผู้ว่าราชการจังหวัด เพื่อบริการให้สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดดำเนินการตามหน้าที่ต่อไป

การขอพระราชทานเพลิงศพให้แก่บุคคลต่าง ๆ ที่เป็นฆราวาสหน่วยราชการต่าง ๆ ที่สังกัด เจ้าภาพหรือทายาทผู้ประสงค์ขอพระราชทานเพลิงศพ จะต้องทำหนังสือแจ้งไปยังกระทรวงเจ้าสังกัดของผู้ถึงแก่กรรม เพื่อให้เจ้าสังกัดทำเรื่องเสนอเลขาธิการพระราชวัง โดยระบุ

- ๑) ชื่อ ตำแหน่ง ชั้น ยศ ของผู้ถึงแก่กรรม
- ๒) ถึงแก่กรรมด้วยโรคอะไร ที่ไหน เมื่อใด
- ๓) ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ อะไรบ้าง
- ๔) มีความประสงค์จะขอรับพระราชทานเครื่องเกียรติยศประกอบศพ อย่างไรบ้าง
- ๕) ประกอบการฌาปนกิจศพที่วัดไหน จังหวัดไหน วัน เวลาใด

การขอพระราชทานเพลิงศพ เป็นกรณีพิเศษ เจ้าภาพหรือทายาท ผู้ประสงค์ขอพระราชทานเพลิงศพเป็นกรณีพิเศษ ต้องทำหนังสือถึงเลขาธิการพระราชวัง โดยระบุ

- ๑) ชื่อ-สกุล และประวัติโดยย่อของผู้ถึงแก่กรรม
- ๒) ถึงแก่กรรมด้วยโรคอะไร ที่ไหน เมื่อใด
- ๓) ระบุคุณงามความดีที่เป็นประโยชน์ แก่ประเทศชาติ หรือคุณสมบัติตามหลักเกณฑ์

การพิจารณาการขอพระราชทาน เพลิงศพ เป็นกรณีพิเศษ

- ๔) ระบุวัน เวลา สถานที่ที่จะประกอบการฌาปนกิจ

กรณีที่เป็นผู้ทำคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา จะต้องทำเรื่องผ่านมายังกรมการศาสนา เพื่อทำหนังสือประกอบความเห็นไปยังเลขาธิการพระราชวัง ด้วย

หลักฐานที่ต้องนำมาแสดงในการขอพระราชทานเพลิงศพ เป็นกรณีพิเศษ มีดังนี้

- ๑) ใบมรณบัตร ของผู้ถึงแก่กรรม
- ๒) ทะเบียนบ้านของทายาทของผู้ถึงแก่กรรม
- ๓) บัตรประจำตัวประชาชน หรือบัตรข้าราชการ ของทายาทของผู้ถึงแก่กรรม
- ๔) หนังสือรับรองจากหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ ใบนุโมทนาบัตร ใบประกาศเหรียญกล้าหาญ

หรือเหรียญชัยสมรภูมิ

ทั้งนี้ ต้องนำเอกสารต้นฉบับและสำเนาแนบมาพร้อมกับหนังสือด้วย

หลักเกณฑ์การขอพระราชทานเพลิงศพ

ผู้มีสิทธิได้รับพระราชทานน้ำหลวง เพลิงหลวง และหีบเพลิง ต้องมีตำแหน่งชั้น และยศ ดังต่อไปนี้

๑) พระสมณศักดิ์ ตั้งแต่ชั้น “พระครูสัญญาบัตร” ขึ้นไป และพระภิกษุ สามเณร เปรียญธรรม ๙ ประโยค

๒) พระราชวงศ์ ตั้งแต่ชั้น “หม่อมเจ้า” ขึ้นไป

๓) ผู้ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์

- ๔) ข้าราชการพลเรือน ตั้งแต่ระดับ ๓ ขึ้นไป
- ๕) ข้าราชการฝ่ายทหาร ตำรวจ ยศชั้นร้อยตรีขึ้นไป
- ๖) ผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ตั้งแต่ “เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย” (บ.ม.) ขึ้นไป และ “เบญจมาภรณ์มณฑลไทย” (บ.ม.) ขึ้นไป
- ๗) ผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ “จุลจอมเกล้า” (จ.จ.) หรือ “ตราสืบตระกูล” (ต.จ.) ขึ้นไป
- ๘) ผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์เหรียญ “รัตนภรณ์” รัชกาลปัจจุบัน
- ๙) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาจังหวัด สมาชิกสภาเทศบาล ที่ถึงแก่กรรมในขณะที่ดำรงตำแหน่ง
- ๑๐) รัฐมนตรี
- ๑๑) ผู้ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เป็นกรณีพิเศษ
- หลักเกณฑ์การขอพระราชทานเพลิงศพ เป็นกรณีพิเศษ**
- ผู้ที่สมควรได้รับการพิจารณา ในการขอพระราชทานเพลิงศพเป็นกรณีพิเศษ ควรอยู่ในหลักเกณฑ์ ดังนี้
- ๑) ผู้ที่อยู่ในราชสกุล ชั้นหม่อมราชวงศ์และหม่อมหลวง
- ๒) พนักงานรัฐวิสาหกิจระดับสูง
- ๓) ผู้ที่ได้รับพระราชทานเหรียญราชรุจิ เหรียญกล้าหาญ และเหรียญชัยสมรภูมิ
- ๔) ผู้ที่ทำประโยชน์ให้กับประเทศชาติ เช่น ศิลปินแห่งชาติ นักกีฬาระดับชาติ อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อดีตสมาชิกวุฒิสภา อดีตสมาชิกสภาจังหวัด หรืออดีตสมาชิกสภาเทศบาล
- ๕) ผู้ทำคุณประโยชน์ เช่น บริจาคเพื่อการกุศลคิดเป็นมูลค่าไม่น้อยกว่า ๕๐๐,๐๐๐ บาท บริจาคร่างกาย หรืออวัยวะ
- ๖) บิดามารดาของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ระดับ ๖ ขึ้นไป หรือเทียบเท่าขึ้นไป
- ๗) บิดามารดาของผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ “ตรีตราภรณ์ช้างเผือก” (ต.ช.) ขึ้นไป
- ๘) บิดามารดาของพระสมณศักดิ์ ตั้งแต่ชั้น “พระครูสัญญาบัตร” ขึ้นไป
- ๙) บิดามารดาของข้าราชการทหาร ตำรวจ ตั้งแต่ระดับพันโท นาวาโท นาวาอากาศโท และพันตำรวจโทขึ้นไป
- หมายเหตุ** บุคคลผู้ทำลายชีพตนเอง และผู้ต้องอาญาแผ่นดินไม่พระราชทานเพลิง และเครื่องประกอบเกียรติยศ

ข้อกำหนดของกองพระราชพิธี

๑) ผู้มีสิทธิได้รับพระราชทานเพลิงศพ ถ้าจะพระราชทานในต่างจังหวัด (นอกเขตรัศมี ๕๐ กม. จากพระบรมมหาราชวัง) ยกเว้นปริณทล ไกลกรุงเทพฯ ทางสำนักพระราชวังจะได้จัดหีบเพลิง ให้กระทรวงเจ้าสังกัดรับส่งไปพระราชทานเพลิง หรือให้เจ้าภาพศพไปติดต่อขอรับหีบเพลิงพระราชทานที่กองพระราชพิธี สำนักพระราชวัง

๒) กรณีพระราชทานเพลิงศพ ทั้งตามเกณฑ์ที่ได้รับพระราชทานและกรณีพิเศษที่ไม่มีเครื่องเกียรติยศประกอบศพในกรุงเทพฯ ทางสำนักพระราชวังจะได้จัดเจ้าพนักงานเชิญเพลิงหลวงไปพระราชทานโดยรถยนต์หลวง ทั้งนี้ เจ้าภาพไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น ยกเว้นกรณีปริณทลในรัศมี ๕๐ กิโลเมตร จากพระบรมมหาราชวัง เจ้าภาพจะต้องจัดรถรับ-ส่งให้กับเจ้าหน้าที่เชิญเพลิงด้วย

๓) สำหรับเครื่องประกอบเกียรติยศ ได้แก่ หีบ โกศ ฉัตรตั้ง นั้น ทางสำนักพระราชวังจะได้เชิญไปประกอบ และจะตั้งไว้มีกำหนดเพียง ๗ วัน เมื่อพ้นไปแล้ว เจ้าภาพหรือทายาทยังไม่กำหนดพระราชทานเพลิง ถ้าทางราชการมีความจำเป็น ก็จะถอนส่วนประกอบลงนอกของหีบหรือโกศไปใช้ในราชการต่อไป

๔) ในการพระราชทานเพลิงนั้น เมื่อเจ้าหน้าที่เชิญเพลิงพระราชทาน หรือเจ้าภาพเชิญหีบเพลิงไปถึงมณฑลพิธี ในการนี้ห้ามเปิดหรือบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี เนื่องจากเป็นการไม่เหมาะสม

๕) เจ้าภาพงานพระราชทานเพลิงศพ เมื่อจะขอรับหมายรับสั่ง ให้ติดต่อขอรับได้ที่เจ้าหน้าที่กองพระราชพิธี โทรศัพท์ ๐-๒๒๒๔-๔๗๔๗ ต่อ ๔๕๐๑

๖) ก่อนงานพระราชทานเพลิงศพ ๑ วัน ให้เจ้าภาพติดต่อยืนยันความถูกต้องกับเจ้าหน้าที่กองพระราชพิธี ที่หมายเลข ๐-๒๒๒๒-๒๗๓๕ (เฉพาะเพลิงที่เชิญโดยเจ้าหน้าที่)

๗) หากมีข้อสงสัยประการใด สามารถติดต่อสอบถามเพิ่มเติมได้ที่ โทรศัพท์ ๐-๒๒๒๑-๐๘๗๓

กองพระราชพิธี สำนักพระราชวัง

โทร. ๐-๒๒๒๑-๐๘๗๓, ๐-๒๒๒๑-๗๑๘๒ และ ๐-๒๒๒๒-๒๗๓๕

แนวปฏิบัติงานในการพระราชทานเพลิงศพ

วิธีปฏิบัติในการพระราชทานเพลิงศพ ในกรุงเทพมหานคร และรัศมี ๕๐ กิโลเมตร

- เวลา.....น. - รถยนต์รับพนักงานพระราชพิธีเชิญเพลิงหลวงพระราชทานออกจากพระบรมมหาราชวัง
- เวลา.....น. - เจ้าภาพตั้งแถวรอรับเพลิงหลวงพระราชทานตามความเหมาะสมกับสถานที่
- เวลา.....น. - พนักงานพระราชพิธีเชิญเพลิงหลวงลงจากรถยนต์ และยืนอยู่กับที่
- พนักงานพระราชพิธีเชิญเพลิงหลวงพระราชทานขึ้นสู่เมรุ
 - เจ้าภาพเดินตาม และหยุดที่หน้าบันไดเมรุ
 - พนักงานพระราชพิธีเชิญเครื่องขมาศพ และเพลิงหลวงพระราชทานวางที่โต๊ะ
 - พนักงานพระราชพิธีคำนับศพ แล้วลงจากเมรุ
 - พนักงานอ่านหมายรับสั่ง อ่านสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ อ่านคำประกาศเกียรติคุณของผู้ที่ได้รับพระราชทานเพลิง (ประวัติโดยย่อ) จบแล้ว
 - พิธีกรเชิญผู้มีเกียรติที่มาในงานพระราชทานเพลิงศพ ยืนสงบนิ่งไว้อาลัย ๑ นาที
 - เจ้าภาพเชิญผู้เป็นประธานในการพระราชทานเพลิงศพขึ้นเมรุ
 - ประธานพิธีทอดผ้าบังสุกุล
 - (ในกรณีทอดผ้าไตรบังสุกุล ถ้าผ้าไตรบังสุกุลเป็นของหลวงพระราชทาน พระสงฆ์ต้องใช้พัดยศขึ้นพิจารณาผ้าบังสุกุล แล้วลงจากเมรุ)
 - ประธานในพิธีฯ หันหน้าไปทางทิศที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับ
 - ถวายความเคารพ
 - หยิบกระถางข้าวตอก กระถางดอกไม้จากพนักงานพระราชพิธีวางที่ฐานพินหน้าหีบศพ
 - แล้วหยิบดอกไม้จันทน์จากพนักงานพระราชพิธี จุดเพลิงพระราชทานจากโคมไฟที่เจ้าพนักงานถือ

- เชิญไฟสวดลงใต้กองฟืน ลงจากเมรุ
- พระสงฆ์ขึ้นเมรุเผาศพก่อน แล้วแขกผู้มีเกียรติกับบรรดาญาติมิตรขึ้นเมรุตามลำดับ
- พนักงานพระราชพิธี สำนักพระราชวัง เดินทางกลับ

หมายเหตุ

- ๑) จัดโต๊ะ ๑ ตัว บุผ้าขาว ตั้งด้านศีรษะศพ สำหรับวางเครื่องขมาศพ และวางโคมไฟหลวง
 - ๒) จัดเตรียมโคมไฟสำหรับต่อเลี้ยงเพลิงพระราชทานจากพนักงานพระราชพิธีนำไปรักษาไว้ เพื่อใช้พระราชทานเพลิงศพเมื่อถึงเวลาเผาจริง
 - ๓) ในกรณีทหาร ตำรวจ ที่ได้กองเกียรติยศ เมื่อประธานวางกระถางข้าวตอก กระถางดอกไม้เครื่องขมาแล้ว ให้เป่าแตรนอน จบแล้ว
 - ๔) เมื่อประธานหยิบธูปเทียน ดอกไม้จันทน์ ให้บรรเลงเพลงเคารพศพ ต่อไฟพระราชทานจากโคมไฟแล้ว วางไว้ใต้กองฟืน เพื่อเป็นการพระราชทานเพลิงศพ
 - ๕) เมื่อเจ้าหน้าที่เชิญเพลิงพระราชทาน หรือเชิญหีบเพลิงพระราชทานไปถึงมณฑลพิธี ห้ามเปิดหรือบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมีในการพระราชทานเพลิงศพ
 - ๖) กรณีพระราชทานเพลิงศพ โดยการเชิญเพลิงของเจ้าหน้าที่ให้เจ้าภาพติดต่อเจ้าหน้าที่งานพิธีการ เพื่อยืนยันก่อนวันพระราชทานเพลิงศพ ๑ วัน
- ในการขอพระราชทานเพลิงศพนั้นจะต้องไม่ตรงกับวันเฉลิมพระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว วันเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ วันเฉลิมฉลองสิริราชสมบัติพระราชพิธีฉัตร (และประเพณีนิยมไม่เผาศพในวันสุก)

การปฏิบัติเกี่ยวกับหีบเพลิงพระราชทาน (ระยะทางห่างจากสำนักพระราชวังเกิน ๕๐ กิโลเมตร)

ตามระเบียบที่สำนักพระราชวังได้วางไว้ เมื่อกระทรวงเจ้าสังกัด ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือเจ้าภาพ แล้วแต่กรณี ได้มีหนังสือแจ้งมายังสำนักพระราชวัง เพื่อขอพระราชทานเพลิงศพ หากศพนั้นอยู่ในเกณฑ์ที่จะได้รับพระราชทานเพลิงศพ สำนักพระราชวังจะได้มีหนังสือแจ้งให้เจ้าภาพศพเพื่อทราบ จากนั้นเจ้าภาพศพหรือเจ้าหน้าที่ของจังหวัดแล้วแต่กรณีให้ส่งเจ้าหน้าที่ไปขอรับหีบเพลิงพระราชทานได้ที่ กองพระราชพิธี สำนักพระราชวัง เมื่อได้รับหีบเพลิงพระราชทานไปแล้วต้องปฏิบัติตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

- ๑) เชิญหีบเพลิงพระราชทานไปวางที่ศาลากลางจังหวัด อำเภอ หรือหน่วยราชการที่สังกัดในท้องถิ่น หรือที่บ้านเจ้าภาพ แล้วแต่กรณี โดยตั้งไว้ในที่อันสมควร และควรมีพานรองรับหีบเพลิงพระราชทานนั้นด้วย

๒) เมื่อถึงกำหนดวันที่ขอพระราชทานเพลิงศพ ทางจังหวัด อำเภอ หรือเจ้าภาพแล้วแต่กรณี จะต้องจัดเจ้าหน้าที่ แต่งเครื่องแบบปกติขาวไว้ทุกข์ เพื่อเชิญหีบเพลิงพระราชทานพร้อมด้วยพานรอง (หนึ่งหีบต่อ ๑ คน) ไปยังเมรุที่จะประกอบพิธี และก่อนที่จะเชิญขึ้นไปตั้งบนเมรุนั้น ควรยกศพขึ้นตั้งเมรุให้เรียบร้อยเสียก่อนแล้วจึงเชิญพานหีบเพลิงพระราชทานขึ้นไปตั้งไว้บนโต๊ะทางด้านศีรษะศพ (บนโต๊ะที่ตั้งหีบเพลิงพระราชทานนั้นจะต้องมีผ้าปูให้เรียบร้อย และห้ามมิให้นำสิ่งหนึ่งสิ่งใดวางร่วมอยู่ด้วยเป็นอันขาด เมื่อเชิญพานหีบเพลิงพระราชทานวางเรียบร้อยแล้วให้ผู้เชิญค่านับเคารพศพ ๑ ครั้ง (แต่ถ้าเป็นศพพระสงฆ์ให้ประนมมือไหว้) แล้วจึงลงจากเมรุ

๓) ขณะที่เชิญพานหีบพระราชทานไปนั้น เจ้าหน้าที่ผู้เชิญจะต้องระมัดระวังกิริยามารยาท โดยอยู่ในอาการสำรวม ไม่พูดคุยกับผู้อื่น และไม่ต้องทำความเคารพผู้ใด และไม่เชิญหีบเพลิงพระราชทานเดินตามหลังผู้หนึ่งผู้ใดเป็นอันขาด

๔) ผู้ที่ไปร่วมงานพระราชทานเพลิงศพ ทั้งประชาชน ข้าราชการ และพนักงาน ลูกจ้าง รัฐวิสาหกิจ ควรแต่งกายไว้ทุกข์ตามประเพณีนิยม ในกรณีลูกหลานหรือญาติ รวมทั้งผู้ที่เคารพนับถือผู้วายชนม์ที่รับราชการ จะแต่งกายชุดปกติขาวไว้ทุกข์ ก็จะเป็นเกียรติแก่ผู้วายชนม์ และยังนับว่าเป็นการถวายพระเกียรติ

๕) ผู้ที่ตั้งแถวรอรับการเชิญหีบเพลิงพระราชทานเดินไปสู่เมรุ ควรเป็นเจ้าภาพงานการแต่งกาย ควรแต่งเครื่องแบบไว้ทุกข์ตามประเพณีนิยม ในกรณีที่ไปเป็นข้าราชการ แต่งกายเครื่องแบบปกติขาว ไว้ทุกข์

๖) ระหว่างที่เจ้าหน้าที่เชิญหีบเพลิงพระราชทานเดินไปสู่เมรุนั้น ประชาชนที่มาร่วมงานควรนั่งอยู่ในความสงบโดยมิต้องยืนขึ้น ไม่ต้องทำความเคารพ และไม่มีกรบรเบรลงเพลงอย่างใดทั้งสิ้น เพราะยังไม่ถึงขั้นตอนของพิธีการ เจ้าหน้าที่ผู้เชิญก็มีใช้ผู้แทนพระองค์ เป็นการปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย

๗) เมื่อถึงกำหนดเวลาพระราชทานเพลิง ให้เจ้าภาพเชิญแขกผู้อาวุโสสูงสุดขึ้นเป็นประธานจุดเทียน

ประธานในพิธีจุดเพลิงที่อาวุโสสูงสุดนั้น หมายถึง อาวุโสทั้งด้านคุณวุฒิและด้านวัยวุฒิ ทั้งนี้ หากมีพระราชวงศ์ตั้งแต่ชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไป หรือราชสกุลที่มีเกียรติในราชการ ซึ่งศพหรือทายาทอยู่ได้บังคับบัญชา หรือเป็นผู้ที่เคารพนับถือ สมควรเชิญบุคคลนั้นเป็นประธาน

๘) ในระยะเวลา ก่อนเจ้าภาพเชิญผู้อาวุโสสูงสุดขึ้นเป็นประธานประกอบพิธีพระราชทานเพลิงนั้น ให้เจ้าหน้าที่ผู้เชิญหีบเพลิงพระราชทานขึ้นไปรออยู่ ณ โต๊ะวางหีบเพลิงพระราชทานบนเมรุ ก่อนเมื่อผู้เป็นประธานทอดผ้าไตรบังสุกุล พระภิกษุได้ชักผ้าบังสุกุลแล้ว ให้เจ้าหน้าที่ผู้เชิญหีบเพลิงพระราชทานแก้อหีบเพลิงพระราชทานออก จากนั้นผู้เป็นประธานปฏิบัติตามขั้นตอนต่อไปนี้

- (๑) ประธานพิธีเดินขึ้นไปบนเมรุ
- (๒) ทอดผ้าไตรบังสุกุล
- (๓) พระสงฆ์พิจารณาผ้าไตรบังสุกุล
- (๔) ประธานพิธีหันหน้าไปทางทิศที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับ ถวายคำนับ

๑ ครั้ง

- (๕) หยิบเทียนชนวนในหีบเพลิงพระราชทาน มอบให้เจ้าหน้าที่ผู้เชิญถือไว้
- (๖) หยิบกลักไม้ขีดในหีบเพลิงพระราชทาน จุดไฟต่อเทียนชนวนที่เจ้าหน้าที่ผู้เชิญถือไว้รอจนเทียนลูกใหม่ดีแล้ว
- (๗) ทำความเคารพ (ไหว้) ๑ ครั้ง ก่อนหยิบธูป ดอกไม้จันทน์ และเทียนพระราชทาน (จำนวน ๑ ชุด) ในหีบเพลิงพระราชทาน
- (๘) จุดไฟหลวงจากเทียนชนวนแล้ววางไว้กลางฐานที่ตั้งศพ จากนั้นก้าวถอยหลัง ๑ ก้าว คำนับเคารพศพ ๑ ครั้ง แล้วลงจากเมรุ
- (๙) เป็นอันเสร็จพิธี

หมายเหตุ

๑) สำหรับศพที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณพระราชทานผ้าไตรทอดถวายพระบังสุกุลด้วยนั้นผู้เป็นประธาน ต้องทำความเคารพ (ไหว้) ๑ ครั้ง ก่อนหยิบผ้าไตรพระราชทานจากเจ้าหน้าที่ผู้เชิญ แล้วทอดผ้าตามพิธีต่อไป

๒) ในกรณีที่เจ้าภาพประสงค์ให้มีการอ่านหมายรับสั่ง เพื่อแสดงถึงการได้รับพระราชทานเพลิงศพ (ในกรณีที่ได้รับหมายรับสั่ง ถ้ายังไม่ได้รับหมายรับสั่งก็ไม่ต้องอ่าน)*

การอ่านหมายรับสั่ง ประวัติผู้วายชนม์ สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณนั้นส่วนสำนักพระราชวังให้แนวทางไว้ ดังนี้

- ๑) หมายรับสั่ง แสดงถึงการได้รับพระราชทานเพลิงศพ
- ๒) สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ
- ๓) คำประกาศเกียรติคุณของผู้ที่ได้รับพระราชทานเพลิง (ประวัติโดยย่อ)

อนึ่ง สำนักพระราชวัง ได้หมายเหตุไว้ว่า การอ่านหมายรับสั่ง ประวัติผู้วายชนม์ สำนึกพระมหากรุณาธิคุณนั้น เป็นขั้นตอนที่สามารถเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้ตามความเหมาะสม ในที่นี้ขอเสนอขั้นตอนการอ่านหมายรับสั่งไว้เพื่อประกอบการพิจารณา ดังนี้

- ๑) หมายรับสั่ง แสดงถึงการได้รับพระมหากรุณาธิคุณที่ได้รับการพระราชทานเพลิงศพ
- ๒) สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ

๓) ประวัติผู้วายชนม์ เพื่อเป็นการประกาศเกียรติคุณ แล้วยืนไว้อาลัย ๑ นาที จากนั้นเรียนเชิญประธานพิธีขึ้นทอดผ้าบังสุกุล และจุดเพลิงพระราชทาน ซึ่งจะเป็นการปฏิบัติงานพิธีได้อย่างต่อเนื่อง และเรียบร้อยสวยงาม

ประวัติผู้วายชนม์ เพื่อประกาศเกียรติคุณ และคำสำนักในพระมหากรุณาธิคุณ ในงานพระราชทานเพลิงศพนั้นให้อ่านเรียงลำดับตามที่กล่าวมา ทั้งนี้ หากจะอ่านเพียงอย่างเดียวหนึ่งก็ได้ หรือไม่อ่านเลยก็ได้ ขึ้นอยู่กับความประสงค์และความสะดวกของเจ้าภาพเป็นสำคัญ ส่วนการลงท้ายคำอ่านสามารถอ่านชื่อบุคคลผู้เป็นทายาททั้งหมดหรือจะออกชื่อแต่เจ้าภาพก็ย่อมกระทำได้

ในการพระราชทานเพลิงศพหากเจ้าภาพประสงค์จะให้อ่านหมายรับสั่ง คำสำนักในพระมหากรุณาธิคุณ และประวัติผู้วายชนม์ให้อ่านเรียงลำดับดังกล่าว

ตัวอย่างหมายรับสั่ง

หมายรับสั่งที่ ๔๗๓๘

(แบบ ค.)

สำนักพระราชวัง

๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘

พระราชทานเพลิงศพ พระธรรมปริยัติมุนี (นวน เขมจารี) อดีตเจ้าอาวาสวัดพระธาตุพนม ณ เมรุวัดพระธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม
วันเสาร์ที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๔๘ เวลา ๑๖.๐๐ น. พระราชทานเพลิง

ทองหล่อ/พิมพ์/ตรวจ/ทาน

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ พระธรรมปริยัติมุนี (นวน เขมจารี) เพื่อทราบ ติดต่อขอรับหีบเพลิงพระราชทานที่กองพระราชพิธี สำนักพระราชวัง ไปปฏิบัติ เจ้าภาพไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอย่างใดทั้งสิ้น

ทั้งนี้ ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่งโดยหน้าที่ราชการ

.....
ผู้รับรับสั่ง

สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ (สำหรับพระสงฆ์)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานเพลิงศพพระ.....
ซึ่งนับเป็นพระมหากรุณาธิคุณ เป็นเกียรติอันสูงสุดแก่ผู้วายชนม์ และวงศ์ตระกูลอย่างหาที่สุด
มิได้

หากความทราบโดยญาณวิถีถึงดวงวิญญาณของพระ.....ได้
ด้วยประการใดในสัมปรายภพ คงจะมีความปลาบปลื้มซาบซึ้งเป็นล้นพ้นในพระมหากรุณาธิคุณ
ที่ได้รับพระราชทานเกียรติยศอันสูงยิ่ง ในวาระสุดท้ายแห่งชีวิต

คณะสงฆ์วัด.....อำเภอ.....จังหวัด.....
ขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาส ถวายพระพรด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอย่างหา
ที่สุดมิได้ และจะเทิดทูนไว้เป็นสรพสิริมงคลแก่คณะสงฆ์และวงศ์ตระกูลของผู้วายชนม์ตลอดไป

ขอถวายพระพร

คณะสงฆ์วัด.....

สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ (สำหรับบุคคลทั่วไป)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระราชทาน
เพลิงศพ (นาย, นาง, นางสาว, ยศ).....ซึ่งนับเป็น
พระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าล้นกระหม่อม เป็นเกียรติอันสูงสุดแก่ผู้วายชนม์ และวงศ์ตระกูล
อย่างหาที่สุดมิได้

หากความทราบโดยญาณวิถี ถึงวิญญาณของ (นาย, นาง, นางสาว, ยศ).....
.....ได้ด้วยประการใดในสัมปรายภพ คงมีความปลาบปลื้มซาบซึ้งเป็นล้นพ้น
ในพระมหากรุณาธิคุณที่ได้รับพระราชทานเกียรติยศอันสูงยิ่ง ในวาระสุดท้ายแห่งชีวิต

ข้าพระพุทธเจ้าผู้เป็นบุตร ธิดา และหลาน ๆ ขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาส
กราบถวายบังคมทูลเบื้องพระยุคลบาท ด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุด
มิได้ และจะเทิดทูนไว้เหนือเกล้าเหนือกระหม่อม เป็นสรพสิริมงคลแก่ข้าพระพุทธเจ้าและ
วงศ์ตระกูลสืบไป

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมขอเดชะ

ข้าพระพุทธเจ้า

ครอบครัว (นามสกุล).....

แบบอย่างการเขียนประวัติและคำไว้อาลัย

เรียน.....(ประธานพิธี และท่านผู้มีเกียรติที่เคารพทุกท่าน)

ก่อนที่จะประกอบพิธีพระราชทานเพลิงศพ (นาย, นาง, นางสาว, ยศ).....
ในวันนี้ เพื่อเป็นการประกาศเกียรติคุณ และรำลึกถึงเป็นวาระสุดท้าย กระผม (นาย, นาง,
นางสาว, ยศ) พิธีกร.....ขอนำประวัติและคำไว้อาลัยของผู้วายชนม์มาเรียนให้ผู้มีเกียรติ
ทุกท่านเพื่อได้ทราบโดยสังเขป ดังนี้

(นาย, นาง, นางสาว, ยศ).....เป็นบุตรของ.....
และนาง.....เกิดเมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ.
บ้านเลขที่.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....
มีพี่น้องร่วมบิดามารดา รวม.....คน

๑.

๒.

(นาย, นาง, นางสาว, ยศ).....สำเร็จการศึกษา.....
จากโรงเรียน.....

เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วได้เข้าทำงานเป็น.....

(นาย, นาง, ยศ).....ได้สมรสกับ.....
(ซึ่งเป็นบุตร, บุตรี) ของ.....มีบุตร.....คน คือ

๑.

๒.

ตำแหน่งสุดท้าย.....

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ (ถ้ามี).....

ตามประวัติการปฏิบัติงาน (นาย, นาง, นางสาว, ยศ).....เป็น
ผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เป็นผู้มี ความรับผิดชอบต่องานในหน้าที่อย่างสูงยิ่ง
มีธรรมาจริยธรรม รักหมั่นคน รักพี่ รักน้อง รักผู้ใต้บังคับบัญชา และเป็นผู้ให้ความเคารพ
ต่อผู้บังคับบัญชา เป็นผู้มี ความอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ เป็นผู้มีน้ำใจอันประเสริฐ ตลอดระยะเวลา
อันยาวนานที่ได้ปฏิบัติหน้าที่ในความรับผิดชอบ ได้ทุ่มเทแรงกาย แรงใจ และสติปัญญา ทำงาน
เพื่อสร้างคุณประโยชน์ต่อประเทศชาตินับเป็นอนเอนกอนันต์

ในด้านศาสนาเป็นผู้มีศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาได้ให้การอุปถัมภ์บำรุง
พระพุทธศาสนาอยู่เนืองนิตย์

ในด้านครอบครัวได้ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเป็นผู้นำครอบครัวอย่างดียิ่ง เป็นคู่ชีวิตที่ดีของ (สามี, ภรรยา) ให้ความห่วงใยบุตรธิดาตลอดเวลา ทำให้ครอบครัวมีความอบอุ่นและเป็นครอบครัวที่มีความสุขเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นผู้มีอัธยาศัยร่าเริง สนุกสนาน และมองโลกในแง่ดี

(นาย, นาง, นางสาว, ยศ).....ได้ล้มป่วยลงด้วยโรค.....
และเข้ารับการรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาล.....และถึงแก่กรรมด้วยอาการ
อันสงบ เมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ.เวลา.....นาฬิกา รวมสิริอายุได้.....ปี

การจากไปของ (นาย, นาง, นางสาว, ยศ).....ในครั้งนี้ สร้าง
ความเศร้าโศกเสียใจแก่ (สามี, ภรรยา) บุตร-ธิดา และญาติมิตรเป็นอย่างยิ่ง และมีไข้แต่เป็นความ
สูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักยิ่งของครอบครัว (สกุล).....เท่านั้น แต่นับว่า
เป็นการสูญเสียทรัพยากรบุคคลผู้ทรงคุณค่าของประเทศชาติอีกด้วย

ท่านผู้มีเกียรติที่เคารพ ชีวิตและความตายเป็นของคู่กัน ที่ใดมีเกิดที่นั่นต้องมีตาย
ชีวิตของสัตว์ทั้งหลาย ถูกความเกิด ความเจ็บ ความแก่เบียดเบียน ย่อมเสื่อมสลายไปตามกาลเวลา
ครั้งถึงกาลกำหนดแล้ว ก็ย่อมจะต้องแตกทำลายไป พระพุทธศาสนาจึงสอนให้พุทธศาสนิกชนพึง
ประกอบแต่ความดีเป็นนิตย์ เพื่อความสงบสุขของชีวิตในปัจจุบัน และเป็นที่พึงพิงในโลกเบื้องหน้า
ในสัมปรายภพ

ด้วยอำนาจแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย และบุญกุศลคุณงามความดีที่ (นาย, นาง, นางสาว,
ยศ).....ที่ได้ปฏิบัติบำเพ็ญมา ตลอดถึงบุญกุศลที่ (สามี, ภรรยา) บุตร ธิดา และญาติมิตร ได้ร่วมจิต
บำเพ็ญทักษิณานุประทานอุทิศให้ในกาลครั้งนี้ จงเป็นพลวปัจจัยส่งผลให้ (นาย, นาง, นางสาว,
ยศ).....ได้ไปสถิตเสวยอุมสุข ในทิพย์วิมานสุคติสถาน ในสัมปรายภพ
ด้วยเทอญ.

ในวาระสุดท้ายนี้ ขอเรียนเชิญท่านผู้มีเกียรติทุกท่านได้ร่วมจิตอธิษฐานเพื่ออุทิศส่วนกุศล
ส่งดวงวิญญูของ (นาย, นาง, นางสาว, ยศ).....ให้ไปสู่สุคติในสัมปรายภพ
ด้วยการยืนไว้อาลัยประมาณ ๑ นาที ด้วยความพร้อมเพรียงกัน. ขอเรียนเชิญครับ

บัดนี้ ได้เวลาอันสมควรของพิธีพระราชทานเพลิงศพ (นาย, นาง, นางสาว, ยศ).....
.....ในวันนี้ กระผมขอเรียนเชิญ (ประธานพิธี).....ได้กรุณาทอด
ผ้าบังสุกุล และเป็นประธานในการประกอบพิธีจุดเพลิงพระราชทาน เป็นลำดับไป ขอเรียนเชิญครับ.

ขั้นตอนการปฏิบัติพิธีพระราชทานเพลิง (หีบเพลิง)

หีบเพลิงพระราชทาน

การวางไฟพระราชทาน

- ๑) ใกล้เคียง เจ้าหน้าที่จะเชิญหีบเพลิงพระราชทานมาถึง (เจ้าภาพพร้อมต้อนรับ) นำหีบเพลิงขึ้นตั้งบนเมรุด้านศีรษะของศพ
- ๒) ได้เวลา เจ้าภาพเชิญประธานทอดผ้าบังสุกุล (พระสงฆ์บังสุกุล)
- ๓) เจ้าหน้าที่จะเชิญหีบเพลิงพระราชทาน
- ๔) ประธานถวายความเคารพไปทางทิศที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับอยู่ หรือถวายบังคม (ไหว้) ไปที่หีบเพลิง แล้ว
- ๕) หยิบเทียนชนวนในหีบเพลิงพระราชทานมอบให้เจ้าหน้าที่ถือไว้
- ๖) หยิบกลักไม้ขีดไฟ จุดไฟต่อเทียนชนวนให้ติดดี
- ๗) ถวายบังคม (ไหว้) ๑ ครั้ง ก่อนหยิบดอกไม้จันทน์ รูป เทียน จุดไฟหลวงจากเทียน ชนวน
- ๘) วางดอกไม้จันทน์ รูป เทียนไว้ใต้กลางฐานที่ตั้งศพ (หรือที่ที่เจ้าภาพจัดไว้)
- ๙) ถอยหลัง ๑ ก้าว ทำความเคารพศพ ๑ ครั้ง แล้วลงจากเมรุ เป็นเสร็จพิธี (จากนั้นผู้มีเกียรติและเจ้าภาพขึ้นวางดอกไม้จันทน์เป็นลำดับไป)

ลำดับการอ่านประกาศเกียรติยศ ในพิธีพระราชทานเพลิงศพ

- ๑) หมายรับสั่ง (ถ้ายังไม่ได้รับไม่ต้องอ่าน)
- ๒) สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ
- ๓) ประวัติผู้วายชนม์

หมายเหตุ

- ๑) จะอ่านเพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่งหรือไม่อ่านเลยก็ได้
- ๒) ไม่ควรใช้คำนำหน้าชื่อผู้ได้รับพระราชทานเพลิงศพว่า คุณพ่อ... คุณแม่...
- ๓) ควรใช้ว่า นาย... นาง... นางสาว.... หรือยศ นำหน้าชื่อ เท่านั้น

การแต่งกาย

- ๑) เจ้าหน้าที่ผู้เชิญหีบเพลิงพระราชทาน แต่งชุดปกติขาวไว้ทุกข์
- ๒) ประธาน แต่งชุดปกติขาวไว้ทุกข์ ชุดสากลไว้ทุกข์ หรือชุดสุภาพสำหรับงานศพ
- ๓) เจ้าภาพ ถ้าเป็นข้าราชการควรแต่งชุดปกติขาวไว้ทุกข์ ชุดสากลไว้ทุกข์ หรือชุดสุภาพสำหรับงานศพ

การขอพระราชทานดินฝังศพ

ดินฝังศพพระราชทาน

เกณฑ์การขอพระราชทานดินฝังศพ

- ๑) มีเกณฑ์การขอเช่นเดียวกับการขอพระราชทานเพลิงศพ
- ๒) ขอพระราชทานได้ทั้งผู้นับถือศาสนาพุทธ คริสต์ และอิสลาม

ดินฝังศพพระราชทาน

- ๑) ในหีบประกอบด้วยดิน ๒๐ ก้อน ห่อด้วยผ้าขาว ๑๐ ก้อน ห่อด้วยผ้าดำ ๑๐ ก้อน
- ๒) การหีบดินพระราชทาน ให้หีบทีละคู่ คือสีขาว ๑ ก้อน และสีดำ ๑ ก้อน
- ๓) การวางดินพระราชทาน ให้วางบนหลังหีบศพตั้งแต่ม้านศีรษะศพลงไปจนครบ

ทั้ง ๑๐ คู่

วิธีปฏิบัติในพิธีพระราชทานดินฝังศพ

- ๑) ใกล้เคียง เจ้าหน้าที่เชิญหีบดินฝังศพพระราชทานถึงสถานที่ตั้งศพ (เจ้าภาพ รอดก่อนรับ) เชิญหีบดินตั้งไว้ด้านศีรษะของศพ ทำความเคารพศพ
- ๒) เจ้าภาพทำพิธีเคารพศพเสร็จแล้ว (ถ้ามีการอ่านประกาศเกียรติยศ อ่านในลำดับนี้)
- ๓) เชิญหีบศพไปที่หลุมฝังศพ ทำพิธีเคารพศพเป็นครั้งสุดท้าย
- ๔) เชิญหีบศพลงวางในหลุม
- ๕) เจ้าหน้าที่เชิญหีบดินพระราชทาน
- ๖) ประธานถวายความเคารพไปทางทิศที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับอยู่ หีบห่อดินพระราชทานสีขาว-สีดำ ครึ่งละ ๑ คู่ วางเรียงบนหลังหีบศพจากทางด้านศีรษะของศพลงไปจนครบทั้ง ๑๐ คู่

- ๗) ทำความเคารพศพ ๑ ครั้ง
- ๘) ผู้มีเกียรติ ญาติและเจ้าภาพวางดินฝังศพ
- ๙) เสร็จพิธี

การแต่งกาย

- ๑) เจ้าหน้าที่ผู้เชิญหีบดินพระราชทาน แต่งชุดปกติขาวไว้ทุกข์
- ๒) ประธาน แต่งชุดปกติขาวไว้ทุกข์ ชุดสากลไว้ทุกข์ หรือชุดสุภาพสำหรับงานศพ
- ๓) เจ้าภาพ ถ้าเป็นข้าราชการควรแต่งชุดปกติขาวไว้ทุกข์ ชุดสากลไว้ทุกข์ หรือชุดสุภาพสำหรับงานศพ

การเตรียมการและการปฏิบัติพิธีงานศพทั่วไป

การเตรียมอุปกรณ์ในพิธีงานศพ

การเตรียมเครื่องใช้สำหรับการนี้ นอกจากเครื่องสักการบูชาพระรัตนตรัย และเครื่องบูชาศพแล้ว จะต้องจัดเตรียมสิ่งที่ต้องใช้ในพิธีที่เกี่ยวข้องกับศพ ดังนี้

- ๑) ภูเขาโยง หรือด้ายสายโยง
- ๒) เครื่องทองน้อย
- ๓) ตู้น้ำพระอภิธรรม
- ๔) เครื่องกระบะมุก หรือเครื่องบูชาพระธรรม
- ๕) สิ่งของเครื่องใช้สำหรับพิธีสงฆ์

การอาบน้ำศพ

๑) การอาบน้ำศพนี้ ถือเป็นเรื่องภายในครอบครัว ระหว่างญาติมิตรที่สนิท ไม่นิยมเชิญบุคคลภายนอก ซึ่งเป็นการอาบน้ำชำระร่างกายศพจริง ๆ โดยการอาบน้ำอุ่นก่อนแล้วอาบน้ำเย็น ฟอกด้วยสบู่ขัดถูร่างกายศพให้สะอาด

๒) เมื่ออาบน้ำศพเสร็จแล้ว ให้เอาน้ำขมิ้นทาตามร่างกายตลอดถึงฝ่าเท้า แล้วประด้วยน้ำหอม

๓) เมื่ออาบน้ำชำระร่างกายศพเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็แต่งตัวให้ศพตามฐานะของผู้ตาย เช่น เป็นข้าราชการ ก็นิยมแต่งเครื่องแบบ เป็นต้น เครื่องแต่งตัวนั้นนิยมใช้เสื้อผ้าที่สะอาดและใหม่เท่าที่มีอยู่ หลังจากนั้นนำศพขึ้นนอนบนเตียงสำหรับรอพิธีรดน้ำศพตามประเพณีนิยม

การรดน้ำศพ

๑) นิยมจัดตั้งพระประจำวันเกิดของผู้วายชนม์พร้อมจุดธูปเทียนบูชาไว้ด้านศีรษะศพ

๒) เติงที่ศพนอน เพื่อรอการรดน้ำศพจากผู้มาร่วมพิธีรดน้ำศพ ให้ตั้งโดยหันด้านศีรษะศพไปทางโต๊ะหมู่บูชาพระรัตนตรัย

๓) นิยมตั้งเตียงหันทางด้านมือขวาของศพออกทางด้านกว้าง เพื่อให้ผู้ที่เคารพนับถือรดน้ำที่มือขวาได้โดยสะดวก

๔) ห้ามมิให้ผู้ใดเดินผ่านทางด้านศีรษะของศพ เพราะถือว่าเป็นกิริยาอาการที่ไม่แสดงความเคารพต่อศพ

๕) จัดร่างศพให้นอนหงายเหยียดยาว โดยใช้ผ้าห่มหรือผ้าแพรคลุมตลอดร่างศพ เปิดไว้เฉพาะหน้าและมือขวาของศพ และจัดมือขวาให้เหยียดออกคอยรับการรดน้ำจากผู้เคารพนับถือ

๖) จัดเตรียมขันโตกใส่น้ำอบ และโรยกลีบดอกไม้ไว้ด้านขวามือของศพ พร้อมทั้งขันเล็ก ๆ เพื่อไว้ให้บุตรหลานหรือทนายาทดักน้ำให้ผู้ที่มีความประสงค์จะมารดน้ำศพ เพื่อการขมาศพ

๗) จัดเตรียมขันโตก หรือขันน้ำพานรองขนาดใหญ่ตั้งไว้คอยรองรับน้ำที่รดศพ

๘) ก่อนพิธีรดน้ำศพ ควรให้เจ้าภาพจุดเครื่องสักการบูชาพระรัตนตรัยก่อน แล้วจึงเริ่มพิธีรดน้ำศพ

๙) เมื่อผู้มีเกียรติที่มาแสดงความเคารพศพด้วยการรดน้ำศพหมดแล้ว ถ้าได้รับพระราชทานน้ำอาบศพ ให้เชิญผู้อาวุโสที่อยู่ในที่นั้น เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่รดน้ำศพพระราชทาน ซึ่งถือเป็นลำดับสุดท้ายของพิธีรดน้ำศพ เมื่อทำพิธีรดน้ำศพพระราชทานแล้วถือเป็นเสร็จพิธีรดน้ำศพ ไม่สามารถให้ผู้หนึ่งผู้ใดรดน้ำศพอีก

๑๐) ต่อจากนั้นจะเป็นหน้าที่ของผู้ที่ได้รับหน้าที่ดำเนินการนำศพลงหีบ เพื่อกระทำพิธีกรรมทางศาสนาต่อไป

๑๑) เมื่อนำศพลงโลงหรือโกศแล้ว บางเจ้าภาพจะให้มีการทอดผ้าบังสุกุล (ส่วนใหญ่จะเป็นผ้าไตรจีวรหรือสบงตามฐานะ) เพื่อให้พระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุล ซึ่งเรียกว่า บังสุกุลปากหีบ หรือบังสุกุลปากโกศ (ซึ่งจะนิมนต์พระสงฆ์เพื่อการนี้เท่าใดก็ได้ไม่มีกำหนด แต่ถ้าเป็นพิธีของหลวง มักจะนิมนต์พระสงฆ์ จำนวน ๑๐ รูป)

๑๒) เมื่อพระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุลเรียบร้อยแล้ว นิมนต์พระสงฆ์จำนวน ๔ รูป สวดพระอภิธรรม ต่อจากพิธีบังสุกุลปากหีบ หรือปากโกศทันที โดยปฏิบัติดังนี้

(๑) เมื่อพระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุลปากหีบ หรือปากโกศ ลงจากอาสน์สงฆ์แล้ว

(๒) พิธีกรตั้งตู้พระธรรมเบื้องหน้าอาสน์สงฆ์ของพระสงฆ์สวดพระอภิธรรม

(๓) แต่งตั้งเครื่องนมัสการพระธรรม

(๔) นิมนต์พระสงฆ์สวดพระอภิธรรม จำนวน ๔ รูป ขึ้นอาสน์สงฆ์

(๕) เชิญเจ้าภาพหรือประธานพิธีจุดธูปเทียนบูชาพระธรรม

(๖) พระสงฆ์ จำนวน ๔ รูป สวดพระอภิธรรม จำนวน ๑ จบ (ถ้าเจ้าภาพประสงค์จะให้สวดจนครบ ๔ จบ ก็ได้) ในกรณีสวด ๑ จบ เมื่อได้เวลาสวดพระอภิธรรมตามที่วัดกำหนด จะสวดต่ออีก ๓ จบ ก็ทำได้ หรือเจ้าภาพจะให้นิมนต์สวดตามเวลาของวัดก็ย่อมได้เช่นกัน

การจัดสถานที่ตั้งศพ

การจัดสถานที่ตั้งศพนั้น จะต้องประกอบด้วยสถานที่และอุปกรณ์เครื่องใช้เกี่ยวกับพิธีงานศพ ดังนี้

๑) สถานที่ที่ตั้งโต๊ะหมู่บูชาพระรัตนตรัย ตั้งไว้ทางด้านศีรษะของศพ

๒) สถานที่ตั้งอาสน์สงฆ์สำหรับพระสงฆ์สวดพระอภิธรรม ตั้งไว้ทางด้านซ้ายของโต๊ะหมู่บูชา (เว้นไว้แต่สถานที่บังคับไม่อาจจะตั้งอาสน์สงฆ์ไว้ทางด้านซ้ายของโต๊ะหมู่บูชาได้)

๓) สถานที่ตั้งศพ ให้ตั้งหันด้านศีรษะของศพไปทางโต๊ะหมู่บูชาพระพุทธรูป

๔) สถานที่ตั้งเครื่องราชอิสริยาภรณ์ นิยมตั้งไว้เบื้องหน้าหีบหรือโกศศพ หรือหน้ารูปถ่ายของศพโดยการนำโต๊ะหมู่มาจัดตั้งให้เหมาะสมและสวยงาม

๕) สถานที่ตั้งรูปถ่าย นิยมตั้งไว้ทางด้านเท้าของผู้ตาย

๖) สถานที่ตั้งหรือการใช้อุปกรณ์เครื่องใช้ให้ศึกษาในพิธีงานอวมงคลตามที่ได้กล่าวไว้แล้ว

การบำเพ็ญกุศลสวดพระอภิธรรมศพประจำคืน

การจัดพิธีบำเพ็ญกุศลสวดพระอภิธรรมศพประจำคืนนั้น นิยมเริ่มจัดพิธีสวดพระอภิธรรมตั้งแต่วันตั้งศพเป็นต้นไปทุกคืน จนครบสัปดาห์ที่ ๑ คือ ครบ ๗ วัน แต่จะจัดให้มีการสวดพระอภิธรรม ๓ คืน หรือ ๕ คืน ก็ได้ ตามความสะดวกของผู้เป็นเจ้าภาพ

การปฏิบัติพิธีบำเพ็ญกุศลสวดพระอภิธรรมประจำคืน

เมื่อถึงกำหนดเวลาตามประเพณีนิยมหรือตามที่วัดกำหนด ศาสนพิธีกรพึงปฏิบัติ ดังนี้

๑) นิมนต์พระสงฆ์ ๔ รูป ขึ้นนั่งยังอาสนสงฆ์ ถวายน้ำร้อน-น้ำเย็น

๒) เชิญเจ้าภาพหรือประธานหรือผู้แทนในพิธีสวดพระอภิธรรมประจำคืน โดยจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย จุดธูป เทียนบูชาพระธรรม และจุดเครื่องทองน้อยหน้าศพ ตามลำดับ

๓) ศาสนพิธีกรอาราธนาศีล ทุกคนรับศีล

๔) พระสงฆ์สวดพระอภิธรรม (ศาสนาพิธีกรต้องประสานกับพระสงฆ์ แม้ในปัจจุบันไม่นิยมอาราธนาธรรม แต่ยังมีบางท้องถิ่นเมื่อพระสงฆ์สวดพระอภิธรรม จะต้องมีการอาราธนาธรรมด้วย)

๕) พระสงฆ์สวดพระอภิธรรมจบ ครบ ๔ จบ ศาสนพิธีกรนำตู้พระธรรมและเครื่องสักการะ ถอยออกมาทางท้ายอาสน์สงฆ์

๖) นำเครื่องไทยธรรม เข้าไปตั้ง ณ เบื้องหน้าพระสงฆ์

๗) เชิญเจ้าภาพ หรือประธาน หรือผู้แทน ถวายเครื่องไทยธรรม

๘) เมื่อพระสงฆ์รับเครื่องไทยธรรมแล้ว ให้นำเครื่องไทยธรรมออกมาไว้ด้านท้ายอาสน์สงฆ์ เพื่อจะได้ถวายพระสงฆ์ เมื่อเสร็จพิธี

๙) ศาสนพิธีกรลาดกุษาโยง (เป็นหน้าที่ของศาสนาพิธีกร)

๑๐) เชิญผ้าไตร หรือผ้าสบง ให้เจ้าภาพหรือประธานทอดบนกุษาโยง ในลักษณะขวางกุษาโยง

๑๑) พระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุล

๑๒) พระสงฆ์อนุโมทนา

๑๓) เจ้าภาพ หรือประธาน กรวดน้ำ-รับพร

๑๔) เสร็จพิธีบำเพ็ญกุศลสวดพระอภิธรรมประจำคืน

พระสงฆ์สวดพระอภิธรรม

การบำเพ็ญกุศลอุทิศให้แก่ผู้ที่ล่วงลับ ๗ วัน ๕๐ วัน ๑๐๐ วัน

พิธีบำเพ็ญกุศลอุทิศให้แก่ผู้ที่ล่วงลับ ก็จัดตามฐานะของเจ้าภาพ ซึ่งเป็นไปตามประเพณีนิยม ที่กระทำเพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูตต่อผู้มีพระคุณ หรือผู้มีอุปการคุณตามประเพณีนิยม

การนับวันบำเพ็ญกุศล ครบ ๗ วัน ๕๐ วัน หรือ ๑๐๐ วัน

การนับวันเพื่อการบำเพ็ญกุศลอุทิศเนื่องในวาระ ครบ ๗ วัน ๕๐ วัน หรือ ๑๐๐ วัน นั้น ให้ถือว่า เมื่อตายวันไหน ให้ถือเอาวันนั้นเป็นวันสำคัญ คือ เป็นวันอุทิศผล เช่น ตายวันอาทิตย์ ถ้าทำงานเป็น ๒ วัน ให้สวดมนต์ในวันเสาร์ เลี้ยงพระหรือถวายภัตตาหารในวันอาทิตย์ แล้วจึงอุทิศ ผลบุญให้แก่ผู้ที่ล่วงลับ แต่ถ้าเป็นการทำงานวันเดียว ต้องจัดให้มีการสวดมนต์และฉันภัตตาหาร ในวันอาทิตย์ เนื่องจากการอุทิศผลนั้น นิยมทำล่วงไปแล้ว ๗ วันจากวันที่ตาย จึงได้ถือเอาวันที่ ๘ เป็นวันอุทิศผล

การบำเพ็ญกุศลอุทิศ ครบ ๗ วัน เรียกว่า “**สัตตมวาร**”

การบำเพ็ญกุศลอุทิศ ครบ ๕๐ วัน เรียกว่า “**ปัญญาสมวาร**”

การบำเพ็ญกุศลอุทิศ ครบ ๑๐๐ วัน เรียกว่า “**สตมวาร**”

พิธีบำเพ็ญกุศลอุทิศนั้น ต้องแล้วแต่ฐานะของเจ้าภาพ จะทำมากหรือน้อยก็สุดแต่กำลัง ในที่นี้จะกล่าวถึงลำดับขั้นตอนของงานที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ บำเพ็ญพระราชทาน กุศล ๗ วัน พระราชทานศพ ซึ่งอยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดพิธีการ บำเพ็ญกุศล ๗ วัน ๕๐ วัน หรือ ๑๐๐ วัน พอสังเขป ดังนี้

ลำดับขั้นตอนการบำเพ็ญกุศลอุทิศให้แก่ผู้ล่วงลับ ครบ ๗ วัน ๕๐ วัน ๑๐๐ วัน

การเตรียมการ

- ๑) จัดเตรียมสถานที่ (การจัดงานอวมงคล)
- ๒) การเตรียมโต๊ะหมู่บูชา พระพุทธรูป และเครื่องนมัสการ
- ๓) ในกรณีฌาปนกิจศพแล้ว ให้จัดเตรียมโต๊ะหมู่บูชา เพื่อประดิษฐานอิฐพร้อมเครื่องบูชา และเครื่องทองน้อย จำนวน ๑ ชุด ถ้าหากยังไม่ได้ทำการฌาปนกิจศพก็ต้องจัดเตรียมให้จัดเครื่องบูชาที่หน้าหีบหรือโกศศพ แล้วแต่กรณี
 - ๔) ธรรมาสันเทศน์ ในกรณีที่มีการแสดงพระธรรมเทศนา (ถ้ามีเทศน์)
 - ๕) เครื่องกัณฑ์เทศน์สำหรับถวายพระสงฆ์แสดงพระธรรมเทศนา (ถ้ามีเทศน์)
 - ๖) เทียนส่องธรรม และเครื่องทองน้อย ๒ ชุด สำหรับเจ้าภาพจุตบูชาธรรม ๑ ที่ และสำหรับผู้วายชนม์บูชาธรรม ๑ ที่ (ถ้ามีเทศน์)
 - ๗) เตรียมนิมนต์พระสงฆ์ จำนวนพระสงฆ์แล้วแต่ความเหมาะสม
 - ๘) เครื่องรับรองพระสงฆ์ ชุดน้ำร้อน-น้ำเย็น ถวายพระสงฆ์
 - ๙) อุปกรณ์เครื่องใช้พิธีสงฆ์ในงานอวมงคล (ตามที่กล่าวไว้ในบทที่ ๒)
 - ๑๐) เครื่องจตุปัจจัยไทยธรรมสำหรับถวายพระสงฆ์
 - ๑๑) ผ้าไตร หรือสบง สำหรับทอดถวายพระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุล
 - ๑๒) ภูเขาโยง
 - ๑๓) ภัตตาหาร (ในกรณีมีการเลี้ยงภัตตาหารแต่พระสงฆ์)
 - ๑๔) ภาชนะที่กรวดน้ำ

การปฏิบัติงานพิธี

- ๑) เมื่อถึงเวลาเจ้าภาพและผู้ร่วมงานพร้อมแล้ว นิมนต์พระสงฆ์ขึ้นนั่งอาสน์สงฆ์
- ๒) เจ้าภาพหรือประธานพิธีจุดธูป เทียน บูชาพระรัตนตรัย กราบ ๓ ครั้ง
- ๓) เจ้าภาพหรือประธานพิธีจุดเครื่องทองน้อยสักการะศพ (ถ้ามี)
- ๔) เจ้าหน้าที่อาราธนาพระปริตร (ในกรณีมีเทศน์ ถ้าไม่มีเทศน์เจ้าหน้าที่อาราธนาศีลก่อน แล้วจึงอาราธนาพระปริตร)
- ๕) พระสงฆ์สวดพระพุทธมนต์ จบบท ภทเทกรตตคาถา (อดีต นานวาคเมย..... สนโตอาจิกขเต มุนีติ.) ให้พักไว้ก่อน ในกรณีมีเทศน์ ถ้าไม่มีเทศน์พระสงฆ์จะสวดบทถวายพรพระต่อไปจนจบบท ภวตุ สัพพมงคล...)
 - ๖) เจ้าหน้าที่นิมนต์พระสงฆ์ขึ้นสู่ธรรมาสันเทศน์ (กรณีมีเทศน์)
 - ๗) ประธานจุดเทียนส่องธรรม จุดเครื่องทองน้อยบูชาธรรม (สำหรับประธาน)
 - ๘) ประธานหรือมอบทายาทผู้วายชนม์จุดเครื่องทองน้อยบูชาธรรม (แทนผู้วายชนม์)

- ๙) เจ้าหน้าที่อาราธนาศีล พระสงฆ์ให้ศีลจบ
- ๑๐) เจ้าหน้าที่อาราธนาธรรม
- ๑๑) พระสงฆ์แสดงพระธรรมเทศนา จบ ลงมานั่งยังอาสน์สงฆ์ ณ ที่เดิม
- ๑๒) พระสงฆ์สวดถวายพรพระ จนจบบท ภาตฺ สัพพมฺกคล...
- ๑๓) เจ้าหน้าที่จัดเตรียมภัตตาหาร เมื่อพระสงฆ์สวดถวายพรพระถึงบท “พาหุ...” หรือบท “มหาการุณิกโก นาโถ...” เพื่อเตรียมให้เจ้าภาพพระเคนพระสงฆ์
 - ๑๔) เมื่อพระสงฆ์สวดถวายพรพระ จบ เชิญประธานหรือเจ้าภาพพระเคนภัตตาหาร
 - ๑๕) พระสงฆ์ฉันภัตตาหารเรียบร้อยแล้ว
 - ๑๖) เจ้าหน้าที่จัดเตรียมเครื่องไทยธรรมวางไว้เบื้องหน้าพระสงฆ์
 - ๑๗) เจ้าหน้าที่เชิญเครื่องกัณฑ์เทศน์เข้าไปเชิญเจ้าภาพประธานถวายพระสงฆ์ที่แสดงพระธรรมเทศนา
 - ๑๘) จากนั้น เชิญเจ้าภาพหรือประธาน และผู้ร่วมงานถวายจตุปัจจัยไทยธรรมแด่พระสงฆ์
 - ๑๙) เจ้าหน้าที่ลาดกุชาโยง
 - ๒๐) ประธานหรือเจ้าภาพทอดผ้าไตร เพื่อพระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุล
 - ๒๑) พระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุล แล้ว
 - ๒๒) พระสงฆ์อนุโมทนา (ขณะพระสงฆ์อนุโมทนาเจ้าหน้าที่เก็บกุชาโยง)
 - ๒๓) ประธานกรวดน้ำ-รับพร
 - ๒๔) เสร็จพิธีบำเพ็ญกุศล ภาคกลางวัน
- อนึ่ง การบำเพ็ญกุศลอุทิศให้ศพในวาระครบ ๗ วัน ๕๐ วัน หรือ ๑๐๐ วัน กลางคืน นิยมมีพระสงฆ์สวดพระอภิธรรม อีก ๔ จบ สำหรับการเตรียมการและการปฏิบัติงานพิธีก็มีลักษณะเช่นเดียวกับการสวดพระอภิธรรมประจำคืน

การบรรจุศพ

- ๑) การบรรจุศพ ณ ศาลาที่ตั้งบำเพ็ญกุศลศพสวดพระอภิธรรมนั้น นิยมเริ่มประกอบพิธีบรรจุศพต่อจากที่ได้บำเพ็ญกุศลสวดพระอภิธรรมคืนสุดท้าย หรือเริ่มประกอบพิธีบรรจุศพต่อจากที่ได้บำเพ็ญกุศลอุทิศ ทำบุญครบ ๗ วัน เมื่อประกอบพิธีบำเพ็ญกุศลเสร็จแล้ว
- ๒) การบรรจุศพ ณ สุสานของวัดที่ตั้งศพบำเพ็ญกุศลสวดพระอภิธรรม นิยมเริ่มประกอบพิธีบรรจุศพต่อจากได้บำเพ็ญกุศลสวดพระอภิธรรมคืนสุดท้าย หรือนิยมเริ่มประกอบพิธีบรรจุศพต่อจากได้บำเพ็ญกุศลอุทิศศพ ครบ ๗ วัน เมื่อประกอบพิธีบำเพ็ญกุศลเสร็จแล้ว ให้ทำพิธีบรรจุต่อไปทันที โดยนิมนต์พระสงฆ์นำศพไปยังสุสานบรรจุศพ ๑ รูป

การเตรียมการ

อุปกรณ์เครื่องใช้ในพิธีบรรจุศพ

๑) ผ้าไตร หรือผ้าสบง อย่างน้อย ๑ ผืน

๒) ก้อนดินเล็ก ๆ ห่อด้วยผ้าสีดำ หรือห่อด้วยกระดาษสีดำ มีจำนวนมากเพียงพอกับ
ผู้ร่วมพิธี (คนละ ๑ ก้อน)

๓) ดอกไม้สด ส่วนมากนิยมดอกกุหลาบ จำนวนเพียงพอสำหรับผู้ร่วมพิธี (คนละ ๑ ดอก)

๔) รูป นิยมใช้รูปหอม มีจำนวนมากเพียงพอสำหรับผู้ร่วมพิธี (คนละ ๑ ดอก)

๕) กระดาษรูป ขนาดใหญ่ จำนวน ๑ ใบ

แนวทางการปฏิบัติพิธีบรรจุศพ

๑) อัญเชิญศพเข้าสู่ที่บรรจุศพ (บางสถานที่นิยมตั้งศพบำเพ็ญกุศลก่อนแล้วจึงอัญเชิญศพ
เข้าสู่ที่บรรจุศพ)

๒) เจ้าภาพมอบก้อนดิน ๑ ก้อน ดอกไม้สด ๑ ดอก และรูปที่จุดแล้ว ๑ ดอก
ให้แก่ผู้ร่วมพิธีบรรจุศพจนครบทุกคน

๓) เจ้าภาพเชิญผู้มีเกียรติที่มาร่วมพิธีและเป็นผู้ที่เคารพนับถือเป็นประธานบรรจุศพ

๔) ประธานพิธีหรือเจ้าภาพทอดผ้าบังสุกุลไว้บนหลังหีบศพ

๕) พระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุล

๖) ประธานเริ่มพิธีบรรจุศพด้วยการวางก้อนดิน และดอกไม้สด ณ สถานที่บรรจุศพนั้น
แล้วถือรูปประนมมือยกขึ้นไหว้ตามฐานะของผู้ตาย ถ้าผู้ตายอายุมากกว่าให้หัวแม่มือจรดปลายจมูก
แต่ถ้าผู้ตายอายุน้อยกว่าให้หัวแม่มือจรดปลายคาง อธิษฐานในใจว่า “ขอจงอยู่ เป็นสุข ๆ เกิด”
แล้วปักรูปไว้ ณ กระดาษรูปที่จัดเตรียมไว้

๗) เจ้าภาพนิมนต์เงินเหรียญ ๑ บาท หรือเหรียญ ๕ บาท จำนวน ๑ เหรียญ
เป็นอย่างน้อย วางลง ณ สถานที่บรรจุศพนั้นพร้อมนึกในใจว่า “ข้าแต่ท่านผู้เป็นเจ้าของที่
ข้าพเจ้าขอมอบเงินนี้เป็นค่าที่อยู่ให้แก่ศพนี้” เป็นเสร็จพิธีบรรจุศพ

๘) ในการประกอบพิธีบรรจุศพนี้ บางท้องถิ่นนิยมมีการโปรยทานด้วย เพื่อเป็นการ
บำเพ็ญทาน ซึ่งถือเป็นการกุศลอีกส่วนหนึ่ง อันเป็นการส่งเสริมเพิ่มเติมบุญบารมีของผู้ที่ล่วงลับไป
แล้ว ให้มีมากยิ่งขึ้นในคติวิสัยสัมปรายภพนั้น

การจัดพิธีฌาปนกิจศพ

การจัดงานฌาปนกิจ มีการจัดเป็น ๒ กรณี คือ

๑) การจัดพิธีฌาปนกิจศพหลังจากมีการสวดพระอภิธรรมครบวันตามที่เจ้าภาพกำหนดแล้ว

๒) การจัดพิธีฌาปนกิจศพ โดยการนำศพที่บรรจุไว้และรอโอกาสที่จะฌาปนกิจ

เมื่อมีความพร้อมหรือได้มีการปรึกษาหารือกันระหว่างญาติเพื่อจะทำพิธีฌาปนกิจ เมื่อถึงวันที่กำหนดจะทำพิธีฌาปนกิจ ให้เจ้าภาพจัดเตรียมเครื่องใช้ต่าง ๆ ตามที่กล่าวไว้ในเรื่องการเตรียมการในพิธีงานอวมงคล และดำเนินการ ดังนี้

การเตรียมการ (จัดพิธีฌาปนกิจศพหลังจากมีการสวดพระอภิธรรมครบวัน)

๑) จัดเตรียมนิมนต์พระสงฆ์ ๑๐ รูป หรืออย่างน้อยไม่ต่ำกว่า ๕ รูป สวดพระพุทธมนต์ แสดงพระธรรมเทศนา (พระสวดรับเทศน์ จะมีหรือไม่ก็ได้) มีการสดับปกรณ์หรือบังสุกุลและก่อนที่จะเคลื่อนศพจากศาลาหรือสถานที่ตั้งศพไปยังฌาปนสถานหรือเมรุ มักนิมนต์พระสงฆ์จำนวน ๑๐ รูป สวดมาติกา-บังสุกุล อีกครั้งหนึ่ง (แต่ในปัจจุบันมักนิมนต์พระสงฆ์มาติกา-บังสุกุล หลังจากบำเพ็ญกุศลสวดพระพุทธมนต์ และพระสงฆ์ฉันภัตตาหารเพลเสร็จเรียบร้อยแล้ว และนำศพขึ้นตั้งบนเมรุทันที เพื่อความสะดวกในการที่เจ้าภาพจะได้กลับไปเตรียมตัว และคอยต้อนรับผู้มีเกียรติที่มาร่วมงานในพิธีฌาปนกิจศพ)

๒) จตุปัจจัยไทยธรรมถวายพระสงฆ์

๓) ผ้าไตรหรือผ้าสบงทอดถวายพระสงฆ์

๔) เครื่องกัณฑ์เทศน์ถวายพระสงฆ์ที่แสดงพระธรรมเทศนา

๕) ผ้าไตรที่จะใช้บนเมรุก่อนที่ประธานพิธีจะจุดไฟฌาปนกิจศพ

๖) รายชื่อผู้ที่ทอดผ้าบังสุกุลบนเมรุ และผู้ที่จะเป็นประธานในพิธี

การเตรียมการ (จัดพิธีฌาปนกิจ โดยนำศพที่บรรจุไว้ทำการฌาปนกิจ)

๑) จัดเตรียมเรื่องสถานที่หรือศาลาตั้งศพเพื่อบำเพ็ญกุศลกับทางวัด

๒) นิมนต์พระสงฆ์

๓) พิมพ์บัตรเชิญผู้ที่เคารพนับถือมาร่วมงานพิธี

๔) อัญเชิญศพจากสุสานมาตั้งยังพิธีบำเพ็ญกุศลฌาปนกิจ ๑ คืน

๕) จตุปัจจัยไทยธรรมถวายพระสงฆ์

๖) ผ้าไตรบังสุกุลที่จะถวายพระสงฆ์

๗) เครื่องกัณฑ์เทศน์เพื่อถวายพระสงฆ์แสดงพระธรรมเทศนา

๘) ผ้าไตรที่จะใช้บนเมรุก่อนที่ประธานพิธีจะจุดไฟฌาปนกิจศพ

๙) รายชื่อผู้ที่ทอดผ้าบังสุกุลบนเมรุ และผู้ที่จะเป็นประธานในพิธี

แนวทางการปฏิบัติงาน

๑) เจ้าหน้าที่นิมนต์พระสงฆ์ขึ้นนั่งยังอาสน์สงฆ์

๒) ประธานพิธีหรือเจ้าภาพจุดธูป เทียน บูชาพระพุทธรูป ณ โต๊ะหมู่บูชา (กราบ ๓ ครั้ง)

๓) ประธานพิธีจุดธูปเทียนที่เครื่องทองน้อยหน้าหีบศพ

๔) (กรณีไม่มีการเทศน์) เจ้าหน้าที่อาราธนาศีล

๕) ประธานสงฆ์ให้ศีล ทุกคนรับศีล

๖) เจ้าหน้าที่อาราธนาพระปริตร

๗) พระสงฆ์สวดพระพุทธรมณฑ์ จบ

๘) ถวายภัตตาหารเพลแด่พระสงฆ์

(กำหนดการเพิ่มเติมในกรณีที่มีการแสดงพระธรรมเทศนา)

๙) กรณีมีเทศน์ เจ้าหน้าที่อาราธนาพระปริตร พระสงฆ์สวดพระพุทธรมณฑ์จบ ปฏิบัติเช่นเดียวกับการสวดพระพุทธรมณฑ์บำเพ็ญกุศลศพ ครบ ๗ วัน

๑๐) นิมนต์พระสงฆ์รูปที่แสดงพระธรรมเทศนาขึ้นธรรมาสน์เทศน์

๑๑) ประธานหรือเจ้าภาพ จุดเทียนส่องธรรม เจ้าหน้าที่เชิญเทียนส่องธรรมไปตั้งที่ธรรมาสน์เทศน์

๑๒) ประธานหรือเจ้าภาพ จุดธูปเทียนที่เครื่องทองน้อยบูชาธรรม

๑๓) ประธานหรือเจ้าภาพ ไปจุดเครื่องทองน้อยบูชาธรรมแทนผู้วายชนม์ที่หน้าหีบศพ (กรณีมี ๒ ชุด คือ ชุดนอกสำหรับทนายทจุดเพื่อเคารพศพ และชุดในสำหรับศพบูชาธรรม)

๑๔) เจ้าหน้าที่อาราธนาศีล พระสงฆ์ให้ศีล

๑๕) เจ้าหน้าที่อาราธนาธรรม พระสงฆ์แสดงพระธรรมเทศนา

๑๖) เมื่อพระสงฆ์แสดงพระธรรมเทศนา จบ

๑๗) พระสงฆ์ลงจากธรรมาสน์ ขึ้นนั่งยังอาสน์สงฆ์แล้ว สวดพระพุทธรมณฑ์ถวายพรพระ

๑๘) ถวายภัตตาหารเพล เมื่อพระสงฆ์ฉันภัตตาหารเสร็จเรียบร้อยแล้ว

๑๙) จัดเตรียมตั้งเครื่องไทยธรรม ณ เบื้องหน้าพระสงฆ์

๒๐) ประธานหรือเจ้าภาพประเคนเครื่องไทยธรรมแด่พระสงฆ์ เสร็จแล้ว เก็บเครื่องไทยธรรมไว้ทำยาอาสน์สงฆ์

๒๑) เจ้าหน้าที่ลาดภูษาโยง

๒๒) ประธานหรือเจ้าภาพทอดผ้าบังสุกุล

๒๓) พระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุล

๒๔) พระสงฆ์อนุโมทนา

๒๕) ประธานหรือเจ้าภาพ กรวดน้ำ-รับพร

สำหรับการฌาปนกิจศพทั่วไป บางท้องถิ่นนิยมมีการแสดงพระธรรมเทศนา และสวดมาติกา บังสุกุลในภาคบ่าย ก่อนที่จะเคลื่อนศพไปตั้งที่ฌาปนกิจหรือเมรุ เมื่อเสร็จพิธีสวดมาติกา บังสุกุล จะมีการนำศพเวียนเมรุ และขึ้นตั้งบนจิตกาธาน

การจัดขบวนในการเวียนเมรุ

- ๑) พระนำศพ ๑ รูป
- ๒) หีบศพ
- ๓) เครื่องทองน้อย
- ๔) เครื่องราชอิสริยาภรณ์
- ๕) ญาติมิตรผู้ร่วมขบวน

สำหรับการปฏิบัติในพิธีประชุมเพลิงศพนั้น เพื่อให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ก่อนที่ประธานจะมาถึงในพิธี เจ้าหน้าที่พิธีพึงประสานกับเจ้าภาพเวียนเชิญผู้ที่มาเป็นเกียรติ ที่เคารพนับถือขึ้นทอดผ้าบังสุกุลให้แล้วเสร็จเสียก่อน เมื่อประธานมาถึงเวียนเชิญไปนั่งยังที่จัดเตรียมไว้ให้ประธาน จากนั้นเจ้าหน้าที่พิธีพึงอ่านประวัติของผู้วายชนม์ เพื่อเป็นการประกาศเกียรติคุณความดีจบแล้ว เชิญผู้ร่วมพิธีมาปนกิจศพขึ้นไว้อาลัยให้แก่ผู้วายชนม์ เป็นเวลาประมาณ ๑ นาที หลังจากนั้นเจ้าหน้าที่พิธีกรพึงปฏิบัติ ดังนี้

- ๑) เวียนเชิญประธานขึ้นทอดผ้าบังสุกุลที่หีบศพ
- ๒) นิมนต์พระสงฆ์ขึ้นพิจารณาผ้าบังสุกุล
- ๓) ประธานจุดไฟ เพื่อประชุมเพลิงศพ

ในการประชุมเพลิง ควรนิมนต์พระสงฆ์สวดพระอภิธรรม จำนวน ๔ รูป เรียกว่า สวดหน้าไฟ

การเก็บอัฐิ

ในพิธีการเก็บอัฐินิยมทำตอนเช้าของวันรุ่งขึ้น จากวันฌาปนกิจศพเรียบร้อยแล้ว สิ่งที่จะต้องเตรียมในพิธีเก็บอัฐิ

การเตรียมการ

- ๑) โศกสำหรับใส่อัฐิ
- ๒) ลู้ง สำหรับใส่อัฐิ หรืออังคารที่เหลือ เพื่อนำไปลอยอังคาร
- ๓) ผ้าขาว ควรจัดเตรียมไว้ ๒ ผืน สำหรับห่อลู้งที่ใส่อังคาร
- ๔) ผ้าไตร หรือผ้าสบง สำหรับทอดบังสุกุลก่อนเก็บอัฐิ
- ๕) อาหารคาว-หวาน นิยมจัด ๓ ชุด ที่เรียก พิธีสามหาบ เพื่อกวាយพระสงฆ์ที่พิจารณาผ้าบังสุกุล
- ๖) นิมนต์พระสงฆ์ จำนวน ๓ รูป
- ๗) เครื่องทองน้อย สำหรับเชิญเจ้าภาพจุดสักการบูชาอัฐิก่อนเก็บอัฐิใส่โศก และนำอัฐิไปยังสถานที่ถวายภัตตาหาร จำนวน ๓ รูป

๘) ดอกไม้ (นิยมใช้กลีบดอกกุหลาบ) สำหรับโปรยเพื่อเป็นการสักการะอัฐิ

๙) น้ำอบ น้ำหอม เพื่อพรมอัฐิ

๑๐) เหยียญบาท เพื่อโปรยทาน ซึ่งถือเป็นการบริจาคทานแทนผู้วายชนม์

นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่พิธีพึงจัดเตรียมสถานที่ เพื่อเชิญอัฐิไปตั้งและเรียนเชิญเจ้าภาพ ถวายภัตตาหาร ๓ หาบแด่พระสงฆ์ หลังจากนั้นพระสงฆ์อนุโมทนา เจ้าภาพกรวดน้ำ-รับพร เป็นเสร็จพิธี

แนวทางการปฏิบัติงาน

๑) ก่อนถึงกำหนดเวลาพิธีเก็บอัฐิ (นิยมจัดพิธีช่วงเช้า) เจ้าหน้าที่ฌาปนสถานจะทำพิธี แปรธาตุ คือ การนำอัฐิของผู้วายชนม์ออกมาจากเตาเผาแล้ว จัดเป็นโครงร่างของคน โดยหัน ศีรษะไปทางทิศตะวันตก

๒) ก่อนทำพิธีนิยมให้เจ้าภาพจุดเครื่องทองน้อย เพื่อสักการะอัฐิของผู้วายชนม์

๓) เจ้าหน้าที่พิธีนำผ้าขาวคลุมอัฐิไว้

๔) เชิญเจ้าภาพทอดผ้าบังสุกุล ครั้งละ ๑ ไตร และนิมนต์พระสงฆ์ขึ้นพิจารณา ผ้าบังสุกุล ครั้งละ ๑ รูป จบครบ ๓ รูป

๕) พระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุลแล้ว ลงไปนั่งยังอาสน์สงฆ์ที่เจ้าหน้าที่พิธีได้จัดเตรียมไว้

๖) เมื่อพระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุลแล้ว เจ้าหน้าที่พิธีเชิญเจ้าภาพพรมน้ำอบ และโปรยดอกไม้ที่อัฐิและอังคาร

๗) เชิญเจ้าภาพเก็บอัฐิใส่โกศตามที่พอแก่ความต้องการ โดยเลือกจากส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ดังนี้ กระดูกกะโหลกศีรษะ ๑ ชิ้น กระดูกซี่โครงหน้าอก ๑ ชิ้น กระดูกแขนทั้งสองข้าง ๆ ละ ๑ ชิ้น และกระดูกขาทั้งสองข้าง ๆ ละ ๑ ชิ้น

๘) อัฐิที่เหลือรวมทั้งอังคาร (ขี้เถ้า) รวมเก็บห่อผ้าขาวใส่ลู่ หีบ หรือกล่อง แล้วนำห่อผ้าขาวให้เรียบร้อย

๙) จากนั้นให้ญาติผู้วายชนม์ เชิญเครื่องทองน้อย ๑ คน เชิญอัฐิ ๑ คน เชิญลู่หรือกล่องอังคาร ลงไปพักยังศาลาบำเพ็ญกุศลพิธีเก็บอัฐิที่จัดเตรียมไว้

๑๐) เชิญอัฐิไปประดิษฐานที่โต๊ะหมู่ตัวสูง และเครื่องทองน้อยประดิษฐานบนโต๊ะหมู่ตัวที่ตั้งอยู่ที่หน้าอัฐิที่จัดเตรียมไว้

๑๑) เชิญเจ้าภาพถวายภัตตาหารสามหีบแด่พระสงฆ์ (เป็นชุดสำหรับคาว-หวาน หรือ ปิ่นโตใส่ภัตตาหารคาว-หวาน จำนวน ๓ ชุด)

การแปรอัฐิ

ถวายภัตตาหารสามหาบ

การจัดพิธีบำเพ็ญกุศลเนื่องในโอกาสครบรอบวันตายของผู้วายชนม์

ในปัจจุบันมีการบำเพ็ญกุศลซึ่งปรารถนาถึงวันครบรอบวันตายของบรรพบุรุษที่ได้วายชนม์ไปแล้ว มาเป็นที่ตั้งแห่งการบำเพ็ญกุศลเพื่ออุทิศให้แก่ผู้ที่ยายชนม์ อันเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูตงตเวทีที่ผู้ปรารถนาเหตุแห่งการบำเพ็ญกุศลที่มีต่อบุพการีชนทั้งหลาย งานนี้จัดเป็นงานอวมงคล เช่นเดียวกับการบำเพ็ญศพ ๗ วัน ๕๐ วัน หรือ ๑๐๐ วัน ในส่วนพิธีสงฆ์ก็มีการบำเพ็ญกุศลเช่นเดียวกับงานอวมงคลดังกล่าวแล้ว เช่น นิมนต์พระสงฆ์สวดพระพุทธรมนต์ และจะมีการแสดงพระธรรมเทศนา อันเป็นการเทศนาเพื่อปรารถนาคุณูปการของผู้วายชนม์ที่มีต่อบุคคลหรือประเทศชาติแล้วแต่กรณีด้วยก็ได้

การเตรียมการ

- ๑) จัดเตรียมอุปกรณ์เครื่องใช้ในงานอวมงคล
- ๒) โต๊ะหมู่บูชา พระพุทธรูป พร้อมเครื่องนมัสการ จำนวน ๑ ชุด
- ๓) โต๊ะหมู่บูชา สำหรับประดิษฐานอัฐิ หรือสิ่งอันเป็นเครื่องหมายแทนผู้วายชนม์ พร้อมเครื่องบูชา และเครื่องทองน้อย จำนวน ๑ ชุด
 - ๔) เครื่องรับรองพระสงฆ์ ตามจำนวนพระสงฆ์ที่ได้นิมนต์
 - ๕) นิมนต์พระสงฆ์เพื่อเจริญพระพุทธรมนต์
 - ๖) จตุปัจจัยไทยธรรมถวายพระสงฆ์
 - ๗) ไตรจีวรสำหรับถวายพระสงฆ์แสดงพระธรรมเทศนาและเจริญพระพุทธรมนต์
 - ๘) ภูเขาโยง (กรณีผู้วายชนม์เป็นชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไป จะต้องมีการวางโยง ซึ่งเป็นผ้าขาวรองภูเขาโยงด้วย)
 - ๙) ธรรมาสันเทศน์ เทียนส่องธรรม เครื่องทองน้อยอีก จำนวน ๒ ชุด (กรณีที่มีการแสดงพระธรรมเทศนา)
 - ๑๐) ภัตตาหารสำหรับถวายพระสงฆ์

แนวทางการปฏิบัติงาน

- ๑) เมื่อประธานพิธีหรือเจ้าภาพ และผู้ร่วมพิธีพร้อมกัน ณ สถานที่ประกอบพิธี
- ๒) ประธานหรือเจ้าภาพ จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย (กราบ ๓ ครั้ง)
- ๓) ประธานหรือเจ้าภาพ จุดเครื่องทองน้อย (กรณีเป็นอัฐิของพระสงฆ์ กราบ ๓ ครั้ง เป็นอัฐิของฆราวาส กราบ ๑ ครั้ง ไม่แบมือ)
- ๔) ถวายพัตรหรือตาลปัตรที่ระลึก

๕) เจ้าหน้าที่อาราธนาศีล (กรณีมีการแสดงพระธรรมเทศนาให้อาราธนาศีลเมื่อพระสงฆ์จะแสดงพระธรรมเทศนา และไม่ว่ากำหนดการจะให้มีการแสดงพระธรรมเทศนาก่อนหรือหลังเจริญพระพุทธมนต์ ก็ให้มีการอาราธนาศีลไว้ในช่วงแสดงพระธรรมเทศนา เมื่อรับศีลแล้วเจ้าหน้าที่จึงจะอาราธนาธรรม)

- ๖) เจ้าหน้าที่อาราธนาพระปริตร
- ๗) พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์
- ๘) ประธานหรือเจ้าภาพถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ เมื่อพระสงฆ์ฉันภัตตาหารแล้ว
- ๙) เจ้าหน้าที่นำเครื่องไทยธรรมตั้งไว้ ณ เบื้องหน้าพระสงฆ์ทุกรูป
- ๑๐) เจ้าหน้าที่ลาดภูเขาโยง
- ๑๑) ประธานหรือเจ้าภาพทอดผ้าไตรบังสุกุล
- ๑๒) พระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุล
- ๑๓) พระสงฆ์อนุโมทนา
- ๑๔) ประธานหรือเจ้าภาพกรวดน้ำ-รับพร
- ๑๕) เสร็จพิธี

การประดับพวงมาลาหน้าศพ

ที่นั่งสำหรับประธาน

พระสงฆ์ให้ศีล

พระสงฆ์แสดงพระธรรมเทศนา

พระสงฆ์สวดพระพุทธรูป

ถวายภัตตาหารเพล

ประธานทอดผ้าบังสุกุล

ประธานกรวดน้ำ-รับพร

บทที่

การจัดทานพิธี

การถวายทาน เป็นการทำบุญหรือทำความดีประการหนึ่ง ตามหลักการทำบุญของพระพุทธศาสนา ๓ ประการ คือ ทานมัย บุญสำเร็จด้วยการให้ทาน ศีลมัย บุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล ภาวนามัย บุญสำเร็จด้วยการเจริญภาวนา

การถวายทาน มี ๒ ประเภท คือ การให้หรือการถวายเครื่องอุปโภคบริโภคให้แก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจง เรียกว่า ปาฏิบุคลิกทาน ประการหนึ่ง และการให้หรือการถวายโดยให้หรือถวาย โดยผู้ให้หรือผู้ถวาย มีความตั้งใจถวายหรือให้เป็นสาธารณะไม่เจาะจงผู้ใด ไม่ว่าผู้รับจะเป็นพระภิกษุหรือสามเณร ซึ่งเป็นการถวายอุทิศให้แก่สงฆ์จริง ๆ เรียกว่า สังฆทาน อีกประการหนึ่ง

หลักการเกี่ยวกับการถวายทานแด่พระสงฆ์

- ๑) หลักสำคัญของการถวายทานแด่พระภิกษุสามเณร ต้องตั้งใจถวายจริง ๆ
- ๒) จัดเตรียมทานวัตถุที่จะถวายให้เสร็จเรียบร้อย ตามศรัทธาและทันถวาย ถ้าเป็นภัตตาหาร จีวร และคิลานเภสัช ซึ่งเป็นวัตถุยกพระเคนได้ ต้องพระเคน เว้นแต่ถ้าไม่อยู่ในกาลที่จะพระเคน ก็เพียงแต่นำไปตั้งไว้ ณ เบื้องหน้าพระสงฆ์ ดังนั้น ถ้าเป็นการถวายทานที่ถูกต้อง ต้องจัดถวายทานให้ถูกต้องตามกาลนั้น ๆ ถ้าเป็นเครื่องเสนาสนะ ซึ่งเป็นสิ่งก่อสร้างกับที่และเป็นของใหญ่ใช้ติดที่ ก็ต้องเตรียมการตามสมควรและถูกต้องตามประเพณีปฏิบัติ
- ๓) แจ้งความประสงค์ที่จะถวายทานให้พระภิกษุสงฆ์ทราบ และนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ พร้อมทั้งแจ้งความประสงค์ในการที่จะนิมนต์พระสงฆ์รับการถวายทานจำนวนเท่าใด
- ๔) ถ้ามีความประสงค์จะถวายทานร่วมกับพิธีการอื่น ๆ ก็ต้องเป็นเรื่องของงานพิธีแต่ละอย่างไป เมื่อถึงเวลาจะถวายทานก็ดำเนินการในส่วนของพิธีถวายทาน
- ๕) สิ่งที่เหมาะสมถวายเป็นทานตามพระวินัย
 - (๑) เครื่องนุ่งห่ม ได้แก่ ไตรจีวร สบง อังสะ หรือผ้าเช็ดตัว
 - (๒) บิณฑบาต ได้แก่ ภัตตาหาร น้ำดื่ม น้ำปานะ
 - (๓) เสนาสนะ ได้แก่ กุฏิ ศาลาบำเพ็ญกุศล
 - (๔) คิลานเภสัช หรือยารักษาโรค

๖) สิ่งของที่ควรถวายเป็นทานตามที่ปรากฏในพระสูตร

(๑) อन्नัง	ให้อาหาร
(๒) ปานัง	ให้น้ำร้อน-น้ำเย็น น้ำอัฐุบาน
(๓) วัตถัง	ให้ผ้านุ่มห่ม
(๔) ยานัง	ให้ยานพาหนะ
(๕) มาลัง	ให้ดอกไม้ที่มีกลิ่นหอม
(๖) คันธัง	ให้ของหอมต่าง ๆ
(๗) วิเลปะนัง	ให้เครื่องทาต่าง ๆ
(๘) เสยยัง	ให้ที่นอนหมอนมุ้ง
(๙) วะสะถัง	ให้ที่อยู่อาศัย
(๑๐) ทีเปยยัง	ให้ประทีป หรือให้แสงสว่าง

การถวายสังฆทาน

การถวายสังฆทาน คือ การถวายทานที่อุทิศแก่สงฆ์ ซึ่งต้องเป็นการตั้งใจถวายแก่สงฆ์จริง ๆ ไม่เห็นแก่หน้าพระภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นภิกษุหรือสามเณร เป็นพระสงฆ์เถระหรือพระสงฆ์อันดับ ถ้าเจาจะจงจะถวายพระภิกษุรูปใดแล้ว ก็จะเป็นเหตุให้มีจิตใจไขว่เขวเกิดความยินดียินร้ายไปตามบุคคลที่รับสังฆทานนั้น จะเป็นภิกษุหรือสามเณร จะเป็นรูปเดียวหรือหลายรูป ก็ถือว่าเป็นการถวายสังฆทานทั้งสิ้น และถือว่าเป็นผลสำเร็จในการถวายสังฆทานแล้ว เนื่องจากผู้รับสังฆทานที่ถวายถือเป็นการรับในนามสงฆ์ ซึ่งสงฆ์จัดมาหรือเป็นผู้มาถึงเฉพาะหน้าในขณะตั้งใจถวายสงฆ์แล้ว ซึ่งการถวายทานที่อุทิศให้เป็นของสงฆ์จริง ๆ นี้ ในครั้งพุทธกาลมีแบบแผนในการถวายสังฆทาน ๗ ประการ คือ

- ๑) ถวายแก่หมู่ภิกษุและภิกษุณี มีพระพุทธรเจ้าเป็นประมุข
- ๒) ถวายแก่หมู่ภิกษุ มีพระพุทธรเจ้าเป็นประมุข
- ๓) ถวายแก่หมู่ภิกษุณี มีพระพุทธรเจ้าเป็นประมุข
- ๔) ถวายแก่หมู่ภิกษุและภิกษุณี ไม่มีพระพุทธรเจ้าเป็นประมุข
- ๕) ถวายแก่หมู่ภิกษุ ไม่มีพระพุทธรเจ้าเป็นประมุข
- ๖) ถวายแก่หมู่ภิกษุณี ไม่มีพระพุทธรเจ้าเป็นประมุข
- ๗) ร้องขอต่อสงฆ์ให้ส่งใคร ๆ ไปรับแล้วถวายแก่ผู้นั้น

การเตรียมการ

๑) จัดเตรียมทานวัตถุที่ต้องการถวายให้เสร็จเรียบร้อย ตามศรัทธาและทันเวลาถวาย เช่น อาหารคาว อาหารหวาน น้ำดื่ม เครื่องกระป๋อง อาหารแห้ง ของใช้ต่าง ๆ ที่พระสงฆ์ใช้ได้ ไม่ผิดพระวินัย (ถ้าอยู่ในกาล คือ เช้า ถึงก่อนเวลาเที่ยงวัน ให้พระเคนได้ แต่ถ้าอยู่นอกกาลไม่ต้องพระเคน เพียงแต่ตั้งไว้ ณ เบื้องหน้าพระภิกษุ และให้พระเคนได้เฉพาะวัตถุที่พระเคนนอกกาลได้เท่านั้น)

๒) จัดเตรียมดอกไม้ธูปเทียนจุดบูชาพระรัตนตรัย

๓) แจ้งความประสงค์ที่จะถวายทานนั้น ๆ ให้พระสงฆ์ทราบ

๔) เตรียมนิมนต์พระสงฆ์ที่จะรับสังฆทาน

๕) จัดเตรียมสถานที่ หรือนัดหมายสถานที่ที่จะถวายสังฆทานให้พระสงฆ์ทราบ

แนวทางปฏิบัติ

๑) พระสงฆ์มาถึงยังสถานที่ที่จะทำพิธีถวายสังฆทาน (ที่บ้านหรือที่วัด) ตามที่กำหนด และนิมนต์พระสงฆ์ไว้

๒) นิมนต์พระสงฆ์นั่งยังอาสนสงฆ์ที่จัดเตรียมไว้ตามจำนวนที่จะถวายสังฆทาน

๓) นำเครื่องสังฆทานมาตั้งเรียงไว้ ณ เบื้องหน้าพระสงฆ์

๔) จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย กราบ ๓ ครั้ง

๕) อาราธนาศีล ดังนี้

“มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะนัตถายะ ติสระเณนะ สะหะ ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ.

หุติยัมปิ มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะนัตถายะ ติสระเณนะ สะหะ ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ.

ตะติยัมปิ มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะนัตถายะ ติสระเณนะ สะหะ ปัญจะ สีลานิ

ยาจามะ.”

๖) พระสงฆ์ให้ศีล

๗) กล่าวนโม ๓ จบ ดังนี้

“นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ.

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ.

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ.” จบ

๘) กล่าวคำถวายสังฆทาน (ในกรณีถวายสังฆทานเพื่อความสุขความเจริญของตนเอง)

ดังนี้

“อิมานิ มะยัง ภันเต, ภัตตานิ สะปะริวารานิ, ภิกขุสังฆัสสะ, โอโณชะยามะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมานิ, ภัตตานิ, สะปะริวารานิ, ปะฏิคคัณหาตุ, อัมหากัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ.”

คำแปล “ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวาย, ภัตตาหาร กับทั้งบริวารเหล่านี้, แต่พระสงฆ์, ขอพระสงฆ์โปรดรับภัตตาหาร, กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย ตลอดกาลนานเทอญฯ”

๙) คำกล่าวถวายสังฆทาน (ในกรณีเพื่ออุทิศให้ผู้ตาย) ดังนี้

“อิมานิ มะยัง ภันเต, มะตะกะภัตตานิ, สะปะริวารานิ, ภิกขุสังฆัสสะ, โอนะชะยามะสาธู โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมานิ มะตะกะภัตตานิ, สะปะริวารานิ, ปฏิกัณหาตุ, อัมหากัญเจะ, มาตาปิตุ, อาทีนัญเจะ, ญาคะกานัง, กาละกะตานัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ.” คำแปล “ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวายภัตตาหารเพื่อผู้ล่วงลับไปแล้ว, พร้อมกับของบริวารทั้งหลายเหล่านี้, แก่พระภิกษุสงฆ์, ขอพระภิกษุสงฆ์, โปรดรับภัตตาหารเพื่อผู้ล่วงลับไปแล้ว, พร้อมกับทั้งของบริวารทั้งหลายเหล่านี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์, เพื่อความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย, แก่ญาติทั้งหลายผู้ล่วงลับไปแล้วด้วย, มีบิดามารดา เป็นต้น, ตลอดกาลนานเทอญ.”

๑๐) พระสงฆ์รับ “สาธุ”

๑๑) ประเคนวัตถุที่จะถวายสังฆทาน (ถ้านอกกาลคือหลังเที่ยงวันให้ประเคนเฉพาะผ้าไตรหรือเครื่องสังฆทานที่ไม่ใช่อาหาร)

๑๒) พระสงฆ์อนุโมทนา

๑๓) ผู้ถวายสังฆทาน กรวดน้ำ-รับพร

๑๔) เสร็จพิธีถวายสังฆทาน

การถวายผ้ากฐินหรือการทอดกฐิน

การถวายผ้ากฐินหรือการทอดกฐิน ถือเป็นการถวายทานที่มีกาลเวลา คือ เป็นการถวายทานภายหลังวันออกพรรษา คือ ในระหว่างวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ จนถึงวันเพ็ญ เดือน ๑๒ (ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒) และเพื่อให้ได้ทราบถึงสาเหตุที่พระพุทธเจ้าได้ทรงอนุญาตให้ภิกษุรับกฐิน และต่อมาพุทธศาสนิกชนได้ถือเป็นการบำเพ็ญบุญสืบต่อกันมาตราบเท่าทุกวันนี้ ดังนี้

ครั้งหนึ่ง ภิกษุชาวเมืองปาฐา ประมาณ ๓๐ รูป มีความประสงค์จะไปเฝ้าพระพุทธเจ้า ณ เมืองสาวัตถีจึงพากันเดินทางจากเมืองปาฐาไปเมืองสาวัตถี แต่พอไปถึงเมืองสาเกต ซึ่งอยู่ในระยะทางห่างจากเมืองสาวัตถีประมาณ ๖ ประโยชน์ จึงจะถึงเมืองสาวัตถี ก็เป็นวันซึ่งพระภิกษุต้องเข้าพรรษา ภิกษุเหล่านั้นจะเดินทางต่อไปไม่ได้ จึงจำพรรษาอยู่ ณ เมืองสาเกต ในระหว่างพรรษามีความร้อนรอนอยากจะเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า พอลอกพรรษาก็เดินทางไปเมืองสาวัตถีโดยเร็ว ในเวลานั้น ฝนยังตกมากอยู่ การเดินทางจึงถูกโคลนตมทำให้เปราะเปื้อน เมื่อถึงเมืองสาวัตถี ภิกษุเหล่านั้นได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงทราบความลำบากของภิกษุเหล่านั้น จึงทรงอนุญาต

ให้ภิกษุทำพิธีกรานกฐินในระยะเวลาภายหลังออกพรรษาไปแล้ว ๑ เดือน ภิกษุที่ได้รับกฐินและกรานกฐินแล้ว ย่อมได้อานิสงส์ ๕ ประการ ตามพระวินัย คือ

- ๑) เข้าบ้านโดยไม่ต้องบอกลาภิกษุด้วยกัน
 - ๒) เดินทางโดยไม่ต้องเอาผ้าไตรจีวรไปครบสำหรับ (ผ้าไตร ประกอบด้วย สบง ๑ ผืน จีวร ๑ ผืน และสังฆาฏิ ๑ ผืน)
 - ๓) ฉันทอาหารโดยล้อมวงกันได้
 - ๔) เก็บจีวรที่ยังไม่ต้องการใช้ไว้ได้
 - ๕) ลากที่เกิดขึ้น ให้ตกเป็นของภิกษุที่จำพรรษาในวัดนั้น ซึ่งได้กรานกฐินแล้ว
- การทอดกฐินนั้น เมื่อผู้มีศรัทธาประสงค์จะนำผ้ากฐินไปทอด ณ วัดใดวัดหนึ่งก็ตาม ผู้มีศรัทธานั้นจะต้องไปจองไว้กับเจ้าอาวาส หรือบอกกล่าวให้พระสงฆ์วัดนั้น ๆ ทราบล่วงหน้าก่อนว่าในปีนี้จะนำกฐินมาทอด ณ วัดนี้ เพื่อทางวัดจะได้ประกาศให้ทายกทายิกาหรือผู้มีศรัทธารายอื่น ๆ ได้ทราบว่า ในพรรษากาลนี้มีผู้จองกฐินมาทอด ณ วัดนี้แล้ว บางกรณีผู้ศรัทธาไม่ได้แจ้งให้พระสงฆ์ได้ทราบไว้ก่อนล่วงหน้า แต่ได้นำกฐินไปทอดในทันทีที่ไปถึงวัดนั้น จะเรียกว่า “กฐินจร”

การเตรียมการ

- ๑) จัดเตรียมผ้าไตรกฐิน จำนวน ๑ ไตร (ถ้าเป็นวัดสังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุต ต้องเตรียมผ้าขาว ๑ พับ ยาวประมาณ ๘-๑๐ เมตร วางบนผ้าไตรกฐินด้วย และจัดเตรียมสีย้อมผ้า (สีลัก) หรือสีตามจีวรที่วัดนั้น ๆ ใช้)
- ๒) ไตรจีวร สำหรับถวายคู่สวด ๒ ไตร
- ๓) ของอื่น ๆ ที่พระสงฆ์ใช้ได้ตามความเหมาะสม ซึ่งถือเป็นบริวารกฐิน
- ๔) จตุปัจจัยไทยธรรมสำหรับถวายพระสงฆ์อันดับ ตามจำนวนพระสงฆ์สามเณรในวัดนั้น
- ๕) ปัจจัยสำหรับไว้ใช้จ่ายในการก่อสร้างหรือบำรุงถาวรวัตถุในอาราม
- ๖) เทียนปาติโมกข์ จำนวน ๑ ชุด (เทียนขาว จำนวน ๒๔ เล่ม)
- ๗) พานแว่นฟ้า สำหรับวางผ้าไตรกฐิน และพานวางเทียนปาติโมกข์
- ๘) ดอกไม้ รูป เทียน สำหรับถวายพระภิกษุสามเณร

แนวทางการปฏิบัติงาน (ก่อนเข้าสู่พิธีการ)

- ๑) ถ้าเจ้าภาพมีความประสงค์จะให้มีการฉลององค์กฐิน จัดพิธีเช่นเดียวกับงานมงคลต่าง ๆ ดังที่กล่าวไว้แล้วในเรื่องการดำเนินงานพิธีมงคล
- ๒) จัดโต๊ะหมู่หรือโต๊ะผ้าไตรกฐิน และบริวารกฐินเพิ่มขึ้นอีก ๑ ที่ จากการตั้งโต๊ะหมู่บูชาพระรัตนตรัย
- ๓) เมื่อถึงวันที่จะนำกฐินไปทอดยังวัดที่ได้จองไว้ จะให้มีการแห่แหนไปยังวัดนั้น

๔) เมื่อถึงวัดจะให้มีการนำองค์กฐินไปเวียนประทักษิณรอบอุโบสถก่อน ๓ รอบ ก็ได้ หรือจะนำองค์กฐินเข้าไปยังอุโบสถโดยไม่ต้องเวียนประทักษิณก็ได้

๕) เมื่อเข้าสู่สถานที่ที่ถวายผ้ากฐินและบริวารกฐิน (โบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ หรือ สถานที่ที่ทางวัดเห็นว่าเหมาะสม) แล้ว ให้จัดวางผ้ากฐินและบริวารกฐินให้เรียบร้อยสวยงาม

แนวทางการปฏิบัติงาน

- ๑) เมื่อถึงเวลาพระสงฆ์ลงสู่อุโบสถหรือศาลาการเปรียญ และนั่งยังอาสน์สงฆ์เรียบร้อยแล้ว
- ๒) ประธานพิธีหรือเจ้าภาพจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย (กราบ ๓ ครั้ง)
- ๓) ประธานพิธีหรือเจ้าภาพประเคนพัดรองหรือตาลปัตรที่ระลึกแด่ประธานสงฆ์
- ๔) เจ้าหน้าที่พิธีอาราธนาศีล
- ๕) ประธานสงฆ์ให้ศีล
- ๖) ประธานพิธีหรือเจ้าภาพ และผู้ร่วมอนุโมทนาการทอดกฐินรับศีลพร้อมกัน
- ๗) ประธานพิธีหรือเจ้าภาพหยิบผ้าห่มพระประธานมองให้ไวยวจักรหรือเจ้าหน้าที่
- ๘) ประธานพิธีหรือเจ้าภาพหยิบผ้าไตรกฐินที่พานแว่นฟ้าขึ้นอุ้มประคองประนมมือหันหน้าไปทางพระประธาน กล่าว “นะโม ๓ จบ”

“นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ.

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ.

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ.”

- ๙) หันหน้าไปทางพระสงฆ์ กล่าวคำถวายผ้ากฐิน ดังนี้

แบบที่ ๑

“อิมัง ภันเต, สะปะริวารัง, กะฐินะทุสสัง, สังฆัสสะ, โอนฺณชะยามะ, สาธุ โน ภันเต, สังโฆ, อิมัง สะปะริวารัง, กะฐินะทุสสัง, ปะฏิคคัณหาตุ, ปะฏิคคะเหตวา จะ, อิมินา ทุสเสนะ, กะฐินัง อตถะระตุ, อัมหากัง ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ.”

“ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวายผ้ากฐินกับทั้งบริวารนี้, แต่พระสงฆ์, ขอพระสงฆ์จงรับ, ผ้ากฐินกับทั้งบริวารนี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, ครั้นรับแล้ว, จงกรานกฐินด้วยผ้าผืนนี้, เพื่อประโยชน์, และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ตลอดกาลนาน เทอญ.”

แบบที่ ๒

“อิมัง, สะปะริวารัง, กะฐินะจีวะระทุสสัง, สังฆัสสะ, โอนฺณชะยามะ.

ทุติยัมปิ, อิมัง, สะปะริวารัง, กะฐินะจีวะระทุสสัง, สังฆัสสะ, โอนฺณชะยามะ.

ตะติยัมปิ, อิมัง, สะปะริวารัง, กะฐินะจีวะระทุสสัง, สังฆัสสะ, โอนฺณชะยามะ.”

“ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวายผ้าจีวรกฐิน, พร้อมกับของบริวารนี้, แต่พระสงฆ์.
แม้ครั้งที่ ๒ ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวายผ้าจีวรกฐิน, พร้อมกับของบริวารนี้, แต่พระสงฆ์.

แม้ครั้งที่ ๓ ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวายผ้าจีวรกฐิน, พร้อมกับของบริวารนี้,
แต่พระสงฆ์.”

๑๐) ประธานพิธีหรือเจ้าภาพวางผ้าไตรบนพานแว่นฟ้า ณ เบื้องหน้าพระสงฆ์
แล้วยกพระเคนพระสงฆ์รูปที่ ๒ (ต้องประสานกับพระสงฆ์ เนื่องจากวัดบางวัดให้วางไว้
ณ เบื้องหน้าพระสงฆ์ และพระสงฆ์จะประกอบพิธีอุปโลภกฐิน โดยประธานพิธีหรือเจ้าภาพ
ไม่ต้องพระเคนผ้าไตรกฐิน)

๑๑) ประธานพิธีหรือเจ้าภาพยกเทียนปาติโมกข์พระเคนพระสงฆ์รูปที่ ๒

๑๒) พระสงฆ์ประกอบพิธีอุปโลภกฐิน

๑๓) ประธานพิธีหรือเจ้าภาพพระเคนบริวารกฐิน และเครื่องไทยธรรม

๑๔) เจ้าหน้าทีประกาศยอดเงินของกฐิน

๑๕) ประธานพิธีหรือเจ้าภาพถวายยอดปัจจัยบำรุงวัดแต่ประธานสงฆ์

๑๖) พระสงฆ์อนุโมทนา

๑๗) ประธานพิธีหรือเจ้าภาพกรวดน้ำ-รับพร

๑๘) ประธานพิธีหรือเจ้าภาพกราบพระประธาน (กราบ ๓ ครั้ง)

๑๙) ประธานพิธีหรือเจ้าภาพกราบลานพระสงฆ์

๒๐) เสร็จพิธี

การถวายผ้าป่า (สามัคคี)

การถวายผ้าป่า ไม่ใช่เป็นการถวายทานตามกาลเช่นการทอดกฐิน แล้วแต่ใครมีศรัทธา
จะทำเมื่อไร ก็รวบรวมนิตหมายญาติมิตรพรรคพวกทอดถวายเมื่อนั้น ผ้าป่า ครั้นพุทธกาล เรียกว่า
ผ้าบังสุกุลจีวร คือ ผ้าเปื้อนฝุ่นที่ไม่มีเจ้าของหวงแหนทิ้งอยู่ตามป่าข้าง ป่าช้าข้าง ตามถนนหนทางข้าง
แขวนห้อยอยู่ตามกิ่งไม้ข้าง ซึ่งครั้งพุทธกาลทรงอนุญาตให้ภิกษุแสวงหาผ้าบังสุกุล คือ
ผ้าเปื้อนฝุ่นที่ไม่มีเจ้าของเขาทิ้งแล้ว หรือผ้าที่เขาห่อซากศพทิ้งไว้ตามป่าช้า และเศษผ้าที่
ทิ้งอยู่ตามถนนหนทาง นำมาซักฟอกตัดเย็บเป็นจีวรผืนใดผืนหนึ่งที่ต้องการ แล้วใช้นุ่งห่ม
พุทธศาสนิกชนผู้นับถือพระพุทธศาสนาส่วนมากในสมัยนั้นเห็นความลำบากของภิกษุในเรื่องนี้
มีความประสงค์จะบำเพ็ญกุศลซึ่งไม่ขัดต่อพระพุทธานุญาตในขณะนั้น จึงได้จัดหาผ้าที่สมควรแก่
สมณะบริโภคไปทอดทิ้งไว้ตามที่ต่าง ๆ โดยมากเป็นป่าช้าที่รู้ว่าภิกษุผู้แสวงหาเดินไป

การเตรียมการ

- ๑) จัดโต๊ะหมู่บูชาพร้อมเครื่องนมัสการ
- ๒) ต้นผ้าป่าหรือกองผ้าป่าซึ่งมีผ้าไตร หรือจีวร หรือสบง หรือผ้าเช็ดตัวสีเหลือง พาดไว้ที่กิ่งไม้ ปักไว้ในกระถาง หรือกระป๋อง ซึ่งบรรจุข้าวสารและอาหารแห้งตามศรัทธา
- ๓) บัจจัยบำรุงวัดตามศรัทธา
- ๔) เตรียมการนิมนต์พระสงฆ์
- ๕) อุปกรณ์เครื่องใช้ในงานพิธี

แนวทางการปฏิบัติงาน

- ๑) เมื่อพระสงฆ์ขึ้นนั่งยังอาสน์สงฆ์
- ๒) ประธานพิธีหรือเจ้าภาพ จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย (กราบ ๓ ครั้ง)
- ๓) เจ้าหน้าที่อาราธนาศีล
- ๔) ประธานพิธีหรือเจ้าภาพและผู้ร่วมพิธีรับศีลพร้อมกัน
- ๕) กล่าวรายงาน (กรณีมีการจัดถวายผ้าป่าที่มีวัตถุประสงค์ดำเนินกิจกรรม สาธารณประโยชน์ และมีการกล่าวรายงานเพื่อต้องการให้ผู้ที่มาร่วมพิธีได้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของการจัดพิธีถวายผ้าป่า)
- ๖) ประธานพิธีหรือเจ้าภาพประกาศผ้าไตร
- ๗) ประธานพิธีหรือเจ้าภาพ กล่าว “นะโม ๓ จบ”
- ๘) ประธานพิธีหรือเจ้าภาพ กล่าวคำถวายผ้าป่า ดังนี้

“อิมาโน มะยัง ภันเต, บังสะกุลละจีวะรานิ, สะปะริวารานิ, ภิกขุสังฆัสสะ, โธโณชะยามะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมานิ, ปังสุกุลละจีวะรานิ, สะปะริวารานิ, ปะฏิคคัณหาตุ, อัมहाกัง, ทิฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ.”

“ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวาย, ผ้าบังสุกุลจีวร, กับทั้งสิ่งของบริวารเหล่านี้, แด่พระภิกษุสงฆ์, ขอพระภิกษุสงฆ์, จงรับผ้าบังสุกุลจีวร, กับทั้งสิ่งของบริวารเหล่านี้, เพื่อประโยชน์, เพื่อความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ตลอดกาลนานเทอญ.”

- ๙) เมื่อกล่าวคำถวายจบ นำผ้าไตรจีวรไปวางไว้ที่กิ่งไม้ หรือพาดยั้งที่ที่จัดเตรียมไว้
- ๑๐) นิมนต์พระสงฆ์ลงมาพิจารณาผ้าป่า (เจ้าหน้าที่เตรียมพร้อมหรือดลปัตรให้พระสงฆ์)
- ๑๑) ประธานพิธีหรือเจ้าภาพประเคนจตุปัจจัยไทยธรรมแด่พระสงฆ์
- ๑๒) พระสงฆ์อนุโมทนา
- ๑๓) ประธานพิธีหรือเจ้าภาพกรวดน้ำ-รับพร
- ๑๔) เสร็จพิธี

การถวายทานต่าง ๆ

การถวายทาน เป็นที่นิยมของพุทธศาสนิกชนผู้มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นการทำบุญในพระพุทธศาสนา อันเป็นการทำนุบำรุงผู้ทำหน้าที่ศาสนทายาทในส่วนของพระภิกษุสามเณร เนื่องจากการถวายทานเป็นส่วนหนึ่งซึ่งนับเข้าในบุญกิริยาวัตถุ โดยถวายเป็นสังฆทานบ้าง ปาฏิบุคลิกทานบ้าง ตามเจตนารมณ์ศรัทธาของผู้ที่จะถวายทานนั้น ๆ

การเตรียมการ

๑) จัดเตรียมทานวัตถุที่ต้องการถวายตามที่ตนเองมีความประสงค์จะถวาย ที่พระสงฆ์ใช้ได้ไม่ผิดพระวินัย

๒) ดอกไม้ธูปเทียน เพื่อจุดบูชาพระรัตนตรัยและถวายพระสงฆ์

๓) แจ้งความประสงค์ที่จะถวายทานนั้น ๆ ให้พระสงฆ์ทราบ

๔) นิมนต์พระสงฆ์ที่จะรับทาน

๕) สถานที่ หรืออันตหมายสถานที่ที่จะถวายทานให้พระสงฆ์ทราบ

แนวทางการปฏิบัติ

๑) พระสงฆ์มาถึงยังสถานที่ที่จะทำพิธีถวายทาน (บ้านหรือวัด) ตามที่กำหนดและนิมนต์พระสงฆ์ไว้

๒) นิมนต์พระสงฆ์นั่งยังอาสน์สงฆ์ที่จัดเตรียมไว้ตามจำนวนที่จะถวายทาน

๓) นำวัตถุทานมาตั้งวางเรียงไว้ ณ เบื้องหน้าพระสงฆ์

๔) จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย กราบ ๓ ครั้ง

๕) อาราธนาศีล ดังนี้

“มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะนัตถายะ ติสระเณนะ สะหะ ปญจะ สีลานิ ยาจามะ.
ทุติยัมปิ มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะนัตถายะ ติสระเณนะ สะหะ ปญจะ สีลานิ ยาจามะ.
ตะติยัมปิ มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะนัตถายะ ติสระเณนะ สะหะ ปญจะ สีลานิ ยาจามะ.”

๖) พระสงฆ์ให้ศีล

๗) กล่าวนะโม ๓ จบ

๘) กล่าวคำถวายทาน

๙) พระสงฆ์รับ “สาธุ”

๑๐) ผู้ถวายทานประเคนวัตถุทานนั้น ๆ (ถ้าเป็นสิ่งที่ใหญ่หรือเป็นอสังหาริมทรัพย์ ให้ใช้การประเคนกลุ่มด้ายสายสิญจน์ที่เนื่องมาจากวัตถุนั้น ๆ หรือใช้วิธีหลั่งน้ำเพื่อเป็นการแสดงว่าได้ถวายสิ่งนี้หรือสิ่งที่จะถวายเป็นของสงฆ์แล้ว)

๑๑) พระสงฆ์อนุโมทนา

๑๒) ผู้ถวายทาน กรวดน้ำ-รับพร

๑๓) เสร็จพิธีถวายทาน

ภาคผนวก

คำบูชาพระและคำอาราธนา

คำบูชาพระ

“อิเมหิ สักกาเรหิ พุทัง อภิพูชยามิ.

อิเมหิ สักกาเรหิ ธัมมัง อภิพูชยามิ.

อิเมหิ สักกาเรหิ สังฆัง อภิพูชยามิ.

ข้าพระพุทธเจ้า ขอเคารพบูชาพระพุทธเจ้า ผู้เป็นสรณะที่พึ่งที่ระลึกอย่างสูงและศักดิ์สิทธิ์ ด้วยสักการะนี้

ข้าพระพุทธเจ้า ขอเคารพบูชาพระธรรมคือคำสั่งสอนของพระองค์ ซึ่งเป็นสรณะที่พึ่งที่ระลึกอย่างสูงและศักดิ์สิทธิ์ ด้วยสักการะนี้

ข้าพระพุทธเจ้า ขอเคารพบูชาพระสงฆ์คือสาวกขององค์ผู้เป็นสรณะที่พึ่งที่ระลึกอย่างสูงและศักดิ์สิทธิ์ ด้วยสักการะนี้”

คำอาราธนาศีล ๕

“มะยัง ภันเต, วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ, ติสระเณนะ สะหะ, ปญฺจะ สีลานิ ยาจามะ.

พุทฺธัมปิ มะยัง ภันเต, วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ, ติสระเณนะ สะหะ, ปญฺจะ สีลานิ ยาจามะ.

ตะตฺถัมปิ มะยัง ภันเต, วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ, ติสระเณนะ สะหะ, ปญฺจะ สีลานิ ยาจามะ.”

คำอาราธนาพระปริตร

“วิปตติปะฏิพาหายะ สัพพะสัมปัตติสิทิยา, สัพพะ ทุกขะ วินาสายะ ปะริตตัง พรุถะ มังคะลัง.

วิปตติปะฏิพาหายะ สัพพะสัมปัตติสิทิยา, สัพพะ ภาเยะ วินาสายะ ปะริตตัง พรุถะ มังคะลัง.

วิปตติปะฏิพาหายะ สัพพะสัมปัตติสิทิยา, สัพพะ โรคะ วินาสายะ ปะริตตัง พรุถะ มังคะลัง.”

คำอาราธนาธรรม

“พรห(ม)มา จะ โลกาธิปะตี, สะหัมปะติ กัตถัญชะลี, อันธะรัง อะยาจะณะ, สันต๊ะ สัตตาปะระชัักชะชาติกา, เทเสตุ ธัมมัง อนุกัมปิมัง ปะชัง.”

คำถวายข้าวพระพุทธร

“อิมัง, สุปะพะยัญชนะนะสัมปันนัง, สาลีนัง, โภชนะนัง, อุทะกัง, วัระรัง, พุทธัสสะ, ปุเชมิ.”

คำลาข้าวพระพุทธร

“เสสัง มังคะลัง ยาจามิ.”

คำกรวดน้ำปรารภนาผลส่วนตัว (แบบย่อ)

“อิทัง เม กะตัง ปุญญัง, นิพพานะปัจจะโย โหตุ, อะนาคะเต กาเล.

ขอบุญที่ข้าพเจ้าได้กระทำแล้วนี้ จงเป็นปัจจัยให้บรรลुพระนิพพาน ในอนาคตกาล ด้วยเทอญ”

คำกรวดน้ำอุทิศ (แบบย่อ)

“อิทัง เม ญาตินัง โหตุ, สุขिता โหนตุ ญาตะโย.

ขอส่วนบุญนี้ จงสำเร็จแก่ญาติทั้งหลายของข้าพเจ้า ขอให้ญาติทั้งหลายของข้าพเจ้า จงมีความสุข”

คำถวายสักการะบูรพกษัตริยาธิราช

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๕)

กล่าว “นะโม” ๓ จบ และกล่าวคำบูชา ดังนี้

“อุกาสะ, ปิยะมะหาราชะ, อิมินา สักกาเรนนะ, ประมะมินทะ, มะหาราชะวะรัสสะ, จุฬาลังกะระณัสสะ, ปุเชมิ, ปิยะมะหาราชานุภาเวนนะ, สะทา โสตถิ, ภาวันตุ เม.”

(กราบ ๑ ครั้ง ไม่แบมือ)”

แบบที่ ๒ (พระบรมรูปหน้าศาลา ๑๐๐ ปี วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม)

“ปิโย เทวะมะนุสสานัง

ปิโย พรหม(ม)มานะมุตตะโม

ปิโย นาคะสุปณฺณานัง

ปิณินทะริยง นะมามิหัง

ปิยะราชานุภาเวนนะ

สะทา โสตถิ ภาวันตุ เม.”

(กราบ ๑ ครั้ง ไม่แบมือ)”

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๖)

กล่าว “นะโม” ๓ จบ และกล่าวคำบูชา ดังนี้

“อุกาสะ, มหาธีระราชะวะรัสสะ, อมินา สักกาเรนะ, ปุเชมิ,
มหาธีระราชานภาเวนนะ, สะทาโสตถิ, ะวันตุ เม.ฯ
(กราบ ๑ ครั้ง ไม่แบมือ)”

สมเด็จพระนเรศวรมหาราช

กล่าว “นะโม” ๓ จบ และกล่าวคำบูชา ดังนี้

“อติจิตตั้ง, เอหิ เทวะตาทิ, จะ มหาเตโช, นะระปุชิตโต โส ะโส,
ปัจจะยา ทิปปะติ, นะเร โส จะ มะหาราชา, เมตตา จะ กะโรติ,
มะหาลาภัง, สะทา โสตถิ ะวันตุ เม.ฯ”

คำถวายคัมภีร์พระไตรปิฎก

“มะยัง ภันเต, อิมัง, สะปะริวารัง เติปิฏกะคันถัง สาทถิง, สัพพะยัญชนะนัง, เกวะละปะ
ริปัญณัง ปะริสุทัง, จาตุททิสัสสะ ภิกขุสังฆัสสะ, โอโณชะยามะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมัง,
สะปะริวารัง, เติปิฏกะคันถัง สัพพะยัญชนะนัง, เกวะละปะริปัญณัง, ปะริสุทัง, ปะฏิคคัณหาตุ,
อัมหากัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ.

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวายซึ่งคัมภีร์พระไตรปิฎก,
อันมีอรรถและพยัญชนะครบถ้วนกระบวนความ, บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง, กับทั้งบริวารเหล่านี้,
แต่พระภิกษุสงฆ์, ผู้มีในทิศทั้งสี่, ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ, ซึ่งคัมภีร์พระไตรปิฎก, อันมีอรรถและ
พยัญชนะครบถ้วนกระบวนความ, บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง, กับทั้งบริวารเหล่านี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย,
เพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, สิ้นกาลนานเทอญ.ฯ”

คำถวายคัมภีร์พระธรรม

“มะยัง ภันเต, อิมัง, สะปะริวารัง, ไปฏฐะกะคันถัง, พะหุชนะนหิตายะ, พะหุชนะนสุขายะ,
มะหาเถเรหิ, ยุตตัมปะยุตตัง, ธัมมิกัง, ธัมมะลัทธัง, จาตุททิสัสสะ, ภิกขุสังฆัสสะ, โอโณชะยามะ,
สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมัง, สะปะริวารัง, ไปฏฐะกะคันถัง, พะหุชนะนหิตายะ, พะหุชนะ
สุขายะ. มะหาเถเรหิ, ยุตตัมปะยุตตัง, ธัมมิกัง, ธัมมะลัทธัง, ปะฏิคคัณหาตุ, อัมหากัง, ทีฆะรัตตัง,
หิตายะ, สุขายะ.

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวายซึ่งคัมภีร์ธรรม, อันพระมหาเถระทั้งหลาย ชำระสอบทานแล้ว, อันเกิดขึ้นโดยชอบธรรม, อันได้มาโดยธรรม, กับทั้งบริวารนี้, แต่พระภิกษุสงฆ์, ผู้มีในทิศทั้งสี่, ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ, ซึ่งคัมภีร์พระธรรม, อันพระมหาเถระทั้งหลาย, ชำระสอบแล้ว, อันเกิดขึ้นแล้วโดยชอบธรรม, อันได้มาโดยธรรม, กับทั้งบริวารนี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, สิ้นกาลนานเทอญ.”

คำถวายสลากภัต

“เอตานิ มะยัง ภันเต, สละกะภัตตานิ, สะปะริวารานิ, อะสุกัฏฐาเน, ฐะปิตานิ, ภิกขุสังฆัสสะ, โธโณชยามะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสงฺโฆ, เอตานิ สละกะภัตตานิ, สะปะริวารานิ, ปะฏิคคัณหาตุ, อัมहाกัง, ทิฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ.

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวายสลากภัต, กับทั้งบริวารเหล่านี้, ซึ่งตั้งไว้ ณ ที่นั้น, แต่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับซึ่งสลากภัต, กับทั้งบริวารเหล่านี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ตลอดกาลนานเทอญ.”

คำถวายข้าวสาร

“อิมานิ มะยัง ภันเต, ตัณฑุลานิ, สะปะริวารานิ, ภิกขุสังฆัสสะ, โธโณชยามะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสงฺโฆ, อิมานิ, ตัณฑุลานิ, สะปะริวารานิ, ปะฏิคคัณหาตุ, อัมहाกัง, ทิฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ.

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวายข้าวสาร, กับทั้งบริวารเหล่านี้, แต่พระภิกษุสงฆ์, ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับข้าวสาร, กับทั้งบริวารเหล่านี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ตลอดกาลนานเทอญ.”

คำถวายอุโบสถ

“มะยัง ภันเต, อิมัง อุโปสถาคารัง, สังฆัสสะ, นิยาเทมะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสงฺโฆ, อิมัง, อุโปสถาคารัง, ปะฏิคคัณหาตุ, อัมहाกัง, ทิฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ.

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอมอบถวายซึ่งอุโบสถหลังนี้แต่พระสงฆ์, ขอพระสงฆ์จงรับซึ่งอุโบสถหลังนี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, สิ้นกาลนานเทอญ.”

คำถวายปราสาทผึ้ง

“มะยัง ภันเต, อิมัง, สะปะริวารัง, มะธูปุปะปาสาทัง, อิมัสมิง วิหารเ, ภิกขุสังฆัสสะ, โธโณชะยามะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมัง, สะปะริวารัง, มะธูปุปะปาสาทัง, ปะฏิคคัณหาตุ, อัมहाกัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ.

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอมอบถวายปราสาทผึ้งกับทั้งบริวารนี้, แต่พระภิกษุสงฆ์ในวัดนี้, ขอพระสงฆ์จงรับปราสาทผึ้งกับทั้งบริวารนี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, สิ้นกาลนานเทอญ.”

คำถวายยานพาหนะ

“มะยัง ภันเต, อิมัง, ยานัง, ภิกขุสังฆัสสะ, นิยาเทมะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมัง, ยานัง, ปะฏิคคัณหาตุ, อัมहाกัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ.

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอมอบถวายซึ่งยานพาหนะนี้, แต่พระภิกษุสงฆ์, ขอพระสงฆ์จงรับซึ่งยานพาหนะนี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, สิ้นกาลนานเทอญ.”

คำถวายสะพาน

“มะยัง ภันเต, อิมัง, เสตุง, มะหาชะนानัง, สาธาระณัตถายะ, นิยาเทมะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมัสมิง, เสตุมหิ, นิยาเท, สักขิโก โหตุ, อิถัง, เสตุนานัง, อัมहाกัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ, สังวัตตะตุ.”

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอมอบถวายซึ่งสะพานนี้, เพื่อประโยชน์ทั่วไป แก่มหาชนทั้งหลาย, ขอพระสงฆ์จงเป็นพยาน, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ในสะพานที่ข้าพเจ้าทั้งหลาย ได้มอบให้แล้วนี้, ขอการถวายสะพานนี้, จงเป็นไปเพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, สิ้นกาลนานเทอญ.”

คำถวายเสนาสะ

“มะยัง ภันเต, อิมัง, เสนาสะนานิ, อาคะตานาคตัสสะ, จุททิสัสสะ, ภิกขุสังฆัสสะ, นิยาเทมะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมานิ, เสนาสะนามิ, ปะฏิคคัณหาตุ, อัมहाกัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ.

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอมอบถวายเสนาสนะเหล่านี้, แต่พระภิกษุสงฆ์ผู้มีในทิศทั้ง ๔, ที่มาแล้วก็ดี, ยังไม่มาก็ดี, ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับเสนาสนะเหล่านี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, สิ้นกาลนานเทอญ.๑”

คำถวายศาลาโรงธรรม

“มะยัง ภันเต, อิมัง सालัง, ชัมมะสะกายะ, อุททิสสะ, จาตุททิสสะ, ภิกขุสังฆัสสะ, นิยยาเทมะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมัง सालัง, ปะฏิคคัณหาตุ, อัมहाกัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ.

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอมอบถวายศาลาหลังนี้, แต่พระภิกษุสงฆ์ผู้มีในทิศทั้ง ๔, อุทิศเพื่อเป็นสถานที่แสดงธรรม, ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับศาลาหลังนี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, สิ้นกาลนานเทอญ.๑”

คำถวายเวจกุฎี

“มะยัง ภันเต, อิมัง, วัจจะกุฎิง, อาคะตานุคัสสะ, จาตุททิสสะ, ภิกขุสังฆัสสะ, นิยยาเทมะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมัง วัจจะกุฎิง, ปะฏิคคัณหาตุ, อัมहाกัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ.

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอมอบถวายเวจกุฎีหลังนี้, แต่พระภิกษุสงฆ์ผู้มีในทิศทั้ง ๔, ที่มาแล้วก็ดี, ยังไม่มาก็ดี, ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับเวจกุฎีหลังนี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, สิ้นกาลนานเทอญ.๑”

คำถวายผ้าวัสสิกสาฎก (ผ้าสำหรับใช้นุ่งเวลาอาบน้ำฝน)

“อิมานิ มะยัง ภันเต, วัสสิกะสาฎิกานิ, สะปะริวารานิ, ภิกขุสังฆัสสะ, โอโณชะยามะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมานิ, วัสสิกะสาฎิกานิ, สะปะริวารานิ, ปะฏิคคัณหาตุ, อัมहाกัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ.๑.

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวายผ้าอาบน้ำฝน, กับทั้งบริวารเหล่านี้, แต่พระภิกษุสงฆ์, ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับผ้าอาบน้ำฝน, กับทั้งบริวารเหล่านี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, สิ้นกาลนานเทอญ.๑”

คำถวายผ้าจํานำพรรษา (ผ้าที่ถวายแก่พระภิกษุผู้จําพรรษาครบ ๓ เดือน)

“อิมานิ มะยัง ภันเต, วัสสวาสิกะจีวะรานิ, สะปะริวารานิ, ภิกขุสังฆัสสะ, โอโณชะยามะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมานิ, วัสสวาสิกะจีวะรานิ, สะปะริวารานิ, ปะฏิคคัณหาตุ, อัมहाกัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะฯ.

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวายผ้าจํานำพรรษา, กับทั้งบริวารเหล่านี้, แต่พระภิกษุสงฆ์, ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับผ้าจํานำพรรษา, กับทั้งบริวารเหล่านี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, สิ้นกาลนานเทอญฯ.”

คำถวายผ้าอจเจกจีวร (ผ้าจํานำพรรษาที่ถวายแก่พระภิกษุโดยรีบด่วน)

“อิมานิ มะยัง ภันเต, อจเจกะจีวะรานิ, สะปะริวารานิ, ภิกขุสังฆัสสะ, โอโณชะยามะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมานิ, อจเจกะจีวะรานิ, สะปะริวารานิ, ปฎิคคัณหาตุ, อัมहाกัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะฯ.

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวายผ้าอจเจกจีวร, กับทั้งบริวารเหล่านี้, แต่พระภิกษุสงฆ์, ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับผ้าอจเจกจีวร, กับทั้งบริวารเหล่านี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, สิ้นกาลนานเทอญฯ.”

คำถวายรูปเทียนดอกไม้เพื่อบูชา

“มะยัง ภันเต, อิมเหติ, ทีปะธูปะปุผะวะเรหิ, ระตะนัตตะยัง, อะภิปูเชมะ, อะยัง, ระตะนัตตะยัสสะ ปูชา, อัมहाกัง, ทีฆะรัตตัง, หิตะสุขาเวหา, โหตุ, อาสะวักขะยัปปัตติยาฯ.

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอบูชาพระรัตนตรัย, ด้วยรูปเทียน, และดอกไม้อันประเสริฐเหล่านี้, การบูชาพระรัตนตรัยนี้, จงนำมาซึ่งประโยชน์สุข, เพื่อบรรลुพระนิพพานเป็นที่สิ้นไปแห่งอาสวกิเลส, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ตลอดกาลนานเทอญฯ.”

คำถวายธงเพื่อบูชา

“มะยัง, อิมินา, ะชะปะภาเณนะ, ระตะนัตตะยัง, อะภิปูเชมะ, อะยัง, ะชะปะภาเณนะ, ระตะนัตตะยะปูชา, อัมहाกัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ, สังวัตตะตุฯ.

ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอบูชา, ซึ่งพระรัตนตรัย, ด้วยธงแผ่นผ้านี้, กิริยาที่บูชาพระรัตนตรัย, ด้วยธงแผ่นผ้านี้, ขอจงเป็นไป, เพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, สิ้นกาลนานเทอญฯ.”

ลำดับพัตยศสมณศักดิ์ ฐานานุกรม เปரியญ ในงานพระราชพิธี-รัฐพิธี

สมเด็จพระราชาคณะ

๑. สมเด็จพระสังฆราชเจ้า
๒. สมเด็จพระสังฆราช
๓. สมเด็จพระราชาคณะ ชั้นสุพรรณบัฏ

พระราชาคณะ

๔. พระราชาคณะ เจ้าคณะรอง ชั้นหิรัญบัฏ
๕. พระราชาคณะ เจ้าคณะรอง ชั้นสัญญาบัตร
๖. พระราชาคณะ ชั้นธรรม
๗. พระราชาคณะ ชั้นเทพ
๘. พระราชาคณะ ชั้นราช
๙. พระราชาคณะ ชั้นสามัญ
 - ๙.๑ พระราชาคณะ ปลัดขวา-ปลัดซ้าย-ปลัดกลาง
 - ๙.๒ พระราชาคณะ รองเจ้าคณะภาค
 - ๙.๓ พระราชาคณะ เจ้าคณะจังหวัด
 - ๙.๔ พระราชาคณะ รองเจ้าคณะจังหวัด
 - ๙.๕ พระราชาคณะ ชั้นสามัญเปரியญ ฝ่ายวิปัสสนาธุระ
 - ๙.๖ พระราชาคณะ ชั้นสามัญเปரியญ ป.ธ. ๙-๘-๗-๖-๕-๔-๓
 - ๙.๗ พระราชาคณะ ชั้นสามัญเทียบเปரியญ ฝ่ายวิปัสสนาธุระ
 - ๙.๘ พระราชาคณะ ชั้นสามัญเทียบเปரியญ
 - ๙.๙ พระราชาคณะ ชั้นสามัญยก ฝ่ายวิปัสสนาธุระ
 - ๙.๑๐ พระราชาคณะ ชั้นสามัญยก

พระครูสัญญาบัตร พระครูฐานานุกรม พระเปรียญธรรม

๑๐. พระครูสัญญาบัตร เจ้าคณะจังหวัด (จจ.)
๑๑. พระครูสัญญาบัตร รองเจ้าคณะจังหวัด (รจจ.)
๑๒. พระครูสัญญาบัตร เจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นเอก (จล.ชอ.)
๑๓. พระครูสัญญาบัตร เจ้าคณะอำเภอ ชั้นพิเศษ (จอ.ชพ.)
๑๔. พระครูสัญญาบัตร เทียบเจ้าคณะอำเภอ ชั้นพิเศษ (ทจอ.ชพ.)
๑๕. พระครูปลัดของสมเด็จพระราชาคณะ
๑๖. พระเปรียญธรรม ๙ ประโยค
๑๗. พระครูสัญญาบัตร เจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นโท (จล.ชท.)
๑๘. พระครูสัญญาบัตร เจ้าคณะอำเภอ ชั้นเอก (จอ.ชอ.)
๑๙. พระครูสัญญาบัตร เทียบเจ้าคณะอำเภอ ชั้นเอก (ทจอ.ชอ.)
๒๐. พระครูสัญญาบัตร เจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นตรี (จล.ชต.)
๒๑. พระครูสัญญาบัตร เจ้าคณะอำเภอ ชั้นโท (จอ.ชท.)
๒๒. พระครูสัญญาบัตร รองเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นเอก (รจล.ชอ.)
๒๓. พระครูสัญญาบัตร รองเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นโท (รจล.ชท.)
๒๔. พระครูสัญญาบัตร รองเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นตรี (รจล.ชต.)
๒๕. พระครูสัญญาบัตร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นพิเศษ หรือเทียบเท่า (ผจล.ชพ. หรือ ทผจล.ชพ.)
๒๖. พระครูสัญญาบัตร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นเอก ฝ่ายวิปัสสนาธุระ หรือเทียบเท่า (ผจล.ชอ.วิ หรือ ทผจล.ชอ.วิ.)
๒๗. พระครูสัญญาบัตร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นเอก หรือเทียบเท่า (ผจล.ชอ. หรือ ทผจล.ชอ.)
๒๘. พระครูปลัดของพระราชาคณะ เจ้าคณะรอง ชั้นหิรัญบัฏ
๒๙. พระครูปลัดของพระราชาคณะ เจ้าคณะรอง ชั้นสัญญาบัตร
๓๐. พระครูฐานานุกรมชั้นเอก ของสมเด็จพระสังฆราช (พระครูปริตร)
๓๑. พระเปรียญธรรม ๘ ประโยค
๓๒. พระครูสัญญาบัตร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นโท หรือเทียบเท่า (ผจล.ชท. หรือ ทผจล.ชท.)
๓๓. พระเปรียญธรรม ๗ ประโยค
๓๔. พระครูปลัดของพระราชาคณะ ชั้นธรรม

๓๕. พระครูฐานานุกรมชั้นโท ของสมเด็จพระสังฆราช (พระครูปริตร)
๓๖. พระครูสัญญาบัตร รองเจ้าคณะอำเภอ ชั้นเอก (รจอ.ขอ.)
๓๗. พระครูสัญญาบัตร รองเจ้าคณะอำเภอ ชั้นโท (รจอ.ขท.)
๓๘. พระครูสัญญาบัตร เจ้าคณะตำบล ชั้นเอก ฝ่ายวิปัสสนาธุระ (จต.ขอ.วิ.)
๓๙. พระครูสัญญาบัตร เจ้าคณะตำบล ชั้นเอก (จต.ขอ.)
๔๐. พระครูสัญญาบัตร เจ้าคณะตำบล ชั้นโท (จต.ขท.)
๔๑. พระครูสัญญาบัตร เจ้าคณะตำบล ชั้นตรี (จต.ขต.)
๔๒. พระครูสัญญาบัตร เจ้าอาวาสวัดราษฎร์ ชั้นเอก (จร.ขอ.)
๔๓. พระครูสัญญาบัตร เจ้าอาวาสวัดราษฎร์ ชั้นโท ฝ่ายวิปัสสนาธุระ (จร.ขท.วิ.)
๔๔. พระครูสัญญาบัตร เจ้าอาวาสวัดราษฎร์ ชั้นโท (จร.ขท.)
๔๕. พระครูสัญญาบัตร เจ้าอาวาสวัดราษฎร์ ชั้นตรี (จร.ขต.)
๔๖. พระครูสัญญาบัตร รองเจ้าอาวาสวัดราษฎร์ (จรจ.)
๔๗. พระครูสัญญาบัตร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราษฎร์ (ผจร.)
๔๘. พระเปรียญธรรม ๖ ประโยค
๔๙. พระเปรียญธรรม ๕ ประโยค
๕๐. พระครูปลัดของพระราชาคณะ ชั้นเทพ
๕๑. พระครูปลัดของพระราชาคณะ ชั้นราช
๕๒. พระครูวินัยธร
๕๓. พระครูธรรมธร
๕๔. พระครูคู่สวด
๕๕. พระเปรียญธรรม ๔ ประโยค
๕๖. พระปลัดของพระราชาคณะ ชั้นสามัญ
๕๗. พระเปรียญธรรม ๓ ประโยค
๕๘. พระครูรองคู่สวด
๕๙. พระครูสังฆรักษ์
๖๐. พระครูสมุห์
๖๑. พระครูใบฎีกา
๖๒. พระสมุห์
๖๓. พระใบฎีกา
๖๔. พระพิธีธรรม (เหลือง-แดง-น้ำเงิน-เขียว)

หมายเหตุ

๑. การจัดลำดับนี้ เป็นการปรับปรุงใหม่ พ.ศ. ๒๕๔๑ โดยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคมในการประชุม ครั้งที่ ๖/๒๕๔๑ เมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๑

๒. เฉพาะพิธีรับผ้าพระกฐินพระราชทาน เจ้าอาวาสนั่งหน้าพระภิกษุรูปอื่น ซึ่งแม้จะมีสมณศักดิ์สูงกว่า

๓. ตั้งแต่พระราชอาคันตุกะชั้นราชขึ้นไป นั่งตามลำดับอาวุโสโดยสมณศักดิ์

การใช้พดัยศ การถวายอดิเรก และการถวายพระพรลา

พระดำรัสแห่ง สมเด็จพระมหาสมณะ^๓

ให้ถวายอดิเรกในการหลวงการรัฐบาลทั่วไป

สมเด็จพระมหาสมณะ มีพระดำรัสว่า ธรรมเนียมการถวายอดิเรก แต่สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินแต่ก่อนมา ถวายเฉพาะในพระที่นั่งเนื่องด้วยที่ประทับ และต่อมาในพระที่นั่งที่เคยประทับทุกแห่ง สมเด็จพระราชาคณะและพระราชาคณะเป็นผู้ถวาย โดยฐานทรงยกย่องเป็นพระเถระเห็นว่า คำถวายอดิเรกนั้น เป็นคำออกพระนาม หรือกล่าวทางไวยากรณ์แห่งมคธภาษาเป็นประณมบุรุษ คำกล่าวถึงถวายกลับหลังก็ไม่ขัด และการถวายพระพรสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินของตน ก็เป็นการแสดงความปรารถนาอันดี ถ้าใช้ในการหลวงการรัฐบาลทั่วไป จัดเป็นการสมควร แต่ติดอยู่ที่หัวเมือง เพราะไม่มีพระราชาคณะทุกแห่ง ได้นำความเรียนพระราชปฏิบัติ บัดนี้ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้พระครูเจ้าคณะจังหวัด และพระครูเจ้ารองผู้ได้รับพระราชทานพัดแจกยอดเป็นเครื่องยศ ถวายอดิเรก ได้ด้วย ตั้งแต่วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๒ นี้ ที่เป็นวันตรงสุรทินบรมราชาภิเษกเป็นต้นไป ให้สมเด็จพระราชาคณะ พระราชาคณะ และพระครูเจ้าคณะจังหวัด ผู้เป็นหัวหน้าแห่งสงฆ์ ผู้เข้าในการหลวง ทั้งในกรุงทั้งในหัวเมือง หรือในการรัฐบาลในหัวเมือง เช่น ในการถือน้ำ ในการเฉลิมรัชชพรรษา และในการเฉลิมพระชนมพรรษา ถวายอดิเรกทุกแห่ง ทั้งในพระที่นั่ง ทั้งในที่อื่น ทั้งในเวลาเสด็จออก ทั้งในเวลาไม่เสด็จออก ส่วนการว่า คำถวายพระพรลา คงใช้เวลาเสด็จออกเฉพาะในพระราชวัง ในพระราชฐาน หรือในที่ประทับแห่งอื่น เช่น ค่ายหลวง พระครูเจ้าคณะจังหวัดถวายได้ด้วย

พระครูเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะรอง ผู้ยังไม่เคยถวาย จงดุคำถวายอดิเรก และคำถวายพระพรลา ในแถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม ๔ หน้า ๒๖๙ ถึง ๒๗๐ เมื่อถวายจงตั้งพดัยศ

มีพระดำรัสสั่งไว้ ณ วันที่ ๓ พฤศจิกายน ๒๔๖๒

^๓ สนธิ์ แสงวงบุญ ป.. ทำเนียบพดัยศสมณศักดิ์. กรุงเทพมหานคร, ศรีเมืองการพิมพ์, ๒๕๑๕.

ประกาศมหาเถรสมาคม เรื่อง การถวายอดิเรก และการใช้พัสดุในงานพระราชพิธี^๔

มหาเถรสมาคมได้พิจารณาว่า โดยที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เสด็จพระนามาภิไธย สมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาล ขึ้นเป็นสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี (สมเด็จด้วยสมเด็จพระราชินี) สมควรที่คณะสงฆ์จะพึงถวายพระเกียรติในการทรงประกอบงานพระราชพิธี และทรงบำเพ็ญพระราชกุศล จึงให้คณะสงฆ์ปฏิบัติในการถวายใช้พัด

๑. เมื่อ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ สมเด็จพระบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า ในการพระราชพิธี หรือในการพระราชกุศล ให้ใช้พัดยศ ถวายอดิเรกแต่ทั้งสองพระองค์

๒. เมื่อ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เสด็จพระราชดำเนิน ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลหรือทรงเป็นประธานในการพิธีทุกอย่าง ให้ใช้พัดยศ แต่ไม่ต้องถวายอดิเรก นอกจากที่กล่าวนี้ ให้ถือการปฏิบัติเดิม

ประกาศ ณ วันที่ ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๔

(ลงพระนาม) สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ

(สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ)

สมเด็จพระสังฆราช ประธานกรรมการมหาเถรสมาคม

^๔ สนธิ์ แสงวงบุญ ป.. ทำเนียบพัสดุสมณศักดิ์. กรุงเทพมหานคร, ศรีเมืองการพิมพ์, ๒๕๑๕.

การใช้พัดยศ

พัดยศ เป็นเครื่องหมายแสดงถึงสมณศักดิ์ของพระสงฆ์ที่ได้รับพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยคณะสงฆ์จะถวายพระเกียรติแด่องค์พระมหากษัตริย์ด้วยการเสนอนามพระเถระที่เห็นสมควรรับพระราชทานสมณศักดิ์ในโอกาสสำคัญ เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา วันพระราชพิธีฉัตรมงคล วันพระราชพิธีแรกขึ้นเสวยราชสมบัติ หรือในพระราชพิธีสำคัญที่จัดขึ้นเนื่องในวโรกาสพิเศษ เป็นต้น ซึ่งเป็นการพระราชทานเป็นการเฉพาะบุคคลให้นำไปใช้เพื่อแสดงสมณศักดิ์ในการพระราชพิธี และรัฐพิธี หรือการพิธีที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ อันเป็นการถวายพระเกียรติแด่พระองค์ผู้เป็นองค์ประธาน หรือการพิธีที่อยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์ พระราชานุเคราะห์ ของสถาบันพระมหากษัตริย์ พระเถระผู้ได้รับพระราชทานจะให้ผู้อื่นนำไปใช้ไม่ได้ ดังนั้น การจัดลำดับการนั่งของพระสงฆ์สมณศักดิ์ในการพระราชพิธี หรือการพิธีที่ใช้พัดยศจะต้องจัดลำดับตามพัดยศที่ถือเข้าในพระราชพิธีหรือพิธี โดยมีระเบียบแบบแผนประเพณีปฏิบัติ และหลักเกณฑ์การใช้พัดยศในการพระราชพิธี รัฐพิธี และการพิธี ดังนี้

๑. การพระราชพิธี และพิธีที่ต้องใช้พัดยศ และถวายอดิเรก

๑.๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนิน

๑.๒ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนิน (กรณี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินปฏิบัติพระราชกรณียกิจแทนพระองค์ ให้ประธานสงฆ์ถวายอดิเรกแด่ทั้งสองพระองค์)

๑.๓ ในการพิธีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หรือสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ผู้หนึ่งผู้ใดไปปฏิบัติพระราชกรณียกิจแทนพระองค์ (ผู้แทนพระองค์ไปปฏิบัติกรณียกิจแทนพระองค์ใด ให้ประธานสงฆ์ใช้สรพนามของพระองค์นั้นตามแบบการถวายอดิเรกที่ใช้ในปัจจุบัน)

๑.๔ ในการพิธีที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หรือสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดขึ้น หรือได้รับพระบรมราชานุญาตให้จัดขึ้น เช่น การถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน การพิธีสมเด็จพระสังฆราชประธานสังฆยาบัตร์ พัตยศ และผ้าไตร การทรงบำเพ็ญพระราชกุศล การพิธีต่าง ๆ ที่ทรงพระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ การพระราชทานเครื่องไทยธรรมไปถวายพระสงฆ์ในการพิธีต่าง ๆ ทุกกรณี การพิธีอยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์ หรือพระบรมราชูปถัมภ์ของพระองค์ใด ให้ประธานสงฆ์ใช้พัดยศ และใช้สรพนามในพระองค์นั้นถวายอดิเรก

๑.๕ การพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หรือสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ วันฉัตรมงคล และวันจักรีที่ทางราชการจัด (ตรงกับวันพระราชพิธี) เพื่อเป็นการถวายพระเกียรติทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

๑.๖ การพระราชพิธีฉลองวันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

๒. การพิธีที่ใช้พัดยศ แต่ไม่ถวายอดิเรก

๒.๑ การพิธีที่ สมเด็จพระบรมราชชนนี เสด็จพระราชดำเนิน

๒.๒ การพิธีที่ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จฯ

๒.๓ การพิธีที่ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ

๒.๔ การพิธีที่ มีการเชิญเครื่องอิสริยยศมาประดิษฐานเป็นองค์ประกอบของพิธีการ เช่น รัฐพิธีเสกน้ำพระพุทธรณ์ หรือการถือน้ำพิพัฒน์สัตยา

๒.๕ การพิธีที่ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร หรือสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ผู้หนึ่งผู้ใดไปปฏิบัติพระราชกรณียกิจแทนพระองค์

๒.๖ การพิธีที่ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร หรือสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดขึ้น หรือทรงรับไว้ในพระราชานุเคราะห์ หรือในพระราชูปถัมภ์ เช่น กรณียทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ บำเพ็ญพระราชกุศลพระราชทานศพไว้ในพระราชานุเคราะห์ เป็นต้น

๒.๗ การพิธีที่ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร หรือสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเครื่องไทยธรรมไปถวายพระสงฆ์ในพิธีการต่าง ๆ

(เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติแด่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ธรรมเนียมที่คณะสงฆ์ปฏิบัติจะใช้บท “โส อตถลทฺโธ...” และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ใช้บท “สา อตถลทฺธา...” เป็นบทถวายพระพร

๓. การพิธีที่ใช้พัดยศและพัตรอง

การพระราชพิธี หรือการพิธี ที่มีการถวายพระธรรมเทศนาให้พระสงฆ์ ซึ่งเป็นองค์ถวายพระธรรมเทศนานำพัดยศและพัตรองมาในการพระราชพิธี โดยมีวิธีใช้พัดยศและพัตรองดังนี้

๓.๑ เมื่อถึงเวลาถวายพระธรรมเทศนาให้ถือพัดยศและพัตรอง ไปนั่งยังอาสน์สงฆ์ ตามที่เจ้าหน้าที่เผด็จและจัดเตรียมไว้ข้างธรรมมาสน์ เมื่อองค์ประธานหรือประธานจุดเทียนส่องธรรมให้พระสงฆ์ถือพัตรองขึ้นไปบนธรรมมาสน์เพื่อใช้ในการถวายศีล เมื่อถวายศีลจบแล้ว ให้วางพัตรองไว้บนธรรมมาสน์แล้วถวายพระธรรมเทศนา เมื่อถวายพระธรรมเทศนาจบแล้ว ให้เก็บคัมภีร์เทศน์

และสิ่งคัมภีร์เทศน์ และพัตรองให้เจ้าหน้าที่เชิญออกไปยังที่จัดเตรียมไว้ แล้วลงจากธรรมาสน์มานั่งยังอาสน์สงฆ์ที่มีพัตยศวางอยู่ หรืออาสน์สงฆ์ที่นั่งพักก่อนขึ้นธรรมาสน์ เพื่อรับประเคนเครื่องไทยธรรม เมื่อรับประเคนเครื่องไทยธรรมแล้ว หากไม่มีกิจกรรมอื่น เมื่อองค์ประธานประทับนั่งเรียบร้อยแล้ว ให้ตั้งพัตยศ ถวายอนุโมทนา ถวายอดิเรก ทั้งนี้เป็นธรรมเนียมประเพณีที่ถือปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่รัชสมัยของพระเจ้าทรงธรรม แห่งกรุงศรีอยุธยา

๓.๒ ในพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศล เนื่องในวันวิสาขบูชา มีการปฏิบัติเป็นกรณีพิเศษ คือ เมื่อพระสงฆ์ถวายพระธรรมเทศนาจบแล้ว จะนั่งอนุโมทนา โดย “ยถา...” อยู่บนธรรมาสน์ โดยถือคัมภีร์ไว้ในมือ ไม่ต้องถือพัตยศใด ๆ ทั้งสิ้น พระสงฆ์ผู้ถวายพระธรรมเทศนา “ยถา...” จบ พระสงฆ์ที่นั่งอยู่ ณ อาสน์สงฆ์ด้านล่าง รับ “สพฺพทิ ติโย...” โดยตั้งพัตยศแล้วเจ้าหน้าที่เผด็จพระสงฆ์รูปที่ถวายพระธรรมเทศนาลงจากธรรมาสน์มานั่งยังอาสนะเดิม แล้วตั้งพัตยศร่วมถวายอนุโมทนา และถวายอดิเรกต่อไป

๓.๓ การพระราชพิธี หรือพิธีใด ๆ ที่ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลและทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการจัดสร้างพัตรองถวายพระสงฆ์ไว้เป็นที่ระลึก และทรงประเคนพระสงฆ์ในพระราชพิธี หรือการพิธี เช่น ในการพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐ เมื่อทรงถวายพัตรองแล้ว ประธานสงฆ์จะใช้พัตรองถวายศีล และถวายอนุโมทนา “ยถา... สพฺพทิ...” โดยตั้งพัตรองถวายอนุโมทนา ก่อนจะถวายอดิเรก ให้เปลี่ยนจากพัตรอง มาเป็นการตั้งพัตยศถวายอดิเรกแทน และให้ใช้พัตยศต่อจากการถวายอดิเรกไปจนจบบท “ภาวตุ สพฺพมงคลา เปฯ ภวนฺ ตู เต.”

อนึ่ง ในกรณีเดียวกัน หากสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมารเป็นองค์ประธานในพิธีให้เปลี่ยนจากพัตรองเป็นการตั้งพัตยศ ก่อนบท “โส อตฺถลทฺธ...” หรือสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นองค์ประธานในพิธีให้เปลี่ยนจากพัตรองเป็นการตั้งพัตยศ ก่อนบท “สา อตฺถลทฺธ...” แม้การพิธีอื่น ๆ หากทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ผู้แทนพระองค์ปฏิบัติพระราชกรณียกิจแทน และผู้เป็นประธานแทนพระองค์ถวายพัตรองก็พึงปฏิบัติเช่นเดียวกัน

๓.๔ ในการพิธีถวายผ้าพระกฐินพระราชทานที่มีผู้ขอพระราชทานไปถวายยังพระอารามหลวง หรืออารามที่ได้รับผ้าพระกฐินพระราชทานในต่างประเทศ ธรรมเนียมปฏิบัติที่สืบทอดกันมา ถ้าผู้ขอรับพระราชทานได้มีการจัดสร้างพัตรองที่ระลึกถวายแด่พระสงฆ์ด้วย หากประธานในพิธีถวายผ้าพระกฐินเป็นพระบรมวงศ์ให้ประเคนพัตรองที่ระลึกก่อนเครื่องพระกฐินพระราชทาน หากผู้ที่ขอพระราชทานหรือผู้เป็นประธานเป็นบุคคลที่ไม่ได้เป็นพระบรมวงศ์ ให้ประเคนพัตรองที่ระลึกถวายอนุโมทนา (เพื่อเป็นการฉลองศรัทธาของหน่วยงานหรือผู้ที่ขอรับพระราชทานในการรับภาระอันเป็นการช่วยแบ่งเบาพระราชภาระของพระมหากษัตริย์ในการ

ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้มั่นคงถาวรสืบไป) ส่วนพระสงฆ์รูปอื่นที่มีสมณศักดิ์ให้ตั้งพัดยศ ตั้งแต่เมื่อเริ่มอนุโมทนา (ตั้งแต่ ยถา...ไปจนจบบท ภาวตุ สัพพมังคล...) สำหรับประธานสงฆ์หรือรูปที่ครองผ้าพระกฐินซึ่งใช้พัดรอง ให้เปลี่ยนจากการใช้พัดรองมาเป็นพัดยศ ก่อนที่จะถวายอติเรก

การถวายอติเรก

การถวายอติเรก คือ คำถวายพระพรที่เป็นภาษาบาลี ซึ่งพระสงฆ์ผู้เป็นประธานสงฆ์ กล่าวถวายพระพรแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หรือสมเด็จพระบรมราชินี ในการทรงบำเพ็ญพระราชกุศลในพระราชพิธีหรือพิธีต่าง ๆ ที่เสด็จพระราชดำเนินเป็นองค์ประธาน หรือในการพระราชทานเครื่องไทยธรรมไปถวายพระสงฆ์ หรือในการพระราชทานพิธีการไว้ในพระบรมราชานุเคราะห์ หรือทรงรับการพิธีไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ ซึ่งการถวาย “อติเรก” ถือเป็นการถวายพระพร โดยเฉพาะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หรือสมเด็จพระบรมราชินี ดังนั้น ธรรมเนียมที่ถือปฏิบัติในขณะที่พระสงฆ์ผู้เป็นประธานสงฆ์กล่าวคำ “ถวายอติเรก” ผู้ที่เข้าร่วมอยู่ในพิธีทั้งหมดจะลดมือลง (ไม่ประนมมือรับพร) คงมีแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระบรมราชินี ที่ทรงประนมพระหัตถ์รับการถวายพระพรจากพระสงฆ์ ซึ่งถือเป็นพระพรชัยมงคลที่พระสงฆ์ถวายแด่พระองค์โดยเฉพาะ

มูลเหตุความเป็นมา

ในสมัยรัชกาลที่ ๒ พระส่อน พุทฺธสโร เป็นชาวจังหวัดพัทลุง ได้เดินทางมาจำพรรษาอยู่ ณ วัดหนึ่ง เขตบางขุนเทียน (ปัจจุบันอยู่ในเขตจอมทอง) กรุงเทพมหานคร และได้ศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมที่วัดหงษาราม ปัจจุบัน คือ วัดหงส์รัตนาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร จนสอบไล่ได้เปรียญธรรม ๙ ประโยค ต่อมาได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดหงษาราม รูปที่ ๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ทรงรู้จักและคุ้นเคยเป็นอันดี ตั้งแต่ครั้งยังทรงดำรงพระราชอิสริยยศ เป็นกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ ครั้นขึ้นเสวยราชย์แล้ว ได้พระราชทานสมณศักดิ์ทรงตั้งเป็นพระราชาคณะ ในราชทินนามว่า พระอุดมปิฎก ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดหงษาราม ต่อมาจนสิ้นรัชกาลที่ ๓ แล้ว จึงกลับไปจำพรรษา ณ วัดสุนทราวาส จังหวัดพัทลุง ซึ่งเป็นภูมิลำเนาเดิมของท่าน

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๔ เนื่องด้วยพระองค์เคยทรงผนวชอยู่เป็นเวลานาน ได้ทรงศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยและพระไตรปิฎก ทั้งภาษาไทยและภาษาบาลีเป็นอย่างดี มีพระปรีชาสามารถสอบไล่ได้เปรียญธรรม ๕ ประโยค จึงเป็นเหตุให้ได้ทรงรู้จักคุ้นเคยกับพระอุดมปิฎกเป็นอย่างดี เมื่อถึงวันเฉลิมพระชนมพรรษา พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระราชกระแสรับสั่งให้ตามหาและนิมนต์พระอุดมปิฎกมาเจริญพระพุทธมนต์ในพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ร่วมกับพระเถระรูปอื่น ๆ ด้วย พระอุดมปิฎกซึ่งอยู่ที่วัดสุนทรवास จังหวัดพัทลุง เมื่อรับทราบพระประสงค์แล้ว ก็ได้เดินทางมาร่วมพิธีนั่งอาสนะลำดับสุดท้ายของพระสงฆ์ ครั้นถึงเวลา พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงประเคนจตุปัจจัยไทยธรรมโดยลำดับ นับแต่สมเด็จพระสังฆราชลงมาจนถึงพระอุดมปิฎก ทรงโสมนัสยิ่งนักที่ได้ทรงพบเห็นพระสงฆ์ที่ทรงคุ้นเคยมาก่อน ตอนท้ายทรงรับสั่งว่า “ท่านเดินทางมาแต่ไกล นานปีจึงจะได้พบกัน ขอจงให้พรโยมให้ชื่นใจเถิด” เมื่อได้รับพระอนุญาตจากสมเด็จพระสังฆราชแล้ว พระอุดมปิฎกก็ตั้งพัดยศถวายพระพรด้วยปฏิภาณโวหาร เป็นภาษาบาลี ว่า

“อติเรกวาสสสฺสํ ชีว.

อติเรกวาสสสฺสํ ชีว.

อติเรกวาสสสฺสํ ชีว.

ทีชายุโก โหตุ อโรโค โหตุ.

ทีชายุโก โหตุ อโรโค โหตุ

สุชีโต โหตุ ปรมินทมหाराชา.

สิทธิกิจจํ สิทธิกัมมํ สิทธิลาโภ ชโย นิจจํ.

ปรมินทมหाराชาวรสฺส ภาวตุ สัพพทา.”

ขอถวายพระพร

เนื่องจากท่านเจ้าคุณมิได้เตรียมการไว้ก่อน เพราะไม่รู้ตัวว่าจะต้องถวายพระพร จึงว่าติดเป็นระยะ ๆ วรรคแรกกว่าซ้ำถึง ๓ หน จึงว่าวรรคที่สองต่อไปได้ ว่าวรรคที่สองซ้ำกันถึงสองหน จึงว่าวรรคที่ ๓ ต่อไปได้ และว่าไปได้ตลอดจนจบ

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงสดับแล้ว ทรงโปรดพระพรบทนี้มาก จึงทรงรับสั่งให้ถือเป็นธรรมเนียมให้พระสงฆ์ใช้พรบทนี้ ถวายพระพรพระมหากษัตริย์ในการพระราชพิธีตรารบเท่าทุกวันนี้ โดยมีได้ทรงแก้ไขแต่ประการใด นอกจากทรงรับสั่งให้เพิ่มคำว่า “ตุ” ต่อท้ายคำว่า “ชีว” เป็น “ชีวตุ” สืบมาจนบัดนี้

โดยที่ พระอุดมปิฎก ผู้เป็นต้นแบบของการถวายพระพรบทนี้ เป็นพระราชาคณะ จึงได้ถือเป็นธรรมเนียมสืบมาว่า พระสงฆ์ที่จะถวายอดิเรกได้จะต้องมีสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะขึ้นไป แต่ปัจจุบัน (ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๖๒) คณะสงฆ์ได้อนุญาตให้ พระครูสัญญาบัตร ชั้นเอก (จจ., จล.) ที่ถือพัดเปเลวเพลิง เป็นผู้ถวายอดิเรกได้โดยอนุโลม โดยมีแบบคำถวายอดิเรกที่ใช้ในปัจจุบันที่จะกล่าวต่อไป

แบบคำถวายอดิเรกที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน

คำถวายอดิเรก แบบที่ ๑

ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

อติเรกวาสสสํ ชีวตุ.

อติเรกวาสสสํ ชีวตุ.

อติเรกวาสสสํ ชีวตุ.

ทีฆายุก โหตุ อโรโค โหตุ.

ทีฆายุก โหตุ อโรโค โหตุ.

สุขีโต โหตุ ประมุขมหาราช.

สิทธิกิจจํ สิทธิกมมํ สิทธิลาภ โหตุ นิจจํ.

ประมุขมหาราชวรสส ภาตุ สัพพทา.

ขอถวายพระพร

คำถวายอดิเรก แบบที่ ๒

ถวายสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ

อติเรกวาสสสํ ชีวตุ.

อติเรกวาสสสํ ชีวตุ.

อติเรกวาสสสํ ชีวตุ.

ทีฆายุกา โหตุ อโรคา โหตุ.

ทีฆายุกา โหตุ อโรคา โหตุ.

สุขिता โหตุ สิริกิตติปรมาภินิ.

สิทธิกิจจํ สิทธิกมมํ สิทธิลาภ โหตุ นิจจํ.

สิริกิตติปรมาภินิยา ภาตุ สัพพทา.

ขอถวายพระพร

คำถวายอดิเรก แบบที่ ๓

ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ

ในเวลาเสด็จประทับอยู่พร้อมกันหรือในเวลาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ปฏิบัติพระราชกรณียกิจ
แทนพระองค์

อติเรกวาสสสตํ ชีวตุ.

อติเรกวาสสสตํ ชีวตุ.

อติเรกวาสสสตํ ชีวตุ.

ทิมายุกโ หตุ อโรโค โหตุ.

ทิมายุกโ หตุ อโรโค โหตุ.

สุจิตโ หตุ ปรมินทมหาราชา สราชินี.

สิทธิกิจจํ สิทธิกมมํ สิทธิลาโภ ชโย นิจจํ.

ปรมินทมหาราชวรสุส ราชินียา สห ภาตุ สัพพทา.

ขอถวายพระพร

การถวายพระพร

การถวายพระพรลา

การถวายพระพรลา คือ การกล่าวคำถวายพระพรลา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เมื่อเสร็จพระราชพิธีบำเพ็ญพระราชกุศล ในวโรกาสต่าง ๆ ในเวลาเสด็จพระราชดำเนินออกทรงบำเพ็ญพระราชกุศลเฉพาะในพระที่นั่ง ในพระราชฐาน ในพระราชวัง หรือในที่ประทับแห่งอื่น เช่น ค่ายหลวง เป็นต้น ก่อนที่พระสงฆ์ จะกลับเมื่อเสร็จสิ้นพิธี ตามธรรมเนียมประเพณีปฏิบัติประฐานสงฆ์รูปที่ ๑ จะถวายยอติเรก พระสงฆ์รูปที่ ๒ จะกล่าวถวายพระพรลา

คำถวายพระพรลา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ

“ขอถวายพระพร เจริญพระราชสิริสวัสดิ์พัฒนามงคล พระชนมสุขทุกประการ จงมีแด่ สมเด็จพระบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้าทั้งสองพระองค์ ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ เวลานี้ สมควรแล้ว พระภิกษุสงฆ์ทั้งปวง (อาตมภาพ) ขอถวายพระพรลา แต่สมเด็จพระบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้าทั้งสองพระองค์ ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ

ขอถวายพระพร”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หรือสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ในเวลา เสด็จประทับประทับพระองค์เดียว

“ขอถวายพระพร เจริญพระราชสิริสวัสดิ์พัฒนามงคล พระชนมสุขทุกประการ จงมีแด่ สมเด็จพระบรมบพิตร พระราชสมภารพระองค์ ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ เวลานี้สมควรแล้ว อาตมภาพ พระภิกษุสงฆ์ทั้งปวง ขอถวายพระพรลา แต่สมเด็จพระบรมบพิตร พระราชสมภาร พระองค์ ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ

ขอถวายพระพร”

หมายเหตุ

การเจริญพระพุทธมนต์ถวายต่อหน้าพระที่นั่งตามธรรมเนียมปฏิบัติ รูปที่เป็นองค์ประธาน จะเป็นผู้ถวายยอติเรก รูปที่เป็นรองประธานสงฆ์จะเป็นผู้ถวายพระพรลา

การถวายพระพรในการถวายพระธรรมเทศนา

การถวายพระพรในการถวายพระธรรมเทศนา เป็นธรรมเนียมแต่โบราณที่ทางคณะสงฆ์ถือปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบัน เมื่อได้รับนิมนต์ไปถวายพระธรรมเทศนาแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หรือสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ หรือพระบรมวงศานุวงศ์ และสมเด็จพระสังฆราช พระสงฆ์ผู้ถวายพระธรรมเทศนา จะต้องมีการกล่าวคำถวายพระพรก่อนถวายพระธรรมเทศนา จึงจะตั้ง นโม... และตั้ง พุทธภาชิต... ดำเนินการแสดงพระธรรมเทศนาต่อไป เมื่อถวายพระธรรมเทศนาจบบลด้วยคำว่า “เວ້ ກໍມີດ້ວຍປະກາຣະນີ້” จะต้องมีการต่อท้ายว่า “ขอถวายพระพร”

คำถวายพระพรเทศนา

ถวายฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หรือสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ

“ขอถวายพระพร เจริญพระราชสิริสวัสดิ์พิพัฒนามงคล พระชนมสุขทุกประการ จงมีแต่สมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารพระองค์ ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ บัดนี้ จักรับพระราชทาน ถวายวิสาขบูชาพระธรรมเทศนา (ใน.....กถา) ฉลองพระเดชพระคุณ ประดับพระปัญญาบารมี ถ้ายรับพระราชทานถวายวิสาขบูชาไปมิได้ต้องตามโฆหารอรรถาธิบายในพระธรรมเทศนา ณ บทใดบทหนึ่งก็ดี ขอเดชะ^๕ พระเมตตาคุณ พระกรุณาคุณ พระขันติคุณ ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานอภัยแก่อาตมา ผู้มีสติปัญญาน้อย ขอถวายพระพร

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส.

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส.

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส.

ทานํ สีลํ ปริจาคํ	อาชวํ มทุทวํ ตปํ
อกุโณ อวิหิสญจ	ขนฺติญจ อวิโรชนํ
อิจฺเจเต กุสเล ธมฺเม	จิตฺเต ปสฺสาหิ อุตฺตานิ
ตโต เต ขายเต ปีติ	โสมนสฺสญจนปกฺกนฺติฯ

บัดนี้ จักรับพระราชทานถวายวิสาขบูชา ใน.....กถา ฉลองพระเดชพระคุณ ประดับพระปัญญาบารมี เป็นปสาทนียกถามังคลานุโมทนา.....

เວ້ ກໍມີດ້ວຍປະກາຣະນີ້ **ขอถวายพระพร**”

^๕ หมายถึง

๑. ในกรณี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หรือสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถไม่ได้ประทับอยู่ในที่เฉพาะหน้า ฟังเว้นคำว่า “เดชะ”

คำถวายพระพรเทศนา

ถวายพระบรมวงศานุวงศ์ (ชั้นเจ้าฟ้า และพระองค์เจ้า)

ขอถวายพระพร เจริญพระสิริสวัสดิ์พิพัฒนามงคล พระชนมสุขทุกประการ จงมีแต่สมเด็จ
พระบรมวงศบพิตร ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ บัดนี้ จักรับประทานถวายวิสาขนาพระธรรมเทศนา
(ใน.....กถา) ฉลองพระเดชพระคุณ ประดับพระปัญญาบารมี ถักรับประทานถวายวิสาขนา
ไปมิได้ต้องตามโวหารอรรถาธิบายในพระธรรมเทศนา ณ บทใดบทหนึ่งก็ดี ขอพระเมตตาคุณ
พระกรุณาคุณ พระขันติคุณ โปรดประทานอภัยแก่อาตมา ผู้มีสติปัญญาน้อย ขอถวายพระพร

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส.

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส.

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส.

หนททานิ ภิกฺขเว อามนฺตยา มิ ว วยธมฺมา สงฺขารา อปฺปมาเทน สมปาเทถาติฯ

บัดนี้ จักรับพระราชทานถวายวิสาขนา ใน.....กถา ฉลองพระเดช
พระคุณ ประดับพระปัญญาบารมี เพิ่มพูนกุศลบุญราศี เป็นปสาทนียกถา ในมหามงคล
สมยาภิสิทธิ์กาล.....

.....

เฝ้าฯ ก็มีด้วยประการฉะนี้ ขอถวายพระพร.

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา, กระทรวงวัฒนธรรม. คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธี. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๑.
- _____. การจัดโต๊ะหมู่บูชา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๒.
- กองอนุศาสนาจารย์, กรมยุทธศึกษาทหารบก. คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธี ในพิธีการทางทหาร. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ทางหุ่นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์, ๒๕๔๙.
- _____. คู่มือปฏิบัติพิธีกรรม. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ระลึก การผ้าพระกฐินพระราชทาน ณ วัดดอนเมือง, ๒๕๕๑.
- จันทร์ ไพจิตร. ประมวลพิธีมงคลของไทย : สมโภชหิรัณยบัฏ พระธรรมวโรดม (นิยม จาณิสโร ป.ธ. ๙). กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด จงเจริญการพิมพ์, ๒๕๓๑.
- ชลียา ศรีสุกใส. วันสำคัญ ประเพณี การละเล่นของไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พีบีซี จำกัด.
- ทองต่อ กล้วยไม้ ณ ออยุธยา. เฉลิมพระเกียรติ, พิมพ์ที่ระลึก พระสาสนโสภณ (ไย ภทฺธิยเถร). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มхамกุฎราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- ธนาภิต. ประเพณี พิธีมงคล และวันสำคัญของไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ปริมาตร, ๒๕๔๓.
- นฤมล วิจิตรรัตน์. วันสำคัญของไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรวัฒนา, ๒๕๔๗.
- นิรุตต์ จิตสวโร, พระมहा. คู่มือสมณศักดิ์พัตยศ ฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธงธรรม, ๒๕๕๐.
- เปล่ง ชื่นกลิ่นรูป. ตำราพิธีกรรม, พิมพ์ที่ระลึก อนุสรณ์งานวันอดีตเจ้าอาวาสวัดสัมพันธวงศาราม ปีที่ ๗๑, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทางหุ่นส่วนจำกัด ป.สัมพันธพาณิชย์, ๒๕๓๑.
- พระธรรมวโรดม (บุญมา คุณสมปโน ป.ธ. ๙). ระเบียบปฏิบัติชาวพุทธ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๖.
- พระญาณวโรดม (สนธิ์ กิจจกาโร). เอกเทศสวดมนต์และศาสนพิธี. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มхамกุฎราชวิทยาลัย, ๒๕๒๗.

พระมหาราชครูฯ. ประเพณีไทย ฉบับพระมหาราชครู. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ลูก
ส.ธรรมภักดี, ๒๕๑๑.

สำนักพระราชวัง. รวมเรื่องและข้อปฏิบัติเกี่ยวกับราชสำนัก. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เรือนแก้ว
การพิมพ์, ๒๕๕๒.

โอสธี ราษฎร์เรือง. ศาสนพิธีกร : การสร้างและพัฒนาคู่มือการประกอบพิธีกรรมงานศพตามหลัก
พระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร, วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.มหาสารคาม : มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม, ๒๕๕๔.

กรมการค้าต่างประเทศ
กระทรวงพาณิชย์
www.dra.go.th
(ห้ามขาย)